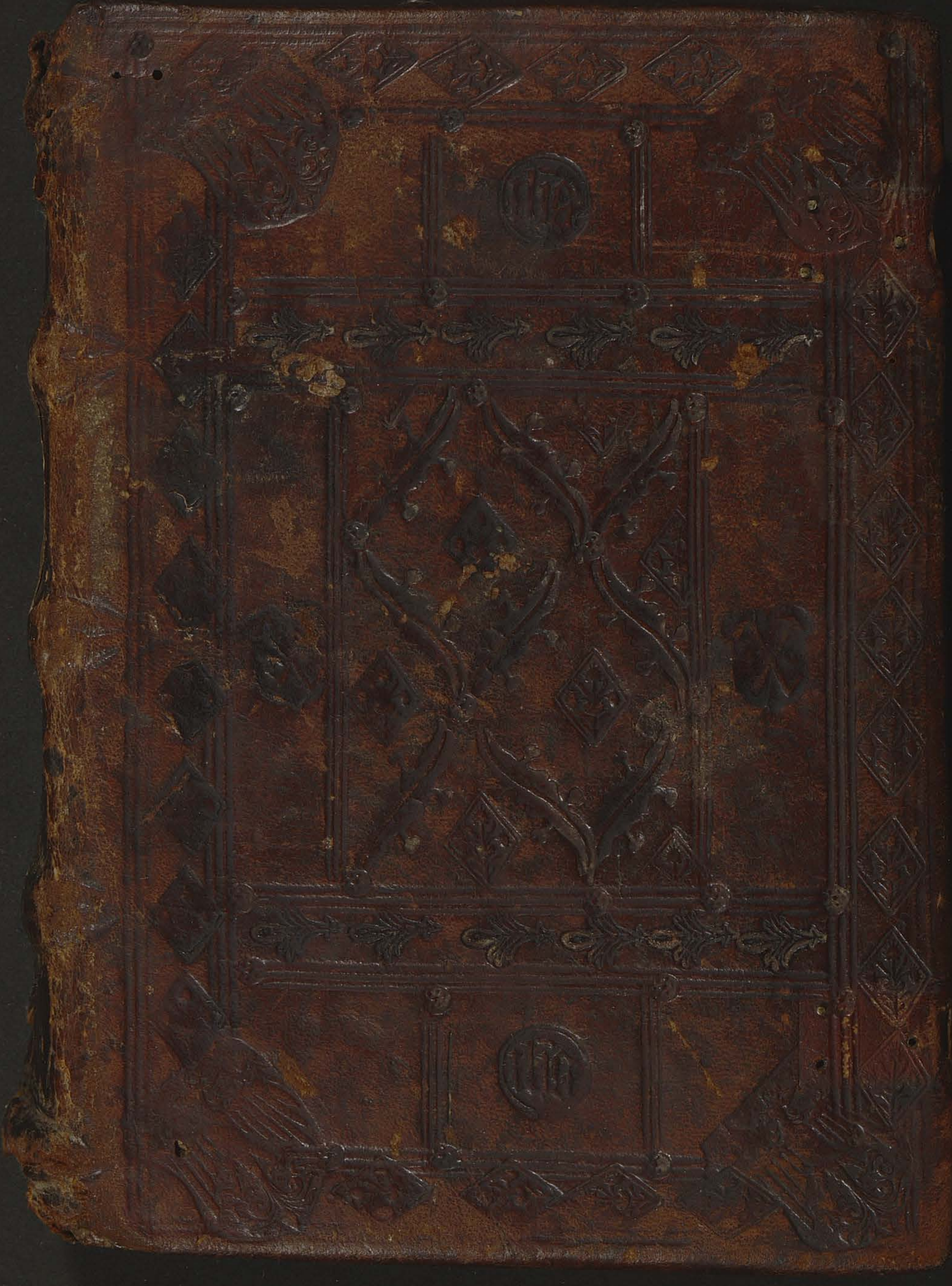
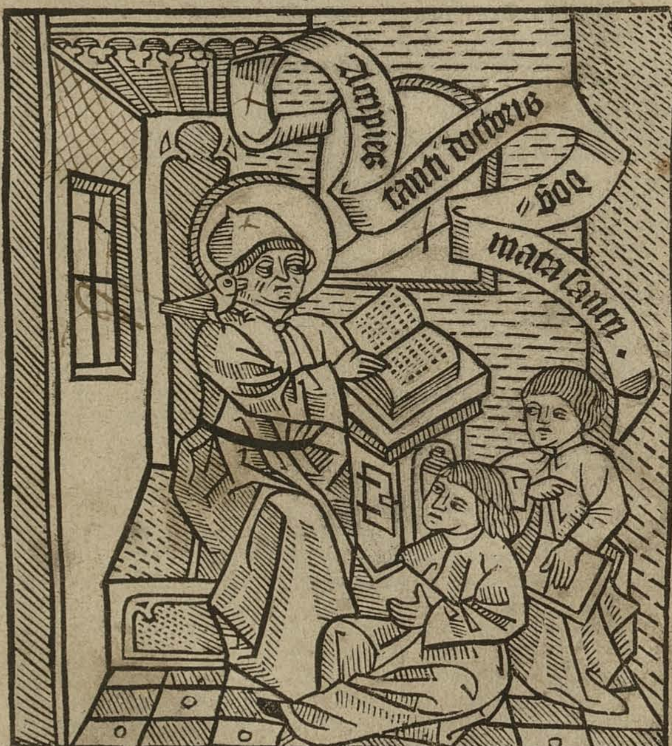

Boetius de Consolatione Philosophica
It. De disciplina Scholarium

Boetius de disciplina scolarium cũ Cōmēto notabili.

Prologus

Sculetur me osculo oris sui. Uerba ista scri
buntur Canticoꝝ ṗmo. Quoꝛuꝫ materia ⁊ intellectus
scd̃m aliquos est talis. Salomõ voluit desponsari cũ
filia pharaonis. ⁊ misit nuncios ad eã. Quibus veniẽ
tibus sponsa quesiuit. Quis est dominus vester. At il
li dixerunt Dominus noster est rex regum: domin⁹ do
minantiũ: rex glorie: rex pacis. Ac illa. Est etiã pulcer. Cui nuncij. Pul/
critudinẽ ei⁹ mirãt̃ sol ⁊ luna. Ac illa. Est etiã diues. Cui nũcij. Glia ⁊
diuitie ĩ domo ei⁹. Ac illa. ẽ etiã potẽs. Cui nũcij. Ptãs ei⁹ a mare vsq̄
ad mar̃. His auditis spõsa dixit. Ueniat dñs vr̃ ⁊ osculet̃ me oscl'o oris
sui. Et t'lia ꝟba tl'r q̄l'r ĩtroducta ad nr̃m pñt ꝓpositũ sic applicari ꝙ ipa
regina seu scientia prediues querat de quolibet studente loquens ad ip/
sum sub hac forma. Osculetur me ore. Et anteq̄ȝ hoc faciat querit ṗmo
Quis est domin⁹ vester. i. quis est studens. vtrũ bonus vel malus. Si
bonus: veniat ad me et osculetur me: ⁊ ducam eum in cellam vinariam
Si vero malus: elongetur a me. quia ĩ maliuolã aiam non introibit sa/
pientia. Ultra querit. Est etiã diues: potens vel impotens. Si potens
⁊ diues: veniat ad me. Si paup ⁊ impotens elonget̃ a me. qꝛ melius est
pauperẽ ditari q̄ȝ philosophari. Querit vltra. Est etiã pulcer. i. vtruꝫ
studens sit formosus ⁊ bene dispositus: vel difformis. Si formosus: ve
niat ad me. Si difformis: recedat a me. Ut Boecius ꝑsuadet ĩ textu in
fra de filio Thimothei: q̄ fuit loripes: castrat⁹. ⁊c̃. vt infra patebit. Istis
sic deductis Notandum primo ꝙ scire est rem ꝑ causam cognoscere. So
li ergo illi scientias docent qui causas de ipis dicũt. Causas igitur pre/
sentis libri videamus. Unde quattuor sunt cause scd̃m phm. ij. phisico
rum. Et designant̃ ꝑ hos ꝟsus. Quattuor vt fant̃ multi cause recitant̃.
Formaq̄ȝ finalis faciens ⁊ materialis. Uñ causa materialis dicit̃ deter
minata dispositio discipuli doctrinam capiẽdo a magistro. Uel potest
dici disciplina scolarium. Causa efficiens dicit̃ fuisse duplex scꝫ mouens
⁊ mota. Mouens erat Marcianus quidã epũs Boecio multum dile
ctus. Mota aũt efficiens causa fuit dominus Boecius. Causa forma/
lis assignatur hic duplex sicut alibi. s. forma tractandi ⁊ forma tractat⁹.
Forma tractãdi dicit̃ modus ꝓcedendi: ⁊ est prosaicus hic. Sed forma
tractatus consistit in diuisione presentis libri. vt infra patebit. Causa fi
nalis est vt scolares disponantur ad recipiendum doctrinã a magistro.
Et ergo solet dici ꝙ causa finalis intrinseca est cognitio eoꝝ q̄ tradũtur
in libro pñti. Sed causa finalis extrinseca est vt scitis his q̄ h̄ tradunt̃
scolares melius disponi possint ad sciẽtiã moralis phie. Et notandum
ꝙ ex quo summum solacium cõsistit ĩ veritatis cognitõne. igit̃ hõ natu/
rali desiderio inclinatur ad veritatis cognitionẽ. Unde aristo. ṗmo me
thaphi. ait ꝙ omẽs homiẽs natura scire desiderant: hoc est naturali de/
siderio. Quod cõmentatoꝛ trib⁹ ꝓbat rõib⁹. Prima. Unũquodq̄ȝ ens

Prologus

imperfectum appetit suam perfectionem q̄diu impfcm̄ est. Res eīm p-
fecta pulcra est: impfecta v̄o difformis. Verbi grā: dom⁹ q̄diu stat sub
imperfectione est difformis. cum aūt pfecta ē scd̄m formā tūc efficit̄ pul
cra. Sed hō scd̄m intellectū est imperfectus: eiusq̄ pfectio ē sciētia. ergo
om̄is hō scd̄m intellectū (qui ē ei⁹ forma impletiua) scire desiderat. Mi
nor patet. q2 illō est rei pfectio qō ē actus ad quē res p̄us erat in potētia
Homo aūt p p̄us erat ī potentia ad sciēdū om̄ia: ergo dū actu pfectus
est intelligit. Hoc est qō dicit Arist. iij. de anīa. Intellectus aū actuale
intelligere ē potētia om̄ia. Quādocūq̄ igitur ē actu vicz qū om̄es spe-
cies actu recipit tūc pfectus est p eas. Secūda rō. vnumquodq̄ deside-
rat cognitionē sibi determinatā z naturalē. nā opatōes pcedūt a v̄tutū
potentijs. Harū aūt summū bonū ē natural' opatō sicut summū bonū
est oculi q̄ videat: z auris q̄ audiat: intellectus v̄o q̄ intelligat. Unum-
quodq̄ igitur appetit opatōem sibi debitam. Sed opatio cōnaturalis
intellectus ē scire z intelligere: ergo scd̄m intellectum homo naturalr̄ sci
re desiderat. Tertia ratio ē: q2 vnumquodq̄ appetit statū suū excellētē s
hūc aūt acq̄rit ex eo q̄ coniūctū ē z simile suo principio. Verbi grā: do-
mus statum habet excellētē dum assimilat̄ cause efficienti scd̄m formā
z figuram quā mēte p̄concepit. Sed p scire et intelligere hō ɔiungit̄ et
assimilat̄ quodāmodo p̄me cause eo q̄ scire est spēs rerum intelligibiliū
in intellectu recipe. Ergo cū homo recipit ī intellectu: eius sunt quodam
mō om̄ia. Sed prima causa est in qua vt in fonte effectiuo formali z fi-
nali sunt om̄ia: ergo per scire homo assimilat̄ primo principio. Cōcludē
dum ē igit̄ q̄ oēs homīes naturali desiderio in intellcetu possibili radi-
cato scire desiderāt. Notādū q̄ p̄sens liber vtilis est q2 in eo docet̄ quō
homo seipsum regere debet in moribꝫ. Modo scientia cōsistit ī bono re-
gimine iuxta illud phi. iij. politicoꝝ. Melius ē ciuitatez regi optimo vi
ro q̄ optima lege. Et idem dicit. Felix est ciuitas cuius p̄sides sūt phi.
Cui cōcordat Seneca ad Lucillū dicens. Turpe est senem viuere sine
moribus. Et idē. Quid ē melius q̄ rerū peritia. Itē notādū q̄ magnū
et puū nō p̄pe attribuūtur intellectui ex quo non est corpore⁹ sed sillitu-
dinarie. Unde ille intellectus dicit̄ magnus qui pluribus intelligibili-
bus est informat⁹. Per oppositū aūt ille intellectus dicit̄ puus qui pau-
cis intelligibilibus est informatus.

Estra nouit intentio de disciplina scolarium
compēdiosum postulare tractatum. Utinaz
cōpendiosum a spiritus mei paruitate prout

Prohemium.

facultas suppetit et ingenij decliuitas erumnarumque tenacitas amicis vestris precibus o Marciane tentabo acquiescere

Iste presens liber diuiditur in duas partes principales videlicet in prohemialem et executiuam. Pars executiua est ibi Cum indiscreti. Adhuc prima diuiditur in quinque. In prima ponit intentum suum. In secunda narrat ea quibus erat impeditus. Quare precibus marciani potuit contradixisse. ibi Licet duplici genere. Quid autem facit in alijs patebit suis locis. Dicit igitur primo sic. O marciane pater mi et domine dilectissime vestra pia intendit voluntas vt compendiosum conscriberem tractatum de disciplina scolastica. Utinam ad hoc essem sufficiens. tentabo tamen amicis vestris acquiescere precibus pro quanto mea suppetit facultas et miseriarum diuersitas hoc permisit. Notandum hoc quod in principio presentis libri quatuor tanguntur cause. de quibus supra. per hoc quod dicitur marciane efficiens mouens. Et per hoc quod dicitur temptabo efficiens mota. Et per hoc quod dicitur scolarium finalis. et per hoc quod dicitur disciplina materialis.

Licet duplici genere comentorum sim impeditus non tamen omnino diuersorum in quasdam arestotilis et aliorum philosophorum editiones, proprioque attenuatus studio et inhumani regis gotorum cruciatu corrosus philosophico preueniente consolatu extremaque profunde trinitatis perspicatione permollitus

Prius autor premisit intentionem suam sub modo petitionis. et cum hoc posuit admissionem petitionis: hic ponit impedimenta siue occasiones pro quibus potuisset contradicere petitionibus marciani vt per hoc ostendat petitionem huiusmodi esse difficilem. Et sic dicit O marciane preces vestras exaudiui licet sim impeditus duplici genere comentorum: non tamen omnino diuersorum quia forsan vnam tangunt materiam. Et licet sim etiam impeditus in editionibus quorundam librorum scilicet aristo. et aliorum philosophorum. Et licet sim attenuatus proprio studio. Et licet sim impeditus cruciatu regis gottorum. quasi diceret volo tamen exaudire preces marciani. Notandum hoc primo quod si mirando aliquis peteret quare autor hic diuinum non inuocat auxilium cum tamen ad quelibet

Prohemium.

bet ptineat artificē in opis sui exordio diuinā implorare subuentionem Juxta illud poete Omnibꝫ in factis peragendis siue pactis Debet preponi deus humane rationi. Quo pretermisso nullū rite fundatur exordiū. Dicendū ꝙ p hoc ꝙ dicit vtinā compendiosum. diuinum implorat auxiliū. Vult em̄ ipe dicere vt dn̄s det sibi grām ꝙ compendiosum posset pficere tractatum. Notandū secūdo ꝙ in littera presenti tangūtur quatuor impedimēta quibus decēter Boetius potuisset petitionibꝫ Marciani contradixisse. Primū qꝛ tūc tpis impeditus erat sup cōmētis hysagogarū ac predicamentoꝝ Aristo. Hec aūt cōmenta nō sūt omnino diuersa. Quoniā i pdicabilibꝫ seu hysagogis traditur rō ſm quaꝫ ordo eorum adinuicē est sumendus ſm subiectionem et pdicationē. Ordo aūt iste actualis tradit in libro pdicamētoꝝ. Scd̄m impedimētū fuit corrosio regis gottoꝝ. Jlle eni volēs expugnare ciuitatē romanā vbi Boetius erat pconsul postulabat sibi eū pn̄tari. Et cū illū haberet cū rhomanis in trāquilla pace viuere intendebat. Hoc aūt fecit in dolo. Cū em̄ Boetius sibi pn̄tabat misit eū in exiliū vbi plīma patiebat miſiaꝝ gn̄a. habuit tamē phiam in consolatricē q̄ sibi in spē mulieris pulcerrime apparebat. Et sic ciuitas romana Boetio priuata caruit consilio. q̄re a pfato rege faciliter expugnabat. Pastore eni pcusso oues gregis defacili spargūtur. Tertium impedimentū fuit qꝛ occupatus fuit imo fatigatus q̄damō sup cōpositōe libri de philosophico consolatu quē dū missus fuerat in exiliū cōpilauerat. Quartū impedimentū qꝛ pmolitus fuit in cōpilatione libri de trinitate psonaꝝ in diuinis. qꝛ cū ipe ad fidē catholicā peruenerat conscpsit librum de trinitate cōtra hereticos et infideles. vn̄ consequēter notandū ꝙ illa pticula textus propō attenuatus studio dupliciter potest exponi. Primo sic quia studuit in materia que ante ipsum non fuit exposita neqꝫ descripta. Secundo sic. Boetius attenuatus proprio studio attendens illud consolatōnis. Felix est hoc regnuꝫ quod habet regem sapientem. Unde q̄uis esset consul Rhomanus non tamen studere cessauit.

Quid em̄ gimnasiorum exercitatu lucidius q̄ꝫ in naturali ꝛ in artificiali progressione debita cognitio. ꝛ quid est lucidius q̄ꝫ virium intelligentie gradualis exhibitio.

Hic ostendit causam quare admittere vult petitionem Marciani dicēs interrogatiue sic. Quid est lucidius et melius q̄ꝫ debita cognitio in processu naturali ꝛ artificiali q̄ꝫ gradualis exhibitio virium intelligentie in

exercitio studiorum. Notandum hic q duplex est ordo seu modus co// gnoscendi in qualibet scientia scz naturalis et artificialis. Naturalis est quo proceditur p causas z principia ad effectus. Et assimilatur etiā nature qr natura prius cognoscit causas q̄z effectus. Artificialis āt ordo ē quādo ecōtra ab effectibus pceditur ad causas et principia. Itē notā dum q gymnasium olim dicebatur cōmunis locus luctandi: hic aūt su// mitur p scola. Sicut em̄ tunc fiebat cursus ad gymnasium causa luctā// di sic fieri solet cursus ad scolas causa discendi. Item Notandum q hec pticula gradualis exhibitio: in textu posita dupliciter pōt expōi. Uno modo sic: gradualis exhibitio id est debita et ordinata applicatō in// tellectus ad scientias. Alio modo sic: gradualis exhibitō id est debita p cessio ad scientias.

Eloquentie enī partes decenti naturalium et artificiali um processu et perspicua intelligentie comprehensione no uimus stabiliri.

Hic confirmat prius dcm̄ q videlicet nihil melius sit debita cognitiōe tam in ordine naturali q̄z artificiali dicens q hoc apparet in ptibus seu scientijs eloquentie. Huiusmodi enī per debitum ordinem acquirūtur

Notandum hic q autor specialem facit mentionem de scientijs elo// quentie que sunt grammatica logica z rhetorica. qr tales primo acqui// runtur. Quare opus est precipue circa eas debitum scire modū pceden// di. Notanduz secundo quare tres dicte scientie ideo dicunt scietie elo quentie qr sunt de ipa eloquentia seu ſmone. Grammatica quidem de ſmone congruo z incongruo. Logica vero de sermone vero et falso. Re thorica vero de sermone ornato z inornato. Veruz est tamē q gramma tica maxime dicitur sermocinalis qr considerat ſmonem significatiuuz tanq̄z subiectum. taliter aūt logica et rethorica ipm non considerant.

Item notanduz q scientie tres predicte cōmuniter dicuntur triuiales quia tres vie sunt in vnum tendentes finem. Hoc tamē minus videtur verum. Habent enī huiusmodi finem diuersum. Finis enī grammati// ce est expressio conceptus mentis. Finis logice est rectificatio actuum in tellectus. Sed finis rhetorice est persuasio in bonis z in malis. Alia igi tur de causa triuiales dicuntur quia sūt tres vie considerantes vnum di uersimode. Considerant em̄ sermonem significatiuum quantuz ad di// uersas eius passiones.

Prohemium

In primis prima pueroꝝ oblectamēta sūt plibāda. Secūdo secūda videlicet qualiter adultoꝝ elatio magistratui est subijcienda. Tertio de eorum elatōe reprimenda ꝛ exemplorum commēdatōne distincte componenda. Quarto de sagaci prouisione scolarium, eorumqꝫ graduali statione. Quinto qualiter scolarium venerabilis ꝛ sincera deuotio ad magisterium est proferenda. Sexto de magistrātiū norma diuisioneqꝫ trina statuqꝫ eorū erga subditos, modo qꝫ docendi precognito.

Hic ponit ordinē dicendoꝝ. Dicit enī ꝙ p̄mo vult ponere q̄dam facilia documenta quib⁹ pueri primo debent imbui. Secūdo docet qualiter superbia scolariuꝫ sit subijcienda mgr̄o ꝛ scolasticis iungēda. Tertio docet qualiter magister resistet sup̱bie magnoꝝ scolarium apponendo exempla. Quarto q̄liter scolares prudentē faciēt ꝓuisionē: ꝛ qualiter gradatim ad scientiarū culmina ascendent. Quinto q̄liter boni scolares ad gradum magistralē sūt ꝓmouendi. Sexto qualiter se habebūt magistri erga scolares suos instruendo ipos ſm modū bonū. Notandū ħ primo ꝙ ex ordine dicendoꝝ apparet ꝙ nedum in p̄n̄ti libro agit̄ d̄ aptitudine recipiendi doctrinā a docēte. verūetiā quō scolares ad magr̄alem dignitatē sunt ꝓmouendi. Et etiā qualr̄ se regēt magistri circa discipulos. Notanduꝫ secūdo ꝙ p̱ ordinē dicēdoꝝ ħ traditū auditores reddūtur dociles. Hoc enī fit qn̄ aliq̄ eis ꝓponunt̄ sub via lucida qualr̄ autor fac̄ i ꝓposito. Notādū tertio ꝙ scolares p̄rio sūt imbuēdi documentis facilib⁹. Habēt em̄ iuuenes cerebꝝ fluxibile quare nō p̄n̄t scientias et dr̄n̄tias sensibiliū distincte ꝛ certitudinaliter recip̱e. Sꝫ cerebro paulatim exiccato cognitio eadē certior efficit̄ ꝛ distinctior. Patet istud qm̄ pueri vocāt p̄rio oēs viros p̄r̄es ꝛ oēs ml̄ieres mr̄es. Patet idē exēplo Auicē. de hoīe a longinq̄s veniēte p̄mo em̄ apphendit̄ ꝙ sit corpus deinde ꝙ sit aīal ꝓgressiuū. deinde ꝙ sit hō. ꝛ tādē ꝙ sit sortes vel plato. Pari mō innata est nobis via ꝓcedēdi a cōiorib⁹ ꝛ ꝯfusiorib⁹ ad ꝓpria.

Pars executiua.

Et pariformiter pueri qꝛ ad faciliora documēta scʒ ad grāmaticalia primo sūt apti: igitꝰ in illis pmo sūt erudiēdi. Itē notādū ꝙ oblectamentū venit ab oblecto as are qđ est cōpositū ab ob ꝛ lacto ꝑ mutatiōem a i e. vn̄ oblectare ꝓprie est lacte nutrire. Et sicut lac est cibꝰ pueris bn̄ conueniens qꝛ est facilis digestionis: sic grammaticalia quia facilia ideo iuuenibus sunt congruentia.

Hec aūt ad intelligentie cōmendationē suscepimꝰ ꝑagēda pristinū modū tractādi fere obmittētes nunꝙ leuiori stilo perusi. Qm̄ in parte maiori rudibꝰ informandis est executio ꝛ tanto dilucidandi leuior transactio.

Hic ꝓbat formā tractādi eiꝰ esse facilē ꝛ exēplarem. Et ꝓbatꝰ rōne sic Omis ꝑmo ad rudiū informatōem erit facil' ꝛ exēplaris. Sed iste ē huiusmōi qm̄ rudes ingeniū leuare nō pn̄t ad subtilia et difficilia qꝛ opus est eos pmo ꝑ facilē ꝑmonē et exemplarē informari. Et taliter ꝓmittit se Boetius facturū. Dicit em̄ se nunꝙ fuisse vsum tā facili stilo. Vn̄ dicitur ꝙ triplex est stilus dictandi vel compilandi scʒ summus: mediocris: et infimus. Primo vtitur Tullius in suis epistol': et Boetius in de consolatione philosophica. Secundo vtitur idem in hoc libello de disciplina scolastica. Et tertio cōiter vtuntꝰ quicunꝙ mentis cōceptum exprimētes idyomate latino. Processit aūt Boetius ordine debito. Qm̄ intellectus iuuenuʒ ꝓpter cerebrum fluidū est non potēs recipe difficilia: scalatim aūt ascendit. Primo em̄ faciliorib' imbuitur: deinde mediocrib'. Et tandem ꝑfectiorib' ꝛ difficiliorib' confortatus ad altissimoꝝ cognitiōeʒ se pōt erigere. Ad que quidem altissima humanus intellectus se habet sicut oculus noctue ad lumen solis. Unde Seneca Sermo pluriū proficit paulatim in animo receptus: et Boetius in libro p̄dicamentorum: Scientia festinata marcescit: mediocriter ꝟo suscepta augmentatꝰ et crescit. Item notādū ꝙ hoc nomē stilus capitur multis mōis. Unde ꝟsus. Clausula materia scribētis ꝛ officiuʒ sit. Ac instrumentum dicitur esse stilus

Um indiscreti ꝛ impotentis septennis infantia ducitur ad imbuendum, videnduʒ est ne membrorum indecens sit dispositio vtpote integralium vt ma-

Prohemium.

bet ꝑtineat artificē in oꝑis sui exordio diuinā implorare subuentionem Iuxta illud poete. Omnib⁹ in factis peragendis siue pactis Debet preponi deus humane rationi. Quo pretermisso nullū rite fundatᷣ exordiū. Dicendū ꝙ ꝑ hoc ꝙ dicit vtinā compendiosum. diuinum implorat auxiliū. Uult eñ ipe dicere vt dn̄s det sibi grām ꝙ compendiosum posset ꝑficere tractatum. Notandū secūdo ꝙ in littera presenti tangūtur quatuor impedimēta quibus decēter Boetius potuisset petitionib⁹ Marciani contradixisse. Primū qꝛ tūc tp̄is impeditus erat suꝑ cōmētis hysagogarū ac predicamentoꝝ Aristo. Hec aūt cōmenta nō sūt omnino diuersa. Quoniā ī p̄dicabilib⁹ seu hysagogis traditur rō ſm quaꝫ ordo eorum adinuicē est sumendus ſm subiectionem et p̄dicationē. Ordo aūt iste actualis traditᷣ in libro p̄dicamētoꝝ. Scd̄m impedimētū fuit corrosio regis gottoꝝ. Ille enī volēs expugnare ciuitatē romanā vbi Boeti⁹ erat ꝓconsul postulabat sibi eū p̄ntari. Et cū illū haberet cū rhomanis in trāquilla pace viuere intendebat. Hoc aūt fecit in dolo. Cū eñ Boetius sibi p̄ntabatᷣ misit eū in exiliū vbi pl̄ima patiebatᷣ miſiaꝝ gn̄a. habuit tamē ph̄iam in consolatricē q̄ sibi in spē mulieris pulcerrime apparebat. Et sic ciuitas romana Boetio priuata caruit consilio. q̄re a p̄fato rege faciliter expugnabatᷣ. Pastore enī ꝑcusso oues gregis de facili spargūtur. Tertium impedimentū fuit qꝛ occupatus fuit imo fatigatus q̊dāmō suꝑ cōpositōe libri de philosophico consolatu quē dū missus fuerat in exiliū cōpilauerat. Quartū impedimentū qꝛ ꝑmolitus fuit in cōpilatione libri de trinitate ꝑsonaꝝ in diuinis. qꝛ cū ipe ad fidē catholicā peruenerat consc͛psit librum de trinitate cōtra hereticos et infideles. vn̄ consequēter notandū ꝙ illa ꝑticula textus propo̊ attenuatus studio dupliciter potest exponi. Primo sic quia studuit in materia que ante ipsum non fuit exposita neqꝫ descripta. Secundo sic. Boetius attenuatus proprio studio attendens illud consolatōnis. Felix est hoc regnuꝫ quod habet regem sapientem. Unde ꝗuis esset consul Rhomanus non tamen studere cessauit.

Quid eñ gimnasiorum exercitatu lucidius ꝗ͞ in naturali ⁊ in artificiali progressione debita cognitio. ⁊ quid est lucidius ꝗ͞ virium intelligentie gradualis exhibitio.

Hic ostendit causam quare admittere vult petitionem Marciani dicēs interrogatiue sic. Quid est lucidius et melius ꝗ͞ debita cognitio in processu naturali ⁊ artificiali ꝗ͞ gradualis exhibitio virium intelligentie in

exercitio studiorum. Notandum hic q duplex est ordo seu modus co-gnoscendi in qualibet scientia scz naturalis et artificialis. Naturalis est quo proceditur p causas z principia ad effectus. Et assimilatur etiā nature qz natura prius cognoscit causas q effectus. Artificialis āt ordo ē quādo ecōtra ab effectibus pceditur ad causas et principia. Itē notādum q gymnasium olim dicebatur cōmunis locus luctandi: hic aūt sumitur p scola. Sicut em̄ tunc fiebat cursus ad gymnasium causa luctādi sic fieri solet cursus ad scolas causa discendi. Item Notandum q hec pticula gradualis exhibitio: in textu posita dupliciter pōt expōi. Uno modo sic: gradualis exhibitio id est debita et ordinata applicatō intellectus ad scientias. Alio modo sic: gradualis exhibitō id est debita p cessio ad scientias.

Eloquentie enī partes decenti naturalium et artificialium processu et perspicua intelligentie comprehensione nouimus stabiliri.

Hic confirmat prius dcm̄ q videlicet nihil melius sit debita cognitiōe tam in ordine naturali q artificiali dicens q hoc apparet in ptibus seu scientijs eloquentie. Huiusmodi enī per debitum ordinem acquirūtur Notandum hic q autor specialem facit mentionem de scientijs eloquentie que sunt grammatica logica z rhetorica. qz tales primo acquiruntur. Quare opus est precipue circa eas debitum scire modū pcedendi. Notanduz secundo quare tres dicte scientie ideo dicunt sciētie eloquentie qz sunt de ipa eloquentia seu smone. Grammatica quidem de smone congruo z incongruo. Logica vero de sermone vero et falso. Rethorica vero de sermone ornato z inornato. Ueruz est tamē q grammatica maxime dicitur sermocinalis qz considerat smonem significatiuuz tanq subiectum. taliter aūt logica et rethorica ipm non considerant.

Item notanduz q scientie tres predicte cōmuniter dicuntur triuiales quia tres vie sunt in vnum tendentes finem. Hoc tamē minus videtur verum. Habent enī huiusmodi finem diuersum. Finis enī grammatice est expressio conceptus mentis. Finis logice est rectificatio actuum intellectus. Sed finis rhetorice est persuasio in bonis z in malis. Alia igitur de causa triuiales dicuntur quia sūt tres vie considerantes vnum diuersimode. Considerant em̄ sermonem significatiuum quantuz ad diuersas eius passiones.

Prohemium

In primis prima pueroꝝ oblectamēta sūt plibāda. Secūdo secūda videlicet qualiter adultoꝝ elatio magistratui est subijcienda. Tertio de eorum elatōe reprimenda ⁊ exē-plorum commēdatōne distincte componenda. Quarto de sagaci prouisione scolarium, eorumq̧ graduali statione. Quinto qualiter scolarium venerabilis ⁊ sincera deuotio ad magisterium est proferenda. Sexto de magistrātuū norma diuisioneq̧ trina statuq̧ eorū erga subditos, modo q̧ docendi precognito.

Hic ponit ordinē dicendoꝝ. Dicit enī ꝙ p̄mo vult ponere q̄dam facilia documenta quib⁊ pueri primo debent imbui. Secūdo docet qualiter superbia scolariuȝ sit subijcienda mgr̄o ⁊ scolasticis iungēda. Tertio docet qualiter magister resistet sup̄bie magnoꝝ scolarium apponendo exempla. Quarto q̄liter scolares prudentē faciēt ꝓuisionē: ⁊ qualiter gradatim ad scientiarū culmina ascendent. Quinto q̄liter boni scolares ad gradum magistralē sūt ꝓmouendi. Sexto qualiter se habebūt magistri erga scolares suos instruendo ip̄os s̄m modū bonū. Notandū h̄ primo ꝙ ex ordine dicendoꝝ apparet ꝙ nedum in p̄n̄ti libro agit̄ d̄ aptitudine recipiendi doctrinā a docēte. verūetiā quō scolares ad magr̄alem dignitatē sunt ꝓmouendi. Et etiā qualr̄ se regēt magistri circa discipulos. Notanduȝ secūdo ꝙ ꝑ ordinē dicēdoꝝ h̄ traditū auditores reddūtur dociles. Hoc enī fit q̄n aliq̄ eis ꝓponunt̄ sub via lucida qualr̄ autor fac̄ i ꝓposito. Notādū tertio ꝙ scolares p̄rio sūt imbuēdi documentis facilib⁊. Habēt em̄ iuuenes cerebꝝ fluxibile quare nō p̄n̄t scientias et dr̄n̄tias sensibiliū distincte ⁊ certitudinaliter recip̄e. Sȝ cerebro paulatim exiccato cognitio eadē certior efficit̄ ⁊ distinctior. Patet istud q̄m pueri vocāt p̄rio oēs viros p̄res ⁊ oēs mlr̄eres mr̄es. Patet idē exēplo Auicē. de hoīe a longinq̄s veniēte p̄mo em̄ app̄hendit̄ ꝙ sit corpus deinde ꝙ sit aīal ꝓgressiuū. deinde ꝙ sit hō. ⁊ tādē ꝙ sit sortes vel plato. Pari mō innata est nobis via ꝓcedēdi a cōiorib⁊ ⁊ ꝯfusiorib⁊ ad ꝓpria.

Pars executiua.

Et pariformiter pueri qꝛ ad faciliora documēta scʒ ad grāmaticalia primo sūt apti: igit̃ in illis ꝑmo sūt erudiēdi. Itē notādū ꝙ oblectamentū venit ab oblecto as are qđ est cōpositū ab ob ⁊ lacto ꝑ mutatiōem a ĩ e. vñ oblectare ꝓprie est lacte nutrire. Et sicut lac est cib⁊ pueris bñ conueniens qꝛ est facilis digestionis: sic grammaticalia quia facilia ideo iuuenibus sunt congruentia.

Hec aūt ad intelligentie cōmendationē suscepim⁹ pagēda pristinū modū tractādi fere obmittētes nunq̃ȝ leuiori stilo perusi. Qm̄ in parte maiori rudib⁊ informandis est executio ⁊ tanto dilucidandi leuior transactio.

Hic ꝓbat formā tractādi ei⁹ esse facilē ⁊ exēplarem. Et ꝓbat̃ rōne sic Omis ſmo ad rudiū informatōem erit facil' ⁊ exēplaris. Sed iste ē huiusmōi qm̄ rudes ingeniū leuare nō pn̄t ad subtilia et difficilia qꝛ opus est eos ꝑmo ꝑ facilē ſmonē et exemplarē informari. Et taliter ꝓmittit se Boetius facturū. Dicit em̄ se nunq̃ȝ fuisse vsum tā facili stilo. Vñ dicitur ꝙ triplex est stilus dictandi vel compilandi scʒ summus: mediocris: et infimus. Primo vtitur Tullius in suis epistol': et Boetius in de consolatione philosophica. Secundo vtitur idem in hoc libello de disciplina scolastica. Et tertio cōiter vtunt̃ quicunq̃ȝ mentis cōceptum exprimētes idyomate latino. Processit aūt Boetius ordine debito. Qm̄ intellectus iuuenuʒ ꝓpter cerebrum fluidū est non potēs recipe difficilia: scalatim aūt ascendit. Primo em̄ faciliorib⁊ imbuitur: deinde mediocrib⁊. Et tandem ꝑfectiorib⁊ ⁊ difficiliorib⁊ confortatus ad altissimoꝝ cognitiōeʒ se pōt erigere. Ad que quidem altissima humanus intellectus se habet sicut oculus noctue ad lumen solis. Unde Seneca Sermo pluriū proficit paulatim in animo receptus: et Boetius in libro p̄dicamentorum: Scientia festinata marcescit: mediocriter ꝟo suscepta augmentat̃ et crescit. Item notādū ꝙ hoc nomē stilus capitur multis mōis. Unde ꝟsus. Clausula materia scribētis ⁊ officiuʒ sit. Ac instrumentum dicitur esse stilus

Um indiscreti ⁊ impotentis septennis infantia ducitur ad imbuendum. videnduʒ est ne membrorum indecens sit dispositio vtpote integralium vt ma-

Impedimēta impedien

nuum et pedum ⁊ aeris intemperies vtpote constringentis hyemis obtusitas vel comburentis estatis profunditas periculi generet incrementum.

xpedita parte phemiali ponit Boetius partem executiuā que diuiditur in duas partes. Primo enim ponit impedimenta impedientia aptitudinem seu habilitatem recipiendi doctrinam a magistro. Secundo ostendit quomō pueri in scolis nouiter appositi sunt informandi ibi. In pmis igitur figurarum elementa. Adhuc prima in duas fm q duo sunt impedimenta. Primum ex parte corporis. Secundum ex parte cibi et potus. Secunda ibi Cibariorum autē. Adhuc prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secūdo declarat p exempla. ibi Legitur enī Thimothei filium. Et dicit primo sic quando puer septem annoꝝ apponendus est scolis cauendum est ne in tali puero sit indecens membroꝝ dispositō. membroꝝ quidem principalium cuiusmodi sunt manus caput ⁊ pedes ita q ꝓpter corpis indispōnem anima non impediatur operando. Item cauendum est etiaꝫ ne sit aeris intemperies ne actus anime inhabilis reddatur et ineptus. Notandum h q infans scolis mancipandus tria in se habebit. vicꝫ corpis sanitatem: membroꝝ saltem principalium integritatem: ⁊ victus competentiam et vestitus. Indigenti enim melius est ditari q̄ꝫ philosophari. Indiget homo cibo et potu ⁊ reliquo famulatu p corporis sustentatione. Insuper habebit discretionem quoniam sicut sanitas regit corpus ita discretio regit animā. Disponuntur enī pueri ad scientias tripliciter. Primo ex natura. Secundo ex disciplina. Tertio ex sola consuetudine. Non enī modicū refert iuuenem sic vel sic assuescere. Compatur enī aīa ad corpus cū sit motrix eius sicut artes ad instrumenta. ideo sicut diuerse artes diuersa habent instrumenta. nō enī eisdem vtitur instrumentis ars fabrilis ⁊ carpentatoria. consimilit nec quelibet anīa eisdem vtitur membris. Cum igit corpus ⁊ eiꝰ partes sunt instrumenta anime p quod suas exercet opationes. ideo autor docet remouere impedimenta circa corpus contingentia vt anima suas operationes prompte exerceat p corpus tanq̄ꝫ p instrumentum. Ideo autor dicit Cum indiscreti ⁊c̄. Et est indiscretio referenda ad mentem: im potētia aūt ad corpꝰ. Vt qꝛ fm phm in principio phisonomie sue. anīe sequuntur. ideo si corpꝰ fuerit habile tūc anima reddit subtilis ad exercendū ppas operationes. Etiam aeris intemperies impedit animam

tia aptitudinem seu habili

in exercitio naturalium operationum. qr ꝭm phm in libro de longitudi ne et breuitate vite vita consistit in calore naturali ꝛ humido radicali. Sꝫ p nimiū calorē humidū radicale dissoluitur. Et p frigus intensum calor naturalis extinguitur. Jdō tpe medio modo se habente pueri ad imbuendum sunt mancipandi.

Legitur autem thimothei filium lepra incumbente ca- stratum loripedem gibbo tumentem doctrine mancipatū plebeiam extitisse abiectionem sociorumqꝫ detractionem ridiculosam.

Prius posuit autor quedam impedimenta hic declarat ea p exēpla Et diuiditur hec pars in duas ꝭm qꝫ duo ponit exempla. Secunda ibi Similiter pretoris. Et dicit sic Legitur de thimotheo qui habuit filium qui erat castratus lepra incumbente et fuit male dispositus in partibus integralibus scꝫ in capite manu et pede. et ille fuit scolis appositꝰ Et quia inordinatam habuit corpis dispositionem factus est abiectō plebis ita qꝫ erat positus in derisionem omniū suorum sociorum. ꝛ per consequens nihil profecit. Et est signum qꝫ mala corpis dispositō magnum est impedimentum in acquisitione scientiarum. Notandū hic qꝫ Thimotheus habebat filium leprosum quem consilio medicorꝫ fecit castrari spe sanitatis. qui castratus non bene fuit curatus. Et idem fuit loripes et gibbosus qui ad scolas positus plebis erat abiectio ꝛ sociorum derisio. vnde melius fuisset ipm nō mancipari ad doctrinandū

Jtem notandum qꝫ lepra est quedam infirmitas ex nimio calore proueniens: Unde colerici vt frequenter sunt leprosi ꝓpter nimium calorē Et scdm Auicen. duplex est remedium contra lepram. Primo dum iuuenis percipit lepram diuidere debet vespertilionem ꝛ membro leproso superponere. Secundo debet remouere testiculos: in illis em̄ cōcurrunt omnes vene corporis. quare in eis est calor intensissimus qui tepescit testiculis abiectis. Hinc est qꝫ castrati non barbescunt. Nota loripes dicitur ille qui habet pedem tortuosum seu pedes tortuosos: ita qꝫ vnus pendeat circa alium cum corrigia. Et dicitur loripes a nomine lorum vel a nomie lora. re quod est corrigia pendens in collo equi. Et dicitur loripes quasi habens pedem ligatum cum lora. Jtem gibbꝰ bi dicitur tortuositas quam habet aliquis in dorso que causat ex materia terrestri et ex aliquo superfluo. Et de hoc nihil ad propositum.

tatez recipiendi doctrinam.

Similiter pretoris suburbani filiolū canicula instigāte lris vidimus mancipatum. Cum autem solita non gauderet vmbrella propria virtute destitutus hictericie pena permollitus ꝛ vitalibus tandem spiritibꝫ attenuatus lymphaticis morbis occubuit. Ecce quātū difficultatis membrorū indecēs dispositio ꝛ aeris īabilitas teneritati cōtulerūt.

Hic ponit exemplum de secundo impedimento scꝫ ꝙ pueri nō sunt litteris apponendi in aeris intemperie Et dicit sic. Quidaꝫ pretor erat rhome habens filium quē in diebꝫ canicularibꝫ litteris apposuit. Et cū ille non poterat ire ad loca vmbrosa sicut romani solent facere. ne nimia caliditate grauentur in diebꝫ illis incidit hictericiam. Et in primo debilitatus in spiritibus vitalibus moriebatur hydropicus. Tunc vltra faciendo exclamationem dicit O quantā difficultatem intulit istis pueris membrorꝫ indispositio ꝛ aeris intemperies. Notandum hic ꝙ pretoria fuit rome dignitas quedam. ꝛ qui illam habebat dignitatez diceba tur p̄tor non ꝙ fuit pre alijs torquens sed magis alijs precipiens. Hec Huguitio. Item hictericia dicitut quidā morbꝫ ꝓueniens ex nimia calefactione epatis ꝑ quē redditur homo glaucus ꝛ crocei coloris. Et dicunt medici ꝙ post conualescentiam illius sequitur hydropisis. Vn̄ hictericus dicitur ille qui patit̄ talem infirmitatem Et deriuat̄ a nomīe hic trix cis quod est nomen auis glauci coloris. Item canicula dicit̄ quedaꝫ stella apparens in fronte leonis. Et igitur sole in tali signo existente viget calor multum intensus qꝛ tunc sol est in ꝓpria sua domo Et a tlī stella dies vocantur caniculares. et tunc tp̄a sunt multū morbidosa. et medici prohibent tunc minuere sanguinē ꝛ etiā facere coitū cū mlīeribꝫ illo tempore. Nam tunc oīa cito putrescunt. Item spiritus vitales sunt q̄ solent viuere in venis corporis et faciunt motum sanguinis. Qui spiritus per modum fumi exalant.

Cibariorum aūt mediocris sit facultas. potus autē tenuis eiusdemqꝫ parcitas. vestium simul absit penuria.

Quõ pueri sunt informãdi

Prius posuit Boecius quedã impedimenta ex parte corporis vitã-
da: hic remouet quedam impedimenta corpi adiacentia: sicut cibus ꝛ ve
stis. Et sic dicit. Puero litteris apposito debet esse facultas cibi medio-
cris. similiter et potus. vestium aũt penuria absit sibi longe. Notan-
dum hic ꝙ ea de causa puero scolis apposito mediocris adhibenda ē fa-
cultas cibariorum: cum em̃ pueri vtunt᷑ superfluitate cibariorũ: tũc fit ĩ
eis pulsus quidam seu motus ad cerebrum. Et per cõsequens discretio
impeditur in eis: ita ꝙ virtus cogitatiua ꝛ similiter memoria in eis im-
peditur. Quandocunqꝫ em̃ fiunt motus isti in cerebro tũc ꝟtutes predi
cte debilitant᷑. ꝛ ab istis virtutibus dependet discretio intellectus: vt pa
tet plane ex tertio de anima. Et ratio non est alia nisi ꝙ cerebrum ē ꝑtur
batum eo ꝙ fiũt multi motus intellectus discretionē impediētes: idcir-
co pueris mediocris erit copia cibariorum. Etiã alia est ratio: quia pue
ri fortē non habent calorem valentē digerere cibum fortem. Videmus
em̃ in pueris ꝙ post prandium vel cenã obliuiscunt᷑ lectionũ: ꝛ de mane
cum memoria fuerit purgata eiusdē recordant᷑. Itē notandũ ꝙ potus
pueri scolis appositi eadem causa erit tenuis. Nã si fortem biberet potũ
destrueretur in ipso iudicium seu discretio intellectus eo ꝙ ex potu tli m᷑
ti fiunt vapores grossi ascendētes ad cerebꝝ. vnde cerebrum ꝑturbaret᷑.
Item Notandum ꝙ vestiũ penuria aberit puero scolis apposito: ea
de causa qꝛ tempe hyemali indiget vestibus: ne frigus excellens corrum
pat proportionez calidi cum humido. Similiter ꝛ tempe estiuali: ne ca-
lor excellens ipam distemperet.

i N primis igit᷑ figuraꝝ elemēta repñtãtiũ ē imp
menda dilectio coniungendarumqꝫ nõ parũ arti-
ficiosa cõiũctio. Nec tali laborioso certamini multũ insistē
duz est. nec cito vt Seruio placet abeundũ. Quod si est in
multis promptior ꝛ abilior inuenietur.

Rimo auctor posuit quedã impedimenta ad suũ propositũ va-
lentia: hic consequit᷑ suum intentũ. Et diuidit᷑ hec ps in duas.
Primo em̃ ostendit qualiter pueri sunt informãdi in scientijs fa
cilibus. Secũdo qualiter in scientijs subtilibꝫ: ibi: Completo autē. Pri
ma adhuc diuiditur in quattuor. Primo em̃ ostēdit qualiter pueri sunt

in sciētiis facilibus vicz orto

informādi in ortographia. Secūdo qualiter in sciētia q̄ est de significa-tis vocablo℞. ibi Laboriosi. Tertō. quō i sciēcia poetica. ibi. Senece āt traditio. Quarto quō in sciētia rethorica. ibi. Ceteroꝝ aūt. Dicit p̄mo sic: pueri p̄mo debent ꝓcedere ad ortogrāphiam: q̄ est scia de cōiūctōne lr̄arū ⁊ sillabaꝝ. Et ꝙ diu non est immorādū illi. nec etiā cito ab ea recedendū sꝫ mediocriter sibi ē insistendū. Et si hec scia reꝑiat in aliq̄b bn̄ disposita: ad scias erit in eis ꝓcessus abilior et ꝓmptior. Notādū h̄ p̄mo ꝙ elemētū sumit vno mō im ꝓprie: ⁊ sic ꝯuenit materie p̄me. Vn̄ dicit elemtū quasi eleua mentē. Et ḡ materia prima dicit elemētū q2 ipa eleuat et sustentat q̄scunq3 formas generabiles et corruptibiles. Sumit etiā magis im ꝓprie: ⁊ sic ꝯuenit q̄ttuor p̄mis corꝑib: cuiusmōi sunt ignis: aer: aqua ⁊ terra. Et tertio sumit maxime im ꝓp̄e. Et hoc mō sumit in ꝓposito: ⁊ hoc methaphorice ꝑ lr̄a. q2 lr̄e sūt prima principia ꝯtiūorōnis.

Itē Notādū ꝙ pueri gratiose sunt tractandi qn̄ p̄mo apponunt lr̄is. tūc em̄ ꝓpter inconsuetudinē valde sunt attediati. Vt ergo tediū ab eis remoueat: cū delectatōne sunt informandi. Delectatio em̄ tenet oꝑantē in oꝑe. Itē Notandū ꝙ autor ꝯgrue dicit de temꝑe q̄ insistendum est ortographie: qm̄ sciētia ꝑ exercitiū ⁊ maximos labores acq̄ritur. ad huiusmodi autē: temꝑis longitudo requiritur.

Secūdū laboriosi certamis extat edificiū Improbi Dindiniq3 traditionibus, necnon alioꝝ philosophoꝝ quos venerabilis cōmendat autoritas. Animaduertendū est autē in huiusmodi vt fideli resolutioni subiaceat latina traditio et in discentis idyomate verbotenus explicata.

Ostēso p̄mo ḡdu iformatōis iuuenū: h̄ pōit scd̄s. Et diuidit hec ꝑs i duas. naꝫ p̄mo autor pōit scd̄m ḡdū informatōis. Scd̄o ostēdit quāto tꝑe imorādū sit fūdamēto: de q̄ ad p̄ns: ibi: Fūdamēti em̄ tenacitatem. Et dicit p̄mo sic. Pueri post lr̄aꝝ ⁊ sillabarū cognitionē sunt informādi in scia Imꝓbi ⁊ Dindini. q̄si dicat. pueri sunt informādi i scia q̄ tractat de significatis vocablo℞: ⁊ dn̄t eis etiā ꝟboten⁹ expōi. Notādū h̄ primo ꝙ scia de significatis terminoꝝ ꝯgrue dicit laboriosa q2 sigta dictionū sūt mlta: imo q̄si infinita. Mō de infinitis facere certificationē difficile ē valde et laboriosum. Itē Notādū ꝙ imꝓbus ⁊ Dindini⁹ fuerīt

graphia. De significa. voca.

duo mḡri q̄ libros q̄sdā fecerūt iuuenib9 ꝯgruos postq̄ꝫ cog̃uerūt l'ras ꝛ
eas inuicē ꝯiūgere. ꝛ de ill' loq̄tur autoꝛ i l'ra. Itē Notādū ꝙ instructō
fienda iuuenib9 i significatis termioꝝ ꝯgrue dr̄ edificiū. qꝛ puer tendere n̄
posset sine tali ad apicē sciarū. Vn̄ sciēdū ꝙ puer p̄mo facilib9 ē imbu
end9. qꝛ decliuū habet intellcm̄ ꝛ debilē: q̄re de facilib9 gradatim ad dif
ficilia ꝓcedet. Itē nota circa hoc ꝙ i l'ra dr̄ latina traditio: ꝙ optet vt
significata vocabuloꝝ debite exponāt'. i. ſm idyomatis exigētiā. Est eī
i cognitōe ꝑmōis sig̃tiui oīs doctrine p̄ncipiū. Et hoc ptꝫ testimōio phi
i. posterioꝝ volētis. q̄d nois esse principiū omis doctrine.

Fūdamēti enī tenacitatē i his optet ꝯstituere. Nec mēstru
oso saltu phebes abeūdū ē nec solari cursu tm̄ cōfirmāduꝫ
ꝫ expleto mercurij intuallo. Eodēqꝫ fere duplicato diligēt'
imorādū ē. Diligētia enī cuiuslibꝫ opis obtusitas ꝑmollit'

Hic ōndit q̄ꝫ diu sit imorādū scdo g̃dui scie dicēs Nō ē imorādū seu in
sistēdū scdo g̃dui scie ꝑ vnū mēsē: siue ꝑ cursū sol'. Hoc ē ꝑ vnū annū. sꝫ
q̄usqꝫ mercuri9 cursū suū cōpleuerit. qꝛ i vocabl'oꝝ cognitōe optet poner'
fūdamētū. Et fiat h̄ cū diligētia. qꝛ obtusitas cuiuslibet opis mitigat' ꝑ
diligētiā. Notādū h̄ p̄mo ꝙ autoꝛ ꝯgrue dicit In significatis vocabu
loꝝ firmū optet statuere fūdamētū. qꝛ sic se hꝫ fūdamētū i edificio: sic se
hꝫ ꝯgnitō vocabl'oꝝ i disciplīatōe. edificiū āt hꝫ sic se respcū fūdamēti sui
ꝙ sine ipo eē n̄ p̄t. imo sciam acq̄rere volēs necessario imbui hꝫ i termio
rū cognitōe. Dicit em̄ phs p̄mo elecoꝝ: Ig̃rātes ꝟtutes vocabl'oꝝ de fa
cili ꝑalogizant'. Et ad l'ram ponēs exēplū q̄ dr̄: Fūdamēti em̄ tenacitatē
optet i his ꝯstituere. Est aūt necessariū duplex. s. simpl'r dcm̄ ꝛ ex suppo
sitione. Mō h̄ ē itelligēdū de necessario ex suppōe. Qm̄ supposito ꝙ q̄s
sciam acq̄rere intēdat optet vt sig̃ta termioꝝ ꝯg̃scat eiusdē. Itē notā
dū circa hoc ꝙ dr̄ i textu Nec mēstruoso saltu phebes. ꝙ mēstruū a q̄ mē
struosus a. um. sig̃cat infirmitatē quā patiunt' m'lieres seml' i mēse. Vel
mēstruosū p̄t sig̃care euētū rei i ꝑlib9 mēsib9 vl' i singul'. Sꝫ mēstruū ꝓ
ꝑ'e dr̄ collectō sāguis i matrice m'lieris: vn̄ nutrit' fet9 i vtro m'ris. Et ē tal'
nat'e ꝙ si fūdat' sup radicē arboris arboꝛ ampli9 n̄ crescet. Qꝛ g̃ puer tā vili
nutrit' fomēto impotētioꝛ ē i iuuētute q̄ꝫ i senio. Itē nota ꝙ ꝑ h̄ ꝙ i l'ra
dr̄ Intuallo mercurij cōpleto. innuit autoꝛ duos ānos vl' modico min9
Puer em̄ hꝫ isistere tāto tp̄e vocabl'oꝝ expōni. Itē ꝑ h̄ ꝙ dr̄ i l'ra Diligē
tia cuiuslibet opis. vult autoꝛ ōndere ꝙ null9 tā obtusus eē p̄t q̄ ad inge
nium q̄n pōt acq̄rere sciētiā. qm̄ volēti ꝓficere nihil est difficile.

In Poetria

Senece traditio. Lucani inexpletio. Virgilij prolixitas. Stacij vrbanitas. Dura flaccij translatio. Durior Persij editio. Marciani nō indigna lesio. Nasonis discretio. sūt indaganda, memorialiqꝫ cellule commendanda.

Hic ostendit qualiter pueri sunt informandi in doctrina poetica hoc est in autoribus poetaꝝ h nominatim scptoꝝ: vt exinde capiant noticiam metroꝝ ⁊ diuersoꝝ vocabulorum dicēs ꝙ in scientijs Senece Lucani ⁊ ceteroꝝ poetarum in littera tactoꝝ sunt iuuenes imbuendi quantū ad primū gradū scientie. ⁊ sunt hmōi indaganda ⁊ cellule memoriali cōmendanda. Notādū h ꝙ Boecius intendit h iuuenes effici debere rethores ⁊ erudiri in moribus quod summe ē oportunū iuxta illud Senece. i ꝺ forma vite de quodā iuuene. Cunctis esto benignus: paucis familiaris: omībus equus: ad miserandum pius: ad iram tardus: in aduersꝭ firmus: in psperis cautus. Itē legitur ibidē de eodē Esto fugax vitioꝝ tuoꝝ alioꝝ vo nō scrutator. Itē iuuenes pmo instruenꝭ in dictis Senece qui multas bonas compilauit eplās i quib iuuenes exemplariter sunt instruendi. Secūdo instruenꝭ in dictis Lucani. ipe eni descripsit bella rhomanoꝝ que cū hanibale habuerūt sed morte puentus nō compleuit ea. Et ad hoc innuendū dicꝭ in textu Lucani inexpletio. Tertio in dictis Virgilij qui multa ⁊ plixa compilauit. Quarto in dictis Stacij qui librum composuit de ritu et facetia quod innuiꝭ in littera cū dicꝭ Stacij vrbanitas. Quinto in doctrinis Flaccij qui alio noīe dicꝭ Horacius vt dicꝭ in textu Dura flaccij translatio. Horacius em̄ transtulit eplās in quib refeꝭ natura pedis scꝫ iambici. Inuenit em̄ in greco quēdā nomīe Archilaum. alias Arcelinīū ꝗ carmen quoddā cōpilauit contra sociū suū ꝗ filiā suā sibi pmiseꝭ: attamē alteri eā copulauerat. Sexto in dictis Persij ꝗ libros quosdā cōposuit rephēsorios tā bonoꝝ ꝗ maloꝝ. quare in textu dicꝭ Durior Persij editio. Septimo in doctris marciani ꝗ etiā libros cōposuit rephensibiles maloꝝ. qre in textu dicꝭ Non indigna lesio marciani. Octauo in dictis nasonis ꝗ cōposuit libros quosdam de amore. Et licet pter nasi deformitatē dicebaꝭ naso: pprio tamē nomīe vocabatur Ouidi⁹. Itē circa hoc ꝗd dicꝭ in textu Et memoriali cellule cōmēdāda Notandū ꝙ in capite homīs tres sūt cellule. In pma ꝗ est in anteriori pte capitis viget sensus cōis et fantasia. In secunda viget virtus cogitatiua seu imaginatiua. In tertia ꝗ est in posteriori

parte capitis vbi reseruantur species intelligibiles viget virtus memo//
ratiua seu memoria.

Ceterorum autẽ philosophoꝝ prout ingenij sufficit capa-
citas non sub silentio est pretereunda moralitas, vt sic di-
ctaminis sentẽtiosa vigeat serenitas ⁊ metroꝝ floreat iocũ-
ditas. O q̃ȝ tullij venerabilis facundita summis deside-
rijs est collocanda.

Hic ostendit ad quam scientiaȝ sit quarto procedendũ. Et diuidit hec pars in duas. Nã primo ostendit quõ pueri sunt informandi i rhetori//ca. Secundo ponit notabile ibi. Cauendũ est aũt. Primo dicit sic. Scientia alioꝝ phoꝝ nõ est p̃termittenda sed studiose addiscenda quãtũ suffert habilitas intellectus vt inde vigeat dictaminis serenitas ⁊ metroꝝ iocunditas. Subdit dicens Rhetorica Tullij summo ẽ ope appetenda

Notandũ hic primo ꝙ duplex est rhetorica scȝ ꝑsuasiua quam tradit Arestotiles que procedit probabiliter ꝑ duas species argumentationis scȝ ꝑ exempluȝ et ꝑ enthimema. Et illa dicitur quedã ꝑs logice. nec discenda est nisi post logicam. Alia est rhetorica vsualis ⁊ tractat de or//natu loquendi. et illa traditur in poetria noua et veteri: in laborintho ⁊ in alijs libris pluribꝫ. Et ꝯgrue recõmendat hic autor rethoricam Tullij. qꝛ sicut modicum valet viuere sine bene viuere sic etiã modicũ valet loqui sine bene loqui ⁊ ornate. Secũdo notandum ꝙ autor h omnes poetas appellat phos qđ tamẽ imꝓprie facit. quoniã phi rem cõsiderãt ꝑ causas: poete vero solũmodo q̃tum ad vsum. Item Notandum ꝙ autor ꝑ dictamen intelligit carmen ꝓsaice scriptum: ꝑ metrũ ṽo intelli//git carmen metrice scriptum.

Cauẽdũ ẽ aũt in huiusmodi ne contingat quod iocario cõ-
tigit. Ipse vero triginta annis ignorantiaȝ suã p̃dictorum
philosophorũ gimnasijs tradidit imbuẽdam. Cum aũt di

es vt preessz mediocribus aduenisset, se cuius eēt eneas vx
or diutius dubitasse asserebat quam in emistigiorum virgi
lij serenitate inuenisset. Requisitus aūt a suoꝝ discipuloꝝ
quodā prima magistri qualiter in versu poni posset. Respō
dit. absurdum est tanti nomīs primā breuiari sed acuto ac
centu pronunciari. Ecce quantum dure ceruicis obtusitas
temporis perdidit et expense.

Hic ponit quoddam notabile circa predcā dicens: Non est immorādū
diu nimis scientijs dictoꝝ poetaꝝ ne contingat vitium qđ Jocario con
tingebat. Vn̄ ipe triginta annis insudauit dictis poetaꝝ p̄ fatoꝝ: nec ad
uertentiā dedit vllam ad dicta alioꝝ. Cū aūt debuit p̄esse mediocribus
querebatur sibi ab vno coꝝ cuius vxor esset Eneas. Et respondebat se
nunq̄ꝫ inuenisse ī libris quos tamē attēte studuit. Cōsimiliter et requisi
tus a quodā discipuloꝝ suoꝝ quāta esset prima sillaba istius dcōis ma//
gister dicit ꝙ acuto accentu deberet proferri. Esset ei absurdū ꝙ p̄ma tā
ti nois abbreuiaret. Postea ꝟo de socio ad sociū iuit petens ab eis infor
mari. Subdit autor exclamando quātū tp̄is et laboris ille ꝑdidit.

Notādū h̄ p̄mo ꝙ quidā sūt q̄ in veritatis cognitōe nō p̄nt informa
ri ꝛ sūt hm̄ōi duplices. Quidā eñ natural'r tales sūt ꝛ quidā cōsuetudi
naliter. vn̄ tales a natura habent cerebꝝ ineptū ita ꝙ hn̄t intellcm̄ dep̄s
sum ꝛ minime eleuatū. et illi nō bn̄ p̄nt cognoscere ꝑ se nota. Qui aūt cō
suetudinaliter sūt tal'r imbuti ī vna scīa estimāt se in alijs sciētijs n̄ pos//
se ꝑficere. qđ tn̄ min⁹ ē veꝝ. qꝛ ſm ꝙ p̄us dcm̄ ē. volēti ꝑficere nihil ē dif
ficile. Itē notadū ꝙ Jocarius ē ꝓpriū nomē viri q̄ trigita ānis insu//
dabat dictis poetaꝝ. Cū aūt scolas regere tēptaret dixit se dubitare cu//
ius vxor eēt Eneas quā ipe Jocari⁹ ī emistigijs Virgilij inuenit. Erat
aūt Eneas rex troianoꝝ. Vn̄ emistigiū dr̄ ab emi q̄d ē dimidiū ꝛ stigos
ꝟsus q̄si dimidius ꝟsus. Itē nota ꝑ illa lr̄a. dure ceruicis ꝙ ceruix dr̄
vena qdā ī collo ꝓcedēs a cerebro. ꝛ terminat̄ ī fine dorsi. ꝛ dr̄ q̄si cerebri

via siue vis. ꝛ sumit̃ h̃ ꝑ capite siue ꝑ collo. a q̃ ceruicos⁹ qḋ idē ē qḋ sup̃bꝫ Itē cõtingo vno mõ idē ē qḋ tãgo: vt vnus asser cõtingit alterũ id ē tangit. Alio mõ idē ē qḋ cuenio. ꝛ ita sumitur h̃. Itē triginta dr̃ q̄si triagentos. vñ gentos significat cētũ qñ p̄cedit n. Cũ v̄o nõ p̄cedit tũc significat decē. Exēplũ vbi n p̄cedit vt q̇ngenta. Exēplũ vbi n nõ p̄cedit vt triginta. q̄draginta. Vñ v̄sus. N si p̄cedat gētos cētũ tibi significabit. Si nõ precedat decem tibi significabit.

Ompleto aũt hmõi nõ indebite Gimnasij rudimē to ad maioris inquisitionis scīe lumīa procedēduꝫ est. Scīe inq̈ꝫ quã solã veri falsiq̈ꝫ nouimus indagatricem et sciam sciarũ solã subtilitatis titulo obstipãtem subiecta. Hec est inquã scalaris domina que penetranti vestiũ natu rã ad sciarũ quarũlibet fastigia p̄bet incremēta virtutum.

Ic boetius ostendit q̄uo scolares informati puerilibꝫ sunt ī alijs scientijs scꝫ in logica informandi. Et diuidit̃ hec ꝑs ī duas Primo recõmēdat logicã. Secũdo oñdit q̊ ordīe sit ꝑcedēdũ ad cã. ibi. Ad hui⁹ aũt. Adhuc ṗma ꝑs diuidit̃ ī duas. ṗmo em̄ ponit intentũ ꝑ mõm ꝯtinuatõis. Et cũ hoc recõmēdat logicã. secũdo subiũgit causam talis recõmendatõis ibi Quid aũt in cognitõe vniuersaliũ. dicens sic. Postq̈ꝫ scolaris ꝑfecte ē eruditus in doctrinis faciliorībꝫ tũc ꝑceden dum ē ad sciam q̃ maioris eget inq̇sitõnis vicꝫ ad logicã q̃ ē scalaris dña ꝛ veri falsiq̈ꝫ īdagatrix q̃ titl'o subtilitatis aliaꝝ sciaꝝ obstipat subiecta. p̄bēs v̄tutũ incremēta ad cetaꝝ p̊ncipia sciaꝝ. Notãdũ h̃ ṗmo q̶ ex lr̃a trahi p̄t triplex recõmēdatio logice. Primo ei r̃cõmendat̃ ex singulari v̄itatis inq̇sitõe. Cũ dr̃ inq̇sitõis. Secũdo ab habit⁹ dignitate seu habit⁹ cõitate ãpliori cũ dr̃ Scie maioris. Tertio ex subtili mõ ꝑcedendi cũ dicit̃ q̃ penetrãti vestiũ naturã. Itē nota q̶ scīa p̄dicta scꝫ de lingua ꝺ lr̃is poesi ꝫmõis ornatu dr̃ indumētũ qꝛ ꝯuenit rudibꝫ ꝛ nouis scolaribꝫ ī lumīa ꝑcedere intēdētibꝫ. Ubi notandũ q̶ logica ꝛ alia q̄libet scīa dicitur lumē intellectus qui illumīat̃ ꝑ sciam. Intellectus eni' ignorans ē sicut oculus in tenebris positus. Scientia eĩ est perfectio intellectus;

Et ideo autor dicit in textu lumina. Quidam tamē textus habent limina. Ubi notandum ꝙ principia congrue dicunt̄ limina. Sicut enim ingredit̄ ad domū ꝑ limina nec sine eis fieri posset ingressio sic nulla aggredi potest scientia sine principijs. Unde phs. ij. metaphe dicit. In foribus quis delinquet. Item notandū ꝙ logica congrue dicit̄ scia maioris inquisitionis. Ipsa em̄ summe ē difficilis cū sit de entibus rationis que sūt cognitionis difficillime. Itē cum in lr̄a dicitur logica ē indagatrix veri ⁊ falsi nō ē intelligendū ꝙ in alijs scientijs nō sint veritas ⁊ falsitas immo in qualibet scientia sunt principia et conclusiones ex quibus veritas sequitur et falsitas. Itē notandū ꝙ logica congrue dicit̄ obstipare subiecta scientiaꝝ q꞉ rectificat ea. Ipa em̄ viam habet ad quarumlibet scientiaꝝ principia. Item notandū ꝙ congrue dicit̄ domina scalaris Dn̄a q̄dem. q꞉ dn̄a subtilius viro emollit. Cū igitur logica subtilis sit inuestigationis merito vocat̄ domina. Scalaris aūt dn̄a vocat̄ quia sicut ꝑ scalam cōtinuus fit ascensus et descensus: taliter etiā fiet in logica. Primo em̄ ascenditur ad terminos et ad coꝝ compositōem in ꝓpoes ⁊ tertio ad syllogismos constituendos ꝑ compoēm ꝓcedit̄ coꝝ. Item Nota ꝙ logica similat̄ vesti. Sicut em̄ vestis hominē circūdans tegit occulta in ipo q꞉ celat mēbroꝝ dispōem etsi difformē. Sic ⁊ logica celat occulta. Uidemus em̄ maiorem celare conclusionem qm̄ maiore posita non statim sequit̄ conclusio. Unde dicit phs pmo poste. ꝙ maior antecedit conclusionē tēpe. Sed minore posita statim sequit̄ conclusio. Maior igitur ꝓpositō celat conclusionē. Item logica dicit̄ penetratiua. nam sicut lignum q̄q̄ durū penetrat̄ acutū ꝑ cultellum aut securim: ita etsi aliquid fuerit difficile ꝑ logicā penetrat̄. Item logica stabilit principia aliarū scientiarū. Sed hoc aliqs impbaret sic Subiecta scientiaꝝ sunt p̄cognita primo posterioꝝ: igit̄ nō pn̄t stabiliri. Rn̄detur ꝙ subiecta sciētiaꝝ nō pn̄t stabiliri ꝑ eā sciam cuius sunt subiecta tamē bn̄ ꝑ sciam cōmunē qualis est logica et metaphisica.

Quid autem cognitione vniuersalium lucidius que triuialium est magistra, quadruuialium potētia collateraliū aūt virtutum plenitudo.

Posita recommēdatōe logice subiūgit Boetius cām hm̄oi recōmēdationis dicēs sic. Dcm̄ est ꝑus logicā pbere incremēta virtutū ad principia aliaꝝ sciaꝝ. cuius rō ē. Quia nihil ē clarius cognitione q̄nq3 vni-

uersalium que est magistra scientiarũ triuialium ꝛ potentia quadruuialium et plenitudo virtutũ collateraliũ. Notandum hic ꝙ vniuersaliũ cognitione id est modo sciendi vniuersalia om̄is scientie nihil est vtili⁹ ꝛ lucidius. hm̄oi aũt modũ tradit nobis logica. Quãuis em̄ logica sit ꝑ se et primo scientia specialis: cõis em̄ esse non põt vt sic. qꝛ nõ de om̄i ente sed solummõ de entib⁹ rationis. Qui tamẽ actus rationis ad omnia entia sunt applicabiles. Igit̃ logica ex consequenti dicit̃ esse scia cõmunis. Dicitur aũt logica magistra sciẽtiarũ triuialium: potentia quadruuialium: plenitudo virtutum collateralium. Quoniã in logica ẽ cõsiderare tria scꝫ ꝙ ipa est scientia iudicatiua: opatiua: ꝛ inuentiua. Qꝺ ipsa sit iudicatiua patet. ꝑ q̊d nouit vnusquisqꝫ sui sciti assignare rõem. per hoc nouit econuerso certus esse in suo scito. Aliquem ṽo certum esse in suo scito est ip̄m iudicare suum scitum. Cum igitur põt quis dare rationem sui sciti per logicã patet ꝙ logica sit sciẽtia iudicatiua. Qꝺ etiaꝫ sit operatiua patet qꝛ ipa docet actus rationis. s. diuidere diffinire arguere ꝛ sic de aliȷs. Sed ꝫm actum rõnis om̄es scie procedũt. Igit̃ logica ĩ om̄ib⁹ scientȷs est operatiua. Est etiaꝫ inuentiua. docet etiam qualiter per notum deueniatur ad ignoti noticiam. Procedere aũt ꝑ notum ad ignoti noticiam est ignoti noticiã inuenire. ergo logica ẽ aliaꝝ sciarũ inuentiua. Insuꝑ sciendum ꝙ licet logica in singulis scientȷs docet iudicare inuenire ꝛ opari: efficacius tamẽ et principalius se habet ad vnũ q̄ꝫ ad aliud. Unde ꝫm iudiciuꝫ ꝑ prius compatur triuialib⁹. s. grammatice et rhetorice q̄ꝫ aliȷs scientȷs. Patet hoc qm̄ ꝑ illud sumit̃ iudicium ꝑ qꝺ accipit̃ rei certitudo. sꝫ ꝑ logicã accipit̃ rei certitudo ĩ reb⁹ grãmaticalib⁹ Qꝛ ꝑ ipam ĩ grãmatica et rhetorica reddere possum⁹ sciti nr̃i cãm Ergo logica est triuialiuꝫ grãmatice scꝫ rhetorice ꝛ suȷ̄psius iudicatiua Ipa autẽ est potentia. i. principium opatiuum quadruuialium. qꝛ ꝫm potentiam operatiuam habet se logica per prius ad quadruuiales. Loquitur aũt hic de potentia actiua que est principium operationis ꝛ trãsmutandi alterum inquantum alterum: ꝛ non de potentia passiua que ẽ principium transmutandi ab altero. Est igitur logica quadruuialium scientiarum operatiua potentia. nã potentia operatiua deseruit ad duo scꝫ ad formam et instrumentum. Scꝺm em̄ ista duo dicimur operari. Sed cum ita est ꝙ logica docet instrumẽtum scꝫ actus rationis ꝑ quos redduntur om̄es scientie quadruuiales. Igitur cum instrumenta ĩ quadruuialibus scientȷs sunt a logica et potẽtia operatiua reduci habꝫ ad instrumentum sequitur ꝙ logica est quadruuialium scientiarum operatiua. Est etiam collateralium scientiarum plenitudo quia est scientia inuentiua docens procedere per notũ ad noticiam ignoti. Et quia sic inuenit ignotũ: igitur logica est inuentiua. vnde scientie subalternate inueniuntur subalternantibus inuentis Subalternate enĩ posteriores sunt

Intelligamus aūt logicam p̲ subalternantem. Sed per subalternatas scientias collaterales.

Ad huius autem imperialis domine apicem hoc ordie scā‑dendum est. In primis igitur terminoꝝ intrinseca cognitō eorumq̄ in propositione nō latens copulatio, propositōnū q̄ non indigna connexio sunt aptanda. Terminoꝝ autem determinationes quas sincathegreumata appellam⁹ me‑morialiter menti sunt imprimende, vtpote que sophistice non parum deseruiunt fantasie. Horum autem noticiā me minimus Crebraciuz virum prudentez sed non in hoc pe‑ritum quasi indignam scientie relatu sub silentio preterijs‑se, die autem conflictus adueniente eundem miserrime so‑phisticatione ab his veniente detentum, z a suoꝝ collegio sequestratum. Quid vlterius pudoris angustia confusus, id quod prius indignum asserebat sociatim mendicabat.

Hic ostendit quo ordine sit procedendū in logica dicens sic. In lo‑gica pcedendū est hoc modo. Primo acquirenda est intrinseca cognitō terminoꝝ vt scz sciatur que possunt esse subiecta z p̄dicata Deinde sci‑endum est qnomodo huiusmodi possūt ordinari in propositiones. Et

consequenter quomodo propositiones ordinari possunt in silogismos ; Deinde diligens fiet inquisitio circa determinatões termiorꝫ cuiusmodi sunt sincathegreumata huiusmodi em̄ multū defuiūt scie logicali: put deducit autor exemplariter de Crebracio. qui licet in alijs scientijs fuerat perit⁹: non tamen in illis sufficienter fuit imbutus immo dixit artē sophisticam vix scientie relatu dignam. Quare vice quadam disputationis a q̊dā suorū scolariū in ea confundebatꝰ. Et ḡ a suoꝝ socioꝝ cōsortio sequestrabatur. Quo facto quod prius spreuit postea sociatim mendicabat. Notandum hic ꝙ determinatum processum facere volens in logica primo studebit cognoscere terminos logicales. puta subiectū et p̄dicatum. Nam sicut littera est primum in grammatica: sic subiectum et predicatum in logica prima sunt mensura. Deinde debet sciri qualiť sunt huiusmodi adinuicem componendi ad propositionū combinationes. Deinde qualiter ꝓpositiones in formā silogisticam p̄n̄t inuicem cōbinari. Amplius diligenter studebit habere noticiam determinationū terminorum vt sunt cathegreumata que in paruis logicalibus videlicꝫ in suppositionibꝫ et in alijs tractatibus petri hispani habentur. Item autor congrue dicit noticiā terminoꝝ ad discendum notans ꝑ hoc ꝑfectam terminoꝝ cognitionem: ne in primo logicalis processus occursu cōtingat oberrare. Quoniam modicus error in principio fit maximus in fine. Item dicit ꝙ terminorum copulatio in propositione non erit latēs immo manifesta. quoniā in logica diuersa subiecta et predicata inuicem copulantur. Item dicit debite componendas in formam sylogisticam: non enī quelibet proposito componi potest cum qualibet. Quinimo scire oportet q̇d sit vniuersale: q̇d subalternās. quid subalternatū. q̇d accidēs q̇d substātia. Itē op⁹ ē scire syncathegreumata vt sunt omīs nullus. et sic de alijs. Illoꝝ enī rōe multe fiunt deceptōes. Ignorātes eī virtutes vocabuloꝝ defacili ꝑalogisantur.

Huius aūt imperialis here fimbrijs dotata ars sophistica petulanti animo confisa nugatorieqꝫ loquacitatis eulogio perusa fuco mulieris perfusa barbaras nationes obliquo sidere respiciebat quā cōmentarijs alexandri ꝛ nostris nouiunus decoratā ꝛ trāslationē cōfectā summopeqꝫ curādam.

Hic ostendit quomodo procedendum est ad artem sophisticam. Et di/
uiditur in tres. Nam primo facit quod dictum est. Secundo ponit no/
tabile. ibi Ad istorum. Tertio remouet dubium ibi Si vero bone sci/
entie. Primo dicit sic. Post predictas scientias pcedendum est ad scie/
tiam sophisticam. quoniam ipsa est locata in extremitatibus logice. Et
ipsa procedit animo petulanti z est fuco mulieris perfusa. respicitqз alias
nationes oblique quam alexander et nos commentauimus. Unde bo
etius dicit se istam scientiam de greco in latinum transtulisse. Et ē ma/
gna cum diligentia appetenda. Notandum hic qз sophistica in logice
extremitate dicitur posita. Ipsa enī sedet in logice extremitatibus cum
sit scientia apparens et non existēs. Sophistica em̄ copiosa est scientia
apparenti et non existenti. propterea sophistica comparatur ad argumē
tationem veram sicut priuatio ad habitum. et sicut obliquitas ad recti
tudinem. Sicut ergo priuatio est posterior habitu ita sophistica sequit
logicam. Igitur dicitur esse situata in fimbrijs logice. Est autem sophi
stica confusa animo inordinato seu petulanti ad modum meretricis pe/
tulantis. Unde petulari verbum deponentale significat actum venere
um exercere. Et scd̄m hoc dicit Arestotiles quarto metaphisice qз logi/
ca et sophistica versantur circa idem. Differunt tamen desiderio vite.
Dyaleticus enim ordinat vitam suam ad veritatis inquisitionem. so/
phisticus vero ad apparentiam. Item Notandum qз sophistica dici
tur perfusa eulogio nugatorie loquacitatis Quoniam sophiste arguūt
verbaliter et garrulant veram non curantes scientiam. Et dicit eulogi
um ab eu quod est bonum et logos quod est sermo quasi bonus sermo
Item sophistica dicitur perfusa fuco id est colore deceptiuo. Quoniam
sophistica vtens nititur decipere reducendo ad metham propter vanā
gloriam acquirendam. Unde fucus est color artificialis superadditus
colori naturali quo mulieres difformes perungunt vultus vt videātur
speciose. Est autem similitudo quoniam sicut talis color verum tegit co
lorem et naturalem: Sic sophistica veritatem tegit ostendēs esse quod
non est. Item Sciendum qз sophistica summa cum diligentia ē adi
piscenda. quoniam sophistica docens vera est scientia. Discimus enim
eam vt nobis cauere valeamus per ipam ne decipiamur a sophistice ar
guentibus.

Ad istorum et ceterorum perfectionem triplici solemus v
ti recordatione. Quarum prima vocalis. secunda menta/
lis. tertia communis. Uocalis sophisticum facit. mentalis

De acquirendo scientiam

iudice m. communis si continua fuerit perfectuȝ facit. Vo
calis cecitatem. mentalis scientiam. communis vsum. vsus
autem magistrum parare festinat. Sicut enim prudentia
sine iusticia paruȝ vel nihil prodest. Justicia vero sine pru
dentia multum Sic scientia sine vsu parum vel nihil pro-
dest. vsus aūt sine scientia multum.

Hic ponit quoddam notabile dicens. Quicunqȝ acquirere vult ali-
quam scientiam triplici vtetur recordatione. Quarum prima dicit vo-
calis que scȝ cognoscere docet voces et dictiones in se. non aūt vocum si-
gnificata docet intelligere. Secunda vocatur mentalis que scȝ docet rē
cognoscere sicut est. Siue que docet cognoscere dictionum significata.
Notis em̄ vocibus addiscere debet scolaris earum significata. Tertia
vocatur communis scȝ vt quando habita vocum cognitione ꝛ eaꝝ ex-
positione fit ipsarum adinuicem applicatio. Subdit consequenter ꝙ vo-
calis recordatio tantummodo facit scolarem apparentem. Multas em̄
proferendo voces fit scolaris apparenter sciens licet nō existat. Sȝ mē-
talis recordatio facit intelligentem. Et talis si continuata fuerit perfe-
ctum facit scolarem. Item vocalis recordatio quandam generat cecita-
tem. Per huiusmodi enim homo non videt intelligendo quamuis ap-
titudinem habeat ad intelligendum sed mentalis veram generat scien-
tiam. Et communis scȝ vocalis ꝛ mentalis simul vsum generat et ꝓm-
ptitudinem. Et per huiusmodi scolaris tandem redditur dignus ma-
gisterio. Quoniam sicut scientia virtutum sine virtutum operatiōe pa-
rum prodest aut nihil. Est enim melius vnam agere virtutem. vt iusti-
ciam seu aliam ꝙȝ omēs scire virtutes ꝛ ꝺm nullam operari virtuose ꝺm
phm p̄mo ethicorum. Sic scientia pariformiter sine eius applicatione
ad vsum vel saltem in prompto habitu nihil prodest aut parum. Ope-
rari autem perfecte et indesinenter quasi non deficeret scientia prodest
multum absqȝ scientia. Notandum hic primo ꝙ recordatio vocalis
facit hominem apparentem scire. recordatio scd̄m vocum significatio-

nes facit in dictis certitudinem. recordatio aũt ſm significationes vocũ earundemq; vsitationem facit pfectionem. Itẽ Notandũ q prudentia in pñti textu non accipit vt ẽ vna ṽtutũ cardinaliũ q̃ est recta rõ rex agibiliũ. Sic em̃ omnes virtutes morales prudentia dicũtur. Sz accipitur h pro rei iuste scientia. Vñ vult h Boetius scientiam rei iuste parum valere sine iusticia. Sicut em̃ medicina parum valet sine corpis regimine bono. Corpis aũt regimen bonuz absq; medicina multũ. Sic etiã scientia rei iuste parũ valet sine iusticia Justicia aũt absq; sciẽtia rei iuste multũ. Qm̃ ſm phm multi opantur iuste sine tamen scientia iusticie. Item in proposito p vsuz intelligitur actus multotiens iterat᷒. Vñ em̃ scientia sine vsu prodest. Verbi gratia Scire gmm aticã. nõ aũt loqui gmmatice parũ valet. Loqui autẽ gmmatice vsualiter ⁊ gmmaticam tamen igrando valet multum. Generaliter g scientia sine vsu valz parum. Usus autem sine scientia multum. Usus etem̃ quemlibet i sua facultate efficit potentem. Quamobrem bene dixit Victorinus Natura facit abilem. ars facilem. vsus vero potentem.

Si vero bonus scientie tyrunculus seriatim totã neqat cõplectere orationem saltem primam capiat pronunciatõem donec gradatim ascendendo continuum producere possit effectum.

Posito quodã documento remouet dubium dicens sic. Dictum ẽ q ad perfectionem scientiarum predictarum triplici oportet vti recordatione. Diceret g aliquis quomodo hec om̃ia potuerũt cognosci cum sint difficillima ad cogñscendum. Rñdet autor dicens sic Licet aliquis neqat in principio om̃ia apprehender᷒ debet tamen gdatim ascendere. Ita videlicet q primo vocalem cognitionem acquirere debet. postea mentalem ⁊ tunc vlterius cõmunem. Et tandẽ ex his vnum debet facere continuum. Notandum h q oratio in proposito sumitur p scientia et nõ vt est dictionum ordinatio. Et non est h aliud oratio nisi doctrina seu scientia que est habitus firmus et verus p demonstrationem acquisit᷒.
Item Notandum q Boetius in textu dicit gdatim ad denotandũ q scientia successiue acquisita non est tam abilis sicut scientia cito acquisita. Et causa huius naturalis est hec quia facilis apprehẽsio prouenit ex humiditate organorum vtputa cerebri. impressio em̃ cito fit in humi

In speciali

do vt notum est Talis tamen multum est labilis. Tarda aūt alicu⁹ rei apprehensio et difficilis prouenit ex organorum siccitate. Unde in substantia dura et sicca difficulter fit impressio figure sigilli. difficulter tamen huiusmodi remouetur. vt verbi gratia in cera molli cito imprimitꝰ figura sigilli etiam et cito potest remoueri. Pariformiter homīes habētes cerebrum humidum et organa humida cuiusmodi sunt sanguinei ꝛ fleumatici cito apprehendunt et cito obliuiscuntur. Homines vero sicca habentia organa valde difficulter apprehendunt sed non cito obliuiscūtur. Et hec est causa quare melancolici vt in pluribus meliores fiūt clerici. Quoniam licet rem aliquam difficulter apprehendant non tamen postq̄ apphensa fuerit de facili obliuiscuntur.

Jsis autem scientijs leuitatum de speculatione porphiriana scꝫ quinq̄ꝫ vniuersaliūꝫ que ab aristotile mōstra vocantur. Accedendum est ad ipsius cathegorias necessario q̄ luce expositiōis in cōmentarijs bis patefecim⁹.

Stenso modo acquirendi gmmaticam: Poetriam: Rhetoricā vsualem et logicam in generali Consequenter ostendit Boeti⁹ modū et ordinem acquirendi logicam in speciali Et diuiditur in duas Nam primo facit quod dictum est. Secundo respondet tacite questioni ibi Necdū hec gerūtur. Adhuc prima in duas Nam primo facit quod dictum est. Secundo in speciali declarat causam sui intēti. ibi O quantum vtilitatis Dicit igitur primo sic. Postq̄ꝫ sufficienter visū fuerit de acquisitione Grammatice. Poetrie. etiam et de modo acquirēdi logicam in generali: videndum ē de modo et ordine acquirendi logicam in speciali. Et ē ordo iste. Postq̄ꝫ fuerit puer sufficienter informat⁹ in predictis documentis vlterius informabitur specialiter in logica Et primo audiet librum Porphirij in quo habetur materia quinq̄ꝫ vniuersalium et eorum noticia. Deinde audiet librum predicamentorum. Et causa ē quia liber quinq̄ꝫ vniuersaliūꝫ que ab Arestotile vocantur mōstra introductorius ē ad cathegorias predicamentorum que Boetius h dicit se bis in suis commentarijs patefecisse. Notandum q Aristotiles pmo posteriorꝝ vocat vniuersalia monstra derisorie ad Platonem. ꝛ hoc congrue. Quoniam Plato posuit ipa esse ideas scōm

rem et rationem separatas a singularibus. Posuit enim speciem huma nam in aere vel in stella sibi comparari. Illud autem monstrum vocat quod non generatur ad similitudinem sue speciei. Et p consequēs vniuersalia cum sint perpetua oportet ipa esse alterius speciei a singularib9 huiusmodi enim sunt corruptibilia. incorruptibile autem simplicit differt specie a corruptibili. Item Notandum q monstrum secūdo phisicorum dicitur illud quod indeterminate se habet fm sue speciei dispositionem. Ut si homo sex habeat digitos in vna manu. vel si homo sit gibbosus seu biceps dicitur esse monstrum.

O quantum vtilitatis habetur si in eis intrinseca cognoscatur noticia.

Hic in speciali resumit seu declarat causam sui intenti. Et diuiditur in duas ptes. Primo eni facit q̄d dictū est. Secundo remouet dubiū. ibi. Nonne litteralis. dat ergo causam quare liber Porphirij est audiend9 ante librum predicamentorum et alios libros logicales. Unde sine noticia quinq3 vniuersalium nulla scientia perfecte scitur. Quoniam scientia est habitus conclusionis in qua quidem conclusione proprium concluditur de specie per diffinitionem ex genere z drn̄tia integtam. Cū g̃ prout habetur in prohemio quinq3 vniuersaliu3 Porphirij scia vniuersalium multum sit vtilis: immo necessaria ad diffinitionem diuisione3 z demonstrationem sequitur q acquirenda est nedum ante predicamētorum noticiam quinimo etiam et ante alias quascunq3 scientias.

Notandum q autor signter dicit Si intrinseca. ad excludendū noticiam vocalem qualem habuit Sofronicus de quinq3 vniuersalib9. Talis eni non sufficit sed mentalis et cōmunis eorum noticia dūtaxat ē sufficiens.

Nonne litteralis sofronici facultas in vitio notāda ē. Inquam nostra quoq3 volumina stili scemate decorata nō sūt omittenda. Arestotilis quoq3 tota succincta breuitas voce licet tediosa sit nō tamen est infructuosa.

Hic remouet Boetius dubium quoddam. Dictum est enim in precedentibus q postq3 scolaris sufficienter fuerit informatus in grammati

In logica

ca informandus est in logica. Etiam dcm̄ est q̄ scolaris primo audire debet porphirium et librum p̄dicamentoꝝ Aristotilis. Quereret ergo aliquis cum diuersi ordinauerūt diuersa et conscripserunt circa p̄dicabilia porphirij et p̄dicamenta Aristotilis cuius eoꝝ opinioni stabit scolaris hoc dubium remouens dicit q̄ scolaris informandus in logica non cōdescendet dictis Sofronici. sunt em̄ hmōi inutilia ꝛ vitio notanda. Cuius causa est q̄ꝛ Suffronicus tm̄ vocalem habuit noticiam p̄dicabiliū Sed stabit scolaris dictis nostris ꝛ p̄cipue dictis Aresto. licet em̄ illa voce sint tediosa sententia tamen sunt vtilissima.

Malui eñi fideli seruire translationi q̄ꝫ arrogantie reprehendi temeritate. Quid ei aristotilis lucida veritate sereni?

Hic respondet tacite questioni. Et diuiditur ista ps in duas Primo facit quod dictum est. Secūdo ponit quoddā notabile ibi. Necdum hec geruntur. Primo dicit sic. dcm̄ est doctrinam Aristo. fore obscurā. Diceret ergo aliquis O Boeti translator fuisti Aresto. de greco in latinū quare non fecisti doctrinam eius satis planam. Respōdet dicens. Ego malui seruire fideli translationi q̄ꝫ aliquid noui apponendo temeritate arrogātie forsan reprehēdi. Unde Boetius transtulit doctrinā arestotilis sicut eam inuenit quare et sub consimilibꝫ transtulit eandē. Et huius signum est q̄ꝛ vbicunq̄ꝫ non poterat inuenire latinum greco correspondens ibi posuit dcōem grecam. Subdit quid verius est et p̄clarius lucida veritate Aresto. quasi dicat nihil.

Necdum hec geruntur grammatice fructuositas ē oblīqn da aliquo modo. Per eam eñi cuiuslibet scientie commendabilis redditur possessio. Rhetorice quidem lepos q̄drinialium quoq̄ꝫ honos studij compatione non habent obmitti pro posse perquisita. In his aūt studij proteruitas florem generat fructumq̄ꝫ parturit si permixta fuerit dubita-

De subiectione et obedientia

tio et tempestiua.

Hic ponit notabile dicens sic. scolaris tpe informatois sue in logica ocu luz semp habebit ad gramaticā ne ipaz obliuiscat qm scie cuiuslibz pos sessio p eā cōmēdatur. Etiā rethorica ad audienda pdicta nō ē obmittē da imo cōtinue acqrenda. Et omib9 his acquisitis insudādū est sciētijs quadruuialibus cuiusmodi sunt musica arismetica geometria z astro/ nomia. Causa q2 studij continuitas in eis generat florem. flos pducit fructum. et hoc si dubitatio admixta fuerit tempestiua. Dicit em phs i pdicamentis Dubitare de singlis nō est inutile. Notandū h q2 grā/ matice fructuositas ea de causa non est oblinquenda. Qm gramatica vt Alanus dicit in anticlaudiano docet tenellos infantes loqui z ad loqn dum instruit. Item dicit idē. Sicut logica dirigit intellectum ne aber/ ret ratiocinando: sic grāmatica dirigit intellectū ne aberret smocinādo. Item grammatica docet significata vocabulo2 exprimere z smonē pla/ tum intelligere. igitur fructuositas eius nō est oblinquenda. Itē Sene ca dicit de grāmatica. Hec est scientia q apta omes alie scie aperiuntur qua clausa omes alie scie clauduntur. Item dicit Eusebius de eadem. Qui querit alias scientias sine grammatica querit terminū sine via: in troitum domus sine ianua. puer sine matre. Hmōi aūt sunt impossibi lia quare et impossibile est alias acquirere scias sine grammatica. Vnd pcluditur q2 eius fructuositas nullatenus est oblinquēda. Itē Alphora bius dicit in de ortu sciarū de grāmatica sic Grāmatica est pfectiua ve/ ritatis et totius cognitōis ianua: omniumq3 linguarū errātiū z metro2 mensura. Itē notandū q2 quinq3 sunt ab inquisitione sciarum nos re trahētia. Primū est vita voluptuosa consistens in delectatōne sm gustū z tactū. Dediti em sensualib9 nō dātes operā intellectualib9 bestijs sunt pformes. Vnde hermes termagistus antiquos idyotas vitam sensua lem diligentes increpās ait. Tales em nulli humano2 opam dederunt sed more pecorum vitam expenderūt. Scōm est via ciuilis. Quidā em intm se negotijs secularib9 immiscēt q2 ad studium sunt inepti. Tertiuz est defectus necessario2. Vn phs. x. ethico2 Licet philosophari sit me/ lius q3 ditari simplr. tamē nō indigenti. Preterea alibi dicit idem q2 ac/ quisitis vite necessarijs antiqui sacerdotes egipti pter ammirari cepe/ runt philosophari. Paucis tamē phus indiget. Paucis em natura mi/ nimisq3 contenta est. Quartum est negociatio q maxime ē detestanda. Cum bonū aie precedit bonū corpis. Homies em pro bonis corpali bus maximos sufferunt labores. potius tamē p bonis aie esset laborā dum. Sicut em aia nobilior est corpe sic et bona anime bonis corpo/ ris sunt meliora. Quintum est desperatio. Cum em intellectus noster

discipulorũ erga magistros

de sui natura sit imꝑfectus eo ꝙ se habet a principio sue creationis tan//
q̃ȝ tabula rasa in qua nihil est depictum. depingibilis tamen scientijs et
ꝟtutibus cum omne perfectibile naturaliter inclinetur in suam ꝑfectio
nem. Huiusmodi autem inclinationem non frustrari firmiter tenendũ
est, nec quoq̃ȝ modo desperandum.

Isis scolarium rudimentis et virtutum incremen
tis nunc de eorum subiectione erga magistratꝰ bre
uiter est ordiendum. Quoniam qui non nouit se subijci nõ
noscet se magistrari. Miserũ est eñ eum fieri magistrum q̃
nunq̃ȝ nouit se esse discipulum. Debet autem discipuli sub
iectio in tribus consistere, in attentione, beniuolentia et do
cilitate. Ut sit docilis ingenio, attentus ĩ exercitio, beniuo-
lus in animo. Attentus inq̃ȝ ad audiendum, docilis ad in
telligẽdũ, beniuolus ad retinẽdũ. Ista vero tria ad ꝑfectio
nem concurrunt permutatim.

Abito mõ acquirendi sciam a discipulo ꝯñter determĩat Boe.
ð subiectõe et obia discipl'oꝝ erga mgr̃os suos. Et diuidit hec ꝑs
ĩ tres. In ꝑ̃ma ponit itẽtũ. i scd̃a dic̃ cãȝ sui intẽti. ibi Qm̃ q̃ nõ
nouit. ĩ tertia ponit ĩpedimẽta q̇bȝ ĩpedit discipl's a studio ibi. Nõ sit ãt
discipl's. Prio dic̃ sic. Detmĩato de mõ recipiẽdi sciam a mgr̃o ꝯñt de//
terminãdũ ẽ de obediẽtia ⁊ subiectõe scolariũ ad mgr̃os suos. Et ponit
cãm sui intẽti. qm̃ q̇cũq̃ȝ scolaris nõ subiecerit se mgr̃o suo nunq̃ȝ effici
etur mgr̃. Miseꝝ eni eẽt eũ fieri mgr̃m q̃ nunq̃ȝ nouit se esse discipulum
Subdit ꝙ scolariũ subiectio ꝯsistere debet ĩ tribȝ ꝑut etiã vult Tullius
secundo Rhetorice vicȝ in attentõne, docilitate et beniuolentia; vt per

De quattuoꝛ impedimētis

hec tria possit scolaris ad sciarum frem̄ ꝑuenire. Debet igitur scolaris esse attentus in exercitio attendendo dicta magistri sui cum diligentia Q̄m vt sup̄ patuit Obtusitas cuiuslibet opis ꝯmollitur diligētia. Vn̄ exercitium est actus multotiens iteratus vel exercitus habitū inducens Erit etiā scolaris docilis. vn̄ ille dicitur docilis qui de facili potest reci-pere scientiam siue rei cognitionem. Et differt a docibili. Unde illō dr̄ docibile quod cito pōt doceri. Unde docilitas causatur in discip̄lo qn̄ sibi lucida et breuia preponunt̄. Unde ꝟsus. Lucida cū breuibus doci-les sunt reddere nata. Erit ꝫ̄ scolaris beniuolus scꝫ ad retinendū audi-ta a suo magistro etītellecta Q̄m in maliuolā aīam nō introibit sapien-tia. Et ꝑ tanto continue studebit ꝛ attente. Sicut em̄ teste pħo primo ethicoꝝ: vna hyrundo non facit ver: nec vna pulcra dies estatē. Ita nec vna oꝑatio virtuosa facit ꝟtuosum. Sic etiā vnicū exercitium scolareꝫ nō ꝑducit ad fructū sciarū Et ob hoc dicit pħs alibi. Sciētia festinata marcescit: mediocriter ꝓo sumpta crescit. Insistat igit̄ scolaris diligent̄ studio suo et attente frequenter laboꝛando. Erit etiam scolaris docilis ingenio. Unde ingenium est quedā virtus aīe qua defert se aliq̄s ad in-telligibilia. Per tria em̄ p̄missa pōt scolaris prouehi ad culmē sciarum.

Non sit aūt scolaris discolus. Discolus aūt dicitur quasi a scola diuisus, scolan em̄ grece dicitur vacatio latine, inde discolus quasi a vacatione diuisus. Discolus aūt ē qui di-scurrit per vicos et plateas per tabernas et per meretricuꝫ cellulas, per publica spectacula, per pompas ꝛ coreas. per comesatiōes et per publicas cenas, ꝛ hoc oculis vagantibꝫ effrenataqꝫ lingua, petulanti animo, vultu incomposito, Omnibus istis scola postponitur.

Hic ostendit quedam impedimenta debitam subiectionem scolarium

De discolia

impedientia. Et sunt quattuor scz discolia. violētia. luxuria. et icōstātia Primo docet de discolia. Secūdo de violentia. ibi Nō sit etiā discipls violentus. Tertio de luxuria ibi. A luxurie feruore. Quarto de incōstā tia ibi. Cū aūt discipulus. Primo ponit interp̄tationē discoli in greco. Secūdo ponit eius descriptionem. ibi. Discolus aūt est. Et tertio ipse ostendit p exemplū. ibi Quodam vero tempe. Primo dicit sic. Scola/ ris nō sit discolus qz discolus interp̄tatur quasi sepatus a scolis Et sco la dicitur a scolan grece quod ē vacatio id est intentio latine. Dicit ergo discolus quasi diuisus a vacatōe scolastica. i. sepatus a ɔtinuo labore z exercitio scolastico. Tūc subdens descp̄tionē discoli dicit Discolus est q̄ discurrit p plateas: p tabernas: p domūculas meretricū. p publica spe/ ctacula. p ludos: p supbas societates. p coreas. p comesationum freqn/ tationes: p turpes z publicas societates. Et hoc vagabūdis oculis. ir/ rationabili appetitu. effrenata lingua. luxurioso et inconstanti anio Ex quibus habitis scole postponuntur.

Quodam vero tpe cum causa sanitatis recupande z ob aeris intēperiē ritusqз galloꝝ facetos matronarūqз pios af fatus nos ad galliā transtulissem⁹ multos discolos vt me/ minimus visu percepimus in ciuitate Julij cesaris que pa risius nūcupat multos aūt artes mendicare pspexim⁹. nul lis eis pocula philosophie ministrātib⁹. Flauos vero bri/ tānos studij precio rhomā cōmeātes quib⁹ grauiter cōdo luimus qz atheniēsiū scintillulis minime pascebant cū gal lica facetia grecari inceperūt. Sed si aliud q̄ tortuosa Lu crecij volumina in ptib⁹ suis inuenissent cōsilio nostro nō

Secūdū impedimētum vi

tantum ꝑdidissent tꝑis Germanici furoris paucos inspexi
mus intitulari. Magice aūt illusionis hybernie magistra/
ri multos vidimus. De nr̄is lippiētibus patet et conuulsis
sed hec hactenus sufficiant.

Hic declarat q̄d dixit ꝑ exemplū dicens sic. Cū cā sanitatis recupan
de transtuli me ad frāciā ꝓpter aeris intemperiē: Etiā ꝓpter facetiā galli
coꝝ ⁊ pios affatus dn̄aꝝ (vt recolo) videbā multos discolos in ciuitate
parisiensi etiā in eadē ciuitate aliquos vidi scolares diligētes ſꝫ paucos
Etiā ꝙ nō ꝓfecerūt ea de cā q͛ nō aderāt fideliter eos instruētes i phia.
q͛ eoꝝ mgr̄i debiliter fuerūt fūdati. Vidi etiā aliquos Britones Rho
mam ꝑgentes causa melius proficiendi ibidē qui mag̃s incurrerunt ex
pensas ⁊ frustra quib⁊ grauiter cōdolui. Sciebā eīm ꝙ Rhome non taz
valens erat studiū: sed parisius licet studium atheniense excellebat stu/
dium pariense: ad q̄d tamē se nō trāstulerūt: imo si tales ꝓpriis mansis/
sent in ꝑtib⁊ ⁊ meo vsi fuissent cōsilio et dimisissent inutilia Lucrecii vo
lumina cū nō erāt nisi fabule inutiles nō tm̄ tꝑis ꝑdidissent ⁊ expense.
Etiā in eadē ciuitate vidi paucos almanos titulo magisterii intitulari
Etiā vidi aliquos hybernos in scientiis ꝓhibitis magistrari. s. i nigro/
mātia: geomātia: pyromātia. ⁊c.. Etiā videbā ibidē i ciuitate rhoma/
na postmodū d̄ scolarib⁊ lippientib⁊ ⁊ fluētes ocl'os habētib⁊. Sꝫ que
dicta sunt de predicto exemplo, sufficiant.

Non sit etiam discolus violentus, violentie aūt albin⁹ al/
bei filius in exemplis prodeat qui cum esset filius dilectōis
magis tamē iniq̄tatis precursor magistro suo Grillio quā/
doqꝫ balbucienti manus iniecit violentas ⁊ sceleratas, ca/
nam ac venerabilem eius caniciem fedo pedum macula/

delicet Violentia.

uit accessu. Que tāti sceleris causa ad primā aeris impressi
onē totā nequiuit comphendere constitutionē. Proch de-
decus. proch infelicis discipuli in caput felicitatis excessus
Tam scelerato nero gaudeat herede. tā coinquinato Aui
tus successore Grillius cū socrate seneceqꝫ gaudeat appeti
tu. Non est dignus scientia qui scientie insurgit pceptori.

Hic ponit secūdū impedimentū determinate subiectōis scolariū: et ē vi-
olentia dicens sic. Scolaris nō debet inferre mgr̄o suo obprobriū: sicut
fecit Albinus qui multū erat dilectus a parētib: potius tamē fuit pcur
sor iniquitatis. Cū em̄ magister suus Grillius legebat balbuciēdo inie
cit ipi manus violentas in caput eius venerabilē maculādo caniciē fe
do pedū suoꝝ accessu. Subdit cām huius q: Albinus totū comphen-
dere non potuit quod magister suus legebat. q: bonam nō habebat fa-
cundiā. Concludendo dicit Heu quātū dedecus quantusve maligni-
tatis accessus discipuli in caput sui magistri. Gaudeat igitur Nero de
tanto herede scz Albino. et Auitus de tam coinquinato gaudeat suc-
cessore. Grillus gaudeat appetitu Senece cū Socrate. Subdit Ille ñ
est [illegible] entia qui offendit doctorem sciētie. Notandum h̄ ꝙ vi-
[illegible] dic ponitur scdm impedimentum determinate subiectionis
[illegible] non pōt nisi p motum violentum. Est aūt motus violentus re
cessus a quiete naturali. vt si lapis naturaliter moueret descēderet deor
sū. Cū o[m]ne graue naturaliter tendit deorsum. Si vo sursū pijciatur re
cedit a quiete naturali. et dicitur talis proiectio motus violentus scdm
hoc pōt violentia h̄ intēta sic describi. Violentia ē recessus a determia-
ta quiete. que quidē quies cōsistit in determinata discipuloꝝ subiectōe
erga magr̄m. Et ponit Boeti⁹ exemplū violentie de Albino prout pa
tet in littera Item notandū ꝙ albinus ebetis fuit ingenij ꝛ magister
suus Grillius balbutiēs. Et sic Albin⁹ qñqꝫ eū nō intellexit ī pma pro
latione quare ipsum inuasit venerabilem eius cōculcando caniciem et
exponi potest hoc dupliciter. Uno modo quia Grillius actu erat se-
nex et canus in crinibus. Alio modo quia fuit homo discret⁹ sicut cani

esse solent. Item notandũ q̃ Nero ꝑut recitat Boe. tertio de conso. fuit homo nephandus et criminosus. Vñ q̃dã vice magnũ videre cupi ens ignẽ ciuitatẽ romanã incendi fecit. Itẽ videre volebat locũ in q̊ req̃ euerat in vtero materno: ⁊ fecit mr̃em suã interfici. Itẽ scire affectabat q̃ntũ doloris paterẽtur mlieres tp̃e ꝑtus: et fecit vocari medicos vt eo- rũ cõsilio posset habere illius experientiã. Vñ medici ministrabãt ei po tionẽ vñ generabãtur rane. et sic ĩ vẽtre magnos sustinebat dolores a q̃ bus tp̃e modico passus volebat desuꝑ liberari. quare medici dederunt sibi potionẽ vñ ad vomitũ ꝓuocabatur. ⁊ sic ranas euomuit. Dixitq̃ȝ ad medicos. Vñ ꝓueniret eũ ranas euomere. Rñderũt q̃ fruct⁹ ad ma turꝝ tp̄s nõdũ ꝑuenerat. et sic natura ꝓduxit melius q̊d potuit. Itẽ occi dit Senecã magistꝝ suũ. vñ q: sepius corripiebat euȝ de vitijs inuide- bat ip̄m. Et vice quadã dixit sibi. elige tibi mortẽ quã libẽti⁹ volueris subire. Seneca vero sciẽs eũ euadere nõ posse eligebat disponi ĩ balneo ⁊ ibi fecit se minui in mediana. et sic expirauit. Et ergo dicitur Sene- ca quasi se necãs. Item notãdum q̃ Auitus etiã erat hõ malignus vñ ip̄e erat discipulus Socratis viri christiani vnũ veꝝ deũ colẽtis. ip se aũt cogere volebat eũ ad sacrificãdũ dijs. q̊d dũ recusabat accusabat eũ corã rege qui fecit eũ vocari ad suã p̄ñtiã ⁊ fecit eũ bibere venenum ĩ nomine sui dei. q̊d nihil sibi nocebat. postea vero fecit eũ bibere venenũ in nomine idoloꝝ. Et hoc facto intoxicatus expirauit.

a Luxurie feruore quiuis discipulus studeat se aliena- re quam triplici diuiserunt satyrici partitione. Quan dam in ornatu vestium dicentes consistere. aliã in coi[tu] ter tiam gulositati assistricem. Cuiuslibet vero rabie fetulenta frequenter nouimus laborare subiectos.

Hic ponit tercium impedimentum subiectõnem scolarium erga magi stros suos impediens quod est luxuria. Et diuiditur Nam primo diui dit luxuriam in tres species. Secundo ꝓsequitur ponendo exemplum. ibi Contumelioso coitus appetitu dicens Discipulus volens proficer̃ in scientijs cauebit sibi a feruore luxurie quam diuiserũt satyrici in tres species Prima cõsistit in ornatu vestium. secũda in coitu ⁊ tertia in suꝑ- fluitatibꝫ cibi et potus Tũc reddit causam quare scolaris se abstinebit a luxuria dicens. Videmus multos luxurie subiectos tandẽ incidere ĩ

ebus luxurie

rabiem. Notandum h̄ ꝙ scolares ea de causa cauebunt sibi a luxuria
qꝫ ꝓficere volētes in scientijs quietā habebūt mentē ita ꝙ rōnem habe-
ant constantem. Etiā erūt absoluti a passionibꝫ corꝑis sicut sunt amor
et timor. luxurie aūt insistentes animū habent inconstantē ⁊ passionibꝫ
corꝑis sunt occupati. Huiusmodi aūt corꝑis passiones cū luxuria men
tem faciūt inquietam et inconstantem quare scolaris proficere volēs ab
stinebit se a luxuria. Item notandū ꝙ luxuria ꝺm scm̄ Thom̄ ē ex im
mundis desiderijs ꝓueniens lubrica mentis ⁊ carnis prostitutio. Uel
alr̄ diffinitur. Luxuria est libidinose mentis appetitus. Appetitus qui
dem ē q̄ ē ex ꝯsensu rōis. Talē em̄ appetitus ē mortale pctm̄ dū ratō nō
cohibet huiusmodi appetitum cū non possit cohibere. Sūt aūt luxurie
octo species siue drn̄tie Prima est fornicatio ⁊ est soluti cum soluta. Se
cunda est meretricium. ⁊ fit illa dupliciter scꝫ ꝑ vanam libidinem cū di-
uersis sectando: aut cum publica concūbendo. Tertia ē adulteriūꝫ quo
coniugal' thorus violatur. Quarta stupꝝ quo virginal' integritas cor-
rumpitur. Quinta sacrilegium quo continentia deo sacrata ledit'. Sex
ta est incestus quo vinculum consanguinitatis vel compaternitatis cor
rumpitur. Septima est peccatum cōtra naturā siue sodomia quo natu
ralis vsus coeundi peruertitur. Est aūt om̄e pctm̄ ꝯtra naturam speciei
Unde notandū ꝙ peccatoꝝ aliud est contra naturā generis aliud ꝯtra
naturam spēi. Secūdo mō om̄e pctm̄ mortale ē cōtra naturam. Quia
in rationali ꝑte synderisis om̄i pctō remurmurat. sed ꝑmo mō peccatū
sodomie est cōtra naturam: non solū in homīe sed etiā in bestijs diuersi
sexus que in coitu conueniūt. et si alio mō cōtingit ꝯ natura generis est.
Octaua spēs luxurie dicitur eē libidinosus coitus coniugal'. h̄ aūt mul-
tipliciter accipitur. quidam em̄ ē licitus. alius fragil'. ali⁹ impetuosus.
Licitus est triplex. vt quādo fit causa ꝓlis ad cultum dei. vel cā redden-
di debitum. vel causa fornicatōis vitande non in se sed in coniuge. Pri
mus est pietatis. Secund⁹ iusticie. Tertius vero cautele. Et his nullū
dicit' esse peccatū. Fragilis coitus cōiugal' est dū fit cā delectatōis. Et ē
distinguendū. Quia vel amor ipius delectatōis ꝑponitur deo: ⁊ sic est
mortale pctm̄. Aut postponitur deo: ⁊ sic ē veniale pctm̄. Sed impetu-
osus coniugal' est q̄ ex sola libidīe ꝓueniēs metas honestatis ⁊ rōis trā-
scēdit. Et fit q̄nqꝫ mōis. Primo mō cū fit cā satiādi libidinē ꝑ meretri-
cia blandimenta. Secūdo cū fit ꝯtra naturalē mōm. Tertio cum fit tē
pore prohibito. Quarto cū fit loco ꝓhibito. Quinto cū accedit' ad preg
nantem vicinā partui vel que ē in fluxu mēstrui. Sꝫ vt autor innuit ī lit
tera satyrica hoc ē reꝑhēsores vitioꝝ diuiserūt luxuriam in tres partes.
Quandā in coitu. de q̄ dcm̄ ē. quādā ī vestiū ornatu. Et tertiā in gulosi
tate dicētes ꝯsistere. Unde satyricus dr̄ a satyra. ⁊ est arbor q̄dā calida
libidinis exiccatiua. Jn̄ satyricus id est libidinosus aut libidinosoꝝ re
ꝑhensor. Hec aūt luxuria ꝓ qualibet ei⁹ spē seu ꝑte ē detminate subiecti-

onis scolarium erga suos magistros impeditiua quare p̄cipue a scolari
bus est vitanda. Itē Luxuria nocet corpi et anime. Hominē eni̅ debi//
litat. vires eneruat. animū impedit. corpis consumit dispōem. bona ex
teriora annihilat: etiā nocet oculis. q̅m luxuriosi frequenter habent ocu
los rubicūdos et lippientes. Et tangūtur proprietates p̄dicte i his me
tris Femina. corpus. opes. animā. vim. lumina. vocem. Destruit anni
hilat. necat. eripit. orbat. acerbat. Itez. Ingeniū. mores. aiaz. vim ses⁹
honores. Tot pdit vere bona clericus in mliere. Item dicitur in textu
fetulenta rabie. Et cōuenienter: q̅m s̄m medicos nimia luxuria causat
debilitatem cerebri et sic homo debilitatur in capite. Et sic qui frequen
ter vtunt̄ luxuria fiunt dementes et furibundi. quare a luxuria abstinē//
dum est. Vn̄ phs in quadam epistola ad albinum sic inquit O demēs
impator non inclina te ad coitum. q2 est propetas porcoꝝ ⁊ actus bru//
torū Scio eni̅ q̄ est corpis destructio. vite abbreuiatio. virtutum corru//
ptio. legis transgressio. maloꝝ moꝝ generatio. Etiā p nimium coitum
impeditur digestio nutrimenti. Etiam cōsequit̄ inhabilitatio siue orga
noꝝ indispositio: ⁊ principaliter cerebri. Et luxuria bn̄ dicitur ꝓprietas
porcoꝝ ꝓpter eius immūdiciā. Quia si natura tantam nō apposuisset
delectationem ad actum luxurie nullus talem perficeret. Item notā
dum q̄ ornatus vestiū siue gulositas nō dicitur actus luxurie formalit̄.
vel essentialiter. sed causaliter et dispositiue. hō eni̅ pulcra habens vesti
menta et singulis in membris dispositus citius ad luxuriam instigat̄
Et mulieres in tali potius delectant̄ quare et talē sepius alliciunt. Eti
am gulositas disponit et causat luxuriā. Iuxta illud cōmune dictū Lu
xuriat raro non bene pasta caro. Et sic p oppositum homo crapulosus
sepe committit luxuriam.

Contumelioso coitus appetitu sanguineum Lucrecij fili-
um zenonis discipulum omnis rhoma [illegible] uit inuisicatum
Qui tam clarissimis ortus natalibus quai [illegible] titatis procere
qualitatis sanguinee, mire siquidem eloquentie, perspica-
cis ingenij sed quotidianis et vltra debitum nature nup-
tijs gaudebat, patre penam differente, patrimoniū paren-

tumqꝫ census illicite consumebat. Cunctisqꝫ zelotipijs im-
minebat aleis autē ꝛ meretricum cellulis semꝑ inhiabat.
proprio vero destitutus pruritu a parentibus eiectus. ab
amicis et consortibus destitutus. Creditoribus vndiqꝫ fa
tigatus notis et ignotis furtiȝ studuit assistere. a crucis an
gustijs creberrime a patre redemptus ē. Vltimo cū paren
tis penuria redemi non potuit. Eūdem ad eum lachrimis
venire compellebat. osculumqꝫ ab eo voce querula pete-
bat. Pietatis autē motio in filij petitionem patrem erexit.
Erectiqꝫ filius nasuȝ morsu acutissimo secuit dicēs. Quare
a meis primis erroribus incastigatus euasi. Vt quid ma-
gistri mei documentis non obediui. sociosqꝫ meos contē-
psi. Filij patrem castigationi necesse ē indulgere. magistrū-
qꝫ mores discipulum informare.

Hic ꝑ exēplū confirmat dictū suū ꝙ scꝫ nullus exerceat actū libidi-
nis dicens sic Tota ciuitas rhomana defleuit filium Lucrecij: qui fuit
sanguineꝰ ortꝰ de gentibꝫ nobilibꝫ ꝛ habuit corpꝰ bn̄ dispositū. Et erat
facūdus ꝛ ingeniosus. Nimis aūt insistebat luxurie cōsumēdo bona pa
rētū suoꝝ cū meretricibꝫ et taxillis illicite sic ꝙ tandē a cōsortio suo desti
tuebatur qn̄ scꝫ amplꝰ expēdere nō valebat ꝛ quotidie vexabatur a cre
ditoribꝫ suis. tādē ꝓo nō potēs plura acquirere furari incepit imo pater

suus ipm a patibulo redemit. Patre ꝟo eius totalit̃ depauperato ꝑ ipm
ꝛ ex cōseqnti ꝑ illū āplius redimi nō potuit. Adductus tandē ad pati//
bulū voce q̄rula osclm a patre suo petebat. Et pr̄e suo ex pietate moto
patna. osculumq̄ꝫ p̄bēte morsu acutissimo secuit eius nasū in hec ꝓrum
pens ꝟba. Pr̄ q̄re nō correxisti me tp̄e erroꝝ meoꝝ puerilium. q̄re me nō ꝑ
misisti documētis mg̃ri mei obedir̃. ꝛ q̄re te nō ꝓhibēte socios meos cō
tempsi. quasi dicat hec om̄ia mihi ꝓuenerūt exq nō correxisti me tp̄e de//
termiato. Ad dādū igit̃ alijs exēplū vt corrigāt filios excessiuos ampu//
taui vobis nasum vestrum. Subdit autor. necesse ē pr̄em intendere cor//
rectioni filioꝝ suoꝝ. Et mg̃rm suos discipulos moribꝫ bonis informa//
re. Notandū h̄ q̄ vt p3 i textu. necesse ē pr̄em intēdere correctōi filioꝝ su
orum. Ratio est q2 teste pħo nō parū differt iuuenē sic vel sic assuesci. pu
eri em̄ ꝑ correctionem a p̄uis moribꝫ reuocati quēdā sibi assumūt habi//
tum boni. Incorrecti ꝟo i vitia se declināntes habitū acquirūt vitij. Mō
poeta attēdēs hortat̃ pr̄es ad correctōes filioꝝ h̄ mō. Lucrecij casum p̄
horre: non sine natum Incastigatū: si nō vis ꝑdere nasu3.

Ecce q̄3 meretricū detestabilis ē incursus. Est em̄ meretrix nonaria. inferni ianua. via iniquitatis. scorpiōis percussus viscarium sceleris, puteus interitus. Et si qua ē alterius luxurie ignominia q̄libet alia grauior scelere deterior. Interitus autem iacinctinus cunctis pater et Iouinus.

Prius docuit autor fugam luxurie h̄ ꝓsequendo intentū docet fugā me
retricū dicēs sic Quāta mala ꝓueniūt de meretricū accessibꝫ. Et descri//
bit meretricē sic. Meretx ē nonaria. ianua inferni. via iniq̄tatis. scorpi//
onis ꝑcussio. viscariū sceleris ꝛ puteus interitus. Addit autor q̄ si sit a//
liq̄ alia spēs luxurie q̄ sc3 nō ē i coitu viri cū mlr̄e s3 solū i coitu viri cu3
viro illa ē deterior q̄libet pc̄tō qd̄ ꝑ luxuriā fieri p̄t. Subdit q̄ nocumen
tū ꝓueniēs scolaribꝫ a luxuria q̄ i coitu cōsistit p3 d̄ iacinctino ꝛ ionino
viris prudētissimis q̄ poti⁹ volebāt mori q̄ꝫ vitio p̄dcō succūbere No
tandū h̄ p̄mo q̄ meretrix ꝓ tāto dr̄ nonaria. q2 antiq̄tus meretx compa
rere nō potuit i loco cōi an̄ nonā. Itē ꝯgrue meretx dr̄ ianua inferni. q̄a
ꝯuersās cū meretricibus bona negligit oꝑa. Et ideo tl̄is ad infernum

habet inclinationem p easdem quare meretrix congrue dicitur via siue ianua ducens ad infernũ. Itē dicitur via iniquitatis . qꝛ nunq̄ꝫ suadet ad bonũ sed potius ad mala queuis pagenda. Item dicitur scorpionis pcussio. vnde scorpio dicitur quoddam aīal ore lingens ꝛ cauda pũgēs venefica. pariformiter et meretrix lingit id est dulcia pfert verba quibus secum conuersantes decipiuntur. Pungit aũt cũ cauda quia ducit homines ad multa pericula sic ꝙ homo p eā nedum destruit corpus verũ etiā et totam suam consumit substantiam. ꝛ cũ hoc amittit honorem. Item congrue dicitur puteus interitus qꝛ est fouea mortis. vnde cũ meretricibꝫ continue conuersantes cadũt frequenter ad foueā mortis nedũ corporalis verumetiā et perpetue. Item notandum ꝙ iacinctinus et iouinus cogi non poterant ad actum luxurie imo potius mori voluerunt quod intelligi debet de actu luxurie sodomitice. Item ƀm alios iacinctinus et iouinus moriebant̄ qꝛ nō coierũt. Vñ coitus quandoq̄ꝫ necessarius est vite qꝛ superfluitates p ipm remouentur.

Comesationibus autem et ebrietatibus secũda spēs luxurie dotata permutatim cũ predicta tanq̄ꝫ causa ad causatũ gaudet sustineri. propter enī coitũ fit ebrietas relatiue. necnon ceterorꝫ vitiorum genera.

Hic prosequitur de secunda specie luxurie Et diuiditur hec pars ī tres In prima ostēdit quō prima et secũda spēs luxurie habent se adinuicem correlatiue. In secunda remouet quoddā dubiũ ibi. Vinũ autē modice sumptum. In tertia facit exclamationē ad ebrietatem. ibi Que cōsorte vinoso. et dicit sic Secunda species luxurie consistens in diuersis crapule generibꝫ gaudet pmutatim cum pma tanq̄ꝫ causa ad cātũ. Quoniam ebrietas fit relatiue ꝓpter coitũ . et etiā ꝓpter variorꝫ vitiorꝫ genera. Notandũ hic ꝙ comesatio dicitur vsus illicitus ꝛ imoderatus ciborũ et potuũ. Item notandũ ꝙ prima et secũda spēs luxurie p tanto dicunt̄ se habere sicut causa et causatũ . qꝛ ebrietas est ꝓpter coitum ꝛ econtra. Unde symon expositor dicit ꝙ comesatio maximum inducit calorem. Ille aũt calor dissoluit materiā que est in iuuenibꝫ seu dissoluit materiā quā inuenit. et illa materia sic dissoluta emittit̄ p coitum ita ꝙ ebrietas est dispositio ad coitum vt causa se habens ad coitum tanq̄ꝫ ad causatũ Item notandum ꝙ duodecim sunt spēs ebrietatis Vnde versus.

De comesationibus

Bis sex credatis sunt species ebrietatis. Est vilis primus sapiens ē alter opim⁹. Tern⁹ grādia vorat. quartus sua crimina plorat. Quint⁹ luxuriat. sextus p̱ oīa iurat. Septimus contendit. octauus singula vendit. Nonus nil celat. quod habet sub corde reuelat. Sōnia den⁹ amat: vndenus turpia clamat. Et cū sit plenus vomitū facit duodenus. Vel sic predicte species alijs continentur metris. Ebrius atq3 satur his ecce modis variatur. Hic canit. hic plorat. hic est blasphemus hic orat Hic est pacificus. hic est nullius amicus. Hic saltat letus: hic est sermone facetus. Hic loqui nescit: hic cespitat: iste pigrescit. Hic est clamosus: hic est verbis vitiosus. Disputat hic: ille currit p̱ compita ville. Nunc decium iactat: sociumq3 feriendo mactat. Nunc seruit veneri somno vult ipse teneri. Nunc vomit: nunc vorat: sic bachi turba laborat. Unde dicit ipe met bachus hec metra. Sum deus atq3 color: nā dū per guttura color Mutatur color: cedit a corde dolor. Vinū dat festum: frigus cōuertit in estum. Letificat mestum: miserum quoq3 reddit honestum.

Vinum aūt modice sumptum acuit ingeniū vel intellectui videt̄ cōferre acumē Nō aūt modice sūptū rōe3 ꝑturbat, intellectū hebetat, memoriā eneruat, obliuione3 immittit, errorem infundit, et ignorantiā inducit Ubi em̄ ebrietas ibi furor domiātur, vbi furor ibi nulla sapiētia, s3 dissipientia ꝓuagatur, De huiusmodi vero quotidiana nobis patēt exem pla et virtutum decrementa.

Hic remouet quoddā dubiū Diceret enī aliq̄s an ne scolaris posset sumere potū aliquē inebriatiuū Remouet dubiū illud volens, ꝙ sic ꝙ sc3 scolaris sumere pōt vinū qd̄ solet inebriare dicēs sic Vinū moderate sūptum subtiliat ingeniū et intellectui cōfert acumē. Si vero sumat̄ imoderate ꝯfundit rōem: ebetat intellcm̄: eradicat memoriā: inducit obliuionē: dat errorē et āministrat ignorātiā. Subdit cām Ubi enī ē ebrietas ibi cōmotio animi videt̄ habere dominiū Et vbi cōmotio animi ibi nulla discretio sed potius regnat ibi stulticia Cōcludit dicēs sic Quotidiana exēpla hmōi ebrietatis et virtutū dāna patēt p̱ q̊d excusat se de exē

plo℞ assignatōne. Notandum hic ꝙ ea que dicunt in textu super recommēdatōe vini de bono vino sūt interp̄tanda et subtili. grossum enī vinū et vile nocumētum inducit intellectui ꝛ rōi q̄cunqꝫ etiā sumat mō Vn̄ versus Uinum subtile facit in sene cor iuuenile Sed vinū vile dat cor iuuenile senile. Item notādū ꝙ vinū ea de causa dicitur acuere ingeniū dūmodo modice sumit qꝛ virtualiter ē calidū et exiccat spūs subtiles seu vitales in homie aperiēs venas p̱ q̄s mouent spūs et spēs itelligibiles ad intellectū. Vn̄ vinū nō requirit ꝓpter intellectū. hmōi enī singulis ī hoīb; est eq̄ subtilis qꝛ nō permixtus primis qualitatib; : sed tm̄ requirit ꝓpter sensus et organa eiusdē qui p̄nt subtiliari. Item notādum ꝙ vinū imoderate sumptū ea de causa dicitur eneruare memoriā ꝛ intellectū hebetare. qꝛ grossi vapores ex vino immoderate sumpto replēt venas p̱ quas species intelligibiles deferri deberent ad memoriā vn̄ intellectus in sua opatione dependet a ꝟtutib; inferiorib; cuiusmodi sunt fantasia et virtus cogitatiua Et ille p̱ immoderatā vini sumptōēꝫ impediuntur et p̱ consequens intellectus in sua opatōe. Item Notandū ꝙ memoria residens in vltima capitis p̱te sicca est reseruās spēs rerum sensibilium Unde qn̄ illa nimiū humectat p̱ grossos vapores cerebri humefactiuos ꝛ organo℞ sensitiuo℞ reddit homo obliuiosus. Itē ꝙ vinū immoderate sumptū perturbat rōem ꝛ memoriā ebetat patet p̱ similitudinē platonicā. Vn̄ plato assimilat humanū intellctm̄ flāme viridium ligno℞ Talis em̄ est obscura et lucens minime. Per arefactionem vero viridium ligno℞ et desiccationē lucens efficitur ꝛ clara. Pari mō intellectus human⁹ p̱ nimiam potus sumptōem confusus efficit ꝛ obscur⁹. Compat etiā intellectum homīs sobrij flāme sicco℞ lignorū ꝛ arefacto℞ ꝓut ex p̄missis sufficienter pōt colligi.

Que pestis consorte vinoso deterior ē qui si nequeat studere ceterosqꝫ gimnasijs corrodit inbiare vel horrorem litis insonat, vel pugnis cesus opem orat. O qualis permixtio studentis et dissolutio. Eijciat ergo tales ab integritate cōsortij prudentum discretio ordine irregressibibili et tēpore determiato. Hec aūt spēs secūda p̄me q̄nqꝫ preambula est

De ebrietate vitanda

posterioris aūt pedissequa et appetitiua. O quātū erroris immittit ebrietas in mentem nisi freno sobrietatis castiget ad vnguem.

Hic facit exclamationem cōtra ebrietatē dicēs sic Que pestis ē de/
terior q̄ socius ebrius. nā si ipe met nō vult studere alios a studijs im/
pedit et pvocat ad discordiam. Et si quandoq; pcutiat pugnis ppt suā
ebrietatē rogat alios vt sibi assistāt suā vindicādo lesionē. O quāta tri
stitia generat etiā cōsorte ebrio. quilibet igitur prudens scolaris abstie/
bit se a consortio vinosoꝝ amouēs eos a consortij integritate irregressi/
bili ordine et tpe determinato. Subdit q̄ hec secūda species luxurie q̄n/
q̄ p̄cedit primā sicut causa causatū et quādoq; sequit tertiā. Tūc excla/
mando dicit O quantū erroris immittit ebrietas nisi freno sobrietatis
ad plenū corrigat. Notandū q̄ sobrietas maxime ē desideranda. Vñ
Sobrietas flos est sua merces optima dos est. Et p cōsequens ebrie/
tas est maxime fugiēda. vñ. Ebrietas frāgit quicquid sapiencia tangit
Unde dicit symon expositor in actib9 alexandri regis magni q̄ eius na
tura fuit de facili inebriari. Quodā em̄ tpe dū inebriatus fuerat incepit
ludere cum quodā suoꝝ militū in ludo scacoꝝ. ⁊ miles eū supauit: ita q̄
multa fuerat lucratus. Et dixit tandē ad regem. Dñe ego matto vos.
Unde rex valde cōmotus fuit. Et dixit. Quō posses eū supare quē to/
tus mundus nequit supare Et nimio furore militē illum precepit suspē
di. Tūc dixit miles. Dñe rex ego appello. Tūc rex magis fuit commo/
tus et dixit. Si tu appellas tunc maiorem scis iudicem cū tamē nullus
sit sup me. Cū aūt miles debebat suspendi dixit iteꝝ. Dñe rex ego ap/
pello Dixit vero rex. Ad quē appellas. Miles dixit. Domine ego ap/
pello ab alexandro ebrio ad alexādrū nō ebriū. Tūc rex fuit motus alia
ratōne. et sibi inducias vsq; ad crastinū diē dedit. Tunc sequenti die ve
nit miles ad regē Et q2 passiones fuerūt sedate in rege. ipe inspexit mi
litis sapiam ⁊ pmisit eū viuere. Unde manifestū est q̄ homo sobri9 no/
bilior ost ebrio. Itē notandū q̄ castigare ad vnguem ē pfecte intrin/
sece seu vltimate castigare sicut faciunt lapicide volentes bene lapides
planare iudicāt p vnguē ⁊ p hoc vidēt vtrum sit ibi aliqua tortuositas
vel non. Et consimiliter in proposito est faciendū. Item notandū
q̄ ebrietas multipliciter pōt remediari. Primo p somnū. qm̄ ſm natu/
rales optimū ē ebrijs remediū vt dormiant. Sic em̄ supfluitates poti9
consumūt. In somno em̄ bona celebrat digestio. Secūdo p comestiōē
scʒ modicū comedendo in quod agat potus. Tertio ponendo testiculos

De concupiscentia.

Ertia vero species luxurie est concupiscentia que ornatibus inhiat, potentumque progeniei maritata cōsistit quibus paupertatis tuta facultas cedit licet inuita

Xpedito de duabus speciebus luxurie hic prosequitur de tertia Et diuiditur hec pars in tres. Primo enim ostendit que sit tertia species luxurie. Secundo per suas proprietates eam notificat ibi Hec autem species. Tertio declarat eam per exempla ibi Cum quondam. Et dicit primo sic Tertia species luxurie consistit in concupiscētia que intendit ornatum vestium. et est coniuncta progeniei potentum et diuitibus pauperibus autē est aliena: licet paupes sint inuiti. Unde non vult boetius aliud in presenti littera nisi quod tertia species luxurie consistat in ornatu vestimentorum. Notandū hic quod tertia species luxurie magnum facit impedimentum proficere volentibus in scientijs. sunt enim intendentes quicunque semper affectant vestium diuersitatem et ornatum causa placendi populo. Uolentes autem habere cognitionem veritatis destruere debent omes delectationes seculares siue etiā sint in cibarijs siue in vestium ornatu. siue in coitu. vt dicit phs in li. de pomo.

Hec autem species gaudet vestium frequenti variatione, earūque insigillatione membratim pectinis beneficio cesariem polire et calamistri tortuositate florumque diuersitate sertatum lasciuire, faciem fuco perfundere. nouaculeque frequēti castigationi inhiare sinum aromatibus implere, gēmatisque colla monilibus ornare. parthorumque cingulis vētrem castigatū plebi ostēdere, rostratis tabulatisque calceis vt re-

gina incedere, collo elato, gutture inflato, mutilato super-
cilio, oculo ĩpudico. fastidiosoq; ĩcessu semicircularis pro-
cedere gaudet. Raris aũt parũq; modestis sermonib9 am-
pullare, appositisq; cibarijs omnia fastidire litibus seruien
tes probris affines, ignotosq; cruciatibus affligere. Ulti-
mo raroq; scolis interesse parum prodesse. primo eisdemq;
abesse festinat. O qualis et quanta vitiorũ est commixtio.

Hic notificat tertiam speciẽ luxurie p suas ꝓprietates dicens ꝙ gaudet
frequenti variatione vestium et earuz insigillatione de membro ad mẽ
brum. Gaudet etiã ornare crines pectine et calamistro. Gaudet etiã fa-
ciem ꝑfundere fuco. gaudet etiã florum diuersitate. gaudet etiã cõtinua
rasura. gaudet etiã diuersis morib9 ⁊ cingulis parthorum. ⁊ gaudet ve-
stium partes speciebus odoriferis adimplere. Solet etiã incedere collo
monilibus ornato. gaudet etiam incedere calceis rostratis ad modũ re
gine. ⁊ incedere collo elato. gutture inflato. supcilio mutilato. oculo im
pudico. gaudet etiã incedere semicirculariter: ⁊ solet seruientibus loq̇ ꝑ-
terue. solet vexare vicinos verbis contumeliosis. Et addit ꝙ hec species
multum nocua est ad doctrinã. Inhiantes eñ isti speciei raro solent es
se in scolis sed potius fugiũt a scolis. Tũc facit exclamationẽ contra ip
sam speciez. O qualis et quanta est permixtio vitiorum contingens ex
ornatu vestiũ.

Cum quõdam me athenis docendi causa recepissem Ga-
nimedem dictatoris filium in omnibus predictis laboran
tem inspexi qui quandoq; pedulis limbatis et quandoq;

caligis maculatis per horamq̃ cedrinis tybijs elatus. nudus processit ariopagumq̃ vt semper stomachatus impetijt, Cauteq̃ sepissime me prouidi ne mihi insurgeret qꝛ alienigena erã, Quid plura dicam deuenit in tantam licet inuitus inopiam ꝙ ea que prius fastidiendo contempsit mẽdicus corrogando composuit fortune meatu permutato.

Sed hec hactenus dicta sufficiant.

Hic declarat tertiam speciem luxurie ꝑ exemplum dicens sic. Cum tp̃e quodã transtulissem me athenis causa studij vidi quendam qui vocabatur Ganimedes laborantem omnibus predictis conditionibus tertie speciei luxurie. Ip̃e enim quandoq̃ incessit calceis limbatis: ꝛ quandoq̃ caligis maculatis ꝛ tibijs cedrinis. aliqñ nudus propter vestium breuitatem incedere videbatur vt videretur longas habere tibias diuersimode ornatas. ꝛ dũ intrauit ariopagum habuit se tanq̃ saturat⁹ extẽso et irato aĩo ꝓcedẽdo notos et ignotos vilipendendo. Ego igit̃ qꝛ erã alienigena cauebã mihi a sua societate ne mihi insurgeret. Subdit sic dicẽs Quid pl̃a dicã de isto ganimede postq̃ ip̃e cõtinuauit sic p̃dcã ꝑ aliq̃d tp̃s ad tãtã deuenit pauꝑtatẽ ꝓp̃t suas dilapidatões ꝙ ea que pri⁹ ꝯtẽpsit p⁹ sociatim mendic⁹ rogitabat fortune meatu permutato. Cõsequẽter Boe. se excusat di. has sufficere cõditões ꝓ exẽplis: Cũ i p̃ncipio p̃ñtis libri ꝓmiserat se ꝓcessurum sub breuiloquio.

Um aũt discipulus ad ꝑfectõem sciẽ tẽdere teneat̃ effectiuã ꝑfectõis cãm vtpute cõtinuitatis cõstãtiã prout facultas suppetit mẽti dinoscatur imprimere.

Xpeditis trib⁹ impedimẽtis determinate subiectõnis discipulorũ videlicet discolia: violentia: ꝛ luxuria: prosequitur Boetius de quarto

scz inconstantia. Et diuiditur hec ps in duas In prima docet autor i//
constantiam a scolarib; vitandā. In secūda ponit naturā inconstantie:
ibi Quid in dilectionis opusculo. Et tertio ponit exemplū de inconstā
tia ibi Cum in gimnasijs dicens primo sic Discipulus perfectum face
re volens pcessum in scientia et clericus fieri pfectus. debet esse constās
scz tamdiu vnā discendo scientiam donec funditus eam intellexerit.

Quid in dilectionis opusculo lucidius constantia. Quid inconstantia nequius, prima parit, secunda parta dissoluit prima procedit, secunda retrocedit, prima colligit, secunda collecta dispergit.

Hic ostendit naturam inconstantie dicens Quid clarius est et lucidi⁹
constantia in ope dilectōis: imo a scolare quolibet sūme ē attendenda.
z p oppositum inconstancia ē vitanda. Cōstantia eni facit scolarē intel
ligentē: inconstātia vo facit eū prius scitoꝝ obliuisci. Itē cōstantia facit
pcessum in scientia: inconstantia autez retrocessum facit et obliuionem
in eadem. Item constantia colligit fructum scientie: inconstantia vo di
spergit eundem. Notandū hic ꝙ autor congrue dicit Cū discipulus
teneatur ad pfectionē tendere effectiuā. Dicit em Poeta Ue vobis qui
de numero bestiarum estis computati hoc relinquens diuinū quod est
in vobis scz scientiam. Item Notandū ꝙ inconstantia cōgrue ponitur
impedūmentū determinate subiectōis discipuli qm vt supra patuit di//
scipuli subiectio consistit in tribus vicz attentione. beniuolētia z docili//
tate. Inconstans aūt scolaris nec attentus est ad audiendū nec docilis
ad intelligendum. nec beniuolus ad retinendū. Quare p inconstantiaz
determinata discipuli subiectio impeditur. Unde constantia vt hic ac//
cipit ē studij inchoati plena adeptio. z inconstantia ē studij inchoati cō
temptio et alterius prosecutio.

Cū gimnasijs insudare decreuissemus magistrat⁹ quoqꝫ vicem obtinere dignum duximus filium inconstantie vel vt verius dicam ipam inconstantiam fortuna nostris assi//

gnabat preceptis imbuendum. Qui satyricis inhiabat a-
tramentis mẽsurnus, historiagraphis persepe diurnus ele
giacis annuus ratione vero disserendi Arestotilis lamẽta
batur nocturnus editionibus philosophicis. duodeciz ta
bularum compilationibꝫ quasi instantaneus. omnibꝫ siq̃-
dem in breui extiterat fastiditus. Si vero libelloꝝ inspecti
oni vel eorum scripture aliquando indulsisset q̃plures per
horam incepisset. nullicq̃ licet breuissimo manus impone-
ret perficientes. Tandem mercatorum incepit instare na-
uigio primo vero noctis spacio in nausee hyatu sentina co
gente prouocatus et deinde ponti inundantis insultu pter
ritus ortulanus esse cupiebat. Deficiente vero legumĩe mi
litie se transtulit exercitui. Uisis aũt hostium incursibꝫ fu-
ge primus terga commendabat Crathonisq̃ studijs tu-
tius inhiabat. Cuius semicirculi capacitas multis forma
batur questiõibus superioris vero circuli latitudo forma-

Questio

ta zodiaci planicie dragmis arrisit septemplicibus.

Hic ponit Boetius exemplum de inconstantia dicens sic. Cum decreuissemus insudare studijs causa acquirendi scientias. postquam adeptus fueram magisterium direxit ad me fortuna quendam scolarem imbuendum qui nimiam sui propter inconstantiam proficere non valuit Unde scolaris ille per mensem studuit carmina satirica: per diem hystorias: per annum libros elegiacos. et lamentabatur de libris Aresto. de modo arguendi tractantibus: per spacium vnius noctis scire nitebatur omnes libros logicales Arestotilis quasi per tempus instantaneum studuit compilationes duodecim tabularum: in quibus Rhome scripte erant leges rhomanorum: de quibus omnibus breuiter fuit attediatus. et si per horam continuasset multos incepisset libros: nullum tamen licet breuissimum finiuisset: tandem voluit esse mercator et insistebat nauigio marino pro mercancia exercenda. prima vero nocte ad nauseam prouocatus propter immundicies nauales. Et postea timens submergi ortulanus fieri volebat: legumine autem deficiente transtulit se ad militiam. Uisis autem hostium incursibus primo cepit fugam et voluit viceuersa studijs applicare et applicuit se studijs Crathonis. ibi enim erat magis tutus. voluitque studere questiones difficiles scriptas in sede crathonis rotunda ad modum semicirculi multis depicta questionibus. Latitudo enim superioris semicirculi admodum zodiaci disposita continebat in sua superficie septem questiones. Et in secundo circulo sedis eiusdem nouem scripte erant questiones que secundum ordinem in textu omnes patebunt.

Prima vero litteralis protractio quesiuit vtrum empyrei celi dominatio aliqua terreitatis natura participe posset obfuscari.

Hic autor noster Boetius enumerat seu declarat questiones quasdam scriptas in sede Crathonis: et primo septem in superiori circulo descriptas. Secundo nouem in medio circulo descriptas ibi. Ultima semicirculi

Prima.

Prima igitur questio est hec: an dominatio celi empyrei terreitatis participe natura possit obfuscari. Ista questio potest vno modo resolui. an deus dominator celi empyrei terrenam naturam videlicet humanam absq̃ diuine nature inhabitatione possit assumere. Et scd̃m hunc intellectum respondet commentator q̃ naturaliter nequaq̃. possibilius ei esset hominem fieri asinum q̃ deum fieri hominem: nisi miraculose. Sz scd̃m veritatem et fidem dicendum est: ex quo deus est omnipotens omnia ei sunt possibilia que sue non derogant potentie. Sed naturam diuinam et humanam vniri nullatenus derogauit sue potentie. Ratio ē. quia nihil est aliud diuinam naturam vniri humane nature in vnitate suppositi q̃ diuinam personam que ab eterno fuit hypostasis respectu diuine nature esse hipostasim respectu diuine nature create in tempore. Hoc autē non ē indecibile vel impotens. quia per hoc circa diuinam psonam nulla ponitur ignobilitas: Licet enī deus sit summe bonus: et fuit ab eterno: in nullo derogatur bonitati eius quoniam est causa bonitatis create in tempore: licet hec bonitas sit longe inferior bonitate increata. Sic conformiter cum persona filij sit hypostasis increata ab eterno in nullo derogatur si sit hipostasis increata in tempore absq̃ mutatione Vel sicut deus de non creāte fit creans nulla mutatione facta in se sed in creatura. sic persona que non erat hipostasis humane nature facta ē hipostasis eius nulla mutatione facta in se sed solummodo in natura assumpta. Sicut etiam deus est in omnibus creaturis absq̃ dependentia ad eas: quinimo creature dependent ab ipso. sic etiam cū deus est in natura rationali per vnionem hipostaticam non dependet: et habet substantificari in hipostasi diuina. ergo hoc modo theologice q̄stionem primam intelligendo ex dictis patet responsio. Aliter potest intelligi seu ꝑponi hec eadē questio prout est phisice considerationis: vtꝝ salicet intellectus diuinus ex eo q̃ intelligit ista inferiora ignobilitetur. Questio enim rationabilem habet causam quia Arestotiles habet in de anima q̃ dum anima agit circa vilia vilescit: sed scd̃m qd̓ operatur circa sublimia extollitur. Quia igitur actus anime circa vilia facit eam vilescere et actus anime circa sublimia que sunt speculationis subtilis facit eam extolli. Ideo rationabiliter queritur an hoc circa actōnes dei contingat cuius actio super omnia extenditur. Ad quod dicendum q̃ diuinus intellectus ex speciebus intelligibilibus nec nobilitatur nec ignobilitatur. Ratio est quia diuinus intellectus omnia tam nobilia q̃ ignobilia non scd̃m spēs suas sed scd̃m propriā essentiam intuetur. Videt enim diuinus intellectus omnia: et se et alia a se per propriam essentiā. Nō sic est de intellectu angelico et humāo. Intelligētia scit se ꝑ ppriā essētiā. alia ꝟo a se ꝑ spēs: nō q̄dē acq̄sitas ꝫ sibi ↄcreatas Sz humanꝰ

intellectus scit se et alia a se p spēs acquisitas. Non igitur obfuscatur in-tellectus diuinus actōibꝫ vel cognitionibus licet extendatur per oīa q̄ dā spūali extensiōe nullū tamē cōmiscet tanq̄ eentia vel pars centie rei.

Notandū circa hoc qḋ dicitur celi empyrei ꝙ ſm theologos tota corporalis machina cōsistit in duobꝫ vicꝫ in natura celesti et in natura ele-mentari. Celestis distinguitur ī tres celos principales scꝫ ī empyreū cristallinum et firmamentū. Infra firmamētū quod est celū stellatū continentur septem orbes septē planetarū qui sūt saturnus Jupiter. Mars Sol Venus Mercurius et luna. Istoꝝ orbium natura est ꝙ oēs mo-uentur excepto celo empyreo quod est quietum. Sed natura elementaris in quattuor speras principales diuidit scꝫ ignis aeris aque et terre. Spera ignis habet tria intersticia. supremū vocat igneū. mediū ac in-fimū vocatur olimpiū. Similiter aer tria habet intersticia. supmū vo-catur ethereum. mediū ac infimum vocatur aereum In supremo est ca-lor et lux ꝓpter solis ꝓpinquitatem. Et similiter in infimo ꝓpter radiorū de terra repcussionem. Sed in medio intersticio ad q̊d repercussio radiorꝫ ptingere nō p̄t ē frigiditas et obscuritas in q̊ demones dicūtur habitare detrusi in hūc caliginosum aerem. Item notādū quo ad hoc q̊d dicitur pticipe ꝙ summū bonū a nulla creatura formaliter pticipari potest sed bn̄ ſm aliquā similitudinē. non tn̄ ſm similitudinē generis vel speciei propinque. qm̄ ipm summū bonū ē spēi ad quaꝫ nulla creatura potest attingere. sed ſm similitudinē ꝓportionis creature pn̄t eē pticipes summi boni qꝛ ista bona secūdaria leges habent innatas a natura in q̄bus sunt p̄cepta ꝓportionabilia ⁊ ſm similitudinem ꝓportōnis similia. Ex notatis patet duplex intellectus questionis.

Secundo vtrū spirituū vitalis seruitus terrene fecis ambitu queat nature subsidio denigrari.

Secunda questio sedi Cratonis in latitudine supioris circuli insignita est hec. Utrū spirituū vitalis seruitus terrene fecis ambitu queat nature subsidio denigrari. Hec questio dupliciter pōt intelligi Uno mō sic. an intelligentie et demones corpa pn̄t assumere. Secundo sic intelligi potest an anime humane ex coniūctōne earum cū corpore obumbrentur. Penes primum intellectum questionis dicendum est ꝙ intelligētia seu angelus non potest sibi assumere corpus sic ꝙ corpus sit principium materiale: angelus vero formale. Ratio quia illud est impossibile: quo posito sequitur impossibile vt patet ex primo priorum. sed angelus habet naturam perfectam. etiam est plenus speciebus intelligibilibus.

Si aūt hoc modo corpus humanum accipet tunc ignorans imꝑfectus
ꝗ̄ perficeret sicut et hō in principio natiuitatis. Sed hoc est falsum et
impossibile ergo ⁊ illud ex q̊ sequitur. Secūdo dicendū ꝙ angelus non
potest suscipe corpus humanū sic ꝙ ex angelo ⁊ corpe humano fiat vnū
suppositū. Ratio ē q2 ea q̄ differunt plusꝗ̄ genere in vna spē ꝯuenire et
ꝯformari nō pn̄t. Sꝫ āgelus et hō plusꝗ̄ gn̄e differūt q2 āgelꝰ ē icorpa
bil' ⁊ icorruptibil': homo ṽo corruptibilis. Corruptibile vero ⁊ incorru/
ptibile plus ꝗ̄ genere dn̄t ġ ⁊c̄. Sed si intelligatur angelū suscipe cor/
pus humanū ad suum officium explendū. illo aūt expleto corpus dere/
linquendo sic quidē pōt suscipe corpus. Ad hoc pōt primo assignari ta
lis ratio. finis supponit ea q̄ sunt ad finē ordinata: angelus aūt ē nomē
officij. Unde gabriel fuit missus ad virginem Mariā salutādā dicens
Aue gratia plena. Et similiter angelus Thobiā visitauit. eumꝗ̄ i ter/
rā Medoꝝ deportauit. q̊d facere nō potuisset nisi corpꝰ humanū assūp
sisset. imaginandū igit' ē: q2 sicut se habet cyrotheca ad manū rōe frigo/
ris remouendi: sic angelus ad corpus aliquod officiuꝫ exercendo. sꝫ ma
nus ē abilis cirothecā induere in frigoris expulsionem: frigoreꝗ̄ remo/
to cirothecam exuere. Sic et angelus rōe officij pōt corpus induere. illo
aūt expleto iterato corpus exuere. Quo ad secūdū questiōis intellcm̄ dis
sensio ē inter phos p̄cipue inter Platonē et Aristotilē. Uult em̄ Plato
aīam humanā an̄ corpis ingressuꝫ esse dispositā in cōparibꝫ stellis ⁊ scī
re oīa: inibiꝗ̄ tanꝗ̄ in ꝓprijs domicilijs residere et ṽtutibꝫ relucere hu
mano aūt corpi infusa inclinata ē crathere lacteo. vicꝫ dulcedine carnis
et exinde oblita totius celestis armonie quam viderat in comparibꝫ stel
lis scꝫ oīm ṽtutū ⁊ sciaꝝ. Sꝫ ꝑ studiū et assuefactionem oīa recollige
re ⁊ ad actū oīm ꝑtingere. Un̄ sicut lapis p̄ciosus luto inuolutus nihil
exercet naturalis bonitatis. Sꝫ cū abstergit' ab eo impuꝝ tūc micat pu
ritas naturalis sic vult aīam ꝑ studiū neꝗ̄ exercitium vel assuefactio
nem: ṽtutes aut scientias de nouo acquirere sed potius remouere impe
dimēta. Cōtra h̄ dicit Arist. iij. de aīa. Aīa i principio sue creatōis est
q̄si tabula rasa nō depicta sꝫ ṽtutibꝫ et scientijs depingibilis. Ad h̄ etiā
videt' eē Aug. in suo li. de spū et aīa dicēs ꝙ aīa creādo corpi infunditur
⁊ infundēdo creat'. Rn̄dendū ē igit' ⁊ tenendū cū Arist. ꝙ aīa nō habuit
aliq̊d eē an̄ corpis cōiūctionē: indiget tn̄ corpe q̊ ad sui inceptionem li/
cet non q̊ ad eius ꝑmanentiā. Exemplū. volēs transire mare idiget na
ui Sed postꝗ̄ mare pertransiuit in suo eē ꝑmanere ac subsistere p̄t na/
ui corrupta. Sic corpe corrupto nō oꝑtet ꝙ aīa corrūpat'. Nec illud ē in/
telligendū sicut Pictagoras intellexit vicꝫ ꝙ sicut nauta vnus mltas p̄t
intrare naues ꝙ sic aīa vna multa p̄t intrare corpa migrādo de corpe ī
corpus. Sed corpe cui aīa vnita fuit corrupto non quidē aliud corpꝰ in
greditur: sed in ꝓpo esse ꝯsistit incorrupta. Est eni aīa in orizonte duoꝝ
mūdoꝝ scꝫ eternitatis et tpis. Eternitas quidē a ꝑte post q2 incorrup/

tibilis finem non habens durationis. Ad hoc est aristo. ij. de aĩa dicēs Separatur aũt h ab hoc scz anĩa a corꝑe tanq̄ꝫ perpetuuꝫ a corruptibili. Anima igit̃ p̄mo corpi infusa est in potentia ad intelligibilia. Et ꝓpter nimiã corpis ruditatem seu ineptitudinē ac imꝑfectionem statim intelligere non potest Sed quanto magis et magis corpus ꝑficitur tãto vis cognoscendi anime plus et plus maioratur.

Tertio an iudaicetrine diuisioni polorum an arestotilice simplici acquiescendum sit partitioni.

Tertia questio vtrũ tm̃ vnũ sit celũ sicut voluit Arestoti. an sunt tres sicut iudei et egiptij volũt. Posuit enĩ aristo. vnũ celũ vicꝫ stellatum septē sperarũ celestium ipoꝝ septem planetarum cõtentiuum. Judei auteꝫ et egiptij triplex celum posuere. vicꝫ stellatum q̄d est stellarũ contentiuum Et cristallinũ nõ quidem ab humiditate sed a ꝑspicuitate. Et empyreum id est igneum nõ ignee et ardentis nature sed resplendentis ad modum ignis. Theologi vero diuisioni iudaice consentiunt. Quartũ celũ quietum et immobile addentes In q̄ thronus veri Salomonis imobiliter cõtinetur. Nam ad thronũ veri Salomonis per quindeci gradus ascenditur. Primus est terre. Secũdus aque. Tertius aeris. quartus ignis. quintus lune. sextus mercurij. septimus veneris. octauus solis. nonus martis. decim⁹ iouis. vndecimus saturni. duodecim⁹ celum stellatum. tredecimus celũ cristallinũ. quartusdecimus celum empyreum. Sup q̄ celestis curia. ¶ Notandũ h q celũ a btõ Thoma sic describitur Celũ est corpus p̄mum natura simplicissimũ. incorruptibilitate solidissimum. q̄ntitate maximũ. q̄litate lucidũ. dyaphoneitate perspicuum. materia purissimũ. figura spericum. locali situ sup̄mũ. amplitudine creaturarum oĩm in se cõtentiuũ. Iste ꝓprietates tã celo empirreo q̄ꝫ p̄mo mobili ꝯueniũt. Sed ꝑter h celum empirreum ē btõꝝ spirituũ habitaclm̃ ⁊ specialr̃ sedes dei nuncupatũ. Sed p̄mo mobili specialiter ꝯuenit q est motu velocissimum ⁊ in hoc inferiora virtutis influxiuũ. Voluit igitur aristo. mdm sensibilem termĩari ad firmamentum ita q vltima sperarũ est spera stellaꝝ fixarũ. Unde dici põt ꝑm eũdē q nõ est nisi vnũ celum q̄ꝫuis diuersi sunt orbes. Sunt aũt octo orbes seu spere celestes ꝑm Aresto. vt patet in his versibus. Octo sunt spere quas sic poteris reperire. Celum stellatum saturnus iupiter et mars. Sol venus hinc sequitur mercurius. vltima luna.

Questio quarta

Quarto si iudaice, an termini ex ipis sint vel in ipsis an quodlibet sigillatim Et si arestotelice cum partes totius localiter moueantur quare non totum.

Quarta questio incidens ex tertia est. Dato ꝙ tres sunt celi sicut iudaica vult opinio. An igitᷣ sũt cõtinui aut contigui. Sunt enĩ continua quorum vltima sunt simul id est non distant. Sed contigua sunt quorum vltima sunt simul non tamen faciunt vnum sicut continua. Exemplũ primi sicut cutis et caro. Exemplũ secundi sicut cutis ⁊ camisia. Si vero consentiamus Arest. ponenti vnum celum: tunc alia emergit questõ videlicet Ex quo partes celi mouentur localiter et ipm totũ celum localiter moueatᷣ. tenendo opinionem iudaicam dici potest ꝙ celi illi sunt cõtigui non continui. Dicit tamen cõmentator de hoc ponere solutionem fore ridiculosum. ⁊ cum ibidem peruenerit celosꝗ inspexerit solutionem dubij seu questionis positurum. Sic quo ad secundam dubij partem. videlicet tenendo viam arestotilis vnicum celum ponendo Cum partes illius mouentur localiter videtur totum celum eodem moueri motu. Ad hanc partem dubij dicunt quidam ꝙ totum celum non mutat locum eo ꝙ extra celum non est locus. partes tamen celi locum mutare possunt. sicut videmus in motu lune et aliorum planetarum. Distinguunt tamen hi duplicem motum localem. Nam quidam est motꝰ ẜm locum vt si quis procedat de vno loco in alium locum contrariũ. Aliꝰ est motus circa locum. vt si rota aliqua volueretur circa aliqnod rotundum. Dicunt igitur ꝙ licet celum non moueatur scđm locũ scꝫ de vno loco ad alium locum cõtrariũ. mouetur tamen celum localiter motu circulari qꝛ circa locum ẜm quem motum locatum ẽ sibijpsi locus. Aliter responderi potest ẜm Auerroim ꝙ primum celum est in loco ꝑ accidens. qꝛ centrum eius est in loco per se ⁊ tamẽ mouetur in loco per se. Est enĩ motus primi mobilis ab intelligentia vel anima nobili ⁊ non a natura tanꝗ ab aliqua re mobili motũ illum producente. Consequenter dicit Auerrois ꝙ omẽ qđ sic per accidens ẽ in loco sicut primum celũ moueᷣ ẜm situm et formam ⁊ non ẜm subiectum Nam subiectum quod ẽ sub a spere non exit a loco suo. Sed forma eius est dispositio ipsius quam ipsum habet circa conuexum centri quod est terra. Hec autem forma variatur omni hora de vno conuexo rotunditatis in aliud. Nam aliud cõuexum rotunditatis habet ad polum aquilonis et aliud ad polũ austri

Questio quinta et sexta

Quinto cum elementoꝝ cõtinua fiat transmutatio an eadem que primo an alia elementa consistant.

Quinta litteralis ꝑtractio quesiuit. cum elementoꝝ ꝯtinua sit trãsmutatio. an igiẗ eadẽ sũt elemẽta q̃ fuerũt ꝓmo in esse producta. Notandũ ħ ꝓmo ꝙ Aristo. in ꝓmo ꝺ generatõe ⁊ corrup. dicit elemẽta adinuicẽ agere ⁊ pati. ⁊ inter se generari et corrumpi. generatio em̃ vnius ẽ corruptio alteriꝰ. Est igiẗ questio an adhuc eadẽ sũt elemẽta q̃ ĩ prima mũdi fuerãt creatõe. Ubi cõsiderandũ ꝙ duplex ẽ actio. vna ẜm quã totum agit in totũ. Alia ẜm quã ꝑs agit ĩ ꝑtẽ. Elemẽta igiẗ agũt inter se ⁊ patiunẗ nõ ẜm actionẽ totius in totũ sꝫ ẜm actionẽ ꝑtis ĩ ꝑtẽ. Rõ est. Nã elementa agũt inter se ẜm ꝙ se contingunt. sed nõ ꝯtingũt se nisi ẜm suas supficies ⁊ ẜm eas se transmutãt. Et ideo eadẽ elemẽta sunt scõm subam licet alique ꝑtes eoꝝ sint mutate ẜm formas: ẜm subam dico ꝑ̃cipue naturalẽ. Huiꝰ opinionis ẽ Boetius in tertio ꝺ ꝯso. p. metro primo. O q̇ ꝑpetua mȯm rõne gubernas ⁊c̃. Est igiẗ veꝝ ꝙ ꝑ subtiliatõꝫ ꝯtinue ex terra generaẗ aqua. Et ecõtra ꝑ condensationẽ ex aq̃ fit terra. Et sicut ẽ de terra et aq̃ ita ẽ de aliȷs elementis. Hoc dempto ꝙ in habẽtibꝫ simbolum facilioꝛ ẽ trãsitus. Nam ꝑ rarefactõem ⁊ subtiliatõnem transmutando ex vno pugillo terre decẽ aque. Ex vno aque decẽ aeris Et ex vno aeris decem ignis fiũt. Et ꝑ ꝯñs ex vno pugillo terre mille ignis: centum aeris fiant pugilli. Sed ꝑ viam condẽsatõis ex mille pugillis ignis fiunt centum aeris: decem aque ⁊ vnus terre pugillus.

Sexto cum vnũ cõtrariorum elemẽtorũ vt aqua accidẽtalem accipiat qualitatem vt caliditatem quare ignis non recipiat accidentalem qualitatem vt frigiditatem.

Sexta questio est Cum vnumquodqꝫ quattuoꝛ elementoꝝ duplicem habeat q̃litatẽ. vnã eẽñtialem ⁊ aliã accidentalem. Uerbi gratia Frigiditas ẽ q̃litas essentialis aque: humiditas aũt accidentalis aque. Siliẗ ignis duas habet qualitates. caliditas est q̃litas eius essentialꝭ. siccitas vero est qualitas eius accidentalis. Est igiẗ questio cũ aqua possꝫ transmutari a sua qualitate eẽñtiali q꞉ ꝑt calefieri quare ignis nõ ꝑt trãsmu

tari a sua qualitate essentiali vt possz frigefieri. Videt ei ꝙ quicquid cõuenit vni ſm qualitatē eēntialē ꝙ et alteri cõueniat. Si vero aq̄ que frigida ē naturaliter ꝑ naturā p̄t calefieri videtur ꝙ etiā ignis possz frigefieri ꝑ naturā. Circa qḋ notādū ꝙ de caliditate respectu ignis diuerse sunt opiniones. Videtur em̄ velle Petrus hispanus caliditatē nō esse i igne vt accidens i subiecto: imo ſm ip̄m est in eo vt substantiale. Dicit eni ꝙ ignis non ē subiectū caliditatis: sed materia ignis est subiectū ipi⁹. Est ergo caliditas in igne ſm ip̄m eēntialiter. Sed mirū videtur cū forme substātiales corꝑm non habēt ꝯtraria q̄liter tūc ignis ⁊ aqua ſm caliditatē et frigiditatē p̄nt ꝯtrariari. Sed quidā doctor in quodā cōmento iohānicio vbi querit an qualitates sunt forme elementoꝝ substantiales ipoꝝ sic distinguit. Dupliciter cōtingit loqui de elementis Vno modo quantū ad ipoꝝ substantiā ⁊ absolute. et sic qualitates elementoꝝ non sunt forme substantiales ipsoꝝ. Sed Albertus magnus in postp̄dicamentis dicit ꝙ caliditas est accidēs ignis: et ē naturalis proprietas eēntialis ignis: et ꝑ cōsequēs nec ē ps ignis. q2 ps nō p̄t esse id qḋ est consequēs ꝑfectū et totū esse rei. Ad dubium igitur dicēdū ē, put dicit Arest. iiij. metheoroꝝ ꝙ inter elem̄ta solus ignis ē formalis ⁊ om̄ia alia elem̄ta sunt alterius generis. Ideoq̧ qḋ radicatur in igne profundius radicatur alijs elementis. Idcirco ab alijs elemētis p̄cipue ab aqua et terra seꝑantur sue qualitates ſm actum ipis nō manētib⁹ in substantia. Sz remanēt ſm radices vic3 in potentia redeūte ad actū q̄n alterans cessat ab alteratōe Et ideo aq̄ calefacta cessāte calefaciēte ꝑ seipam efficit frigida. Sed exquo ignis est rarissimus et vbiq̧ infrigidationem infrigidātis recipiens in profundum sui. et ē valde formale: statim cū infrigidat inspissatur a sua substātia et forma corrumpitur. Et ita ꝓportionabilit est de aere: Sed nō ē ita de terra ⁊ aqua. q2 illa elementa spissa sunt et n̄ ita in ꝑfundū sui suscipiunt alteratōnem eoꝝ quib⁹ mutant Et ideo aq̄ bene pōt calefieri Sed ignis non p̄t infrigidari manente eadē substantia. Et ꝑ hoc fundari pōt hāc esse i materia naturali. ignis est calidus: hanc vero in contingenti materia aqua est frigida.

Septimo si alia zona a nostra sit habitabilis que sit habitātiū primeua natiuitas. quis accessus q̄s q̄ntusq̧ recessus permutatim.

Septima questio fuit: an sit aliqua alia plaga a nostra habitabilis Et si sic: que p̄meua natiuitas habitantiū ibidē: quis accessus recessusq̧ a nostra ad illam et ecōtra. Notandum hic ꝙ in spera quinq̧ distin-

Secūdi circuli

guuntur circuli qui pararelli appellātur: vnus ē paralellus articus: ⁊ ē
circa polū mūdi suꝑiorē. Aliꝰ ē paralellꝰ antarticus: ⁊ ē circa polū mōdi
inferiorē. Et sūt duo paralelli vocati tropici. vnꝰ eoꝝ hyemalis: reliquꝰ
ꝟo vocaꝛ estiual'. Inter quos duos paralellos mediat ꝑalellus eq̄noxi-
alis. Est insuꝑ alius circulus zodiacus quē sol semꝑ describit. ⁊ ille ab
vniuersali ꝑte scȝ suꝑiori vltra equinoxialē eleuaꝛ i ꝑte inferiori depⁱmiꝛ
Et ibi tāgit tropicū hyemalē: suꝑius ꝟo tāgit tropicū estiualē. Poli ꝟo
articus et antarticꝰ mltū vltra zodiacū sūt eleuati. Plaga igiꝛ terre cir-
culo eq̄noxiali subiecta inhabitabilis ē ꝓpter nimiū calorē eo ꝙ sol ꝯti-
nue decurrit inter duos tropicos circa circulū equinoxialē. Plage etiā
subiecte polis mōdi scȝ artico et antartico inhabitabiles sūt ꝓpꝛ nimiam
frigiditatē. qm̄ sicut zodiacus ab ipis ē remotus: sic et sol q̄ zodiacū de
scribit ab ipis maxime remoueꝛ. Sȝ iste due plage quaꝝ vna mediat in-
ter tropicū estiualē ⁊ circl'm poli artici: reliq̄ ꝟo mediat inꝛ polū hiema-
lē ⁊ circl'm poli antartici habitabiles sūt. q2 sūt tꝑate calide ⁊ frigide: zo
na ꝟo torrida circulo equinoxiali subiecta q̄ inꝛ tropicos mediat propꝛ
nimiū calorē inhabitabilis ē. Hoc notato q̄rit q̄stio. An aliq̄ alia regio
a nostra sit habitabilis. Et p3 rn̄sio quātū ē ex ꝑte tꝑate caliditatis et
frigiditatis nō eē repugn̄tiā. Quia sicut plaga q̄ est inꝛ tropicū estiualē
⁊ circl'm poli artici ē tꝑata frigore et calore. Sic ⁊ plaga q̄ ē inꝛ tropicū
hyemalē et circl'm poli antartici: etiā ē tꝑati frigoris ⁊ caloris. Vn̄ q̄dā
dicūt ibi homīes habitare vocātes eos antipedes. ab anti q̄d ē contra
latine et pes pedis q2 habēt pedes suos ꝯtra pedes nostros. Qō autē
querīꝛ de primeua natiuitate phīce loquēdo nō videꝛ habere locū. Po-
nit eīm phs reꝝ gn̄atōem ꝓcedere i infinitū: nec aliquē assigꝛ ꝓmū gn̄a-
torē. Quātitatē etiā accessus et recessus nullus dimēsus ē eo ꝙ nō pt eē
trāsitꝰ ⁊ accessus ab illa ad nr̄am: ⁊ ecōuerso eo ꝙ zona torrida mediat:
q̄ circulo eq̄noxiali subiecta ē q̄ nimiū ꝓpꝛ calorē inhabitabil' ē ⁊ itrāsibi-
lis. Trāsitus aūt a nr̄a ad illā ⁊ ecōuerso necessario fieri haberet ꝑ regi-
onē eq̄noxiali subiectā.

Circuli vero mappa secūdi nouenaria oculos intuentiū

detinebat inspectōe. Quarū prima zodiaci latitudinē mo-

dificātē circuloꝝ qualitatē inspectiue coluroꝝ termīos dif

finitiue totiusq3 forme quantitatem progressiue.

Prima q̄stio secūdi circuli nō q̄dē ꝑ modū q̄stiōis ꝓponiꝛ sȝ ꝑ modū de-
scriptōis. habet eīm sibi inscriptā latitudinē zodiaci seu obliq̄ circli mo-

dificātem mēsurādo et distinguēdo: qualificat autē dispōem caliditatis et frigiditatis scḋm excessū et defcm̄ aut tēperamentū respectu habitationū circulis suppositaꝝ. Vocatur etiā zodiacus obliquꝰ circl's qꝛ in vna pte eleuaẗ ad virtutē cētri. et ibi adhuc est magna caliditas. In alia pte deprimitur ad ṽtutē capricorni. et ibidē ē magna frigiditas. Circl's ṽo equinoctial' medius ē. Vn̄ in plaga circulo equinoxiali subiecta ē excellens caliditas. Istā igitur qualitatem circuloꝝ scḋm excessum defectū vel tp̄amētū caliditatis vel frigiditatis cōtinebat p̄ma descp̄tio cōspectiue Insup cōtinebat terminos seu fines coluroꝝ diffinitiue seu p diffinitōꝝ Coluri nanqꝫ diffiniūtur p ea q̄bus determinanẗ. Sūt aūt duo coluri videlicet equinoxialis et solsticial'. Equinoxialis terminatur ī capite arietis et libre. Sed solsticialis terminaẗ ī capite tauri et capricorni. Sic igitur diffinitiones coluroꝝ p suos fines detinebat etiā prima questio. Vlterius etiā cōtinebat totū ambitū celestis spere ꝑgressiue vicꝫ ꝑgressionē solis a signo in signum. zodiacus em̄ totā speram oblique circuit. Diuiditur aūt in duodecim signa. Quodlibet aūt signū triginta continet gradus. Quodlibet graduū sexaginta minuta. et sic de aliꝭs. g̃ iam scripta diffinitio cōtinibat quantitatem tocius spere quo ad ꝑgressum solis a signo in signum.

Secundo an stelle fixe sint in suo celo superiori an suis circulis proprꝭs cōmeantes planetaruꝫ ad instar peruagari discernantur.

Secunda descriptio querebat an stelle fixe in octaua spera vise sint illi infixe ita ꝙ moueanẗ motu octaue spere an habeāt ꝓpos epyciclos ꝛ differētias quibus ꝓpo moueanẗ motu sicut stelle erratice. Pro dubio notandū ꝙ scḋm aresto. duplices distinguūtur stelle. quedā dicūtur fixe cuiusmōi sūt ille de quibꝫ querit q̄stio. Alie sūt erratice qꝛ habent ꝓprios circl'os q̄ dicūtur epicicli in quibꝫ moueṅẗ. Dicēdū ad questionē ꝙ stelle in octaua spera vise nō proprio motu sed motu orbis moueṅẗ. Dicitur eni fixe qꝛ materiā habent fixam ꝛ ideo moueẗ scḋm motū primi mobil'. Huius signū ē qꝛ stelle iste q̄nqꝫ faciūt quandā figuram Verbi gr̃a figurā crucis. Figura aūt illa manet incorrupta quod designat ipsas per seipas esse immotas. Si em̄ quelibet p se moueretur in momēto huiusmodi corrumpentur figure. Sic aūt nō ē de planetis. nam vnꝰ eoꝝ velocius. alter vero tardius suū ꝑficit motū. Verbi gratia saturnus ī triginta annis: luna ṽo infra mēsem. Quia igiẗ planete ꝑficiūt motū tempore inequali ex hoc patet ꝙ ꝓprꝭs motibus moueṅẗ et diuersis.

Questio tertia

Tertio an comete prodigialiter rubentes circulariter cum ceteris percurrant stellis an destructiue create in suū cahos reuertantur nature permissione naturantis.

Tertia questio ē an comete ꝓdigialiter rubescentes moueant̄ circularit̄ cū ceteris planetis ita ꝙ sint nature celestis an create destructiue in suū cahos reuertātur ita ꝙ sint nature sepabil̄ generabilis et corruptibilis. Pro dubio notandū ꝙ de cometa varie fuerunt opiniones Una fuit ꝙ cometa fieret ex coniūctōe pluriū stellarū vacātiū i eodē arcu licet nō i eadem altitudine arcus. Sed hec opinio ē falsa. qꝛ cometa bn̄ apparet sine planetaꝝ cōiūctōe. Similiter etiā planete sūt cōiūcti sine comete apparētia. Preterea planete nō tamdiu manent sicut comete apparēt. Alij dixerūt ꝙ cometa ē quidā planeta raro apparens qꝛ frequenter est in radijs solaribus. Sed dum radios solares egreditur nobis apparet. Iterum hec opinio ē falsa qꝛ tunc cometa appareret sub figura sperica. Preterea tunc essent plures planete q̄z septem qđ est ꝯtra astronomos. Tertia opinio fuit ꝙ cometa sit quidam planeta caudā seu comā a vaporibus sursum eleuatis accipiens aut saltem ab aere circumstāte. Sz iteꝝ falsa ē hec opinio qꝛ tūc cometa sine coma appareret dum nulli vapores essent eleuati. Preterea nō videtur quō hec materia sit eleuata regulariter cū planeta possit moueri et cōtinuari. Nec p̄t dici planetā habere comā ex ꝑte aeris inflāmati eo ꝙ aer multū distat a planeta. et ita cū eo cōtinuari nō pōt. Alij dicūt cometā eē stellā de nouo celo impssaz. ad futura mala nobis ꝓnūciādū vt vitā emēdemus. Recitat eīm Albertus magnus cometam ẜm Johem damasce. et Senecam solūmō ex ꝑte dei ꝓuenire et quedā futura designare p̄sagia. Sz qꝛ querimꝰ causā naturalē comete dicamus ẜm sentētiā Auicēne Algazelis Tholomei: et alberti ꝙ cometa nihil aliud est q̄z vapor terrestris grossus et compactus cuius ꝑtes multū cōiacent ascēdēs ab inferiore ꝑte aeris ad superiorem ꝑtē eiusdē vbi cōtingit cōcauitatem et ibi diffusus inflammat̄. Est eīm vapor terrestris et grossus. qꝛ si esset subtilis cito euaporaret et dissiparet̄ ꝑtes etiā ipius eēnt multū coadiacētes. qꝛ vapor iste ē bn̄ cōmixtꝰ et viscosus. Durat aūt cometa ꝑ totū tp̄s quo durat suus thesaurus .s. materia exalatiōis sue. Designat aūt cometa p̄cipue tria mala. s. caristiam: pestilentiā et guerram. Caristiā quidē qꝛ magno calore qui tūc viget humores ex terra extrahūtur. et sic terra sterilis efficitur: et ꝑ ꝯñs ca

Questio quarta

ristia causaꝛ. Pestilentiā designat q₂ nimia caliditas tunc vigens sāguinē comburit et humorem radicaleȝ ab animalibus extrahit et sic mors subsequitur eo ꝙ vita consistit in humore radicali et calore naturali. Designat etiā ꝑlia futura. q₂ dū caliditas ⁊ siccitas multum durāt tūc colera accēditur et augmētaꝛ Sed colera humorem ꝓuocās facit lites ⁊ discordias. Hinc ē ꝙ colerici sūt magis litigiosi ꝙ̄ꝫ qui alijs complexionibus cōplexionanꝛ Et sic cometa pluriū maloꝝ ē designatiuus Et ꝺ̄ his comete significationib₉ sic ait quidā metrista Flat siccat cometa necat: et tempꝰa carat.

Quarto an inferioris nature complexiōata virtutem siue eclipsim contrahant ex planetis an ex primis generātib₉ si ex planetis an ſm ntītatem an ſm euētum Si ex generātibus cū vnū generātiū sit albū reliquū nigꝝ. q̄re tūc generatū nō albū et nigrū, et q̄re generatū qn̄ꝫ i extremitatib⁹ assil'aꝛ pr̄i, i ceteris ꝑturienti, quādoꝫ neutri generantiū.

Quarta questio est vtꝝ cōplexionatū seu generatū nature inferioris scȝ spere actiuoꝝ et passiuoꝝ plus contrahat naturā vel virtutē bn̄ opandi et eclipsim eiusdem ex planetarū influentijs an ex generantibus. Si quidem ex planetis an igitur ſm respectum planetarū ad ipsius natiuitatem rei: an ſm euentū natiuitatem consequentem. Si ex generantibus scȝ ex patre et matre. cū igitur vnū generatiuū sit albū ⁊ reliquū nigruȝ quare igitur genitū nō apparet nigrum et album Quare etiā generatū in extremitatib₉ vt in manib₉ et pedib₉ quandoꝫ assimilatur patri In ceteris vero membris scȝ quo ad complexionē et dispōem ꝑturienti assimilatur. quādoꝫ vero neutri generantium scȝ nec patri nec mr̄i. qn̄ꝫ ꝟo vtrīꝫ. Ad questionē dicēdū ꝙ generata cōtrahūt suā cōplexionem a planetis et etiā ex ipis generantib₉. Unde quidā ph̄s nomīe Hermogenes voluit in veritate absꝫ dubio sic esse ꝙ inferiora superiorib₉ ⁊ superiora inferioribus correspōderēt ita ꝙ natura inferioꝝ cēt ꝓporcionata et adequata nature supiorum. Dixit em̄ ꝙ opator miraculoꝝ vn⁹ solus est a quo descendit om̄is bona opatio et hoc ē natura q₂ ꝓducit mirabilia Cuius pater ē sol mater ꝟo luna que portāt ipam ꝑ auram hoc

est in vtero. Sol enī confert caliditatez. luna vero humiditatem. Et sic
solem dixit esse p̄rem lunā vero matrē. Ex his qualitatibꝫ oīa inferio
ra producuntur: ⁊ sunt parentes nature. Natura nanqꝫ oīa inferiora
ꝓducens habet esse in sup̲ioribus. His et absurdis huius p̄hi obmissꝭ
dicendū ē ꝙ hec inferiora complexionata suā cōplexionē ⁊ naturalē in//
clinationē ad bona vel mala op̲a: ⁊ a planetis et a parentibꝫ suscipiunt.
Vn̄ natura ꝓducēs hec inferiora ꝟtutē generatiuā p̄mo planetis ⁊ su//
perioribꝫ corp̲ibꝫ cōmēdat. Hec ꝟo vlterius virtutē formatiuā i hec in
feriora transmittūt seu influūt ip̄is. Verbi grā patri et m̄ri quibꝫ vtūꝛ
tanqꝫ instrumētis. Simile huius ē si vellē de ferro ꝓducere cultellum:
ad h̄ vterer manu. Ad h̄ aūt ꝙ manus formā illā ab intellectu practico
sibi influxā ferro induceret q2 nō immediate posset explere. vlteriꝰ virtu
tē suā op̲andi malleo cōmēdat. Sic natura formatiuā virtutē et genera
tiuā p̄mo sup̲ioribꝫ cōmēdat. Sed sup̲iora vt ip̄am his inferioribꝫ in//
fluant. p̄mo in p̄rem et m̄rem transfūdūt. Ideo in secūdo phisicoꝝ scri//
biꝛ ꝙ hō generat hoīem et sol. Sol q̇dē tāqꝫ agens vniuersale et forma
le: hō vero tanqꝫ agens p̲ticulare et quodāmodo instrumētale. Conce
dendū igiꝛ est ꝙ gn̄ata ſm aspectū planetaꝝ ad ip̄oꝝ natiuitatē accipi//
unt cōplexionē et virtutē ac virtutis defectū. moreſ. formā. figurā. fortu
nam. colorē. ⁊ sic de alijs. a parētibꝫ etiā vel genitoribꝫ aliquantulū hec
contrahūt. Quia in semine a parentibꝫ deciso virtus formatiua dereli
quitur. ⁊ hoc mō ē in semīe sicut forma in materia vt opinabatur p̄hus
dicens semē eē p̲uū animal a p̲entibꝫ descisum. Sed potius formatiua
virtus est in semīe sicut artifex in artificiato. Si eīm virtus formatiua
inuenit dispositionē in semine ad vnū sexū vic3 masculinū tūc ex ip̄o ꝓ//
ducit masclin. ⁊ si inuenit in ip̄o dispōem ad sexū femineū ꝓducit femel
lā. Nā si in semīe magis domiatur caliditas: p̲ h̄ disponitur vt potiꝰ fi
at masculus q̄ꝫ femia. Sed si p̄dominetꝛ frigiditas tūc dispositū est ad
femelle gn̄atoēm. Masclꝰs eīm et femella nō differūt ſm sp̄ēm sed scd̄m
materiā. Nā si semē descisū abūdet calore dispositū est ad filij generatio
nem. Si ꝟo frigore dispositū est ad feminā. ergo calidū et frigidū diuer
sitatē in materia faciūt. Qd̄ aūt fetus quādoqꝫ patri qn̄qꝫ m̄ri assimi//
laꝛ ad h̄ diuersitas spermatū viri et mulieris i mōis ⁊ dispōnibꝫ q̄lita//
tū ml̄tū op̲aꝛ. Habet aūt sperma viri se ſm Constātinū sic op̲atō arti//
fex et suba radicaliū mēbroꝝ. Sperma ꝟo ml̄ieris se h3 tāqꝫ cibꝫ assūp//
tus i supplemētū. Vn̄ sperma viri coagulo. mulieris vero lacti comp̲aꝛ
Viri eīm sperma oīa fac p̲ ꝟtutē formatiuā i eo exn̄tē. S3 i ml̄ieris sper
mate i q̊ hec fiūt bn̄ hn̄t se hec duo spermata sic sigillum et cera. Sper//
ma nāqꝫ viri calidū est et siccū vt moueat et siccet: ml̄ieris aūt frigidu3
est et humidū. humidū q̇dem vt recipiat sed frigidū vt teneat.

Quīto q̄ proportio motꝰ ad motū p̲ planetas et connexio.

Sexta et septima.

Quinta q̄stio q̄siuit q̄ sit ꝓportō motꝰ ad motū et cōiūctō ipoꝝ plāeta-
rū adinuicem. Ubi notādū ꝙ Saturnꝰ ī trigīta ānis suū ꝓpium ꝑficit
cursū. Jupit̄ ī duodecim. Mars ī duob;. Sol ī vno. Venꝰ et Mercu-
rius minus q̄ȝ ī vno. Luna ī mense. Planetas nanqȝ Plato sic situauit
Nā infimū dixit lunā. scdm̄ ꝓo solem. Sȝ nō sūt sic ordinādi. Secūdꝰ
em̄ pꝰ lunā Mercuriꝰ est. post mercuriū venꝰ. deinceps sol. ī medio sep
tem planetaꝝ tres sup̄ se. tres sub se hn̄s planetas. Vn̄ luna mercuriꝰ
venus ⁊ sol mars iupiter saturnus. Vel ī h̄ metro Post sim sum sequit̄
vltia luna subest. Ubi ꝑ qualibet l̄raꝝ haꝝ dcōnū sim et sum vnꝰ pla-
netaꝝ intelligendꝰ est: scȝ ꝑ s. saturnꝰ: ꝑ. i. iupiter. ꝑ m. mars. Per s. de sū
sol. ꝑ v venꝰ. ꝑ m. mercuriꝰ. Ex q̊ ptȝ ordo plāetaꝝ. Sȝ q̄ sit ꝓportō mo
tuū iā visū est ꝑ tp̄s q̊ q̇libet eoꝝ ꝓpium ꝑfic̄ motū. vn̄ planete ꝓportio-
nant̄ adinuicem ī suis motib; recte sic numerꝰ proportonat̄ numero. V-
bi grā Saturnꝰ ⁊ iupit̄ hn̄t se ī ꝓportōe dupla sesq̇altera. Vn̄ ꝓportō ses
q̇altera est qn̄ maius semel ꝯtinet minꝰ ⁊ eiꝰ medietatē vt tria et duo ⁊
sex et q̄ttuor. Sȝ dupla sesq̇alt̄a est qn̄ maiꝰ bis ꝯtinet minꝰ ⁊ eiꝰ medi
etatē. Et sic est ī ꝓposito. nā tp̄s motꝰ saturni vicȝ trigīta ānoꝝ bis cō
tinet tp̄s motꝰ iouis. ⁊ mediū q̊d est duodecim annoꝝ ⁊ medietatē eiꝰ.
Jupiter ad martem se hȝ ī ꝓportōe septupla et sic de alijs planetis.

Sexto cum saturnus inter planetas sit seuissimus venusqȝ benignissimus an malignitas vnius retardat benignitatem alterius ex opposito venientis.

Sexta q̄stio est cū saturnꝰ sit planeta seuissimꝰ venus aūt benignissimꝰ
an malignitas saturni veneris benignitate tꝑet̄ ⁊ benignitas veneris
malignitatate saturni retardet̄. Notādū ꝙ nullus planetaꝝ malꝰ est
moralr̄ q̊ ad suā naturā. Sȝ bn̄ dicūt̄ planete mali q̊ ad influxū ⁊ effcm̄
Cū igit̄ Saturnus ꝟtualr̄ sit frigidus et siccus ⁊ ꝑ ꝯn̄s hoꝝ ī hec infe-
riora influxiuus Hec āt duo ꝯtraria sūt vite q̄ ꝯsistit ī calido ⁊ humido.
Sȝ venus est planeta ꝟtualr̄ calidus et humidus caliditatis ⁊ humidi
tatis īfluxiuus q̊ ad saluādā vitā sūt nccarie ide o benignissimus dr̄. Cō
cursus āt duoꝝ planetaꝝ q̊ꝝ vnus ꝑ influxū est beniuolus alt̄ ꝓo mali-
uolus se q̊ ad īfluxū ī hec inferiora obtēꝑant ⁊ mitigāt Nā sic ex calidi ⁊
frigidi ꝯcursu ⁊ cōmixtōe fit mediū tꝑatū vtputa tepidū. sic ex cōcursu
planetaꝝ maliuoli ⁊ beniuoli. maliuoli q̇dē malicia ꝑ benignitatē be
niuoli obtꝑat̄. ⁊ eꝯ̄ bēignitas bēiuoli per malignitatē maliuoli retardat̄

Septimo cū chorus naturaliter sit siccus et frigidus quare nobis contrarius appareat.

Questio octaua

Septima questio est cū chorus ventus septentrionalis inter fauoneū et septentrionē medians septētrioni ꝓpinquior. sit naturaliter frigidus et siccus. quare dū ad nos ꝑuenit apparet calidus ꝛ humidus. Ad hoc dicendū ꝙ licet naturaliter sit frigidus et siccus. qꝛ tamē ad nr̄am habitationem non ꝑuenit nisi prius zonā torridā ꝑtrāseat. Rōe huius frigꝰ quod in ipo erat depellitur et caliditas a loco originis imp̄mit᷑. Etiam anteꝗ̄ ad nos ꝑuenit ꝑ maria interposita int᷑ locū sui originis ꝛ nostrā habitationē oportet vt ꝑtranseat exinde humiditatē suscipiens. Licet ḡ naturaliter sit frigidus et siccus a loco sue originis et a sua natura tn̄ rōe locoꝝ ꝑ que flat humiditatem et caliditatem sibi ꝯtrahit qd̄ exp̄mitur in ventis contrarie dispositionis sibi qui sunt humidi et calidi. Eo em̄ ꝙ ꝑtranseūt regiones siccas siccitas in eis regeneratur. Et qꝛ ꝑtranseūt montes frigidos ꝑpetue frigidi apparent.

Octauo que sit elementorum connexio proportionalis.

Octaua questio ē que sit elementoꝝ ꝓportiōalis connexio. Ubi notandum ꝙ elemētū fm Cōstātinū ē simpla et minima ps corpis compositi Minima quidē quo ad nos qꝛ sensu nō ꝑcipit᷑. Est em̄ ꝑticula minima ꝛ vltima in corpis resolutione sicut fuit prima i cōpositōe Dicit᷑ aūt simpla non qꝛ simplex sit elementū sine aliqua compōe: sed qꝛ nō habet aliquas ꝑtes componentes spē et numero differentes sicut habēt corpora mixta. quelibet enī ps aeris est aer et sic de alijs. Et dicit᷑ elementum q̄si hylemētū fm Jsido. ab hyle grece qd̄ ē materia latine eo ꝙ oīm corporū ē materia et q̄si p̄mitiuū fūdamētū. Scd̄m alios dicitur quasi eleuamentū siue alimētū eo ꝙ oīa alia corpa alūtur q̄litatibꝫ elemētaribꝫ: et augmentant᷑. Sūt aūt q̄ttuor q̄litates elemētares q̄ꝝ due sūt actiue: scꝫ caliditas et frigiditas ꝛ due passiue scꝫ humiditas ꝛ siccitas: Unde talis ē elemētoꝝ ꝯnexio ꝙ sp̄ duo elemēta immediata in aliq̄ cōuertunt᷑ qualitate et simbola q̄ ē vni elemētoꝝ eēntial' ꝛ alteri accidētal'. Uerbi gratiā ignis et aer conuertunt᷑ et cōueniūt i caliditate q̄ ē igni eēntialis ꝛ aeri accidētalis: sꝫ differūt i duabꝫ alijs q̄litatibꝫ scꝫ humiditate ꝛ siccitate qꝛ aer ē humidꝰ: ignis ꝟo siccus. Similiter ē de aere respectu aq̄ Cōuertūtur em̄ i humiditate q̄ ē aeri naturalis et eēntial' ꝛ aque accidētal'. Sꝫ differt abinuicē frigiditate et caliditate. Sic etiā se hꝫ aq̄ respectu terre. Cōuertūtur em̄ i frigiditate q̄ ē aq̄ natural' terre ꝟo accñtalis. Sꝫ drn̄t i siccitate ꝛ humiditate. Terra em̄ ē sicca: aq̄ ꝟo frigida ꝛ humida. Elemētū aūt p̄mū ꝛ tertiū secūdū et quartū i nulla q̄litate ꝯueniūt sed i ābabꝫ hn̄t ꝯtrarietatē Ut ignis i ābabꝫ q̄litatibꝫ ꝯtrariat᷑ aque et aer terre. Jnt᷑ hec aūt q̄ttuor elemēta duo sūt melioris ꝛ purioris subie ac etiā leuioris. Et ideo naturalr̄ mouent᷑ sursū. ꝛ trahūt nobilitatē suā

Questio nona.

quo ad operatōnem et substātiā suā ex vicinitate orbis celestis a quo re
cipiūt influentiā nobilitatis et virtutis. nā virtus celestis primo influit
supra speram ignis et post ignem super aerē. Et ideo hec duo elementa
sunt ceteris sublimiora quo ad situm. abiliora quo ad motū. subtiliora
quo ad subiectū. clariora et magis perspicua quo ad formā. vigorosiora
quo ad actum. Sed reliqua duo elemēta scʒ aqua et terra aliis sūt gra//
uiora motū a circūferētia ad centrū habentia ꝑ aggregatōem ꝑtiū ⁊ cō
pactionē spissa et obtusa aliis duobus grossiora ⁊ materialiora potius
habētia de materia q̄ꝫ de forma. quodlibet aūt hoꝝ hʒ suū ornatū Uer
bi gratia ignis. sidera. aer. volatilia. aqua. natatilia. et terra gressibilia

Nono quis solis luneq́ꝫ meatus sit et effectus.

Nona questio quesiuit meatū et effectū solis et lune Ubi notandū quo
ad motus planetarū ꝙ quilibet planeta duplici motu mouet̄ scʒ natu//
rali et ꝓprio. ab occidēte ī oriēs cōtra motū firmamēti ⁊ motu alieno scʒ
ab oriente in occidēs ex raptu firmamēti. cuius violentia singulis diebꝫ
ab ortu ad occasum rapiunt̄. In motu aūt naturali quo nitūtur contra
firmamentū. quidā tardius. quidā celerius cursū suū ꝑficiūt. Et h̊ ꝓpt̄
circuloꝝ suoꝝ dispōem et quātitatē. nā iupiter morat̄ in quolibet signo
ꝑ annū vnū. Et sic in duodecim annis complet cursum suū. Mars mo
ratur in quolibet signo quadraginta diebꝫ: et ꝑficit cursum in duobꝫ an
nis. Saturnus moratur in quolibet signo ꝑ trigita menses et complet
cursum suū in triginta annis. Sol aūt morat̄ in quolibet signo triginta
diebꝫ et decē horis et semisse et ꝑficit cursū suū ī trecētis sexaginta q̇nq́ꝫ
diebꝫ et quadrāte. Mercurius moratur in quolibet signo septuaginta//
octo diebꝫ et sex horis Et cōplet cursū suū in trecentis et quadragitaoc//
to diebꝫ. Uenus moratur in quolibet signo septuagintanouē diebus. ⁊
complet cursum suū ī trecentis et quadragintaocto diebꝫ. Luna morat̄
in quolibet signo duobus diebꝫ ⁊ dimidio et sex horis et bisse vni᷒. ⁊ cō
plet cursum suū a pūcto vsq́ꝫ ad pūctū in trigintaduobꝫ diebꝫ ⁊ octo ho
ris. Secūdo notādū ꝙ sol ꝺm Isidoꝝ dr̄ q̄si solus lucens eo ꝙ sit fons
totius lumīs: cuius radiatione supiora et inferiora illustrant̄. Est autēʒ
sol ꝺm astrologos plāeta fortunatus ꝺm se sed ꝑ coniūctōem aliq̄n fit ma
lus durus. calidus. siccus. ⁊ sic de aliis. Unn̄ sol oīa viuificat: ⁊ rebꝫ omi
bus vitā spēm et formā ammīstrat. Sol aūt omibꝫ luminaribꝫ celi ma//
ior ē quātitate. dignitate. ⁊ claritate. ⁊ magis culti et exꝓssi ē luīs. ⁊ etiā
maior ē ꝑtāte et officii multiplicitate ac motus vniformitate. nā mouet̄
semꝑ directo motu in circulo ꝓprio sub zodiaco. mediū semꝑ tenēs locū
Trāsit eīn recte circulis suis ꝑ mediā lineā zodiaci cui᷒ metas ⁊ termi//
nos nō trāscēdit. Et ideo motus solis in circulo suo ꝓprio ē vniformis:

quis in respectu alioꝝ dissimiliter moueri videat. Circulus õ solis sic etiã zodiacus describitur p duodecim spacia siue signa quorũ quodlibz cõtinet triginta gradus: et quilibet graduum sexaginta minuta. Unde sol recedendo ab vno puncto circuli sui et reuertẽdo ad eũdẽ transit per duodecim signa. Et transitus illius circuli annus vocat. nec in die naturali p fecte trãsit graduz vnuz sed transit quadragintanouẽ minuta ꝛ octo ita q de illo sexagesimo minuto remanẽt duo signa impertransita. Intm igitur deficit q in vno die naturali nõ pficit gradum vnuz. Sol igit motu suo ordinato et imperturbato cursu ordinat et pficit vniuersa. Unde Ambro. sic virtutes solis describit Sol est oculus mũdi: iocunditas diei. pulcritudo celi: mẽsura tpm: virtus et vigor oim nascẽtiũ. dñs planetaꝝ: decor et pfectio oim stellaꝝ. Preterea sol ẽ fons mentis. id est memorie. rõnis pncipiũ: lucis origo: rex nature. medi mũdi. fulgor olim pi. moderator fũdamẽti. Jdo em mouet ꝯ motũ firmamẽti vt moderz et tpet motũ suũ. ideo dr splẽdor olipi. qꝛ dic Macrobi i li. cicero. Diffinitio fuit Platonis. oim speraꝝ lumẽ eẽ a sole Dicit em Plato in thimeo. Ingeniauit ds reꝝ ꝯditor lucẽ clarissimã quã solẽ vocamus cui splendore celũ et omia illustrat vt mun existat oim aiantiũ. Et aresto. in libro de elemẽtis ait Sol hz lumẽ ppum: stelle vero et luna lumen a sole acquisitũ. Sicut qñ a cãdela specl̃m ei oppositũ illustrat. Jtẽ notãdũ de luna q luna dicit qsi lumis vna id ẽ pncipal et maxima. Est eniz corpi solari i magnitudine et pulcritudine simillima: vt dic Jsid. Luna vt dr i exameron ẽ mater toti humoris ꝛ mistra dñatrix maris lumen a se nõ hñs sed a plenitudie sol mutuãs. Luna em fm appinqtõem vl elõgatõem a sole formã suscipit et figurã. Carẽs igit pprio lumie a pũctuali plenitudie solis lumẽ recipit. Ut em dic Arest. in li. elemẽtoꝝ luna sẽ per medietate sui a sole illuiat ꝛ lumẽ receptũ reflectit i terram. Habet em luna naturã silez specl̃o qꝛ pprio colore caret: ꝛ recipit colorẽ ab alio Et quãto plus soli appinquat tãto plus de lumie suo pdit ex pte terre. Sed claritatẽ quã pdit ex pte inferiori nullatenus pdit ex pte celi: imo tãto plus ex pte supiori illumiat. Uñ qñ soli cõiũgit nihil lumis ad terrã dirigit. Sed ex parte celi implens illumiatio pmanet et ecõuerso qñ soli opponitur tota ad terrã ꝛ nõ ad celũ illumiatur: vt dic Beda ꝛ macrobius. Et ẽ luna int planetas breuissimo tpe sui mot impletiua: breuissimũ em habet circl̃m: ꝛ ido int spacium vigintiocto dieꝝ p omia sig zodiaci vagat vt dicit Ptolome. Est aũt luna planeta frigidus cũ excessu femine ꝛ nocturn. Morat aũt i qlibet signo duob dieb et sex horis ꝛ bisse. Jnt omes eni stellas erraticas luna ẽ magis incerti et vagi mot. nã ppt breuitatẽ sui cursus nũc sub sole nũc sup: nũc añ: nũc retro euagat. nã cũ sol circuit p circl̃os australes inferiores et luna pagrat circulos boreales supiores tũc luna supema ẽ velut nauicula hñs cornua Et qñ est sub sole tũc hz cornua sus terrã decliata. qñ õ decrescit tũc est erecta: vt dicit Beda.

Prima Secunda et Tertia.

Ltima semicirculi planicies proponebat, Cur tre- mor est in terris.

Prima questio vltimi semicirculi ē q̄ sit cā terremot⁹. Ad dubiū dicen= duz breuiter ꝙ terremotus ex eo causaꝛ ꝙ ī terra vapores calidi sūt inclu si. Sol igitur ꝑ radioꝝ suoꝝ reuerberatōem ad terram supficiē terre ca= lefacit. Vapores inclusi agitātes viscera terre cōcutiētes et petētes exi= tū cū terra in supficie sit cōstricta resistit diuisioni. vapores exire nō per= mittens. vapor ergo inclusus calore tādē incēsus fortiter terrā agitat: et ex terre resistētia tremor quidē causaꝛ. q̄ tremor qn̄q3 maior ē qn̄q3 mi= nor ē ꝫm ꝙ vapores inclusi ascendētes et exire volētes sūt plēs aut pau ciores. Et ꝫm etiā ꝙ terra in sua supficie ē magis vel minus cōstricta.

Cur concrepat aera fulgur.

Secūda q̄stio ē q̄ sit cā tonitrui Notandū ꝙ tōitruū est impr̄ssio genera ta ī nube aquea ꝓpter vaporis calidi et sicci agitationē huc et illuc fugiē tis ꝯtrariū ab omī ꝑte coartati ⁊ ex hoc inflāmati se tandē in nube ex= tinguēs et ipam rūpēs. Vel generaꝛ tonitru⁹ ex collectōe nubiū qn̄ a vē tis cōtrarijs nubes agitate adinuicē collidūtur ex mutua collisiōe adin= uicē fit cōcussio ī aere et strepitus q̇ ab antiquis tonitruus nomiaꝛ. Di citur aūt tonitruus vel tonitruū a terrore eo ꝙ son⁹ terreat audientes. Vn̄ interdū tam grauiter ꝑcutit vt oīa discerpisse videaꝛ. Nec mirari sup hoc quis debet cū vesica q̄uis sit pua tā magnū sonū efficit: si vēto sit repleta et violenter fracta. Cū tonitruo freq̄ter simul fulgur emitti tur. sed fulgur celerius videꝛ q̄3 tonitruū audiꝛ. Rō q̄ sensus visus sub= tilior ē q̄3 auditus. Vn̄ prius hō videt ictū hois arborē incidētis q̄3 ip sum sonū audiat. Vn̄ phs dicit tonitruus ē strepit⁹ ventoꝝ in sinu nu= biū receptus qui virtute mobilitatis sue q̄slibet ꝑtes nubis interrūpit et fragorē tonitrui ītroducit. Vn̄ ꝫm aresto. in li. metheoroꝝ tōitruum. aliud nihil ē q̄3 extinctus ignis in nube. Vapor enī siccus eleuat⁹ ⁊ ca= lore aeris inflāmat⁹ qn̄ a nube aquosa intercipitur subito extinguiꝛ ex q̄ extinctōe strepitus tonitrui generaꝛ. Sicut qn̄ in aqua extinguiꝛ ferruz ignitū fit sonitus et stridor.

Cur maris exundet rabies.

Tertia q̄stio ē cur rabies maris exūdat Vbi sciēdū ꝙ lūa aq̄rū maris ē attractiua sic adamas attrahit ferrū sic lūa mouet et attrahit p⁹se oc= ceanū Vn̄ ī ortu lune intumescit mare et crescit ex ꝑte oriētali s3 decrescit ex ꝑte occidētali. Et ido qn̄ luna ē ī occasu tūc mare ex ꝑte occidētis cre scit s3 decrescit ex ꝑte oriētis. Scōz igiꝛ ꝙ lūa pl⁹ vł min⁹ ꝓfic ī suo luīe sic pl⁹ vł mi⁹ ī suo fluīe maꝛ se extēdit vł ip3 maꝛ retrahit vt macrobi⁹ dic

in libro Ciceronis. Occeanus em̄ in decremēto lune retinet istū modū Nā primo die crescētis lune fit copiosior solito: ⁊ abūdat ī summo. sed se cūdo die minuitur: ⁊ sic descendit vsq̄ ad septimū diem. Deinde iteruz crescit p̄ septez dies ita q̄ in quartodecimo die est iterꝫ plenus ī summo Unde in nouilunio semꝑ mare ē plenissimū ⁊ etiā ī plenilunio.

Gustusq̄ malignus.

Quarta questio ē cur gustus malignus hoc est que ē cā salsedis maris. Ad hoc dicendū q̄ duplex huius est causa. Una q̄r transit p̄ loca calida Calidi aūt sunt due opationes. quantū ad ꝓpositū sufficit scꝫ adurere ⁊ attrahere. Calidū aūt humores adurit. ex qua adustione ī ipis amaritudo relinquitur. hoc mō mare p̄ diuersa loca trāsiēs amaritudinē recipere p̄t. Preterea cū mare sit valde latū ⁊ diffusum ꝟtute caloris sol' dulcior et subtilior ps aquarū marinarū ab ip̄o attrahi pōt. Et sic grossiores relinquūtur. q̄ cū faciliter euaporari nō p̄nt calore sol' adurunt. quā adustionem amaritudo sequitur.

Que natura pennatoꝝ estiualium in hieme deficientium ⁊ conuersim.

Quinta questio q̄siuit de natura auiū. Cur scꝫ q̄dā aues tp̄e hiemali a nobis alienant: tp̄e vero estiuo redeūt. Ad qō dici pōt q̄ hoc contingit ꝓpter diuersitatē tp̄m. q̄r n̄ om̄e temp⁹ ad eaꝝ cōseruationē est habile: et ideo recedendo et redeūdo motu illo se nitunt cōseruare Sūt em̄ quedā pennata tā modici caloris natural' q̄ ꝓpter frigus brumale ī locis frigidis sustentari nō p̄nt. Et ideo hieme adueniente quedā eaꝝ ad calidas regiones mōi trāsuolant. vt videmus in ciconijs. Quedā loca paludiosa querūt seu petūt vt hyrundines. Quedā etiā plumis cadētib' in aliq̄ cauernula terre vel arboris in ip̄is plumis iacent vsq̄ad tempus vernale. Et tūc calore veris redeūte fortificat eoꝝ calor naturalis q̄ ꝓcreat in corp̄e eoꝝ plumas iterato. et sic reuiuiscūt ad nos reuertētes vt cucul⁹

Quid grandinis rotunditas.

Sexta questio quesiuit q̄d ē grādinis rotūditas. Ubi notādū q̄ vt dic̄ Aresto. Grando ē imp̄ssio generata ex vapore humido et frigido a frigore fugato ⁊ ab inferiorib' nubis ꝓpter dominiū calidi circumstātis Generat aūt ī nubib' a terra lōginquis. Et ideo cā generatōis ei⁹ ē vapor frigidus et humidus ī cōcauitate nubis receptus. qui ex frigiditate aeris condensat. nā p̄tes humide et frigide fugientes calorē aeris se recipiunt in interioribus nubis. ⁊ ibi inuenientes vapores partes ei⁹ aggre-

Questio septima et octaua.

gant et in subiam grādinis cōgelāt. Vñ vehemēs calor estiualꝭ grādis
generatōem impedit qꝛ dissoluēdo vaporē ei⁹ ptes aggregatas pariter
nō admittit. Similiꝭ nimiū frig⁹ in hieme qꝛ tūc nō est caliditas ī ae-
re quā fugiēs frig⁹ se recipit intra nubē. Grādo aūt pua ꝛ rotūda descē
dit ex supmis locis vt dicꝭ Aresꝭ.. causatꝭ aūt puitas ꝛ rotūditas ex mora
ei⁹ in aere ex lōgo tpe. Vñ ex ꝯuolutōe diuturna rotūdatꝭ ꝛ calore aeris
ptes ei⁹ aquee resoluūtur ꝛ minoratꝭ. Sꝫ in grādine in locis vicinis ter
re generata accidit cōtrariū ex cā ꝯria.

Quid niuis prolixitas.

Septima q̄stio ꝓpter q̇d ē niuis ꝓlixitas. Vbi Notādū ꝙ nix ē impssio
ex vapore frigido ꝛ hūido gñata ꝛ in infima pte medij intsticij aeris ꝯge
lata a mediocri frigido respectu pruine ꝓpꝭ admixtōꝫ caliditatis: q̄ q̇dē
caliditas inclusa in ei⁹ subia ꝛ nō statim deuicta a frigore circūstāte ra-
refacit eius subiam ꝛ q̄lificat recipiēs albedinē in colore ꝓpter victoriaꝫ
frigoris in fine. atqꝫ ꝓpꝭ expāsionē et dispsionē ptiū nubis seu ꝓpter fri-
gus debilitatū a calore frāgitꝭ in ptes tātas admodum lane carpte. Nix
em̄ gñatur in nube minus frigida q̄ꝫ est illa in qua grando ꝯgelatꝭ. q̊d
testatꝭ mollicies niuisqꝫ caliditas admixta nubibus ꝓhibet ptes ei⁹ cō-
pmi inuicē et vehemēti⁹ aggregari. Nix ergo aq̄ ē durior et siccior ex fri-
gore circūstāte: grādine tñ mollior ex mixtione caloris in nube. Dealba
tur aūt ex frigiditate in eius supficie dominate ꝛ modico calore nix in a
quā resoluta tā a duricie q̄ꝫ ab albedine defacili immutatꝭ.

Nebule potentia.

Octaua q̄stio ē ꝓpꝭ q̇d ē neblꝭe potētia. Vbi notādū ꝙ nebula ē impssio
fcā ex resolutōe nubiū in aquā pluuialē resolutoriā. vt dicit arest. Vapo
res em̄ sic resoluti p singlꝭas pticlꝭas aeris diffusi nebulā gignūt ꝛ indu-
cūt. Que q̄nto ē terre vicinior tāto ē obscurior spissior et frigidior. A ter
ra ꝟo magis eleuata magis ē puia minus frigida et obscura. Qñ autē
nebula a sole trahitꝭ sursū totalꝭr mouetꝭ ꝛ in materiā redit nub. ꝛ ido fu-
ture pluuie ē significatiua. Qñ ꝟo totalꝭr a radijs solꝭ repcussa deorsū ca
dit et in suā redit originē deficit et euanescit. vñ purgato aere futꝭa pscitꝭ
serenitas. aliqñ corrūpitꝭ in vapores ex q̇bꝫ gñatꝭ ꝛ tūc ē mlꝭtū nociua flo-
rū. Etiā ē germinātiū vineaꝝ corruptiua ꝛ diuersaꝝ infirmitatū anima
libꝫ inductiua latrōibꝫ ꝛ puerꝭ ē ꝯueniēs qꝛ insidiaꝝ ipoꝝ ē occultiua iti
nerātiū ꝛ pegrinātiū impeditiua qꝛ magna nebula et obscura impedit
in via q̄ est incognita ꝛ incerta. radioꝝ solꝭ et aliaꝝ stellaꝝ ē interceptiua
ꝛ ido nauigātibꝫ ē piculosa ꝛ grauis: vt dicit Beda qꝛ dū nebule ob-
scuritas maris supficiē occupat: vbi debeat nauis recte verti igrat gu-
bernator.

An virt⁹ lapidū ex cōplexiōe an ex natura, An adamātina

Questio nona Decima.

attractio ex cōponētibus siml' an ex vni⁹ tm̄ incursu.

Nona q̄stio ē an virt⁹ lapidū pcedat ex cōplexiōe forme cū matia vel ex forma vel ex materia tm̄. Notādū q lapis ē ens mixtū ex q̄ttuor elemē-tis. In q̄ ē tria ɔsiderare. s. materiā lapidis: et hec ē grossa viscositas seu hūidū terrestre: ita q materia lapidis ptīcipat ista duo elemēta. s. aquā et terrā et pcipue terrā. huius signū ē cū ppꝛiū sit terre substare aque. omne genus lapidis piectū ad supficiē aq̄ tēdit ad fūdū. Ex q̄ apparet cū lignū ad supficiē aq̄ positū nō cadit ad fundū s3 remanet i supficie q̄d n̄ ptīcipat pcipue illō elemētū q̄d substat aque: s3 illō q̄d supest aq̄ vi3 aere. Querit aūt q̄stio: an diuerse virtutes lapidū ɔseq̄nt ipos rōe materie vt dcm̄ ē an rōe forme an rōe cōpōnis forme cū materia. Dicēdū cū Auicēna q virtus ē sequela forme. ex pte em̄ materie pgredi nō pt. q2 cū oēs lapides eādē hn̄t materiā: sequeret q oēs eādē haberēt vtutē. Verbi grā q oēs fugarēt venena ɔcordarēt discordes. attraherēt ferrū. et sic de aliis virtutib lapidū. De qb Albertus magn⁹ i suis tractat mine-ralib. Forma igit q̄ ē nata pncipal' et p ɔñs pncipiū mot⁹ et q̄etis ē quā vtus lapidū ɔseq̄tur. Vn̄ forma subial' lapidū ē natura mouēs eos et inclināns ad ppas virtutes et ad opatōes exercēdas. Vn̄ sicut forma hominis mouet ipm ad vtutē opatiuā eo q̄ nō opat asin⁹ Sic forma magnetis et adamātis mouet ipos ad virtutē opatiuā eo q̄ nō opat cristallū vl' margarita. Hec aūt q̄stio in gnāli pposita pt specificari h mō. An vtus adamātina pcedat ex pte materie tm̄ vel ex pte forme tm̄. vel ex parte cōpositōis forme cū materia. Patet rn̄sio q2 attractō seq̄t vtutē adamātis: virtus aūt cōsequit formā et nō materiā.

Quid pluuie dulcedo.

Decima q̄stio pponebat q̄ cā dulcedis pluuie ē. Pro q̄ notādū q calidū adueniēs humido duo facit. Vel ipm adurit: vt caliditas sol' p ɔtinuā actōem i aq̄s maris ipas adurit. et ex h cāt amaritudo. vl' nō adurit sed digerit et decoq̄t attrahēs et alleuās hūiditates iferiores ad aerē et ipas calefac. Ex q̄ digestiōe dulcedo relinq̄t: et h mō aq̄ pluuiales efficiūt dulces. Hic ē q modica ps pluuial' aq̄ humectās segetes pl⁹ recreat: suscitat et fructificat q̄3 si mltū aq̄ fōtal' aut fluuial' sup ipas sgeret aut fūderet

Putei hiemalis caliditas estiualis frigiditas.

Vndecima q̄stio ppōebat ppt q̄d fōtes i hieme sūt calidi. i estate vo frigidi. Videm⁹ em̄ fōtes i hieme fumare. Tal' aūt fumatio attestat fontiū calorē. Hui⁹ rō ē q2 frig⁹ vehemēs et excellēs tāgēs terre supficie inuenit i ipa caliditatē i estate p poros tre receptā. Agēdo aūt i ipam caliditatē depellit eā ad iteriora et ad terre viscera. i qb ē reseruata ipa aqua.

ex q̄ fōtes et fluuij gn̄anꝛ. Hec āt caliditas resistit actōi sui ꝯrij. s. frigiditati ex q̄ resistētia fortificatur. Nā ꝯriū agēs i suū ꝯriū si iueniat resistētiā i ip̄o sua ꝟtus minoraꝛ ⁊ ꝟtꝰ alteriꝰ ꝯrij fortificaꝛ. Hoc mō caliditas relinqꝛ i aq̄s fōtiū tp̄e hiemali. Huiꝰ sīle ē q: i hieme dū manꝰ vehemēter ē infrigidata si appōaꝛ igni vehemēs calor agit in vehemēs frigꝰ qd̄ est i māib;. frigꝰ āt calido resistit. ⁊ ꝑ h̄ ꝙ magis resistit magis fortificaꝛ h̄ mō ꝯtigit manū pati maiorē pūctōem s; tn̄ ꝑ ꝯtinuā ignis applicationē tādē frigus expelliꝛ. Sic frigꝰ i hieme circūstās toti terre calidū susceptū i terra depellit ad eiꝰ iferiora. Et sic calidū resistēs fortificaꝛ Preterea huiꝰ alia rō eē p̄t q: tp̄e brumali pori terre ꝯstringūꝛ ita ꝙ calor ipsiꝰ terre tātūmō ꝑ fōtes valet euaporare: Estiuo aūt tp̄e pori terre solis calore apiūꝛ: qb; aptis caliditas terre iclusa valet exalare. Et q: t̄ra naturalr̄ ē frigida absēte calido frigefacit venas et fōtiū meatꝰ. Hic etiaȝ trahiꝛ cā cur hoīes i hieme celeri oris sūt digestiōis q̄ȝ in estate.

Visus triplex emissio.

Duodecima q̄stio q̄rebat Cur fit triplex visus emissio. q̄d n̄ ē itelligēdū cur q̄dā aialia acute: q̄dā acutiꝰ ⁊ q̄dā debiliꝛ vidēt s; potiꝰ ē itelligēdū de diuersꝭ dispōib; linee ducētis visū sup̱ rē visibilē. nā oīs visio fit scd̄ȝ triplicē lineā ad modū triāguli vel pyramidis ꝯstitutā q̄rū due ꝓcedūt ab ocl̄o ⁊ extenduntꝛ sup̱ duas extrēitates visibilis ⁊ tertia ē ꝑ modū basis imaginā͂da ꝓtēse ab vna extremitate visibil' ad aliā eiusdē. Conꝰ em̄ illiꝰ figure imaginari d; i ocl̄o: basꝭ āt i re visa. Et si radios visuales ꝯtigeret ꝯcurrere anq̄ȝ ad oclm̄ possēt ꝑtingere ꝓpt' nimiā visibil' a visu distātiā cōtigeret visibile nō videri. Et ad ꝑfcām visionē tria exigūꝛ. s. organū. ꝟbi gr̄a pupilla oculi vt sit detḿiate disposita et ꝙ mediū sit illuminatū ⁊ etiā ꝙ obiectū i determiata distātia sit situatū. al's em̄ visū circa visibile iudicādo ꝯtingeret errare. Nā q̄nto obiectū visibil' plꝰ distat ab ocl̄o tāto cōcursus radioꝝ siue lineaꝝ visualiū ꝯstituit angulū acutiorē ⁊ ꝑ ꝯn̄s tāto res visa apparet minor. Hinc est ꝙ sol apparet p̱ue q̄ntitatis cū tn̄ sit maior tota terra. Ecōuerso q̄nto visibile ē ꝓpinquiꝰ tāto ꝯcursus radioꝝ visualiū ꝯstituit angulū hebetiorē vel obtusiorē Et ꝑ consequens visibile apparet maius.

Colorum concretio.

Vltima q̄stio ꝓpōebat ꝓpt' q̄d fit coloꝝ discretio: Vbi notādū ꝙ color fm̄ arest. i de sēsu et sēsato ē extremitas ꝑspicui i corp̱e termiato. Nō eniȝ dic̄ ꝙ sit extremitas corp̱is simplr̄ s; potiꝰ extremitas ꝑspicui. h̄ aūt dic̄ q̄ndā corp̱is q̄litatē. Dr̄ āt extremitas ꝑspicui q: color appar; i extremitate. Et dic̄ i corp̱e termiato vl' detḿiato ad drn̄tiā corp̱m idetḿiatoꝝ lic; ei i corp̱ib; idetḿiatis aliq̄s ē color ille tn̄ n̄ ē i eis rōne ꝑspicuitatis:

aut ratione pure transparentie sed rōe alicuius terminationis. Fit autē in corpibus indeterminatis. verbi gratia in aqua vel in aere lumē dicitur actus corpm indeterminatoꝝ. tenebre vero dicūtur priuatiōes eiꝰ. sic quodāmodo nigrū dicit priuationē respectu albi qꝛ ē minoris ꝑfectionis minusqꝫ de natura lucis ꝑticipat. Generantur aūt colores medij ꝑ extremoꝝ coloꝝ cōmixtionē ita ꝙ quelibꝫ ꝑs extremoꝝ cōmisceat̄ ꝑtibꝫ alterius. De his aūt ad librum de sensu et sensato tractare relinquitur.

Cum igitur istarū questionū difficilis solutio animū mutationis non posset adimplere vxori studuit predictis postpositis subiugari. Visis vndiqꝫ virginibus in tediū ductꝰ parētibus sic respōdit. Improbo corruptas. lectos detestor aniles. Nil mihi cū feda virgine. solus ero. Spretisqꝫ predictis vtpote solutionibus difficilibus Ptholomei ꝑceptis. inquit de cetero insistā. Sed signoꝝ gradus planetarumqꝫ discursus sine turris eleuatione facili visu compꝛehēdi nō possunt. Quid inquit decetero faciā. Miserum ē me esse hominē vtinā humanitatē possem exuere asineitatemqꝫ inducere specie permutata.

Hic Boetius enumeratis questionibꝫ que descripte erāt i sede Crathonis ostēdit qūo fecit filius inconstātie. Et primo facit hoc. secūdo ꝯcluditibi Quid decetero faciā dicens sic Cū filius incōstātie i qstionibus enumeratis ꝓficere nō poterat ꝓpter eaꝝ difficultates studuit vxorari. Et cū viderat multitudinē virginū ductus in tediū parētibꝫ suis sic respōdit. Imꝓbo corruptas ꝛc. vt paret i textu. Et cōcludit se magis solari velle ꝙ̄ ducere vxorē. Et tādē ꝓposuit studere difficiles questiōes

Ptholomei dicens se p̄ceptis suis velle insistere. Cū aūt vidit q̄ grad⁹ signoꝝ et cursus planetarū defacili nō poterāt ꝑpendi sine turris eleuatione dixit cōcludēdo. Quid faciā decetero: miserū ē me eē hominē. Vtinā possem exuere humanitatē et induere asineitatē specie ꝑmutata.

Sit ergo discipuli summa magistratui subiectio. exercitij attentio. animi beniuolentia. ingenij docilitas. specieꝝ luxurie euitatio. felicisq̄ constantie debita professio.

Hic recapitulat seu epylogat recolligendo prius dicta dicēs sic Sit igitur sūma discipuli subiectio erga magistrū. exercitij attentio. animi beniuolentia. ingenij docilitas. specierū luxurie euitatō. et felicis cōstātie debita ꝓfessio.

Explicit liber primus.

Incipit liber secundus.

Omnia siquidē superius expedita ad scolarium informatōnē sunt affixa. Nūc de eoꝝ sagaci prouisione breuiter est transcurrendum.

Ic incipit secūdus liber et quartū ei⁹ cap̄lm In quo ƀm ordinē i ꝓhemio ꝑmissū determiat Boe. de sagaci scolariū ꝓuisione cū sint i ꝑtib⁹ alienis Et diuidit̄ i tres ꝑtes principales In p̄ma p̄mittit intētū cū hoc declarādo diuersitatē cōplexionū humane nature. In scd̄o ondit q̄ reqrunt̄ ad ꝓuidētiā scolariū sagacē. ibi Felicis aūt discipuli. In tertia declarat reqsita ad scolariū ꝓuidētiā respectu corpis. ibi. Cū aūt indiscrepās. Prima adhuc in duas Primo em̄ p̄mittit intētū. secūdo exequit̄ illō. ibi Cū igit̄ humani corpis cōditio dicēs sic Oia i p̄cedēti libro expedita ꝓ scolariū informatōe sūt cōposita scȝ in quibus debēt informari. ⁊ quō se habebūt erga mḡros suos. nūc aūt i p̄nti scd̄o li. de sagaci ꝓuisiōe eoꝝ ē breuiter tractādū. Notādū ƀ q̄ ex q̄ dicebat̄ i p̄cedētis libri p̄ncipio q̄ ei⁹ subiectū ē aptitudo discipuli cognitōem ꝟitatis recipiēdo a docēte Ideo ad hāc aptitudinē oīa q̄ i ƀ libro determinātur applicāda sunt ⁊ reducēda q̄d i hac ꝑte determiate sic reducēdu est. Ostēso i ꝑte p̄cedēti in quib⁹ debita aptitudo discipli doctrinā recipiētis ꝯsistit q̄ꝛ i ꝓcessu ad sciaſ ordiato et i debita subiectōe respc̄u docē

De quatuor cōplexiōibus.

tis q̄ i trib⁹ cōsistit vicȝ docilitate. beniuolētia ⁊ attētōe: nūc autor ptra ctat ꝺ ꝓuisiōe aptitudi p̄dicte necessaria. q̄ ad eā āminiculaꝛ ipamqȝ in- ducit. Qm̄ ꝭm arest. natura hūana ē mltiplicit̄ ācilla. Propꝛ ei⁹ em̄ no- bilitatē ⁊ aptitudinē mltis idiget. Recte sicͭ miles ad actū militie exercē dū idiget plib⁹ vicȝ armaꝛa: ꝭuis: eq̄s ⁊ alijs hmōi sibi necessarijs. Sic etiā hō ꝓ vite sustētatōe idiget victu ⁊ vestitu sibi ꝯgruis loco cōnatura li. Hoīes aūt diuersarū sūt cōplexionū. ⁊ q̇dā min⁹: q̇dā ꝟo magis ad sciam sūt apti. qm̄ aīa corpis cōplexionē ꝯcomitaꝛ. vt dicͭ autor sex pri- cipioꝝ. Et q: h̄ agiꝛ ꝺ aptitudie ꝯgnitōem ꝟitatis recipiēdi: etiā detmi nādū ē ꝺ cōplexiōe q̄ ad ipam āminicłaꝛ. Cōplexio āt idiget nutrim̄to. Et si studiū exercere debeat idiget loco. q: studiū sapie est ꝑuilegiatū vt loco solitario magis sit aptū. Alia ꝟo studia sicͭ militaris ⁊ architecto- nice ⁊c̄. q: in publico ꝯueniēti⁹ exercenꝛ. Nutrimētū igiꝛ ⁊ loc⁹ cōplexi- oni et studio organice obꝭuiūt. nā sicͭ visus obꝭuaꝛ in ocło sic cōplexio ī nutrimēto. Vn̄ silꝭ ē in medicinis. Ipa em̄ exq̄ tractat ꝺ sanitate ꝑmo ōndit in q̇b⁹ sanitas ꝯsistit q: i hūoꝝ adeq̄tōe. postea detm̄iat de his q̄ ad sanitatē āminicłanꝛ: eāqȝ inducūt et cōꝭuāt. Sicͭ sūt hūoꝝ euacuatō supfluoꝝ. dieta ꝯgrua et alia hmōi. Sic recte ꝓcedit Boe: Postq̄ȝ deꝛ- minauit ꝺ his in q̇b⁹ aptitudo ꝯsistit: iā tractat ꝺ ilł q̄ ad talē āminicu lanꝛ. Et hec sūt ꝯueniētia. loci: studij: et mēsura alimenti cuilibet apta.

Cū igiꝛ hūani corpis cōditio phlegmate, sāguie, colera, me lācolia cōsistat suffulta ab aliquo p̄dictoꝝ quēlibet neces- se est elicere preeminentiam.

Hic Boe. exeq̄ꝛ intētū ōndēdo diuersitatē ꝯplexionū. Et diuidiꝛ in du as. ꝑmo fac̄ h̄ in gn̄ali. scōo in spēali. ibi. Melācolico ꝟo. Dicēs ꝑmo sic Cū naꝛa hūana cōposita sit ex q̄ttuor hūorib⁹. s. phlegmate. sāguine. co lera et melācolica. necesse ē quēlibet hominē hr̄e ꝑeminētiā in vno p̄di- ctoꝝ. Notādū h̄ q꜀ cōplexio hūani corpis q̄ttuor hūorib⁹ melācolia scȝ. phlegmate sāguine. colera fulta ē. Vn̄ necesse ē quēlibet hominē ab ali q̄ p̄dictoꝝ accipe ꝑeminētiā scȝ vł in sāguine vel phlegmate seu alijs du ob⁹. Et ē hūor vt h̄ sumiꝛ corp⁹ hūidū in corpe aiał gn̄atū aptū natū nu trire corp⁹: ⁊ ē q̄drupler vt ē dcm̄. Et q: ꝭm Aris. ij. ꝺ gn̄atōe ex eisdē su m⁹ ⁊ nutrimur. iōo cessāte hūore i corpe aiał seq̄ꝛ ei⁹ desiccatō. Scōo no tādū q꜀ cōplexio p̄t sic describi. Cōplexio est cōtextio seu ꝯmixtio ꝭm ma gis et min⁹ dn̄ans abcedens ⁊ recedens ab extremis ad mediū nō sim pliciꝛ sȝ q̄ ad nos. Vł sic. Cōplexio est dispositō extrīseca vł supꝭficie ten⁹ apparens: significans causas intrinsecas consilr̄ se habere. Vł sic. Cō- plexio est dispō alic⁹ ꝺ q̄tuor hūorib⁹ resultātib⁹ ex q̄ttuor elementis ad inuicem scōm ꝓportionem inequalitatis.

De melancolia

Melācolico ꝟo timori pigricieiq̄ subiecto sub locis secre-tis ⁊ āgulosis strepituq̄ carētibꝫ lucisq̄ paꝝ recipiētib⁹ studere ē optunū. Saturitateq̄ decliuē seraq̄ ꝑcauere cenā potibusq̄ mediocribus gaudere ad nature subsidiū et prout studij desiccatio exigit plenaria potus receptōe ad mēsurā cōfoueri. ne nimij studij proteruitas tysim generet anbelansq̄ thoracis strictitudinem.

Hic ī speāli detīmiat̄ d̄ cōplexiōibꝫ. Et diuidit̄ ī q̄ttuoꝛ ſm ꝙ q̄ttuoꝛ sūt cōplexiōes. ꝑtes patebūt. Et ṗmo determīat d̄ melācolica cōplexiōe di. sic Melācolico timori ⁊ tarditati s̄biecto nc̄cariū ē studeṙ ī loco secreto ⁊ āguloso vbi n̄ fiūt m̄gni strepit⁹. vbi etiā n̄ ē lux intēsa. ⁊ gaudebit modica saṫitate cauēdo sibi d̄ serotīa cōestiōe. gaudebitq̄ potibꝫ mediocribus ad naṫe sue s̄bsidiū ꝓut laboꝛ studij req̄rit. ꝑt recipe potū plēarie. et alia. ⁊ foueri ad mēsurā ne nimia studij ꝓtuitas gn̄et ī ip̄o tysim ⁊ pectoris strictitudinē et ābelit⁹. Notādū h̄ ꝙ ꝯplexio melācolica ē qn̄ mixtuꝫ ex q̄tuoꝛ elemētis ꝯpōit̄ seu hūoꝛibꝫ vbi hūoꝛ t̄re predominatur alijs humoribus ī mixto exn̄tibꝫ. Et īdo si ille hūoꝛ ē frigid⁹ ⁊ sicc⁹ sic tal' ꝯplexio ē frigida ⁊ sicca ⁊ terre assimlat̄ Sūt āt melācolici īferi⁹ grossi supi⁹ aūt apparent macillenti eo ꝙ melācolicus ſm humoꝛem melancolicum est complexiōatus. Melācolia ꝟo ē hūoꝛ terre⁹ ⁊ gross⁹ naṫaꝫ hominis deṗmēs ī naṫaꝫ terreā. vn̄ melācolici sūt t̄re cōꝑabiles. terra aūt int̄ oīa alia elemēta ē pl⁹ maṫial' ꝓpt̄ q̇d etiā dr̄ fex oīꝫ elemētoꝝ. īdo etiā melācolici maxīe sūt grossi ⁊ minīe agiles Et ꝓpt̄ea dicūt̄ etiā subiecti pigriciei Sūt etiaꝫ timoꝛosi. timoꝛ ei oppōit̄ audacie Audacia ꝟo ē ira q̄daꝫ accēsa ṗncipalr̄ ꝓpt̄ bonū. Jra ei ē accēsio sanguis circa coꝛ Cū igit̄ melācolici sūt hūoꝛis grossi ⁊ sicci eo ꝙ sūt naṫalr̄ frigidi īdo caloꝛ coꝝ n̄ hꝫ ꝟtutē accēdēdi sanguinē ꝓpt̄ q̇d sūt timidi. Decet etiaꝫ eos studere ī locis secretis et angulos̄ Qꝛ ſm Auic. imunitas a maṫia reddit nos ītelligentes Sꝫ melancolici sūt maxīe maṫia onerati vn̄ ipedit̄ circa sens⁹ oīs ꝟt⁹ ītelligēdi eo ꝙ nc̄c̄e ē quecūq̄ ītelligētē fantasmata specl'ari iō dn̄t eē ī locis secretis Ul't etiaꝫ qꝛ timidi sūt īdo ad loca secreta fugiūt Ul't etiaꝫ qꝛ valde sūt maṫiales difficulter recipiūt imp̄ssionē alicuius cognoscibilis ꝓpter q̇d faciliter pn̄t impediri īdo nullaten⁹ circa se strepitū pati possūt Debet etiā melācolic⁹ ꝑcauere nimiā saturitatē. qꝛ cū sit grossus ex sa-

Proprietates phlegmatici.

turitate nimia grossi humores et pessimi possunt generari: et sic fieret omnino inhabil. Cum etiam naturaliter sit frigidus ne ex defectu caloris naturalis nimius cibus maneat indigestus vt sic corpus refuetur. Debet etiam precauere cenam tardam quia per somnum fit digestio et humorum congregatio. Ne igitur humor generatus ex cibo abundet excessiue siue in somno ad cerebrum ascendat ipsum destruendo. Consequenter notandum quod melancolice complexionis signa sunt. nam melancolicus est inuidus: infidelis: fallax: inconstantis animi: tardus in omnibus factis: inordinatum habens appetitum. diligit enim esse solus: est timidus dum homines debet inspicere: hebes est ingenio. pluries habens carnes. multum bibit quia est siccus naturaliter. Parum comedit quia non potest digerere ratione frigiditatis. parum appetit coitus. nihilque vel parum potest quia frigidus est et siccus. Si vero vult appetere cibaria calida et humida: puluerosa seu bene pipata sumat. bonumque vinum aut potum calidum potet aut esset breuioris vite. Sic enim ratione caloris in cibis et potibus existentis calor naturalis augmentatur Et ratione humiditatis nutrimentalis humidum radicale incipit augmentari Et sic plus appetit et plus potest quam sine his Et sunt hec signa in his metris contenta. Inuidus et tristis cupidus dextreque tenacis. Non expers fraudis timidus luteique coloris. Nota tysis est consumptio corporis naturaliter humectantis ex alteratione corporis proueniens. Unde tysici per phlegmatis emissionem consumuntur sic quod vix cutem super ossa obtinent. Unde lato cibo possunt vitam prolongare. Thorax est pectus vel lorica.

Phlegmatis vero licet strepitu rugientibus edibus lucisque capacissimis studii preceptis possunt informari poculisque plenioribus possunt sustentari cibariisque omnigenis confoueri. venereoque accessu si fas est dicere mensurnus promolliri.

Hic ostendit proprietates phlegmatici et vult quod phlegmaticus potest informari doctrinis in locis clamorosis et capacissimis lucis. potest que foueri multis potibus et nutriri diuersis cibariis Et si liceat dicere potest semel in mense actum venereum exercere. Notandum hic quod phlegmaticus potest informari documentis studii in locis clamorosis quia frigidus est et humidus. Motus autem est caloris et siccitatis inductiuus. Si enim confricetur ad corpus calor generatur. Quia igitur frigidus est motus qui est actus studendi difficilior est in maiori strepitu quam sensum mouet. et ita calor in eo intenditur et quidam modo huiusmodi superfluus digeritur. Habet enim phlegmaticus sanguinem non ita nobilem sicut colericus. et ideo non faciliter per strepitum in actu studii impeditur. Strepitus tamen non promouet sed impedit speculatorum intellectualem Est autem phlegmatica complexio quando aliquid mixtum componitur ex quattuor elementis seu quattuor humoribus naturam elementorum continentibus ita quod humor aquus aliis predominetur humoribus. Unde phlegmaticus est frigidus et humidus sicut aqua. Et naturaliter omnes

Proprietates sanguinei.

mulieres fleumatice sunt cõplexionis. Signa aũt p̱ q̃ cognoscitur flegmaticus sũt hec. Est albi coloris. carnosus. pua ossa respectu sue carnis habens. facie pinguis. nõ cito irascitur. timidus et nõ letus rõne frigidi cõstringẽtis. multũ comedit. minus bibit. tardus ẽ in factis suis. capillos habet molles et rectos. mltũ ꝯtinuare p̃t coitũ qꝛ humidus. paꝝ tamẽ appetit qꝛ frigidus Si vero multũ appetere velit bibat fortia vina. comedat cibaria calefactiua. sic cõfortabitur ĩ eo caloꝛ naturalis. De signis et ꝓprietatibꝫ fleumatici danť hec metra. Hic somnolentus piger ĩ sputamie multus. Est huic sensus hebes. pinguis facie coloꝛ albus. Et rõe humiditatis cito addiscũt sed male retinent. ꝛ rõne frigiditatis tarde loquũtur. Etiã rõe frigiditatis paꝝ appetũt coire. rõne aũt humiditatis multũ possunt.

Sanguineus vero cuius cõplexionis fauoꝛabilioꝛ propago est omĩbus sitibus ac cibarijs põt adaptari. quẽ ludendo sepius grauissima questiõe nouimus confoueri ꝗ̃ si obliquantibus hyrcis parietes solus ocillaret. nõ tamẽ ĩ hoc semp̱ est cõfidendũ. Hũc aũt cibarijs omnigenis gratissimis potibusq̃ lenientibus decet hylarari.

Hic ponit ꝓprietates sanguinei dicens sic. Sãguineus cuiꝰ cõplexio ẽ nobilioꝛ inter ceteras studere p̃t ĩ omĩ loco et sepe ludendo q̃stiões incoꝛporare grauissimas: nõ tñ in h̃ ẽ semp̱ ꝯfidẽdũ. Scia eñ melius a quocunq̃ acquiri p̃t studẽdo ꝗ̃ ludẽdo. ꝛ debet delectabilibꝫ vti cibarijs ꝛ potibus subtilioꝛibꝫ. Notãdũ h̃ ꝙ sanguinei sunt naturaliť calidi et humidi quare faciliter recipiũt ꝛ recepta retinẽt q̃ ꝓpter aptissimi sũt ad disciplinã. Vñ sanguinea complexio ẽ qñ mixtũ aliq̃d ex quattuoꝛ componiť elemẽtis vbi aer et virtus eius p̃dominatur alijs elementis. Vel vbi sanguis nature aeree alijs humoꝛibꝫ ab alijs discussus elementis ĩ mixto p̃dominatur alijs elementis. Ideo hec cõplexio ẽ calida ꝛ humida aeri compabilis: Signa huius complexionis sũt scȝ ꝙ ẽ letus. cãtãs largus seu liberalis amabilis: mediocriť rubei coloris. pius. cõstãs. moderatus. ad ṽtutes naturaliter inclinatus. nõ multũ loquens nec nimis tacens sed facundus nõ p̃cipitãs facta. nõ habẽs appetitũ inoꝛdinatuȝ

vult cõuiuere sodalibꝫ bonis faciei nõ rugose multũ appetit ꝓpter calidĩtatẽ et multũ ꝓpter humiditatẽ. Unde ỽsus Largus amans hylaris ridens rubeiqꝫ coloris. Cantans carnosus satis audax atqꝫ benignus.

Colericus vero pallidule effigiei plerumqꝫ subiectus solitudini semper supponatur ne nimiũ strepitus auditu bylẽ in totã effundat cohortem sicqꝫ magistratus venerabilem ledat maiestatẽ. O qꝫ magistratus lesio est vitãda. Hũc cena grandiori nouimus sustentari potuqꝫ fortiori deliniri. Cauendũ aũt est ne litis horror amministratõe potus isti⁹ rabidis mentibus extrahat. Si aũt qualitates assignare ignorãs sit societas theoricos cõsulat seqꝫ sic cognoscat. pluribus vero mẽtibꝫ intimatum est gnothosolitos.

Hic ostẽdit cõditões colerici. et pmo facit h. secũdo subiũgit quãdã cautelã. ibi Cauẽdũ est aũt. tertio remouet dubiũ. ibi Si aũt qlitatis. Primo dicit sic Coleric⁹ q ẽ pallide faciei: studebit in loco solitario. Ne bilẽ infundat propter nimium strepitum in suã societatẽ Nec etiã venerabilẽ mgrat⁹ ledat maiestatẽ. Et subdit dicẽs O qntũ vitãda ẽ lesio mgrat⁹ Pót coleric⁹ etiã vti cena grãdi. etiã et potu forti Subiũgit quãdã cautelã di. maxime ẽ cauẽdũ ne litis horror i pot⁹ ãministratiõe extrahat. Et vltimo remouet dubiũ sic incidẽs Cũ sit dcm de qttuor cõplexiõibꝫ posset aliqs dicere qũo nos habere poterim⁹ dictarũ cõplexionũ cognitionẽ Remouẽdo dubiũ h dic Boeti⁹. si igraueris assiguare qualitates cõsule phos speculatiuos seu medicos ⁊ sic fit mẽtibꝫ intimatũ. gnothosolitos id ẽ nosce teipsũ. Notandũ h qꝫ cõplexio colerica ẽ qñ mixtũ cõponit ex qttuor elemẽtis siue humoribꝫ sic tñ qꝫ humor igne⁹ aliis humoribꝫ i eo pdominat. Sig aũt p q cognoscitur hec cõplexio sũt hec ipm eẽ pallidũ sicut ẽ color cinez qd actõem calidi sup humidũ cõsumptum significat etiã fortiter bibit et pl⁹ qꝫ comedit. Gracil nõ carnosus. facies ei⁹ macra et gracil: cito irascit. iraqꝫ ei⁹ cito trãsit: audax ẽ. pceps i

Conditiones

om̄ib⁊ factis: in tremore immoderat⁹ quasi nullū timēs loquēdo. capil
los habēs duros et nigros. supiora ei⁹ sūt grossa: ossa magna: neruos ⁊
musculos habēs duros. Mobil' et velox est et non piger q̄ caloris ē fa
ciliter mouere oīa mēbra. pdig⁹ ē sp̄ dās: circūstātias nō attēdēs mltū
appetēs q̄ calid⁹: paꝝ potēs q̄ sicc⁹ Vn̄ si vtaꝛ humidis cibarijs vtpo
te pull' iuuenib⁊ i recēti aq̄ decoctis. hec nature ei⁹ pn̄t suffragari Signa
hec habētur i his versib⁊ Hirsut⁹ fallax irascēs pdig⁹ audax Astut⁹ gra
cil' sicc⁹ croceiq̄ꝫ coloris. Si quis dicat Auerrois sup̄ de celo et mundo
hꝫ ꝙ om̄ia mixta habēt p̄dominiū a terra iđo mouētur ad cētrū rōe gra
uitatis videꝛ ꝙ om̄ia mixta sūt melācolica. Diciꝛ ad hoc duplex ē p̄do//
miniū elementoꝝ in mixto Quoddā em̄ sumiꝛ ſm qualitatē tm̄. aliđ ve
ro ſm quātitatē mol'. Dictū igitur auerrois intelligiꝛ de quātitate mo
lis q̄ in om̄i mixto terra hoc mō p̄dominatur. Mixtum eni debet esse
firmū et nō cito frāgibile. cui⁹ cā est terra. Sed dictū autoris intelligiꝛ
de qualitatū p̄dominio Unde aliqn̄ quātitas terre p̄dn̄aꝛ alijs: aliqn̄
q̄litas et op̄atio ignis. ⁊ sic de alijs cōplexiōib⁊ Hoc igiꝛ mō cōplexiōes
sortiūꝛ spēm et numeꝝ   Cōsequēter notādū ꝙ nūq̄ꝫ due cōplexiones
in ambab⁊ ꝓprietatib⁊ opposite simul eē pn̄t in eodē. vt flegma cū colera
⁊ melācolia cū sanguie nisi in gradu ꝯfracto eo ꝙ ꝯtraria simꝉ eidē ines
se nō pn̄t: ſm tn̄ eē remissū isti q̄ttuoꝛ humores bn̄ i vno cōgregātur Et
q̄ hn̄t symbolū adinuicē facil⁹ inuicē componi pn̄t. vt flegma cū melā//
colia q̄ coīcant in frigiditate et sanguis cū flegmate q̄ i humiditate cō
municāt. Sed melancolia et sanguis adinuicē cōponi nō possunt q̄ in
ambab⁊ q̄litatib⁊ seu ꝓprietatib⁊ drn̄t. Et similiter colera cū flegmate fa
ciliter cōponi nō p̄t cū etiā i ambab⁊ q̄litatib⁊ repugnent. Q̄ꝛ igiꝛ quat//
tuoꝛ cōplexiōes p̄tacte raro pure ⁊ simplices repiūꝛ sꝫ sepi⁹ ꝑmixte. iđo
dinoscere ei⁹ cōplexiōes nō ē puerile Que tn̄ cōplexio in vnoquoq̄ꝫ gene
re p̄domieꝛ capi p̄t aliq̄ mō p̄ signa an̄dicta. Nota ꝙ cōplexio sanguiea
q̄ calida ē et humida assilaꝛ aeri. veri vēto australi. ⁊ inꝛ planetas ioui
ac inꝛ etates hoīs iuuētuti. Hec em̄ oīa calida sūt ⁊ hūida. Fleumatica
ꝟo cōplexio assilaꝛ aq̄ inꝛ elemēta. hyemi inꝛ ꝑtes ān̄i. fauonio inꝛ vētos
lune inꝛ planetas ⁊ etiā sexui mlīebri Hec ei oīa frigida sūt ⁊ humida.
Colerica cōplexio assilaꝛ igni subsolāo. estati et etati virili ⁊ inꝛ plāetas
soli Hec em̄ oīa calida sūt et sicca Sꝫ melācolica assilaꝛ t̄re autūno: bo//
ree seu vēto septētrionali saturno et decrepitui Om̄ hec frigida sūt ⁊ sic
ca. Notādū ꝙ triplex ē colera scꝫ cōbusta p̄pata ⁊ melācolica. cōbusta vi//
get i hoīb⁊ nigrā hn̄tib⁊ faciē q̄si a solarib⁊ radijs cōbustā. ⁊ tales sūt mlꝉ
tū rebelles ⁊ de facili ad irā cōmouenꝛ. ⁊ cū inebrianꝛ sūt furibūdi. Te//
p̄ata aūt colera viget i hoīb⁊ pallidā et aliq̄lr rubeā hn̄tib⁹ faciē Et sūt
tꝉes discretiores i mēte et frequēter furiosi: nō multū segnes. colera autē
melācolica viget i hoīb⁹ lutulētā faciē hn̄tib⁹. et sunt hmōi sep̄ tristes.
sp̄ hn̄tes varias imaginatōes fantasticas Et de tali intelligiꝛ litera:

De quodā precepto gēerali

Felicis vero discipuli discretio magistratui subijci gaudeat eumqꝫ metuēdo diligat, fidel' existat, ne sub picturate dilectionis obtentu albinus existat detrahēdo. Quid enī detractore nequius. Ue magistratus deteriori, etiā si mille fuerint. Uenienti aūt magistro assurgat pro loco ꝛ tpe ipm salutādo inclinet. eūqꝫ si iubeat assequat. Māsioni quoqꝫ ei⁹ si pōt se inserat cohabitādo vt sic castigatus non solū se remordeat, verūetiā si locus affuerit ad eū cōfluat diligenter inquirendo. Si aūt discipulus magistro suo semꝑ vt necessarium est nequeat exhibere presentiā, tum propter māsionis sue distantiā, tū propter alterius rei cām dicticas lateri suo semꝑ promptiores habeat cedulas ve quibus diligenter imprimat quod cōscientie proprie nouerit intimatū eiusqꝫ explicite inquirat dubitatum.

Hic ponit quoddam ꝑceptum generale Et primo facit h̄. Secūdo dictū suū magis restringit. ibi. Si aūt discipulus. Adhuc prima diuidit in duas. Primo pōit doctrinā. Secūdo detractorē exclamat. ibi Quid detractore nequs. Primo dicit sic. Discretio felicis discipuli gaudeat se

Alia precepta.

subiĳci magistratui et metuendo eū diligat: ꝛ in oībꝫ ei fidelis existat.
Non sub dilectione picturata qualis albinus extiterat detrahendo Et
tūc exclamat detractionem dicēs Quid ē nequius detractōe vel detra
ctore dato ꝙ mille essent. Fidelis etiā discipuli discretio assurgat inclinā
do loco et tpe cōgruis magistro suo venienti. ꝛ si iusserit ipm sequatur.
Et si fieri potest inserat se mansioni eius cohabitādo vt sic castigatꝰ nō
solum remordeat se. sed cū locus fuerit confluat ad mgr̄m dubia inqren
do. Et illud magis specificat dicēs: Si discipulus ꝫm ꝙ necessarium ē
nequeat semꝑ mgr̄o suo exhibere p̄ntiā interdū ꝓpter habitatōis distā/
tiā ꝛ qn̄qꝫ ꝓpter alterius rei cām tūc habeat dicticas lateri suo ꝓmptas
quibꝫ diligēter imprimat q̊d sibi exp̄ssum fuerit a mgr̄o. Notandum h̄
ꝙ felix discipulus gaudēter se mgr̄o suo subiĳcere ipmqꝫ timere dꝫ. Naꝫ
q̄ nō timet non obedit: ꝛ si nō obedit nō ē subiectus. Nō aūt sic dꝫ time/
re ipm sicut fur patibulū: sed vt debitos hōres sibi impēdat: ꝛ eiꝰ man/
dato se subiĳciat: ipm ī nullo cōmouēdo. Ipm etiā diligere dꝫ: qꝛ si non
diligat ipm p̄cepta sua nō custodit sed cōtemnit. Talis aūt contemptꝰ
subiectionē impedit. Debet aūt discipulus debitā exhibendo magistro
reuerētiā tpe et loco assurgere. Nō quidem om̄i tpe. qꝛ nō dū studio est
impeditus. nec om̄i loco: qꝛ nō ī scolis vel locis studiĳ. Et si pt discipulꝰ
cōmorabitur magistro suo ne solus in studio se remordeat. Tūc āt q̇s
se remordere dicitur in studio quādo ꝓprio intellectu ad aliq̇d acq̇rēdū
laborat q̊d ꝑ se inuestigare nō sufficit Discipulus em̄ qn̄qꝫ magnos cir
ca materiā aliquā facit labores suꝑ q̄ faciliter possꝫ a magistro suo expe
diri. Si aūt cū suo mgr̄o morā habere nō posset habeat dicticas in q̇bꝫ
dubia emergentia cōscribat: tpe vt optuno eoꝝ solutioneꝫ suo a magr̄o
inquirat. Nota dictica dr̄ a dictamen et ycos custodia. Unde clerice di
ctica lateri sit semꝑ amica. Nā sine dictica vix retinebis ita. Item Vox
audita perit littera scripta manet. Sed obiĳceret q̇s hoc est ꝯ cōe ꝓuer/
bium: scꝫ cordi nō carte. ꝛc̄. Dicitur ad h̄ ꝙ ista nō opponūtur. pt eni p̄/
mo dubiū notificari et dicticis inscribi: ꝛ postmodum intellectui Et sic
non solum dicticis est commendandum.

Cum aūt indiscrepans cōueniensqꝫ affuerit cōmēsaliū con
nexio annua vel citerior scdm̄ propositū cōmorādi volun
tas Salis aūt lignoꝝqꝫ in estate fragmenta. autūni copiā.
vindemie triturā capricorni cōgeriē carnium. O q̄ꝫ profici

De provisionibus scolariũ

ens sanitatisq̨ cõsentaneũ scdm̃ facultatẽ ĩ vnũ compone re Ne arthocopi mucor anxionarius anhelitum infirmet. Et ne vini insipidi acor cordis secreta cõfundat carniũ la/ niste rancor salisq̨ tritura fetor inclusus intestina corrum/ pat, lignorumq̨ defectus membra contrahat, et quod de/ terius ẽ quotidianis incursib9 ingrassetur anxionarius.

Postq̨ Boetius ostẽdebat ꝑceptũ q̃ddã obseruãdũ in discipulis ꝓpter aptitudinẽ recipiẽdi cognitionẽ veritatis a docẽte h̄ oñdit q̃dã alia pre cepta. Et diuidit̃ hec ꝑs ĩ duas. Nã primo ponit illa precepta. scd̃o de/ clarat eoꝝ causas. ibi. Ne artocopi mucor. Primo dicit sic. Cũ igit̃ con/ nexio studẽtiũ seu scolariũ fuerit cõcors: ita q̄ habeat propositũ | insimul morãdi ꝑ tẽpus vnius anni aut circiter tũc cõueniẽs ẽ q̄ iuxta eoꝝ facul tatẽ festinẽt sibi procurare copiã sal'. frumẽti lignoꝝ ⁊ copiã vindemie. Sal q̃dẽ et ligna in estate: frumẽta et vina in autumno. ⁊ in capricorno ꝯgeriẽ carniũ. Hoc em̃ maxime consentaneũ ẽ sanitati. Et assignat cau/ sam. Ne mucor artocopi inficiat anhelitũ. ⁊ ne etiã vinũ insipidũ cordis secreta cõfundat: ⁊ ne etiã sequat̃ rancor carnium. Et ne fetor triture in/ clusus corrumpat intestina. ⁊ ne lignoꝝ defectus ꝯhat membra. ⁊ etiã q̄d peius ẽ ne cõtinua infirmitas sequat̃. Notãdũ h̄ q̄ ꝺm ph̄m ĩ po liticis: hõ viuẽs solitarie aut ẽ deus aut bestia. Ratõ ẽ q2 ẽ adeo rudis: q̄ de nullo curã gerit. Et hic bestia nomiat̃. Nõ em̃ viuit vt homo eo q̄ vite intellectuali nõ insudat. aut ẽ adeo ꝑfectus felicitate mellicitatoria q̄ nullo indiget. Et sic d̃s. i. diuinus esse d̃r. vñ hõ naturaliter ẽ aĩal po liticũ et ciuile habitãs inter alios hoĩes. vt sic homĩes sibi mutuo sup/ pleant defectus Docet aũt hic autor qualiter scolares sibi ꝓuidebũt in diuersis varios eoꝝ defectus supplentibus. nam contracta societate cõ grua scolares ꝓuisionẽ facient in nutrimentis et alijs ad vsum vite ne/ cessarijs. vt in sale lignis. carbonib9. vino frumẽto. ⁊ alijs hm̃õi corpus cõseruãtib9 cõplexionẽ iuuãtib9. ⁊ ad aptitudinẽ intentã ãminiculãtib9 Itẽ Notãdũ q̄ vnusquisq̨ mensis sua ꝓpria h3 exercitia. vt patet in his ꝟsib9 a ianuario ꝯñter enumerãdo. Poto. ligna cremo. de vite sup̱flua demo. Do gramẽ gratũ. mihi fuit flos. mihi pratũ. Messes incluno. se getes tero. vina ꝓpino. Semẽ humi iacto. mihi pasco sues. mihi macto

adhibendis magistris suis.

Itē p vocabulis textus notetur p̄mo q̄ artocop⁹ dr̄ ab artos grece q̄d est panis latine: ꝛ copos laboꝛ quasi panis cū laboꝛe fact⁹. Uñ. Est artos panis q̄d ꝓbat arthocop⁹ Itē rācoꝛ dr̄ carnis ꝓꝛietas. Acoꝛvini ꝛ mucoꝛ panis. Uñ vs⁹. Carnis rācoꝛ. acoꝛvini: mucoꝛ q̄ꝫ panis. Itē Nō mih̄ h̄ fert: i cui⁹ sepe popina Muscid⁹ ē pāis caro rācida pēdl'a vina

Magna vero discipuli cōmoditas est prout facultas suppetit necessaria magistratui exhibere ne dū ei⁹ inhiat executioni reꝝ venaliū indulgeat comparationi. O q̄ꝫ absurdū est magistratus egestas.

Hic Boe. cōtinuādo suū ꝓpositū oñdit q̄d expediat mḡro ꝛ discipl'o dicēs sic. Magna i h̄ ꝯsistit discipl'o cōmoditas vt suā iuxta facultatem mḡro suo ꝓuideat de vite necessarijs: ne tp̄e q̄ sibi intēdere deberet istruendo circa rerū venaliū curas se habeat occupare. Subdit exclamatōez dicēs O q̄ꝫ absurda ē egestas mḡrat⁹. Notādū h̄ q̄ mag in h̄ ꝯsistit discipuli cōmoditas vt iuxta sue facultatis exigētiā suo ꝓuideat mḡro de vite necessarijs. Sic em̄ tāto p̄t fideli⁹ p eū infoꝛmari: imo nūq̄ꝫ sibi facere potit ꝯdignā laboꝝ recōpēsā. Uñ sic fili⁹ ꝓpter subam quā assūpsit a pentib⁹ nō suffic̄ ei reddere equalēs. Sic nec discipl's mḡro ꝓ scia ab eo sibi mīstrata. In signū cui⁹ dic̄ ph̄s i ethicis. Dijs pentib⁹ ꝛ magistris nō p̄t reddi equalēs. Faciat igit̄ discipl's mḡro suo iuxta facultatis exigētiā laboꝝ recōpēsā. s. i vite necessarijs subueniēdo Ne (vt dic̄ autoꝛ) tp̄e istructōis scolariū: victualiū ꝓcuratōi habeat intēdere vn̄ fruct⁹ scolastici ꝓueīat minoꝛamētū. Nā pl'ib⁹ intēt⁹ minoꝛ ē ad singl'a sensus

Lotricū aūt vetulaꝝ q̄ꝫ remotio q̄ꝫ summoꝑe app̄ciāda est. earūq̄ꝫ accessus quāto rarioꝛ tāto salubrioꝛ. Ne dū venerit aliquid suggerat iniquiatū, vel a mācipio extrahat aliquid permollitum, quoniam mancipioꝛum raro reperitur clementia, rarioꝛ in agone constantia. Ve seducenti mācipio

in quo confidit plenarie dominantis dilectio. Quid tali fe

dius est. quid tanto grauius.

Hic agit de puisionib9 adhibendis inferiorib9 dicens sic Felix discipulus abstinebit se a frequēti lotricū et vetular͡ accessu: imo quāto talis rarior tanto salubrior: Subiungit cām dicens: Ne vetule et lotrices p͡missę domū eius accedētes suggerāt famulātibus seu consulant aliq̄ q̄bus fieret eius depaupatio seu diffamatō: qm̄ raro repitur fidelitas seruientium et in p͡iculo cōstātia: Subdit exclamatōem dicens: Ve seducēti mācipio cui dilectio dñi plenarie confidit imo tali nihil fedius seu ingratius valet inueniri. Notādū h̄ q͛ studētes sibi puideāt ɔ grua de familia tam quo ad sexū muliebrem q͛z etiā masculinū. Ut p͡ eam de cura domestica subleuati scolasticis actionib9 tanto efficacius valeāt inhiare. licet em̄ ipi indigeāt mulierib9. nō tñ eas debent attrahere. q2 cuz mulier naturaliter sit meretrix ne lotrix ad suū veniēs mancipiū ipm alliciendo mala sibi p͡suadeat quib9 bona sua forsan dilapidarent. Notādum circa vocabula textus q͛ agon agonis vel ago onis dicitur loc9 belli. ab a q̄d ē sine ⁊ gon9 angulus quasi sine angulo q2 fieri solet sine angulo. Sed ſm Huguitionē venit ab ango gis ere. Inde agonizare id ē certare. Inde agonista id est pugil. Itē mācipiū idē ē q͛ famulus. ⁊ dicitur a manus et capio: q2 seruus debet esse captus manib9. i. ptātib9 sui dñi ita q͛ suis p̄ceptis obediat. q̄d si nō fecerit verus nō existit seruus.

Hospitium mundū supellex. mundata. thoral dealbatum

mancipij prudētia rerū exitus cōsiderātis sedulitati domi

nice semp͡ assistentis decenti vultu sunt componēda Quid

mancipio detrahenti crudelius est.

Hic declarat Boetius seruitiū fideliū seruor͡ declarādo cum hoc extē̄plariter maliciā serui infidelis dicens sic Seruus fidelis hospitiū domini sui seruabit mundū et thoral dealbatum. Hec enī sunt signa fidelis serui. Oppositum autē est de mancipio detrahenti.

Cunctos terreat infelix elymas ab elymādo dictus, nomē ex re cōtrahēs, qui cū Nicostrati munera suscepisset ꝓmo ei vultu seruiuit blandiori om̄ia ad nutū āministrās. fidelisq̄ ꝑ om̄ia existēs fideliorem se esse promittēs. Quicquid vero Nicostrati possidebat fidelitas ipius cōmissum est infidelitati. Quid plura. cū nequissimi elimatis infelix prouidentia cūcta prouidisset sibi subpeditari, carniū alimēta pisciū fomenta, ceterarumq̄ rerum venaliū cōmertia, omnia ī duplo q̄ essent appreciata dominicis auribꝫ intimabat. Sicq̄ totius substantie hausit incremanta. Nicostratumq̄ in summā traxit egestatem ⁊ in creditoꝝ diurnaꝫ exclamationem. qua nihil amarius imprimitur. Ve creditorum insania maxima vero Nicostrati penuria eū in mancipij erroris cognitionem ꝑduxit. Tandem tarde cū elimatem sup̄ errore suo cōuenit. Quo audito statim in cōtumeliosa verba prorupit, dominiq̄ ī visceribus mucroneꝫ se-

pelluit. ꝛ quod prius omiserat secū asportauit dn̄icūq̄ʒ corpus canibus ad deuorandum reliquit. Ecce q̄ʒ detestabile proditoris impietas scelus ꝑpetrauit.

Hic declarat exemplariter predicta de quodam seruo qui vocabaꝛ Elymas qui habebat dn̄m q̄ vocabaꝛ Nicostratus. Iste aūt Elymas primo intrans hospitium dn̄i sui exhibuit se fidelem et ꝓmisit se in pᵒ adhuc fideliorem. Et sic dn̄s suus oīa sua bona cōmisit sibi disponenda. Quod videns dictus Elymas dixit se in duplo plus expendisse ī rebus vsui humano necessarijs q̄ʒ rei veritas habebat Quo dn̄m suum ī summam traxerat pauꝑtatem: creditorumq̄ʒ in exclamatōem diurnā q̄ nihil menti amarius impⁱmi pōt. Maxima aūt penuria domini: sui serui in cognitionē eū ꝑduxerat. Tādēq̄ʒ eum suꝑ suo errore increpat qᵒ dictus elymas dū audiuerat ī verba ꝓrumpēs ꝯtumeliosa dn̄m suū interfecit. Corpusq̄ʒ domini sui Nicostrati canibꝫ dimisit deuorandū. Tūc Boetius exclamādo dicit O q̄ʒ detestabile factū proditoris impietas perpetrabat. Nota q̄ tria sunt genera seruoꝝ fugiendoꝝ. scʒ subtrahētium. Unde h̄ Boetius nos edocuit Scōm est bilinguium. Vn̄ Boetius satis recitat in textu proxime sequenti. ibi: Seruus aūt bilinguis Tertium est seruoꝝ crudeliū. vide in textu inmediate sequenti iā allegatū textū ibi Seruuoꝝ siquidem crudelitate.

Seruus biliguis procul expellaꝛ et ipsiᵒ iminēte nequitia stati depōaꝛ. licet cōsanguinitatis proxitate cōiūctᵒ existat.

Hic Boetius reprobat secūdū genus seruoꝝ vitādoꝝ dicēs sic Seruᵒ bilinguis ꝓcul expellaꝛ. ꝛ si consanguinitatis linea fuerit coniunctus.

Seruorum siquidem crudelitate multos socioꝝ vidimus incurrere iacturam.

Tangendo secūdū genus seruoꝝ fugiendoꝝ quo innuitur causa vitationis secundi generis ꝑmissi seruoꝝ fugiendoꝝ. Dicit sic Multas incidere vidimus ꝑicula per seruoꝝ crudelitates.

Creditorib⁹ q̄t sũma adhibeat̄ dicti cõmẽdatio dieq̄ pre-
fixo debiti ſꝫ pro poſſe ſolutõ Scolari vero cui pleno cor-
nu copia ñ arriſit. o q̄ꝫ dulciſ ẽ creditoris trãſactõ affiniũq̄ꝫ
ſuffragij exhibitio.
Hic oñdit vtilitatẽ acq̄rẽdi creditores Et p̄mo fac h̄. ſc̄do oñdit modũ
acq̄rẽdi ſocios. ibi Prudẽtis ꝟo ſcolaris. Dicẽs p̄mo ſic Sũma dicti cõ-
mẽdatõ ẽ creditorib⁹ exhibẽda ⁊ tp̄e p̄fixo mutuatũ reſtituẽdũ ꝑ poſſe.
Declarat h̄ dicẽs. mltũ dulcis ẽ trãſactõ creditoris Et vicinoꝝ ſuffragi-
alis exhibitõ ſcolari nõ mltũ i neceſſarijs abũdãti. Notãdũ h̄ q̄ ſcolares
ſuo ꝑ poſſe creditorib⁹ ſe exhibebũt veraces ꝑ eos eñ actio diſcẽtis cre-
bro adiuuat̄. Niſi eñ ſcolari bus lõginq̄s ſtudẽtib⁹ i ꝑtib⁹ ꝑ creditores
aliq̄tiẽs fieret ſubuẽtõ: mltũ occuparẽt tp̄is repatriãdo. et ꝑ ꝯñs ſuis a
ſtudijs impedirẽt̄. quare cõgruũ eſt immo ſumme conueniẽs ſuare fidẽ
Prudẽtis vero ſcolaris cõſtãtia ſꝫ aliquo cõſorte gaudeat
ſpeciali cui poſſit propriã detegere cõſciam q̄ nubila exiſtẽ-
te fortũa diligẽter ſubueniat. Morboq̄ꝫ ingruente ſe ſedu-
lũ exhibeat. Et ſi tetra mortis caligo affuerit ſupſtes facul-
tates diſponat. ſi vero viu⁹ euadat ab eo poſſet ſuſtentari.
paſci. liniri. cõſolari. cubatũ duci. diuerſis etiã ꝑtib⁹ procu-
rari. Vigente vero valitudĩe libell' gaudeãt ꝑmutatim. q̄-
ſtiunculis certatim. commendabili etiã recordatione gra-
datim caſtigatiõis felicitate. ꝯuerſi ꝫ. diuerſis ac varijs io-

acquirendi socios fideles.

corum generibꝫ dulciter obsequendo. Sicqꝫ inter eos mu
tue dilectiōis maneat integritas vt primeui temporis ros
instillans. in medio inūdans. in fine vero inebriās existat.

Hic ostendit modū acquirendi socios fideles et eligendi. Et primo fa-
cit hoc. Secūdo ostendit eius vtilitatem. ibi Quid dulcius. dicens sic
Quilibet scolaris prudens semꝑ aliquo socio gaudebit cui ꝑpam dete-
gere possꝫ ꝯsciaꝫ. Et si fortuna fuerit nubila inde posset consolari. Et si
morbo preueniatur ab eo in sibi necessarijs pōt iuuari. et si viam carnis
vniuerse ingrediatur. ꝑ eū facultates suꝑmanentes fideliter disponant
Sicqꝫ ad corꝑis ꝑuenerit valitudinē posset ab eo nutriri. consolari ⁊ cu
batum duci. Si vero vigeat sanitate pristina: gaudeat cū eo ꝑmutatiꝫ.
questionibꝫ disputatiue. Etiā si opus fuerit in moribꝫ ab eo dirigatur.
Ac etiā temꝑe et loco congruis iocoruꝫ generibꝫ ab eo recreari quo mu
tue dilectionis integritas inter eos videbit manere. Hoc etiaꝫ mō fiet
ꝙ dilectio primo erit instillans. secūdo inundans: ⁊ vltimo inebrians.

Quid dulcius. quid preclarius. quid certe melius. Prestā
tis em̄ amoris nulla fauoris est adeptio. Inuidia vero si
scdm̄ q̄d euenerit scꝫ in discendo. gratissima ē. Simplici-
ter aūt. proprij autoris consumptiua est.

Hic ostendit vtilitatē ꝑdictoꝝ di. Quid est dulcius: quid preclari⁹:
q̄d ve melius q̄ꝫ talis amicoꝝ cōstātia: nulla eni fauoris adeptio tl'i pt
esse melior. Subdit si inter eos venerit inuidia ꝫm quid vicꝫ i discēdo:
talis est gratuita ⁊ bona Si vero simpliciter inter eos venerit: hoc ē nl'
la rationabili de causa: tūc proprij corꝑis est cōsumptiua ⁊ mortale pec
catum. Notandum hic ꝙ scolaris prudens consortium inibit cuꝫ socio
suo sibi fideli cui propriam posset detegere conscientiam. Hoc em̄ tam
ad corpus valet q̄ꝫ etiam ad sciētiā. Ad corpus quidem vt si fortuna fu
erit minus prospera subueniat ei in temporalibus. Si ꝑueniatur egri-

Exemplū quomō quilibet

tudine manum sibi porrigat adiutricem. Sicq; tetra mortis affuerit caligo vt superstes disponat facultates. Si vero conualescat vt eū sustentet. pascat. liniat. et consoletur. Quo ad sciam quidem vicz vt permutatim gaudeant libellis repetitōe dubiorum et errorꝫ castigatione tam in moribus q̄ʒ scientijs: solaciosisq; etiā iocis ad honestatem spectantibus sibi inuicem obsequant̄. Debent enī solatiosis iocorꝫ generibꝫ honeste mutuo obsequi. qz tranquilla requies vite humane est necessaria. Per ipam enī spiritus qui vitam homis ducunt et vegetant recreant̄. Hec aūt requies in iocis quodammodo consistere videtur eo q̄ iocis quieti assimilatur vt ait ipocras. Demus licentiaʒ iocis sicut damus licentiam quieti. Quies aūt est necessaria curis que studium virtutis et scientie impediunt. Per iocum enī cure depellunt̄. Subdit Boetius ī textu q̄ integritas socialis dilectionis manebit ad modum roris generata. vt ros primo noctis tempe instillat: in medio inundat seu crescit: in fine vero inebriat. Sic scolaris cum socio amicitiam cōtrahens paulatiʒ eā augeat et vltimate inter eos perfecte amicitie integritas consistat. Non enī cito debet generari et cito corrumpi sicut de stipula incēsa cito ignis generatur et cito deficit. Sed paulatim debet generari vt sic permaneat incorrupta. Amicus em̄ summo querendus est ope. Nullus em̄ sine amicis viuere eligeret reliqua bona omnia. prout habetur octauo ethicorum. Nihil enī tam aptum tamq; conueniens ad res secundas ꝛ aduersas. ideo dicit phs quidam. Amicitia ē desiderabile nomen. refugium felicitatis. miſie eleuatio. que est indeficiens ꝛc̄. Item notandū hic q̄ duplex est inuidia. s. ſm quid et simplex. Inuidia ſm quid ē que venit legittimam ꝓpter rationem. vt si quis scolaris plura sciret ꝛ alius inuideret ꝫ cogitās se etiā velle tm̄ addiscere sicut et ille. taľ inuidia gratuita esset et meritoria. Simplex aūt inuidia est que non venit rōnabilem ꝓpť causam. Ut verbi gratia. si quis alteri inuideret ꝓpter bona eius opera seu famaʒ laudabilem: talis inuidia ꝓprium consumit autorem. ꝛ ē peccatum mortale.

Um me parentis vtriusq; prouidentia eius colloq̄o vt assolet diebus paucis permittens consolari athēas ob causam studij me misisset. vnicuʒ vite mee inueni custodem nomīe Fauoneum, non a vento sed a fauore denomi

scolaris fidelem

uatum. Hic cum me primo inspexisset itinere fatigatum di uersa cõsiderantem creberrime suspirantem, quesiuit, cuias essem, secumqz me adduxit curialiter consolans. breuiter inquirendo, si ob studij causam illuc venissem. cuiusqz professionis essem. cuiusqz facultatis. Post triduũ vicoruz nomina ostendendo, Angiportorum confraga dicẽs Hic vigent chaldeorum presagia. Ptholomei non latens glia. Arestotilis sincera veritas. Platõis probata deitas. Zenonis concretio, Peribonij dilectio, Pictagore promissio, Homeri ylios, et labor theseos, Euclidis theoreumata, et Michali anxiomata, Darctis aporismata Ipocratis scrutinia, Ariopagi efficacia, legum peritia, ypodromij confusa gloria, Circi victoria. Palestre potentia, Cestus fulminatio, Missilium elatio, Nautarum exclamatõ, iuuente peruagatio, coree connexio.

Hic Boetius ostendit exemplariter quomodo scolaris quilibet fidelẽ

habebit socium.

habebit sociũ di. sic Cum discretio parẽtũ meorum miserat me athẽas causa studendi permittens consolari eius colloquio paucilis dieb; p/ ut fieri est consuetum: tũc inueniebã ibi sociũ vnũ nomie Fauoneuz: nõ quidẽ a vento denominatũ sed a fauore. qr multũ erat fauorabil'. Qui cum me primo insp exisset itinere fatigatum. diuersa considerantẽ ⁊ cre/ bro suspirantem: quesiuit de qua gente et patria essem. Duxitq; me se/ cum causa consolãdi: ⁊ quesiuit a me: an ibi ꝓpter studiũ venissem. que/ siuit etiã cuius ꝓfessionis et artis essem. Post tres vero dies ostẽdit mi hi nomina vicoꝝ dicens sic: hic florent diuinatões chaldeorum: h ma/ nifesta viget gloria Ptholomei: hic clara ꝟitas Arestotilis: hic proba/ ta Platonis diuinitas: hic Xenonis discretio. ⁊ sic de aliis. vt patet in textu. Notandum hic ꝙ Fauoneus Boetium diuersis inuolutuz curis crebro suspirantem cuius esset professionis vel secte curialiter interroga uit. Tunc enĩ tempis sicut adhuc sunt tres erant secte principales. scz. stoicoꝝ. quoꝝ princeps erat Socrates. Sed quia Socrates nõ scrip/ sit nisi de moribus: ideo Platonis voluit suscipe tractatum. Alia erat secta peripatheticorũ quoꝝ princeps erat Arestotiles. Tertia fuit epi/ curoꝝ: quoꝝ princeps erat Leucippus. Quesiuit igitur Fauoneus: cu ius secte esset Boetius. Et ponitur ibi angiportoꝝ. Et venit a nomine angustus et portus. Presagia aũt dicunꝭ futuroꝝ diuinatões que ex cõ iunctione seu concursu astroꝝ cognoscunꝭ: in quibus chaldei studuerũt erant aũt apud eos inuente. Ptolomeus aũt mltũ viguit i astronomia ideo dicitur gloria: hoc est gloriosa scientia astronomica ipsius Ptholo mei. Arestotelica vero scientia vocatur sincera veritas eo ꝙ falsitati est immixta. Unde Commentator ait Qui recedit ab Arestotile recedit a veritate. Platoni aũt attribuitur comprobata diuinitas. Plato eniz pre ceteris philosophantibus primo omnium in celestium intelligenti am et prime cause cognitionem intellectũ videtur erexisse. Erat ei Pla/ to Socratis discipulus qui moribus insudauit. Sed Plato in celesti/ um cognitionem intellectum erexit. Unde et Socrates somniando se cignum album in sinu habere conspexit qui de sinu suo euolando: vo/ latu celum penetrauit: se per volatum erigendo. Socrates expergiscens nouit somniũ illud alicuius fore presagium. Certo igitur tempe trans/ acto quia philosophie intendens assiduis considerationibus subtilior extiterat. primo naturas rerum generabiliuz inquirendo. Deinceps in cognitionem corporum supercelestium ingenium subleuauit. nec ibi si/ stebat: sed naturam celi penetrando: de prima causa ac intelligen/ tiis altissimas habebat contemplationes. Notandum ibi Xeno nis concretio ꝙ Xeno geometer erat: qui voluit probare circulum posse quadrari: sicut recitat commentator. Arguebat enim sic: In quocunq; genere contingit reperire magis ⁊ min': in eodem ẽ reperire equale: illud

Exemplum

est commune principium ad omnes scientias. Sicut etiam illud ĩ quo
cunq; genere contingit reperire extrema in eodem contingit et medium
reperire. Hoc aũt principium cõe specialiter ad geometriaʒ zeno appli
cabat ꝑ ipm probando speciales conclusiones q̃d non ẽ faciẽdũ. Nam
ꝑ principia coĩa conclusiões coẽs ꝓbari debent. Cõmunis em̃ effectus
cõmunem requirit causam. Et speciales alicuius scientie conclusiones
debent ꝓbari ꝑ specialia principia. Processit em̃ zeno sic minorem sub//
sumendo. Sed contingit reperire circl'm q uadrato maiorem ⁊ etiã mi
norem: ergo contingit reperire circl'm quadrato equalem. Dicit᷑ ergo ĩ
littera zenonis concretio hoc est ꝑncipioꝝ cõmuniũ ad conclusiões pro
prias coniunctio vel copulatio. Unde concretio p̃t hic dici ꝓmissarum
ad conclusionem intellectualis coniunctio vel copulatio. Ulterius dici
tur hic in textu Peribonij dilectio q² Peribonius de amicitia ⁊ dilectõe
librum quẽdã cõscripsit. Aliqui tamẽ textus habent dilectio. quod ẽ in
telligendum ꝙ Peribonius omĩa principia deleuit. Dixit em̃ ꝙ nõ con
tingeret contradicere. Et q² supra contradictionẽ aut affirmatõeʒ ⁊ ne
gationem fundant᷑ omĩa principia. ideo delendo contradictionem om//
nia principia deleuit. Ulterius dicit Pictagore promissio. Unde ꝓmis
sio eius fuit homines bene et virtuose viuentes post exutum corp⁹ cor//
pora nobiliora debere ingredi. Et ꝑ talem transformatõnem deputari
vt ad sedes celestes fierẽt habiles. Sed hominib⁹ male agentib⁹ quan//
dam ꝓmisit penam scʒ post mortem eoꝝ transcorporari corꝑa ignobili
um scʒ pecudum ingrediendo vt ꝑ continuam transcorꝑatõem ad peni
tẽtiam reducerent᷑: et ad sedes sidereas habilitarent᷑. Dixit em̃ aĩam cõ//
parari ad corpus sicut nautam ad nauem. Nauta eni p̃t ingredi diuer//
sas naues: ergo anima p̃t ingredi diuersa corꝑa. Hoc aũt reprobatum
est ab arestotile. non em̃ est omĩno simile de nauta et naui ⁊ de anima ⁊
corꝑe. Est aũt bene simile q̊ad hoc ꝙ sicut nauta regit nauem sic anima
regit corpus. Dissimile tamen ẽ in hoc. q² sicut domificatio non p̃t fie//
ri ꝑ quecunq; instrumenta: nec etiã ars aliqua alia. verbi grã. non ꝑ fi
stulas et hmõi. Sic nec anima p̃t migrare de corꝑe ĩ corpus. Compa//
tur nanq; anima ad corpus velut artes ad instrumenta. Sicut igit᷑ nõ
contingit vnamquamq; oꝑari ꝑ vnumquodq; instrumentum sic etiaʒ
non contingit animam que ẽ corꝑis instrumentum q̊dlibet corp⁹ intra
re. Deinceps ꝑ ylios Homeri troiana historia ab Homero descripta
intelligitur. Per anxiomata vero mychali regulas ⁊ ꝓpositiones diffi//
ciles quas mychalus suꝑ musica compilauit intelligamus. Has enim
cum moreretur in capsa eburnea depingi fecit: ⁊ easdem sepulcro suo im
poni iussit que post longa tẽpora fuerũt inuente: ⁊ anxiomate fuerũt ap
pellate. ab ango gis ere. eo ꝙ intellectũ anxiauerũt seu impediuerũt stu//
dentium. Per ipocratis scrutinia intelligũtur pricipia q̃ ꝑscrutãdo scḿ
viam sensus et experientie ab ipocrate fuerunt inuenta. Unde ypocras

Exemplum

fuit medicus peritissimus. Perscrutabatur enim omnes venas hominum. Ipse enim fuit primus medicus qui corpus hominis fecit membratim dilaniari separando corpus a venis vt perciperet meatus omnium venarum. Cum autem dicitur ypodromii confusa gloria: intelligendum est quod ypodromium erat locus in quo exercitabantur cursus equorum. Unde ex velocitate cursus vnius equi pre alio equitans confusam gloriam consequebatur. Dicitur etiam Daretis aporismata. Unde Dares faciles propositiones et communes faciliter intelligibiles compilauit. Unde vocantur huiusmodi aporismata hoc est apertiones eo quod animum auditorum per eorum claritatem aperiunt. Item Ariopagus dicitur ab ares quod est virtus: et pagos villa vel locus aut campus quasi locus vel campus virtutis. Et sic vicus atheniensis vocabatur vbi philosophi studebant. Inde ariopagita magister illius vici. Item Palestra stre dicitur ludus vel locus luctandi. Et dicitur a palin quod est motus vel mobilitas. Item missile media correpta dicitur sagitta a mitto tis tere. quia mittitur in hostes. Nota ibi Euclidis theoreumata quod theos grece est timor vel deus latine. Inde theoro as are. i. videre. quia deus omnia videt. vel est considerare diuina. Inde hoc theoreuma tis. i. elegans et apta verborum descriptio vel regula. Unde regule geometrice dicuntur theoreumata quasi apertiones. quia mentem lectoris aperiunt. Et hoc theorisma tis pro eodem. Secundum alios tamen theoreumata dicuntur propositiones per se note. Ubi notandum quod Euclides primo scientiam geometricam adinuenit. Et premisit propositiones per se notas ex quibus speculantur conclusiones posteriores. Primo enim ostendit quid punctus: quid linea et tales terminos notificauit. Et ex illis collegit proprias propositiones illius scientie. et huiusmodi theoreumata vocantur. Item circa hunc textum Coree connexio. Notandum quod Corea dicitur circulus cuius centrum est diabolus. Et ethymologizatur quasi cor iens ad eternam damnationem. Unde beatus augustinus sic inquit. Melius est fodere vel arare dominicis diebus quam coreas ducere. Unde dicit christus ad hominem. Tu habes in capite sertum de floribus: ego autem coronam spineam. tu cyrothecas habes in manibus: et ego clauos defixos: tu in albis vestibus tripudias. et ego derisus pro te ab herode ad pylatum missus fui indutus alba veste. tu tripudias saltando cum pedibus et ego pedibus laboraui. Ego pro te extensa habui brachia in cruce. tu in coreis brachia extendis ad modum crucis in opprobrium meum. Ego in cruce dolui: tu in cruce exultas. Tu habes latus et pectus in signum inanis glorie et luxurie: et ego latus pro te habui perforatum.

Cum ergo hec et alia multa fauonei intimasset liberalitas quenam mihi esset facultas quesiuit, quanteque ex-

pense loculi mihi posset sufficere nummositas. Cuiusq3 disciplinae promptior esset mentis intentio. Omnibus sibi per ordinem responsis quoddam memoria dignum amicis auribus instillauit, q sc3 parcitati pecunie insisterem diligenter, quoniam pudori consentaneum est stulte cõmissa dilapidare, Cogenteq3 pecunie necessitate pudore cõfusũ me repatriare. Aliud etiam non a via rationis exorbitans propalauit vt si alicuius discipline me insererem prius diligenter inspicerem. si bonis moribus obediret. liberaliumq3 artium vbertate tutius polleret, remotaq3 omi negligentia suorum promotioni indulgeret, cuiusq3 professionis eẽt per triduum eum diligenter audirem, cuncta etiam cõsiderarem, vt si bonus licet balbutiens, non tamen ab eo recederem, vel si nouerca cecitas subtilitatis simulachro stultorũ aures detinuisset retrogradus efficerer. Malo siquidem balbutientis licet tedioso fructu deliniri q3 dulcore se

ducentis cecitatis gloriari. Fideliter aūt his et aliis secre-
tis instructus duobus annis de viginti demptis athenis
conualui. Quicquid mali expertus eram, ad boni fastigia
sp̄ anhelās. Nō est aūt dign⁹ dulcoris acumīe q̄ amaritu-
dis neq̄t inuiscari grauamie. Herodiani Arestotilisq̄ disci-
pline sp̄ adherēs. aliorūq̄ scintillulas diligēter cōmēdaui.

Hic ostendit Boetius documenta que dederat sibi Fauoneus di-
cens sic Postq̄ ista et plura alia fouoneus mihi intimasset interroga-
uit que esset facultas mihi et quantis sufficerem expensis. Et cuius di-
scipline mentis intentio eēt ꝓmptior. Quib⁊ oīb⁊ p̄ ordinē rn̄sis instil-
lauit aurib⁊ meis documētū memoria dignū. s. q̄ diligenter insisterē p̄-
citati pecunie. ne inutilit̄ ip̄a dilapidata cōfusus pudore cogerer repatri-
are. Adhuc aliud mihi instillauit documētū. s. q̄ si me inserere vellē do-
ctrinis alicui⁹ mḡri diligēter inspicere deberē si eēt bn̄ morigerat⁹ Et si
artiū liberaliū vbertate pollerꝫ. ⁊ remota negligētia suoꝝ scolariū ꝓmo-
tiōi intēderet. q̄dq̄ viderē cui⁹ eēt ꝓfessiōis. Et sic eū diligēter audirē. et
posito q̄ eēt bonus licet balbutiēs nō ab eo recederē. vl̄ si apparētia tm̄
i ip̄o fuerit q̄ mētes stultoꝝ assolet retinere. sicq̄ retrogd⁹ efficerer. Sb-
iūgit cām. meli⁹ ē informari fructu balbutiētis licet tedioso. q̄ seducen-
tis dulcore cecitatis gl̄iari. Sbdit di. q̄ fidelit̄ p̄ dictū fauoneū pl̄imis
instruct⁹ in secretis. māsit i studio atheniēsi. xviij. annis sp̄ anhelans ad
sup̄iora q̄ntacūq̄ etiā mala exp̄t⁹. Sbiūgit cām di. Nō ē dign⁹ dulco-
ris acumie q̄ amaritudis grauamie neq̄t inuiscari. Sbiūgit se sp̄ disci-
pline arestotil̄ ⁊ herodiāi insudasse. aliorūq̄ scintillas phoꝝ mēti diligē-
ter cōmēdasse. Notādū h̄ q̄ scia ē arbor altissima. cui⁹ radix amarissima
fructusq̄ dulcissim⁹: cui⁹ amaritudinē q̄ abhorret dulcedinē n̄ gustabit
Ido dicit̄ i textu Nō ē dign⁹ dulcoris acumie q̄ amaritudis neq̄t iuisca-
ri grauamie. Cui ꝯsonat illō metriste Dulcia nō meruit q̄ nō gustauit
amara. Et q̄ nō studēt sūt ill̄ gaudia rara. Scdo notādū q̄ pudori con-
sētaneū ē cōmissa. stulte dilapidare vitio ꝓdigalitatis insistēdo. Unde
prodigalitas ē habitus inclinās ad sup̄excedēdū seu sup̄abundādū in
lationib⁊ expēsis ⁊ pecuniarū cōsūptib⁊ vl̄ i defectū expēsiōis vt custodi-

Impedimenta que prouisi

as retenta. Unde prodigalitas non tantum libertati opponitur secundum superabundantiam: immo etiam et secundum defectum. quia sicut est prodigalitas excessus dationis et in consumptibus pecuniarum: ita potest esse defectus in retentionibus et custodia earum. Uerumtamen prodigalitas magis respicit superabundantiam in donando quam defectum in retinendo. Recte sicut liberalitas principalius et magis respicit dationem pecuniarum quam defectum retentionis earum. Et secundum eustachium triplex est modus prodigorum. quidam est prodigus qui debite accipit et recipit. indebite tamen et abundanter consumit. Alius est prodigus. qui non dat nisi quod oportet: ita quod non deficit nisi in retentionibus. Et quilibet eorum potest dici simul prodigus Sed alius est modus prodigorum qui propter aliquod honorabile vel etiam delectabile prosequendum sua bona consumit. Et talis prodigus dicitur in textu. Notandum insuper quod prodigalitas est vitium et malicia quia est habitus inclinans ad excessum et superabundantiam in sumptibus pecuniarum. In hanc enim acceptionem prodigalitatis consentiunt communiter morales. Unde quia ipsa ad vitia disponit: vitium et malicia dici potest.

n Ë paupertatis facultati presentis operis deroget simplicitas confundat desperatio. affligat desolatio. quod cunctorum nature commune dignum duximus examini committendum.

Ostensa superius sagaci prouisione scolarium ostendit Boetius impedimenta que talem prouisionem impediunt. Et cum hoc dat remedia contra huiusmodi impedimenta. Et diuiditur presens pars in tres. Nam primo facit hoc. secundo enumerat illa impedimenta. ibi Cum scolaris egestas. et tertio dat cautelas contra talia impedimenta. ibi Parentum detestabilis. Primo dicit sic. Ne simplicitas presentis libri obsit facultati paupertatis et ne sua confundat desperatio: et ne solatij priuatio affligat dignum duximus examini committendum quod nature cunctorum commune. sequitur

Cum scolaris egestas diuerso procedat intuitu Tum propter affinium tenacitatem, tum propter eorum inundantis

onem scolariuz impediunt.

procelle penuriam, tum propter eorum mortem vel presentie carentiam, tum propter alterius vitrici vel nouerce iuuaminis obstantiã, tum propter primogeniti fratris militie incuriam, tam propter germane nubilitatis instantiam tum propter familiaris adustionis versutiam generali scemate perusi dignum duximus consulendum.

Hic enumerat impedimenta. Et põt presens ps diuidi in tot partes quot ponit impedimenta. partes patebunt. Dicit igitur primo sic Dũ paupertas scolarium multis proueniat mõis. aliquãdo propter parentũ tenacitatem. aliqñ ex paupertate. aliquando ex eoꝝ morte. aliqñ ꝓpter eoꝝ absentiam. aliqñ ꝓpter vitrici ⁊ nouerce instantiã. qñqꝫ ex militari incuria. vel nubilitate fratris primogeniti. qñqꝫ ex instantia sororis desponsande: quandoqꝫ ex sinistra informatiõe familie. Preterea dignum duximus dare consilium ⁊ remedium contra talem paupertatem.

Parentum detestabilis et adunca tenacitas precum instãtia permollitur. tediosisqꝫ affatibus plerũqꝫ dissoluitur: fletibus tempestiuis delinitur. promissis fallacibus excecat. munusculis affectuosis dissoluitur. adulatione si tempestiua fuerit perforatur. Si nimis solidatur, adamantina licꝫ tenacitas fuerit, exemplari commonitu discutitur, aliorum

q̃z rogatibus excitatur.

Hic ponit remedia cõtra predicta impedimenta. Et potest presens ps diuidi in tot partes quot ponit remedia. partes patebũt. Primo dicit sic. Si parentes fuerint nimis tenaces tunc filius insistat tediosis allocutionibus. Si autẽ hoc non sufficiat tunc fletibus tempestiuis aut falsis promissionibus vt acceptibilibus munusculis debet eos delinire. Si autem ista tenacitas adhuc nimis fuerit solidata aliorum debet p̃cibus deliniri.

Inundantis procelle penuria per laboris incrementa propriũ obtemperanda est, scriptitando, trituras colendo areas mundando, ad tempus seruiendo. Si tamen ingeniosa scribendi facultas per lucrum coegerit voluntarium necessitatis stimulum inhibere, cauendum est ne deliciosus mentem excecet appetitus, lucrum eneruet syrenosum communiter scribentium prodiga raroq̃z fidelis defraudet adulatio, ne familiaris sinistra visu vel auditu ebibat quicquid scribentis dextera ꝓmolitur Glebionis nequitia non obstante parentele gratia, o quantum discendi incommodum virtutisq̃z detrimentũ mihi contulit sub be

impedimenta iam dicta.

diano militanti, deficiente plerumque paterni census ignicu-
lo. more pretaxato merorem paupertatis cautius duxi mi-
tigandum. Aliquid imprimendo, tutius est degere quam lon-
gi laboris itinera repatriando inuitus arripere. affinibus
intimauit nequitia Glebionis me pestiferis scriptorum se-
dibus imbui, lucroque seducenti diurnus gloriari. Ad ma-
lum quippe plerumque parentum intentio pronior. igne in-
trinseco euaporauit, solitoque priuauit subsidio priusquam exit⁹
acta probasset non declinauit amentia. precum autem ĩ nl'
lo profecit instantia. Post bimatum delatoris notoria tra-
ditio remansit. sed non inulta recessit.

Hic ponit remedium contra paupertatem que prouenit ex penuria pa-
rentum. Et diuiditur hec pars in tres. Primo eni facit hoc. secundo re-
mouet dubium. Tertio adducit scientiam. partes patebunt. et legãtur
partes simul. Dicit sic Si parentes nimis fuerint depauperati tũc sco-
laris proprio vtetur labore scribendo laborando: domos mundando et
mendicando. ad tempus seruiendo. Sed iste modus scribendi nõ fiat
nimis delitiose: ne lucrũ syrenosum eneruet. et sic scribens nõ dz esse p-
digus quia scriptores raro inueniuntur fideles ita quod non sint etiam ad-
ulatores dicentes sic debere dilapidari acquisita per scripturam. Sub-
dit exemplum quo declarat quod nimia scriptorum adulatõ socios defrau-
dat: dicẽs sic Neqtia Glebiõis multa mihi intulit incõmoda. Mutis de-

crementa ſub herodiano dum ſtuduerā. quoniam deficiente auxilio paterno conabar ego Boetius mitigare paupertatem. Tutius enim noui onus ſubire paupertatis ꝙ̄ repatriando lōgi itineris arripere labores. Tuncq̄ Glebionis nequitia parentibus meis intimauit me peſtiferis ſcriptorum ſedibus imbui lucroq̄ ſeducenti diurnus gloriari. Cum igitur parentis intentio ad malum pronior ſit ꝙ̄ ad bonum paterno priuabar ſubſidio conſueto donec exitus acta probaſſet. nec eſſe ceſſauit amētia. nec in vllo profecit precum inſtantia. imo traditoris nequitia vſq̄ poſt biennium durauit. non tamen remanſit inulta.

Obſequio interea ſi nequit conſolari facultas minis derogetur. tractuq̄ tempeſtiuo comminuetur tenacitas vt iocoſa proculi tranſactio.

Hic remouet autor noſter Boetius dubium dicens ſic. Si pauper ſcolaris nequeat ſibi obtinere fauorē parentum per verba iocoſa poteſt quandoq̄ per verba minatoria ſuam delinire paupertatem: vt fecit iocunda Proculi tranſactio.

Germani feſtinantis incuria exemplari debrietur eulogio. ipſiuſq̄ propinquitatis ammonitu corrigatur verſutia vel reprimatur amentia.

Subdit remedium contra paupertatem que prouenit ex parte fratris militantis incuria dicens ſic. Fratris militātis incuria delinietur bono mediante ſermone. vel corrigatur per amicorū ſuorum āmonitōez

Germane nubilibus annis affini quantotius obtemperandum eſt. ne per incurie vitium Roſa primula pollice carpatur indigno. O ꝙ̄ ſororis commendan-

da est pudoris professio dolendaqꝫ contrarij commissio velut vultum deturpantis pudore plena pulpe refectio. Obtemperande germanitatis insignia secūdi theofrasti symachum filium y comicum non sub silentio obmittendum est Qui vtroqꝫ parentum vniuerse carnis viam ingresso. imminentis infamie germane instantiam. dotis beneficio maritauit. seqꝫ meatibus fortune obnixe commendauit. Elysie quoqꝫ marito naufragio surrepto symachum fratrez suum soror insequitur. Elysia in multis seruiendo simulacra cuncta meritorum symacho ministrabat. Nam prope carnis illecebris dum deesset facultas florem secretius exponebat. Maluit enī incurie vitio clam Elysia succumbere qꝫ fraterne fedus constantie se viua disrumpere. nec ab inceptis retrograda permansit quousqꝫ inchoata fine terminauit idoneo.

Hic docet remedium contra paupꝛtatem ex pte sororis nubilis dicens sic. Succurrendum est sorori dummodo apta est ad desponsandum. ne eius virginitas polluatur indigno pollice. Subdit faciēdo exclamatiō

que prouenit ex concessa

onem. O ꝙ sororis professio castitatis est laudanda pudorisqꝫ eius fr̄lis cōmissio dolenda: immo velut pulpe amputatio pudore plena totā deturpat faciem. Declarat hoc exemplariter de quodam dicto symachus qui fuit filius secundi theofrasti. qui sue subuenit sorori. quod sub silentio nō est obmittendum. Qui quidem symachus parentibꝫ suis mortuis dedit sorori sue omnem substantiam hereditariam causa repellēdi instantiam imminētis infamie eiusdem: seqꝫ cōmēdauit fortune meatibus Postqꝫ aūt soror sua Elysia per naufragiū suo priuabatur marito reddidit fratri suo parem vicem. Deditqꝫ sibi dona plurima in multis sibi obsequendo: immo dum in post incidebat cum symacho fratre suo in paupertatem. propria deficiente facultate carnis illecebris secrete flores exponebat. Maluit em̄ vitio incurie clam succumbere ꝙ se viua fraterne constantie fedus disrumpere. Nec ab inceptis retrograda perm̄āsit. donec inchoata fine terminauerat idoneo.

Tenacitatis industrie rudimento adustioni domestice succurrendum est ne mutuate pecunie diligentia bilez infundat. alterius ve rei conflictus casum conferat. quicquid sub his fiat caute conferēdū est ne pusilla rerum tenacitas vultum inditio ruboris in posterū obstipet. Tabulata plerumqꝫ fortia vnius scintillule lesione ruere dinoscuntur.

Hic ostendit documenta contra egestatem que ꝓuenit ex concessa pecunia. et primo facit hoc. Secundo declarat per exemplum. ibi Quid de caluo milite. dicens sic Subueniēdū est domestice dilectioni documēto sapienti: ne diligentia concesse pecunie iram generet: ꝛ ne postea alterius conflictus casum cōferat. Et quicquid fiat sub his caute conferendum est ne modica rerum tenacitas vultum post obstipet rubore. Declarat per simile. Nam magna dinoscūtur edificia ex scintille vnius lesione sustinere ruinam.

Quid de caluo milite luce sapiē predito senserit caluicies

pecunia per exemplum.

cognoscitur. qui primeuo militie flore transitum faciendo
amphoram quandam sub birro latentem secum detulit.
mancipijq; gratie cōmēdauit, statuq; leui permutato alteri-
us vicem elegit cohortis. Ollaq; de fictili cocum conuenit
rixe rancorisq; freno dissoluto indigne cocus rancorē pro-
ferēs, caluiciei fictile incussit que licet postmodū hedera de-
corata, nullius decetero succi connexio in pristinum statu;
potuit reuocare lesionē ex incussu fictilis sibi stirpiq; pro-
bra contrahendo.

Subdit declarando p exemplum quō contingebat cuidam qui alteri concessit pecuniam dicens. Quid calua frons senserit in viro lumine sapientie coronato cognoscitur p sequentia. Ipe eni faciendo aditum sue militie sumpsit secum amphoram pecunia plenam quam sub veste secū portabat. Eamq; fidelitati serui sui commiserat. ipo aūt animū mutā-te dictam amphoram ab eo cui ipam cōmisit postulabat. Cocus vero siue seru⁹ cui fuerat commissa indigne hoc sustinēs pcutiebat caput domini sui cum amphora adeo q ipm leserat q ullo mō potuit sanari. postea vero cum idem dominus hedera debebat corōari inueniebatur in capite suo lesura per amphoram sibi facta. vnde tunc sibi totiq; progenieí eius confusio generabatur.

Sit igitur tuta paupertatis facultas, munda paruoq; cō-
tenta. incursus viriliter perferens, ad sūma semp anhelās.

omnibus obediens, et prompta famulatu, ad obloquēdū tarda. fidelis obsequio, integra dulcisq̧ colloq̄o, cordis tumositate carens, qm̄ eius oppositum cū ea morari non appreciatur, Licet em̄ a multis destituatur laboris retributō tamē ab aliquo promerebitur fauoris adeptio Unde e merito plerūq̧ lapsu tempis cōtingit quod annuo nequiuit produci curriculo, adulatoris officio delatorisq̧ consortio, pro loco negotioq̧ temporis exterminatis.

Hic Boetius consolatur paupertatem dicens sic. Paupertas erit tuta. modicis contenta. sustinens audacter imputationes affectās semper ad altiora. obediens omnib9. tarda ad obloquendum. prompta ad famulandum. fidelis in seruitio. fauorabilis in verbis. cordis tumositate carēs. Oppositū em̄ eius scz supbia in ea vitupetur. Subdit cautelā circa prius dicta. qz dixit prius q̧ pauptas erit pmpta in famulatu. ergo subdit hic cautelam dicens Licet a multis retributio laboris destituatur: ab aliquo tamē vtiq̧ fauoris adeptio impetrabit. Unde sepe vnico die acquirit q̧ anni totius percursu pduci nequiuit. Et hoc adulatoris officō consortioq̧ detractoris p loco ꝛ tpe exterminatis. Unde notādum circa textum expeditum q̧ adunca tenacitas seu illiberalitas summope ē vitanda. Qm̄ sicut in diuitijs et pecunijs quantū ad expositionem datōem et cōsumptōem cōtingit deficere: sic etiā quātū ad retentionem acceptionem et earuz custodiam contingit excedere. Habitus vero ad hoc inclinās dicit illiberalitas: ꝛ hmōi habitus ē vitiosus Quadruplex em̄ pt assignari modus circa istam materiam. Primo cōtingit errare in dando minus q̄z oportet: ꝛ in deficiendo in donatōibus ex quo defectu sequit destructio amicitie. Tales em̄ illiberales a cūctis odiunt: liberales ṽo p cōtrariū maxime amant. Ideo dicit Boetius q̧

liberalitas reddit hoīes maxime honoratos. Patet ergo ꝙ maximꝰ de-
fectus ⁊ vitiosus ē in donationibꝫ ꝑ quas amicitia corrūpitur. Secūdo
illiberalitas quodāmō videtur eē deformis nature ⁊ eiꝰ documētis ꝯtra-
ri. Nā ī aīal' nutritōe cū natura habeat sufficiētiā alimēti ꝓ suiipius ꝯser-
uatione ipa ordiat supfluū ad gn̄atōem sibi silis. Illiberalitas vero ꝑ ꝯtriū
facit qꝛ supflua q̄ nō sūt necessaria ꝓ sui cōseruatōe retinet et custodit indi-
gēti nō cōicādo. idō illiberalitas nō inseqtur regulas et documenta nature.
Preterea ꝑ defectū ī donatōe efficit hō inciuil' et incoīcatiuꝰ. Hoc aūt ē
ꝯ naturā eiꝰ qꝛ hō naturalr ē aīal politicū et ciuile. sicut habet pmo politi.
Inciuil' aūt ꝫm materiā et formā aut prauus ē aut melior hoīe. Ptꝫ qꝛ
ad ciuiliter coīcādū oꝑtet hr̄e aliquā cōgruētiā beniuolētiā ⁊ amicitiaꝫ
ad ipos ciues vel alios. Ista aūt nō pn̄t cōtinuari vel cōseruari nisi ꝑ aliq̄-
lē bonoꝝ suoꝝ largitōem et coīcatōem. Errat eñ ī defectu expēsaꝝ ⁊ ex-
positiōe circa suā ꝓpriā sustētatōem. nā hō naturaliter tenet ad suiipius
dilectionē decētē ⁊ cōuersatōem honestā. Sed aliq̄ illiberales deficiunt
in expēsis circa seipos nō audētes sibi de ꝓpriis pecuniis necessaria ꝓcu-
rare. vel ꝫm necessitatē nature vel ꝫm decentiam status. Et in isto vide-
tur maximus defectus et error. Est etiā error ī defectu expositionis in h̄
ꝙ hō frustrat ꝓprio fine quē desiderat et intēdit. ⁊ ita seipm decipit. Nā
ꝑ hmōi retentionē seu tenacitatē maxime ⁊ feruenter hō desiderat dita-
ri. Sed ꝑ talē defectū efficit pauꝑ. Nā diues ē ille qui suꝑ pecunias do-
minat et eis vtit ad finē ī quē sūt ordiate. Nā esse diuitē magis cōsistit ī
vti q̄ꝫ in possessiōe. vt dicit arest. et Seneca. Nō qui parū habet sed qui
plura cupit pauꝑ est. Sed hoīes ī expēsis deficiētes pecuniis subiiciun-
tur. nec habēt diuitias: sed magis diuitie habēt eos. qꝛ habere vno mō
dicit q̄d ē ducere alterū ꝫm suū impetū ⁊ naturā. sicut febris febricitātē
sic et diuitie ducūt illiberalē ꝫm ꝓprium impetū. Ideo illiberalis ē seruilis
conditionis et etiā inuirilis. Nō qꝛ virilis hō dꝫ suꝑ oīa bona domina-
re que sunt ordinata ad sibi subseruiendū. Sed ꝑ illiberalitatē hō seip-
sum subiicit pecuniis: ideo tenax et illiberal' ē vilissime cōditōis. Error
etiā contigit in excessu acceptiōis et acquisitōis diuitiarū. Sūt eñ aliq̄
ita acceptiui ꝙ nō curāt vndecūq̄ꝫ venirēt diuitie. Sumerēt eñ a paupe-
ribꝫ et indigentibꝫ quibꝫ deberēt ꝺ ꝓpriis subuenire: imo aliq̄ sūt ita ac-
ceptiui ꝙ vilissimis officiis ꝓ pecuniarū acquisitōe se exponūt. sicut tor-
tores ⁊ latrinaꝝ mūdatores: imo aliq̄ sunt ita acceptiui vt etiā ꝯ iustici-
am aliena bona rapiūt et surripiūt: etiā mō q̄cūq̄ꝫ. Cuiusmōi sūt rapto-
res: homicide: fures: simoniaci: et sic de aliis. Error etiā cōtingit in ni-
mis custodiēdo. qꝛ ꝑ hoc ꝓprio fine pecunie ꝓuant scꝫ vsu suo. Preterea
custodia pecuniarū ē multipliciter ꝑiculosa. ꝓpter fures. ꝓpt' tyrannos.
ꝓpter reges tꝑales: q̄ sepe manꝰ apponūt. Ideo dicit pmo ethico. ꝙ pe-
cunie cū labore acquirūtur ⁊ cū metu custodiunt. Illiberales vero etiaꝫ
ꝓpter illiberalitatē tendūt ad impossibile scꝫ ad satiādū appetitum di-

tate vitanda

vitiarū qui insatiabilis est. Sicut patet ꝑ doctrinā salomōis dicētis. Diuitiaꝝ appetitus nullo est termino prefinitus sed crescit in infinitū. Et q̄ illiberalitas et adamātina tenacitas adeo ē detestabilis ꝛ nociua ideo summope est vitanda. Secūdo notandū ꝙ idēptificādo tenacitatez cū illiberalitate queri possit an illiberalitas etiā auaricie posset idēptificari. Ad q̄d dicēdū cū sctō Thoma ꝙ auaricia dupliciter considerari pt. Uno mō vt est habitus inclinans animū et affectum ad multas diuitias possidendas: nolūt tñ aliquid de alieno surripe vel detinere. licet etiā nō velint aliquid dare. nec etiā audeāt circa se aliquid expendere. et sic auaricia ē eadē cū illiberalitate: ꝛ sic auaricia nō est peccatū mortale. Secundo mō potest capi auaricia pro habitu inclinante animū ꝛ affectum hominis ad abūdātiam vtilium et bonoꝝ exterioꝝ non curando vndecunq̄ habeat: immo volendo aliena rape vel detinere. Cuiusmōi est vsurarius et symoniacus. Et hoc modo auaricia opponit̄ iusticie. et est peccatum mortale. Et licet ipa hoc modo ꝑsupponat ꝛ comitetur illiberalitatem: non tamen adequate cōtrariatur illiberalitati que etiam versatur circa bona aliena. Isto ergo mō nō ē eadem cū illiberalitate. His visis consequenter de tenacitate seu illiberalitate ꝑ compationem ad prodigalitatem considerandum est ꝙ illiberalitas simplex peior est ꝓdigalitate. q̄ prodigalitas tribus modis faciliter curabilis ꝛ sanabilis est magis ipa illiberalitate. Primus sumitur ex ꝑte egestatis. q̄ difficile est ex nulla parte recipientem. ꝛ supabundāter expendentē suā tpalem substantiam ditari vel diuitem remanere. Statim eni substātia tēporalis ipm derelinquit. ꝛ sic instigabitur a natura ad magis et magis retinendum eo ꝙ ipm de aliquo viuere oportet. Et vrgens necessitas ipsū pūget ꝛ cōmouebit ad desistēdū a supfluis dōatiōib; ꝛ etiā ad aliq̄ detinēdū ꝛ ꝓ se retinēdū. Preťea cū ipe totū dederat ñ habebit q̄d dare vł expēdere. iō cessabit a tali datōe s; ꝯriū ē de illiberalī. Illiberalē ꝓo impossibile ē q̄dāmō depaupari cū cōtinue accipiat et custodiat. Ideo ab egestate illiberał nll'o mō ē curabił. Patet etiā h̄ scđo ex ꝑte senectutis. q̄ etas senectutis ē ꝑlib⁹ incōmodis subiecta. Ideo natura pūgit et inducit hominē ad sibi ꝓuidēdū ne subīa tpal' sibi deficiat. q̄ videt se impotētē. Hinc ē ꝙ de q̄nto pl⁹ senescit de tāto pl⁹ cupit et inclinat̄ ad desistēdū a supfluis datōib⁹. Ideo illiberalitas auget̄ ꝑ ista motiua. Prodigalitas ꝓo defacili curat̄. Cōmūiter eñ dicit̄ ꝙ alijs vitijs senescētib; sola auaricia iuuenescit. Tertio modo hoc idem patet ex ꝑte dictaminis rationis Nam prodigus directe appetit honestum: saltem verum vł apparens. Sed appetit⁹ illiberalis magis tendit ad bonū vtile: mō facilius sanatur appetitus tendēs ad honestatem inordinate q̄ꝫ tendēs ad vtile. Quia appetitus vtilis non est terminatus sed crescit in habitum Patet hoc idem secundo principaliter quoniam illud vitium est peius quod habet ortum ex affectu vtilis q̄ꝫ quod procedit ex affectu honesta

tis. Sed prodigalitas oritur ex affectu honestatis. illiberalitas vero ex affectu vtilis: ergo illiberalitas est peior prodigalitate. Alio modo patz. qz vitium peius est quod oritur ex maiori nociuo. Sed honestum ē magis appetibile ⁊ facilius allicit q̄ vtile quod non habet rationem appetibilis scd̄m se. Honestuz vero sua vi nos trahit ⁊ sua dignitate nos allicit: vt vult Tullius. Preterea vitium illud peius est quod magis contrariatur medio virtutis. sed illiberalitas magis contrariatur benignitati et liberalitati q̄ prodigalitas. qz illiberalitas contrariatur liberalitati ī simpliciter non dando. sed prodigalitas in non dando sicut oportet. ⁊c. Amplius illiberalitas producit hominē ad peiorem vitam q̄ prodigalitas. ergo est peior ea. Tenet consequentia qz ex habitudine ad potentiam possumus arguere alicuius actus maliciam. Antecedens patz qz illiberalitas ducit ad om̄es filias auaricie ⁊ iniusticie: scz ad symoniam: furtum: homicidium: cōdēnationē innocentum: ⁊ partim ad idolatriam: ⁊ ad mechandum propter lucrum. Sicut ergo illiberalitas est peior prodigalitate sic etiam actus illiberalitatis peior est actu prodigalitatis. Nā dare cui non oportet est minus malum vel melior operatio q̄ non dare quibus oportet. Probat hoc Gerardus odonis Primo. quia non dare quibus oportet oritur ex appetitu inordinato pecunie seu boni vtilis quo aliquis appetit pecuniam propter se non audendo eam dare vel expendere. Iste aūt appetitus est inordinatissimus et contra naturam vtilis: ⁊ vtile non debet appeti propter se sed propter vsum. Sed dare cui non oportet oritur ex appetitu honestatis saltem apparentis. Et ideo illa apparentia honestatis excusat ⁊ minuit peccatum licet nō totaliter auferat. Preterea illiberalis peccat in bonos: quia non dat bonis quibus dare oportet. Sed prodigus peccat in malos dando scz quibus non oportet: modo primum grauius ē q̄ secūdum. Notandum vltimo q multis occasionibus quis moueri pōt ad dandum: tenacitatem vel illiberalitatem extirpando. Primo propter dationis honestatem. nam per datōnem diuine honestatis et bonitatis noticia inest nobis maxime per hoc scz q ōs dedit om̄ibus esse et viuere. licet his clarius: illis vero obscurius. vt habetur primo celi. Nec diuine bonitati per dationem aliquid accrescit. Ideo nō dat propter incrementum bonitatis sed propter honestatem operis. Preterea dare videtur potissima operatio inter operationes nature. Sed natura nullum opus inutile operatur: quia dirigitur ab agente infallibili. ergo ⁊c. Maior patet: quia generare sibi simile ⁊ cōmunicare se ē quodāmodo dare quod tamen est principalissima operatio nature: vt patz secundo de anima. per hoc em̄ generans maxime assimilatur primo enti. Potest etiam quis occasionari ad dandum propter aliquod delectabile acqrendū. sicut aliqui dant meretricibus. Vel propter complacentiam ⁊ delectatōem in turpibus operibus in illis quibus dant: sicut quis dat histrionibus: adulatoribus: cantoribus. ⁊ sic de aliis. Et finaliter propter

Qualiter sit procedendum

quamcunqꝫ aliā voluptatem. ꝛ propter honorem et ꝑpter vanam glori am. vel propter alteri nocere.

Um ad magistratus excellentiā bone indolis iuuēis velit accedere. necessariū est vt tria genera statuū q̄s innuit Arestotiles in assignatōe probabilitatis diligenter intelligat. Sūt aūt q̄dā vehemēter obtusi. aliȷ̄ mediocriter tertiȷ̄ excellenter acuti. Nullū vero vehemēter obtusoꝝ vidimus vnqꝫ philosophico nectare īebriari. Istis vero ars mechanica gaudet maritari. mediocribus aūt politica.

N hac pte ostendit Boetius qualiter sit procedendū ad apicez magisteriȷ̄. Et anteqꝫ ostēdat talē modū ponit quasdā diuisiones valētes sibi ad ꝓpositū. Secūdo exequitur de proposito suo. ibi Istis siquidez. Prima in duas diuiditur. Nam pmo facit q̄d dictū est. secūdo oñdit q̄ sūt sciētiȷ̄s applicādi. ibi Nullū ꝟo. Primo dic sic Qñ iuuenis bōe inq̄sitōis ꝛ ꝯuenietis dispōis ꝓponit acquirere apicē magisteriȷ̄ tūc necessariū sibi ē vt cōsideret tria statuū gñā q̄ innuūt ab arest. in assignatione probabilitatis. Illa eñ debēt principaliter considerari Et subdit ponens diuisionem ꝙ quidam sunt homies vehemēter obtusi: quidā mediocriter. et tertiȷ̄ excelleuter acuti. Et tūc applicat illos ad sciās speciales dicēs sic De numero vehemēter obtusoꝝ nunqꝫ vidimꝰ aliquē inebriari nectare philosophico Sed istis gaudet ars mechanica maritari. Et mediocribꝫ politica.

Excellenter vero acutoꝝ tres inuenimus partitiōes Quorum primi excellenter acuti. aliȷ̄ mediocriter. tertiȷ̄ excellentissime acuti. Excellenter acutis arridet iconomica.

ad apicem magisterii.

mediocrib⁹ sub lūari globo phisica hypotheticariorꝫ pra ctica. Excellētissime acutis. quos maxime notos scdm̄ phi losophiam Arestotilis in topicis vocat. vniuersalium p ex perimenta singularium arridet cognitio. Hec triuialiū do mina. quadruuialium potentia. O q̄ felix est exhibitio isto rum. Mediocritatis aūt extrema ptitio bonosqꝫ pfectos sibi comparauit quandoqꝫ. licet cū sudore magistratus di tati sunt honore. flore consumpto iuuentutis.

Hic ponit subdiuisionē vltimi membri. Et diuidit hec ps in duas. nā pmo ponit talē diuisionē. secūdo remouet dubiū ibi Mediocritatis āt Adhuc prima in duas. Nā pmo fac̄ q̊d dictū ē. Secūdo ōndit quib⁹ sci entijs sunt applicandi ibi. paulo post. Excellenter acutis. dicens sic De numero excellenter acutoꝝ triplex inuenitur gradus. quidam eni dicun tur excellenter acuti: quidā mediocres. ⁊ alij excellentissime acuti. Tunc subdit q̄b⁹ scientijs isti sunt applicandi dicens q̄ excellenter acutis arri det yconomica. mediocrib⁹ cōuenit phisica et practica apothecarioꝝ. et excellentissime acutis cōuenit ip̄a phia q̄ facit noticiā vniuersalium per cognitionem singulariū. Ista eīn ē dn̄a triuialiū et potētia q̄druuialiuꝫ Subdendo dicit. q̄ felix ē exhibitō illius. Et tūc vltimo remouet dubi um. Posset eīn aliq̄s querere. Si mediocriter acuti acquirere possent p fectionē i phia. Et rn̄det Boe. q̄ sic. ⁊ h̊ ꝯsumpto flore iuuētutis. No tandū h̊ q̄ pbabile sic diffinitur ſm Ares. j. topicoꝝ. Probabile ē q̊d vi det omib⁹ aut plib⁹ vel sapiētib⁹. ⁊ his vel omib⁹. ⁊c̄. Et tangūtur obtu si p hoc q̊d dr̄ omib⁹. nā q̊d omib⁹ ptꝫ bn̄ capiūt rudes. Mediocres tā gūtur p h̊ q̊d dr̄ plib⁹. Et maxime acuti p h̊ tāgunt q̊d dr̄ sapiētib⁹. Vl sic diffinit ſm Boe. i topicis suis Probabile ē q̊d videt omib⁹ vl plib⁹: vel maxime notis atqꝫ pcipuis vel vnicuiqꝫ artifici ſm ei⁹ facultatē: vt medico de medicina: naute de nauib⁹. Itē Notandū q̄ status h̊ appel latur gradus. habet aūt gradus fieri i certo ordine. Et ideo in statibus

quendam oportet ponere ordinē. Sūt eni quidā vehemēter acuti ſm aptitudinē ingenij ⁊ ingenioſi. alij mediocres. ⁊ alij vehemēter obtuſi. Acuties ē diſpoſitō alicuiꝰ ad ꝟtutē penetrādam. ⁊ ē accommodata ad intellectū vel ingeniū. Quantū em ſufficit ad pñs talis ē drñtia inter ſenſum et intellectū q₂ ſenſus ſtat in ſupficie reꝝ ſenſibiliū ⁊ reflectitur. nec pōt ptingere interiora reꝝ Intellectꝰ aūt non ſic ſtat ſed recognoſcit interiora ⁊ non ſolū exteriora ſeu ſupficialia. Propter hoc dicit habere virtutē penetratiuā q̄ occulta nature penetrat. Unde actō acuti ē penetrare. Et q₂ excellēter ingenioſi ſufficiūt penetrare ea q̄ latitant i profunditate rerum. ex hoc dicūtur vehementer acuti. Qui aūt nō poſſunt penetrare naturas rerum et occulta indagare ſed ſolummō ſupficialia ⁊ ſēſibilia cognoſcere dicūtur vehementer obtuſi. Mediocriter acuti dicuntur qui in quibuſdā poſſunt penetrare reꝝ naturas ſpeculando: in quibuſdā vero deficiūt: ita ꝙ ad ſpeculatōem precipue entiū diuinoꝝ ptingere nō poſſunt. Conſequēter Notandū ꝙ Albertꝰ magnꝰ cap. vlti. primi libri de intellectu et intelligibili ſm facultatē nature intellectualꝭ que eſt in homib₉ q̄ndā cauſat intellectꝰ diuiſionē. de q̄ etiā p̄cipue Areſtoti. ⁊ Auicēna ac coꝝ ſeq̄ces faciūt mētionē. Sūt em quidā intellectꝰ plꝰ ꝯtinuo tpi coniūcti Et hi in formis imaginādis et ſenſui ſūt inmixti. Quidā vero ſunt plus ſepati: ⁊ quidā medio mō ſe habent. Quidā etiā vires imaginandi vel aliq̄d p ſenſus pcipiendi nō habēt Et primi quidē intellectꝰ ſūt obſcuri nil accipiētes niſi cū magno labore Et oportet vt doceātur p exempla ſenſibilia Et tales aut ſunt impoſſibiles aut difficiles ad intellectum diuinoꝝ ⁊ p ſe manifeſtoꝝ q̄ in p̄ma p̄hia tradunt: ⁊ vocant mali ingenij a vulgo ſeu obtuſi. Secundi aūt p ſe aut ex pua doctrina nati ſunt intelligere oīa q̄ intellectū agentē nō habēt q̄ſi efficientē p abſtractōem intellectiuā ſed habēt eā quaſi .p forma p quā animꝰ intelligibilꝭ cūcta opat Et hic vocat ab Auicenna intellectꝰ ſanctꝰ ſiue mūdꝰ Ab areſtotile aūt diuinꝰ intellectꝰ appellat. Hic eni leui ſtudio ad ꝓphetias accipit illuminatōnem ⁊ ad ſupnorum verā interp̄tationem. Medꝰ aūt intellectꝰ ē qui faciliter iuuat ſtudio ⁊ doctrīa ad intelligēdū tā prophetica q̄ꝫ diuina. Sed tertiꝰ iuuari nō pōt aliq̄ rōe eo ꝙ neq̄ꝫ ſepatꝰ ē neq̄ꝫ habet inſtrumēta q̄b₉ iuuet opibꝰ anime ſenſibilis Et hoc aliquādo contingit ex vitio complexiōis. aliquādo ex cōſuetudine non extollendo ſe vltra ſenſibilium acceptionem. Notandū conſequēter ꝙ moralꝭ ſcientia aut ē de bono homis ſm ſe aut ē de bono eius reſpectu multitudinis. Si primū ſic ē monaſtica: que ē ps ſcientie moralꝭ tractās de mō viuendi vniꝰ ſm ſe. Et dr̄ a monos q̄d ē vnum et ycos cuſtodia vel ſcientia quaſi ſcientia tractans de cuſtodia vel regimine vniꝰ p ſe. Per anthonomaſiam id eſt excellentiam monaſtica dicta ē ethica. Ethicꝰ enim idem eſt ꝙ moralis. ⁊ ethica idem ē qd̄ moralitas.

Excellēter acuto. trip. ē gra.

Si est de bono hominis respectu multitudinis. hoc ē dupliciter. aut est respectu multitudinis domestice: ⁊ sic est iconomica. Unde yconomus vel economus penultima correpta dicitur tam pecuniarum ꝗ̃ frugum ⁊ generaliter omniū que possident̄ dispensator. Inde dicitur yconomica. Dicitur aūt iconomica ſm quosdam ab ycos quod est custos: vel scientia: ⁊ onos familia: quasi scientia tractans de regimīe familie. Est em̄ iconomica dispensatiua de familia ⁊ de his que ad domū pertinent. Si vero est de bono hominis respectu multitudinis ciuil' sic ē politica. Dicitur aūt politica a polis quod est ciuitas. vel a polis quod est pluralitas: ⁊ ycos custodia vel scientia quasi scientia tractans de regimine vel custodia ciuitatum ⁊ regionum. Est aūt differētia vt pol' vrbs ⁊ pluralitas dicitur. Unde Urbs est dicta polis dico ad plurima pol'. Quo ad ipam iconomicā ⁊ politicā. Hic ē sciendū ꝙ naturale est homī viuere in societare. quia hō naturaliter est anīal politicum et ciuile. Primum patet quadruplici via. prima sumitur ex victu quo homo indiget Secūda ex vestitu q̄ tegitur. Tertia ex remotione prohibentium ꝑ quā ab hostibꝫ liberatur. Quarta ex disciplina et sermone ꝑ quem instruit̄. Cum em̄ viuere homini sit naturale oīa illa que faciunt bn̄ viuere ⁊ sine quibus non potest sibi in vita sufficere sunt homini naturalia. Inter oīa aūt que faciunt ad sufficientiam vite humane ē societas. Naturaliter ergo homo est aīal sociale. Patet hoc primo ex victu quo hō indiget. Homo em̄ inter cetera animalia meliorem habet tactum ⁊ cōplexionem. ideo inter omnia animalia indiget cibo diligentius ⁊ artificialiꝰ ꝑparato. Natura em̄ alijs animalibꝫ quasi sufficienter nutrimentū amministrat. Verbi gratia animalibus non ex rapina viuentibus: cuiusmodi sunt oues boues ⁊c. amministrat herbas. quibꝫ absq̧ alia preparatione sufficiunt ad nutrimentum. Animalibus vero ex rapina viuentibus vt lupis leonibus et ceteris talibus ex alijs bestijs sufficienter alimentum amministrat. Natura igitur in omnibꝫ alijs animalibus sufficienter nutrimētū amministrat qꝛ non habent complexionē ita puraꝫ ⁊ ad mediū reductam sicut homo. ideo non indigēt cibo ita depurato sicut homo. Alijs ergo animalibus sufficienter cibaria prout sunt a natura preparata absq̧ artificiosa coctione et preparatione amministrantur. Et quia homo complexionem habet puriorem indiget alimento p̄parato seu depurato. Unde frumentum quod a natura producitur et si animalibus esset sufficiens nutrimentum. homini tamen non sufficeret in cibum nisi preparetur et depuretur. Ideo ex eo panis efficitur et coquitur vt congruus cibus efficiatur. Ad hoc autem vna sola parua non sufficit societas. Ideo vt homo victus ratione sibi sufficiat in vita indiget societate vt huiusmodi suppleat defectum. Et sicut dictū est de frumēto sic de alijs cibarijs ē intelligēdū. Scđa via ad idē sumit̄ ex ꝑte

indumētoꝝ quib⁹ hō tegit. Sicut em̄ natura alijs aīalib⁹ ꝓuidet in vi
ctu sic et in vestitu. Bestie em̄ et aues naturaliter videtur hr̄e indumen
tū lanā vicȝ et pēnas. homi aūt natura nō sufficienter ꝓuidit in vestitu
Ex quo em̄ hō ē nobilioris complexiōis q̄ȝ alia aīalia a frigiditate ꝛ in//
tēperie magis hȝ offendi q̄ȝ alia. Cū igitur nullus sufficit sibi ad victū
et vestitū cōgruū sine alterius societate seq̄tur ꝙ hō naturalē motuȝ seu
impetuȝ habet ad h̄ ꝙ sit aīal sociale. Tertia via ad idē sumit ex remo
tione ꝓhibentiū ꝓut ab hostib⁹ et inimicis defendimur. Natura em̄ ali
q̄b⁹ aīalib⁹ ad sui tuitōem dedit cornua. vt bob⁹. quibusdā dētes. vt lu
pis: canib⁹. aliq̄b⁹ vngues. vt vrsis et leonib⁹. aliq̄b⁹ corpis agilitatem:
vt leporib⁹ et hmōi. Sed natura nō dedit hoī tanq̄ȝ excellētiori animali
cornua vel vngues ad sui tuitōem. Sed dedit ei manū q̄ (ſm phm in de
morib⁹ aīaliū) est organū organoꝝ. Nā ꝑ manū organa ꝛ q̄cq̄d facit ad
defensionem valemus fabricare. Ergo si naturale ē homi desiderare cō
ſuatōem vite cū hō solitari⁹ nō sufficiat sibi ad habendū victum ꝛ ve//
stitū. ad fabricādū arma sibi et organa ꝑ q̄ a ꝯrijs defendat: naturale ē
ei vt desideret viuere ī societate. Quarta via sumit ex disciplina ꝑ quaȝ
instruimur. nā alia aīalia sufficiēter inclinātur ad oꝑa sibi debita ex in
stinctu nature absq̄ȝ instructōe precedēte Sic aranea debite telā facit ex
instinctu nature absq̄ȝ instructione precedente ad opera sibi debita ex
instinctu nature dato ꝙ nūq̄ȝ alias araneas vidisset texuisse. Et sic ē de
hyrūdine respectu nidificatōis. Nō aūt sic ē de hoīe. ille em̄ nō sufficient
est instructus a natura ad oꝑa sibi debita. ob id natura homī dedit loq̄
lā siue sermonē: vt ꝑ ſmonē hoīes se inuicē doceāt: ꝛ vnus ab alio disci//
plinā recipiat. Et q̄ꝛ h̄ fieri nō pōt nisi cū alijs viuam⁹. ideo naturale est
hoī cū alijs viuere ꝛ eē aīal sociale. Qō aūt sit aīal ciuile et politicū du//
plici via inuestigari pt̄. Prima sumit ex ꝑte ſmōis ꝛ ē iā tacta. Alia ad
h̄ idē sumit via ex ꝑte impet⁹ naturał. nā oīa aīalia naturalē hn̄t impe//
tū ad ſuādū ea q̄ insūt sibi a natura. q̄re natura etiā dedit homī natura
lem impetū ad ſuādū ea ꝑ q̄ posset sibi ī vita sufficere. Hoc aūt cōtigit
ꝑ coitatē ciuilē eo ꝙ ciuitas dȝ eē ꝯtētiua oīm q̄ ad vitā sufficiūt. Licet
aūt hō ē aīal naturaliter sociale et ciuile eo ꝙ q̄ndā hȝ impetū ꝛ aptitudinē
vt ciuilit et socialr̄ viuat: tn̄ phs ꝑmo politico. triplicē tangit causā cur
q̄sdā contingit nō ciuiliter viuere. Prima ē fortuna. secūda nimia prauī//
tas. tertia nimia bonitas Ex fortuna quidē q̄ꝛ nimiū sunt pauꝑes non
potentes ciuiliter viuere sed cogūtur ciuitatē exire ꝛ agros colere. Secū
dū ꝓpter q̄d aliq̄s efficit inciuił nimia prauitas eē pt̄ eo ꝙ praui appeti//
tū hn̄t corruptū et volūtatē ꝑuersam. quare nequeūt ciuiliter viuere: et
ſm legē ideo exeūt ciuitatē vel expellūtur. Tertio aliq̄ nō ciuiliter viuūt
ꝓpter nimiā bonitatē. Uita em̄ ciuił et cōiugał ē bona ꝛ ꝯueniēs hoī vt
hō. Sūt aūt q̄dā tāte ꝑfectōis vt eis nō suffic̄ viuere vt hō: sed coniugi//
um et ciuilitatē rennuentes ꝑfectiorē eligūt vitā. Licȝ em̄ nubere ꝛ ciui//

Cui sciētie quilibet vtilis sit

liter viuere bonū sit: tamē nō nubere ⁊ inciuiliter viuere causa liberi⁹ va
candi cōtemplationi meli⁹ ē. Sic et hō naturaliter ē aīal ciuile ⁊ sociale
nō obstāte ꝙ cōtingit aliquos nō ciuiliter viuere. Qđ em̄ nō ciuiliter vi
uit aliquis aut ex paupꝫtate vel fortuna sibi h̄ accidit. Quod nisi sic fiat
vel ē tal' bestia et sceleratus sine iugo nolēs legē. nec potēs societatē sustē
tare. Vel ē quasi deus id est diuinus vitā eligēs altiorē. Propter quod
j. politico. scribiť. Nō potēs alijs coīcari. nulla ē ꝑs ciuitatis sed vel ē be
stia vel ē deus. Inter homīes aūt viris diuinis ingenio acutissimis co
gnitio singulariū ꝑ expīmētalē acceptōnē vniuersaliū arridet. Et h̄ mo
dus in sillogisādo cōtingit. ibi em̄ vniuersalia accipiunť tanq̄ꝫ nota. Et
ꝓcediť ad concludēdū aliq̄d ignotū vel etiā ecōuerso cognitio vniuersali
um arridet ꝑ expīmētalē cognitōem ꝑticulariū. Modus aūt iste cōtin//
git in p̄missis. nā cōclusiōes notificātur ꝑ p̄missas. p̄misse aūt ꝑ princi
pia et maximas. ꝓ̇ncipia aūt et maxime ꝑ se note accipiunť ꝑ sensuꝫ ⁊ ꝑ
experimēta sensibilia. Unde ꝑ expīmēta ammiratōes et memoriā pri//
mo accesserūt homīes ad indagandū phisicā veritatē. Ideo dicit ph̄s
ꝙ ꝓpť āmirari ceperūt philosophātes philosophari. Hos acutissimos
quibꝫ h̄ arridet cognitio vocat Arestotiles maxime notos ſm phiam:
eo ꝙ maxime sūt habiles ad acquirēdā phisicā cognitionē. Mediocres
tamē excellēter acuti studere habēt in phisica ⁊ ad altiores etiā ꝑtingere
possunt scias ſꝫ scie cōplemētuꝫ nō tā cito attingūt sicut excellētissime a//
cuti: imo oꝑtet eos cōtinuis laboribꝫ studij insudare. Et cōsumpto tꝑe
iuuentutis ad ꝑfectionē illoꝝ p̄nt ꝑtingere. Unde Plato docuit ꝙ post
quinquaginta annos virtutes sensitiue deficiūt: virtutes ꝟo intellectua
les vigorē et incremētū recipiūt. Unde aresto. ꝓ̇mo de aīa dicit sic. Si
senex acciꝑet oculos iuuenis videret vtiq̄ꝫ vt iuuenis. Aīa igiť ſm se n̄
antiquať vel senescit. aut in viribꝫ naturalibus deficit nisi ꝓ quāto ex in
eptitudīe et imbecillitate orgāoꝝ ꝓcedit. Accedēte aūt senectute ꝟtutes
intellectuales depuranť et illustranť. Huius exemplū ponit Algazel di
cēs Dū sapiēter cōsilia inquirere volumus senes sapiētes et ī multis ex
ꝑtos accedimus. Et in hoc quodāmodo dinosci pōt: ꝟtutes intellectua
les et sensuales eē diuersas. Nā si eeñt eedē crescēte vna cresceret et alia.
Cuius oppositū dictuꝫ est Ergo bn̄ dr̄ in textu mediocres posse extolli
ad magisteriū altioris scie q̄ꝫ phisice flore iuuētutis cōsumpto. ⁊ alias
nō. q̄ tūc ꝟtutes intellectuales fortificate in speculando sunt vigorosio
res. ita etiā mediocribꝫ practica apothecarioꝝ. Practica aūt dr̄ a praxis
grece q̄d est op⁹ latine. et practici isti cirurgici appellāť a cyros q̄d ē ma//
nus ⁊ ycos scia q̄si manual' scia: eo ꝙ vulneꝝ curatio ⁊ alia hmōi de q̄bꝫ
tractat cyrurgia cū manu exercenť. Sed excellēter acutis arridet icono//
mica que ē domus ac familie gubernatiua. Proportionabiliter em̄ sic
phisica gaudet mediocribꝫ. et etiā apothecarioꝝ practica. Sic iconomi
ca gaudet excellēter acutis. Vehemēter aūt obtusi vt dcm̄ ē ad oēm ꝑ//

Preparamenta ad decorez

tē philosophice v̄itatis sūt inepti. Ideo mechanica seu manual' scientia his gaudet maritari.

Istis siquidē hoc mō ordiēdū. ē primo vt sciat quisq̄ q̄ ad tanti nomīs ꝑtinent reuerentiā vt quesita exprimere noscat et ne scriptorū cōmissioni se totaliter cōmittat. vt lucrecius qui cuiuslibet questionis proposite sibi nodū inquirendo dimisso comitatu sedulus ad libros confluebat.

Hic Boetius ponit quedam documēta p̄paramentum ad decorem sta/tus magisterij faciētia. Et diuiditur hec ps in tot partes quot autor po/nit documenta. partes patebūt. Adhuc prima in duas Nam p̄mo po/nit quoddam documētū. Secūdo declarat per exemplum ibi. Ut lucre cius Primo dicit sic Uolens sublimari ad decorē magistratus Primo scire debet que et quot ꝑtineāt tanti nomīs ad reuerentiā et vt exprimere sciat ea que noscit et ne se totaliter committat librorum inspectōi Et hoc declarat ꝑ exemplum de Lucretio dicens q̄ ille inquirendo nodū cuius/libet questionis preposite obmissa societate ad libros suos currebat.

Secūdo vt librorꝫ copiā sue acquirat exercitationi vt cuꝫ opus fuerit eos consulat. nec om̄ino eis credat vt Nigro qui montani sui magistri monitis in tantū cōfisus ē q̄ om ne verbū ab ore ipius progressum quaternis exarabat et tā q̄ꝫ sacrū estimabat Nihilq̄ꝫ aliud magisterij vicē obtinens in scolis predicabat. Unde multotiēs pudore cōfusus abi bat. Quippe miserrimi est ingenij semꝑ vti inuentis et nun

status magisterii facientia ?

q̃ȝ inueniendis, Stultius q̃ȝ est magistrat⁹ orationib⁹ omni-
no cõfidere Sed primo est credẽdũ donec videatur quid
magister sentiat. postea fingendum est eundem in docẽdo
errasse vt sic forte reꝑire q̃at q̃d cõmisse obiiciat sedulitati.

Hic ponit secundũ documẽtũ valens ad dignitatem magisterij. Et di
uiditur hec ꝑs i tres Nam ꝑmo facit quod dictũ ẽ Seundo ponit exem
plum: ꝛ tertio adducit cõmune prouerbium: ꝑtes patebunt. Dicit ergo
sic Volens promoueri ad dignitatem magisterij acquirat sibi copiam
librorum ad quos recursum habere possit dum põt: nõ tamẽ totã inten
tionem committat libris. Et hoc declarat exemplo dicẽs ꝙ hoc accidit
Nigrio qui monitis Montani sui magistri in tm̃ confidebat ꝙ omne
verbum ab ore suo ꝓgressum libro inscribebat et tanq̃ȝ sacrum estima-
bat Et cum idem magisterij accepit dignitatem nihil aliud in scolis p̃-
dicabat q̃ȝ verba sui mgr̃i. Et sic multotiens confusus pudore abibat.
Et tunc exclamat dicens sic: Miserrimi quippe est ingenij semꝑ vti in-
uentis nunq̃ȝ aũt inueniendis. Et adhuc stultius est om̃ino confidenti
am habere in dictis magistroꝝ. Et p̃t discipulus credere donec rõnabi
liter melius sentiat. Notãdũ h̃ ꝙ diuerſ̃ de cauſ̃ magr̃ nõ se totaliter
cõmittere debet libris vicȝ ꝓpter libroꝝ amissionẽ: ne scȝ libris amissis
scientia totaliter amittatur Ne ergo cõtingat hoc necessariũ ẽ sciam im
primere cordi Unde Cordi nõ carte tradas que noueris arte Unde si
carta cadit secum sapientia vadit Secũdo ꝓpter confusionem tollẽdaȝ
Non em̃ magister qualibet in argumentatõe seu responsione libros ac
cedere potest. Etiã ex libris statim no p̃t debite ad sensibilia responde-
re Tertio ꝓpter opinionũ nouitatem ꝛ diuersitatẽ nõ est libris penitus
confidendum. Itẽ notandũ ꝙ volens ad magistralem ꝓmoueri di
gnitatẽ ꝓuidebit sibi de libris sue exercitatõi necessarijs ea de causa q̇a
nõ om̃ia possunt imprimi hoc est memorie viuaciter commẽdari Op⁹
est ergo librorum habere copiã vt temp⁹ cum affuerit eos valeat cõsule
re. nõ etiã ꝓprio ẽ sꝑ ꝯfidendũ ingenio. Dicit enim Auerrois tertio de
celo ꝙ nimia ingenij ꝯfidẽtia freq uẽter fecit Auicennã errare. imagina-
tioni etiam non est credendum. quoniam impossibilium est: vt dic̃ phs
tertio de anima Cõmuniter tamẽ scientia primo acquirit̃ a libris studẽ
do vel doctrinam auditu percipiendo a mgr̃o. Omnis em̃ doctrina in-

Documēta valētia ad digni

tellectiua fit ex preexistenti cognitione sensitiua. vt habet̃ i p̄mo posterio
rũ. Sapia eni sine exp̄imēto haberi nō p̄t. Vñ q2 iuuenes carēt expien
tia ideo prudentes eē nō p̄nt. Dicit tamē Albertus magnus q̄ anteq̄
aïa fuerit in cognitionib9 ꝓfundata nō accipit nisi p sensum et imagia
tōnem. Cum vero ꝓfundata fuerit redit ad habendū suꝑius ⁊ aliaruꝫ
reꝝ diuinarū sciam nobilissimam.

Tertio vt quosdā habeat quos secrete edoceat librosq̄ le
gat, aliisq̄ rudimentis informet vt sic intellecta sciat, scitaq̄
exprimere discat, in expressione vsum comparet, vsus autē
magisterium propinet. Alios naq̄ docere proprie facultas
est industrie.

Hic ponit tertiū documentū circa statū magisterij dicēs sic Volēs ma//
gistralē acquirere dignitatē habebit i secreto aliquos socios quos edo
cebit et libros eis leget. et p cōsequēs alios documētis informet vt illo
modo sciat intellecta exprimere et vsu comparare. Vsus vero parat ma
gisteriū Nam docere alios est facultas ꝓprie industrie. Itē notanduꝫ q̄
magistrandus quosdā habebit clā ab eo instruendos. primo ꝓpter ha//
bitus scientifici acquisitionem. s. p̄mo ad sciam ꝓcedēdo. deinde ꝓpt̃ ha
bitus acquisiti radicatōem. ⁊ sic semp studebit. Alioꝝ eteni informatō
ꝓprij est intellectus eruditio. Prouerbialiter em̄ dr̃. Qui docet aliū in//
struit seip̄m. Ad magisteriū em̄ procedēdo p̄mittēdū ē studiū hoc ē ve//
hemens animi applicatio ad sciam acquirendū. primo vsus studij. scdo
alioꝝ informatio. Vñ sic discip̃ls studet ꝓpt̃ sciam acq̃rēdā sic mgr̃ ꝓpt̃
adeptā ratificādā ac disciplinā iformādā. iō exercitiū mgr̃atui ē necessa
riū. Exercitiū em̄ facit intellectū p̄ꝑatū seu ꝓnunciare ꝓmpte sc3 intelli
gēdo. arguendo ⁊ respondēdo. ⁊ gnal̃r i om̄i actu studiosū potētem. iux
ta illud victorini. Natura facit habilē. ars facilē. vsus ꝟo potentem.

Quarto vt hos aliosq̄ sibi alliciat vt cū magistrādi oportu
nitas affuerit coꝝ intrīseco gaudeat aspectu. Quid turpi⁹

tatem magisterii

est q̄ primo inceptionis tempe solus destitui vt Flauius
qui ob sui generis imperium, gazeq̄ dominantis opulen
tiam cunctos sibi credidit subiugari. Tempe vero pmi cō
cursus elapso raro repperit sodalem qui legi conductionis
adhesit licet inuitus minas omnigenas regaliter addēdo
Generositati tamen consentaneū est propter duplicem af-
finitatis partitionē. magistrantis saltē ad tps fouere pn̄tiā

Hic ponit quartum documētū. Et primo facit hoc. Secūdo declarat
per exemplū ibi. vt Flauius. Et dicit Volens acquirere dignitatē ma//
gistratus et qui futurus est rector alliciet sibi socios. vt cū fuerit oportu
nitas magistrandi gaudere possit de intrinseco illoꝝ aspectu. Subdēs
cām dicit sic Quid turpius est q̄ post tempus inceptionis solus pma//
nere ꝭm q Flauuius Nam ipe ob generis sui imperium et gaze domi//
nantis opulentiā estimauit sibi cuncta subiugari. Sed tpe primeui con
cursus elapso raro aliquē repperit sodalem. Et sic minis eos cōstringe//
re ꝓponebat. Itē notandū q magistrandus allicere studebit notos ꝛ ig
notos vt dū magistrandi tempus affuerit eoꝝ intrinseco gaudeat aspe//
ctu. Regimē em̄ ciuitati erit compabile Vn̄ ciuitas ꝭm phum in icono
micis est domorum pluralitas predijs et possessionibꝰ abundans ad cō
uiuendū ordinata. Sicut igit̄ ciuitas hec requirit sic regimē socioꝝ mul
titudinē necessaria magistro ꝓcuranda expostulat. Debet aūt ad gradū
magisterij ꝓcedens socijs vti triplici de cā. vicz causa legendi. cā oppo//
nendi ꝛ causa disputandi seu respondendi. Itē debet magistrandꝰ fre//
quentare scolas et obambulare peripatetice quoꝝ gr̄a et fauore sperat
cōmendari obseruando etiam singula que in littera tangūtur. oppoāt ei
et respondebit mō peripatetico. Unde peripatetici ad vtramq̄ partez
contradictionis arguere cōsueuerūt. Sic em̄ de facili veritas inuenitur
Unde aresto. peripateticoꝝ pnceps ait Ponētes vtrāq̄ ꝯdictōis partē
de facili speculabimur qd verū qd falsuz. Vn̄ peripateticus dicitur a pe
ri qd est circum et potos quod est calcans vel ambulans.

Quintū

Quinto vt q̄z gratia coronandus est et fauore illorū scolas peripatetice obambulet curialiterq; opponat proteruiētes q; acriter remordeat. diligentiusq; pro tempe respondeat. ne si muta fuerit volūtas, ignorantie inputetur cecitati vel arrogantie temeritati. Multos siquidem ob responsionis proteruitatem speculantium licet inuite audiuimus frui p̄cipicio. Non enī discentis est, probris contumeliosisq; affatibus regentem incitare. Nec licet summa familiaritate coniunctus fuerit, docentis ipsius secretis nisi iussus deb; inhiare, iussus vero inuite. Nonne Fotini proteruitas zenocratis scrinia aperuit, et prius edocta publice aspexit, seq; magistrari credidit si omnē zenocratis abstulisset minervam. Qua ablata zenocrates legere desijt. Fotinus ablatis vti nesciens frenesi laborauit grandiori. Proprioq; discipulus confisus labori alieno nunq̄ inuidebit honori.

Hic ponit q̄ntū documētū et ē tale. Volēs magistrari pambulabit peripatetice scolas illoꝝ a q̄bꝫ pmoueri pōt. Curialiterq; debet opponere ꝛ remordere pteruiētes Et etiā ꝫm tpis exigentiā r̄ndere debet Ne si nimia affuerit taciturnitas sue imputet ignorātie vel arrogātie. Subdit

documentũ

autor se multos vidisse cõfusos ꝓpter ꝓteruitatē respõsionũ. Vñ nõ est discẽtis incitare: regẽtē affatibꝫ cõtumeliosis. Notandũ h̄ ꝙ diuersis de causis magister nõ se totaliter cõmittere debet libris viꝫ ꝓpter librorũ amissionē. ne scꝫ libris amissis sciẽtia totaliter amittat̃. Ne ergo contingat hoc necessariũ ē sciam impmere cordi. Vñ. Cordi non carte tradas que noueris arte. Ut si carta cadit secum sapientia vadit. Secũdo ꝓpter confusionē tollẽdam. Non eñ mgr̃ qualibet in argumentatõe seu responsione libros accedere p̄t. Etiã ex libris statim nõ p̄t debite ad sensibilia respondere. tertio ꝓpter opinionũ nouitatem ⁊ diuersitatem nõ ē libris penitus confidendũ. Item sicut prius dictum est Volens ad magistralem promoueri dignitatē, ꝓuidebit sibi de libris sue exercitationi necessarijs ea de causa q2 nõ omnia possunt imprimi. hoc est memorie viuacirer commendari. Opus est ergo libroꝝ habere copiaꝫ vt tempus cum affuerit eos valeat consulere. non etiã proprio ē sp̲ ꝯfidendum ingenio Dicit eñ Auerrois tertio de celo ꝙ nimia ingenij confidentia frequenter fecit Auicennã errare. Imaginatõni etiam non est credendũ quoniam impossibilium est. vt dicit ph̄s iij. de anima. Cõmunit̃ tamē scia primo acquirit̃ a libris studẽdo vel doctrinã auditu ꝑciẽdo a mgr̃o Omnis eñ doctrina intellectiua fit ex preexistenti cognitione sensitiua. vt habetur in primo posterioꝝ Sapientia eñ sine experimento haberi non p̄õt. Unde q2 iuuenes carent experientia ideo prudentes eē nõ p̄nt Dicit tamē Albertus magnus ꝙ anteqꝫ anima fuerit in cognitiõibꝫ ꝓfundata non accipit nisi ꝑ sensum et imaginationem. Cum vero ꝓfundata fuerit redit ad habendum suijpsius ⁊ aliarum rerum diuinarum scientiam nobilissimam.

Um aũt dies summe promotionis affuerit breui scemate compendiosoqꝫ affatu venerãda cõmẽdet̃ sociorũ collectõ. Sicqꝫ ad hõris initialis incremẽta intrepide procedẽdũ ē. decẽti ornatu. festiuo apparatu. si facultas suppetit cũctis ad libitum professiõis eiusdem splendide procuratis. Caute enim considerandum. cautius inuestigandum est ante magisterij elationem vt primi anni discursus

propria si opus fuerit possit sustentari facultate. Turpe enim est tanti nominis reuerentiam prima fronte mendicare vt scrutonius qui om̄ibus ad magisterium pertinentibus venerabiliter executis luce tertia cepit mendicare. Tā ti vero nominis ausus mox eum penituit. Quid mirū q̄si instantanee delusus abscessit tanti honoris fastigia de cetero nunq̄ ꝯfessus. O q̄ felicis exit⁹ venerāda ē cōmendatio.

Hic Boetius ponit speciale documentū. Et diuidit hec ps ī tres. Primo em̄ ponit documentū. Secūdo addit quandam cautelā ibi. Caute tamē. Tertiō declarat ꝑ exemplū. ibi Turpe em̄ est. Sed legātur partes simul Et dicit sic Cū fuerit dies ꝓmotōis maxime magistrādus compendioso gaudeat sermone in collectōe socioꝝ. et ꝓcedat ad incrementa magistralis honoris decēti ornatu. festiuo apparatu. Et si facultas suppetat socijs procurabit conuiuium solenne. Et ponit cautelam circa cōuiuium dicens q̄ caute prospiciendum est vt bona primi anni sufficiāt. Turpe est enim mendicare prima fronte. ƀm q̄ accidit Scrutonio. qui tertio die peractis venerabiliter singulis ad magisterium pertinentib⁹ cepit mēdicare. Unde nunq̄ de cetero tanti nomīs excellentiam audebat confiteri. Subdit ergo Boeti⁹ finaliter sic dicēs O q̄ veneranda est felicis exitus commendatio. Notandū ħ q̄ magistrandus tante promotionis ad gradum magisterij scemate breui verborumq̄ ornatu vti debet. Dicit em̄ ph̄us in politica sua q̄ talis debet esse sermo magistri ad discipulos qualis erit distantia inter visum et visibile. Unde si visibile supponatur visui non videbitur. generaliter enī sensibile positū supra sensum non facit sensationem. Preterea si nimis remoueretur a visu iterum non videretur eo q̄ contingeret radios visuales concurrere añ oculi contactum. imaginationē perspectiuoꝝ imitando. imaginādo visionem fieri. sicut figura piramidalis cuius basis est res visa: conus vero in oc'lo. Relinquitur ergo visibile vt debite videatur. nec deb; nimis

et cautela

elongatum esse neq̃ visui nimis coniunctum sed medium ẽ seruandum Sic sermo magistri nec debet esse nimis prolixus. nec tedio perturbet aures audientium. Nec etiam nimis breuis ne obscuritatem secum contrahat. Breuitas ergo sermonis moderata est seruanda que audientes delectet atq̃ audientium intellectum illuminet.

Expeditis autem que ad scolarium eruditionem sũt digesta dilucidandi moderatione obseruata nec angere lectorem breuitate curamus, nec dilatõne confundere, nunq̃ lucidiori leuioriq̃ scemate perusi, Quoniam non solum discretis verumetiã rudibus enigmatis serie postposita commendatur, Nunc ad magistrorum venerandaȝ maiestatem properandum est,

Postq̃ ostendit Boetius que ad magisterium sũt necessaria hic prosequitur de his que cõueniunt alicui iam ad gradum magisterij ꝓmoto Et primo p̃mittit intentum. Secundo illud exequitur ibi Magistroꝝ talis habetur diuisio. Et dicit primo sic Postq̃ expedita sunt que pertinent ad scolarium informationem. et hoc debito docendi modo obseruato. Non em̃ curauimus rectorem angere breuiloquio nec aliquẽ confundere curabamus sermone prolixo. Nunq̃ em̃ sermone faciliori sumus perusi. Subiungit causam q̃m liber iste nedum discretis sed etiaȝ ignaris est compilatus. Sũt igitur obscuritates hic postponende: nũc vero in presenri capitulo ad venerabilem magistroꝝ dignitatem est accedendum: quõ scȝ se regent cuȝ iaȝ fuerint promoti ⁊ de facto alios rexerint.

Magistrorum talis habetur diuisio trina, Quidam tantorum duabus vrbibus ceteris fulgentioribus Rhome scȝ

et Athenis morantes. vlterius nequaq̄ȝ procedentes. in-
quantum fortuna succedit altius venerantur. Alij obmit-
tentes predictarum fastigia. opidoꝝ adiacentium querunt
alimenta. Tum propter nouercam discipline egestatem.
tum propter natalis patrie dulcorem renitentem. Tam
istorum q̄ȝ aliorum quidam ratione pulcre denominatio-
nis imperium assumunt vt honorificentur. Alij ratione in-
telligentie, ne ignorantia eorum confundatur. Tercij subti-
lius speculantes propter vtriusq̄ȝ partis incrementa magi-
stralia contrahunt paludimenta.

Hic exequitur intentum ponendo triplicem magistrorum diuisionem. Et primo facit hoc. Secundo ponit quasdam doctrinas a quolibet re-
ctore obseruandas. ibi Talium namq̄ȝ. Dicēs sic. Triplex est magistro-
rum diuisio. Quidam eīm habitant in duabus ciuitatibus magis excel-
lentibus. vt sunt Rhoma et Athene. nunq̄ȝ vlterius procedentes. sed
quamdiu ipsi vixerint ibi perseuerantes. inquantum fortuna saltem e-
is succedit et ibidem multum commendantur. Sunt etiam et alij p̄di-
ctarum ciuitatū homines dimittentes qui post gradus magisterij ad-
eptionem in ciuitatibus circumiacentibus lucra querunt. Tum prop-
ter egestatem scientie contrariam: tum propter dulcorem patrie natalis
Item quidam magistrorum gradum assumunt magistralem propt' de-
nominationem vt scȝ magistri vocentur. Alij ratōne intelligentie ne scȝ

magistrorum

ignorantia confundantur. et alij ratione vtriusq; dictorum: vt videlicet
altius nominentur et vt scientiam acquirant.   Nota duplex assigna-
tur causa in textu quare quidam magistrorū in studijs generalibus nō
perseuerant. Una est paupertas. indigentibus enim melius est ditari:
q̄ philosophari. Alia est dulcor natalis patrie. Item triplici fine magi
stri regunt scolas. quidam vt pulcrum nomen sc; magisterij adipiscant.
Alij vt per continuum studium et exercitium proprium perficiant intel
lectum. Tertij propter vtrumq;. vic; ob magisterij dignitatem ⁊ intel-
ligentie perfectionem. Magistrandi ergo honorem magisterij ⁊ fructū
consequi volentes. sic̄ scientijs sic ⁊ honestis moribus debent efflorere.
Unde Socrates dixit prius esse insudandum moribus in quib; docet
qualiter enormes passiones refrenari possunt ⁊ sedari ne regulam recte
rationis impediant. ⁊ consequenter intellectum alijs scientijs posse iu-
uari. Quorum ēm ratio absorpta est in infimo horum intellectus nō est
clari luminis receptiuus. Sedentur igitur primo passiones vt ipsis se-
datis scientiarum contemplationi insistere valeamus. Magister con-
stans in vultu et voluntate esse debet. Nam quicquid volūtas appetit
seu intellectus concipit super hoc vultus quandam facit attestationem.
Ideo vultus est quoddam signum anime. Unde phisonomi dicūt om
nem phisonomiam principaliter in vultu eē considerandā. Unde mon
strum in corpe frequenter est monstrum in anima. Uñ Auerrois Om
nis diuersitas que est in corpe est propter diuersitatem potentiaru; ani
me. Ponitur aūt in litera paludimentum ⁊ est vestis purpurea. ⁊ poni
tur pro indumento magistrali quo vtuntur regentes. Quicunq; autem
magistrorum debite vult prosequi fructus magisterij in honestate mo⁊
vniuersa debet relucere.   Mores autē hominum sunt varij. qui
dam laudabiles et quidam vitupabiles existunt. Unde primo de mo
ribus iuuenum tam laudabilibus q̄ vituperabilibus est videndum.
Deinceps de moribus senum tam laudabilib; q̄ vituperabilibus tra
ctandum est compendiose.   Iuuenes autē primo sunt moris lauda
bilis q2 sunt liberales. Secundo quia sunt animosi et bone spei. Tertō
quia sunt magnanimi. Quarto q2 nō maligni moris. Quinto sunt mi
sericordes. Sexto quia sunt verecundi. Sunt autem iuuenes liberales
eo q2 non sunt experti indigentie ⁊ bona que possident proprio labore n̄
acquisierunt. Quilibet cu; maiori diligentia retinet suas facultates q̄n
do propter indigentiam mala aliqua passus est. vel quando illas facul
tates propria industria vel labore acquisiuit. q2 quod cum labore acqui
ritur diligentius retinetur. Sunt etiam iuuenes bone spei quod phus
secūdo rethorice triplici probat rōne. Primo q2 paucorum experti sunt:

non in multis passi sunt repulsam. ideo omnia credunt obtinere. Sunt
etiam bone spei quia in eis multum abundat calor. Corde igitur et a//
lijs membris inflammatis ex calore in membris eorum existenti fiunt
bone spei et animosi. Rursum iuuenes parum vixerunt in preterito: et
scd̃m cursum naturalez debent multũ viuere in futuro. Cũ igit̃ memo//
ria sit respectu preteritorum ⁊ spes respectu futurorum: parum viuunt me//
moria: multum autem viuunt spe. Tertio contingit eos esse magnani//
mos. nam ex hoc aliquis est magnanimus qꝛ dignificat se magnis ⁊ in
gerit se ad faciendum magna. Iuuenes ergo cum sint liberales animo
si et bone spei non habent vnde retrahantur quin fiant magnanimi.
Specialis ad hoc ratio est. quia iuuenes sunt calidi. sed calidi est super
ferri. ergo iuuenes volunt semper superferri ⁊ excellere. Inter cetera aũt
per que homo alijs videtur superferri ⁊ excellere est honor et gloria: Iu
uenes ergo quia sunt calidi cupiunt excellere et maxime desiderãt hono
rem et gloriam. et per consequens sunt magnanimi. cuius proprie natu
ra boni esse videtur. Quarto iuuenes sunt laudabiles qꝛ non sũt malig
ni moris. Dicuntur enim non esse maligni moris quia non credunt ali
os esse malos immo vt inplurimuz credunt omnes homines eẽ bonos
Cuius ratio est quia inexpti de operibus aliorum iudicant de factis ho
minum ea que vident in seipsis. Ideo dicitur secundo rethorice ꝙ pueri
sua innocentia alios mensurant. Sicut em̃ ipsi sunt innocentes: sic ⁊ a//
lios innocentes esse credunt. Quinto quia iuuenes sunt misericordes.
Ex hoc enim maxime consurgit misericordia cum credimus alios indi
gne pati. Quare si iuuenes sua innocẽtia alios mensurant credẽtes eos
indigne pati de facili ad misericordiam commouentur. Sexto iuuenes
sunt erubescitiui et verecundi. Quilibet eniz timet perdere quod nimis
affectat. Erubescentia autẽ et verecundia est timor ingloriationis. Cuz
ergo iuuenes quia calidi sunt nimis affectant excellere: timent etiaz in//
gloriari. quare etiam de facili erubescunt. Et sicut iam numerauimus
sex mores iuuenum laudabiles: sic numerare possumus sex vituperabi//
les quos etiam tangit ph̃us secundo rhetorice Primo em̃ iuuenes sunt
passionum insecutores. Secundo de facili sunt vertibiles. Tertio sunt
nimis creditiui. Quarto sunt nimis contumeliosi. Quinto sunt mẽda
ces omnia quodammodo pertinaciter asserentes. Sexto in actionibꝫ
non habent modum sed faciunt omnia valde immoderate. Sunt eniz
iuuenes primo passionum insecutores: ⁊ maxime insequuntur concupi//
scentias circa corpus. Sunt enim incontinentes et venereorum insecu//
tores. Quod duplici de causa contingit. Nam cum iuuenes sunt perca//
lidi. Corpore autem calefacto naturaliter fit venereoruz appetitus. ideo
corporis dispositio iuuenes incitat ad venereorum concupiscentias. Rur//
sus hoc idẽ contingit nob qꝛ q̃si in om̃ibꝫ nr̃is actõibꝫ vl' seq̃mur passio//

laudabilibus et vituperabi.

nem vel rationem. Et quanto minꝰ rō viget ī nobis tāto magis passio
vigoraꝛ. Juuenes ergo qꝛ sunt inexꝑti non vigētes intellcū ⁊ prudētia
magis regūtur passione ꝗ̄ rōe. quare vt in plimū passionū sūt insecuto
res. Secūdo de facili sūt vertibiles. nā aīa seq̄tur complexionē corꝑis.
Sicut ergo in corꝑibꝫ iuuenū humores sūt ī magno motu: sic iuuenes
habēt volūtates et concupiscētias valde vertibiles. Ideo secūdo retho-
rice diciꝛ ꝙ iuuenes acute cōcupiscūt sed cito saturanꝛ: vehemēter volūt.
sed de facili ꝑmutanꝛ. Tertio iuuenes sūt nimis creditiui. q̄d duplici rōe
p̄t cōtingere. Primo qꝛ nō sūt maligni moris. nā nō putāt alios eē ma-
los sed sua innocētia alios mensurāt. Cū ergo naturale sit vt q̄s de facili
credat quē nouit eē bonū. Juuenes credētes hoīes innocētes eē de faci-
li omībꝫ credūt. Rursus hoc idē ex inexperiētia ꝯtigit. nā iuuenes existē
tes inexꝑti ad pauca respiciētes de facili iudicāt. Vn̄ ꝓuerbialiter diciꝛ
ꝙ q̇ modica nouit cito iudicat ergo iuuenes qꝛ nō sūt multoꝝ exꝑti statī
cū eis aliq̇d negotiū exponiꝛ ad multa respicere nō valēt. eo ꝙ sūt multo
rū ignari: statim de illo negotio iudicāt. ⁊ sic eē credūt vt eis ꝓponitur.
Quarto sunt cōtumeliosi. appetūt eīm maxime excellere. qꝛ ergo videtur
eis ꝙ excellāt ꝯtumelias inferūt: ⁊ de facili ꝯtumeliosi fiūt. Quito sunt
mendaces et q̇dammō oīa ꝑtinaciter asserūt. qꝛ eīm sūt inexꝑti seipos
ignorāt: ⁊ se oīa scire putāt. De omībꝫ rn̄dēt. volūt videri scire. ideo defa
cili mentiunꝛ. Postq̄ mētiti sūt appetētes gl'iam ī mēdacio sūt cōtuma
ces. Cogitāt eīm se eē ingl'iosos si appareat sic nō eē vt asserūt. Sexto ī su
is actionibꝫ nō hn̄t modū sed oīa faciūt valide. odiūt valde. ⁊ genera
liter oīa faciūt valde. Unde p̄cipue irā et cōcupiscētiā hn̄t vehemētes.
Nā ira ⁊ ꝯcupia sꝑ vehemētes sūt nisi ꝑ rōem modereꝛ. ergo qꝛ iuuenes
magis viuūt passiōe ꝗ̄ rōe nō hn̄t ꝯcupias moderatas sed oīa faciūt
valide. Senū etiā mores q̇dā sūt laudabiles et quidam vituꝑabiles.
Quattuor laudabiles numerare possumus. Primus ē senes hn̄t ꝯcupi
scentias remissas ⁊ moderatas. Secūdꝰ ē sūt miꝛatiui. Tertiꝰ. dubia
nō ꝑtinaciter asserūt. Quartꝰ nihil agunt valde. Cōcupiscētia eīm senū
maxime circa venerea ē moderata et tꝑata. Nā corꝑe exn̄te calido seu ca
lefacto fit incitatio venereoꝝ. ergo ꝑ locū ab oppositis: corꝑe infrigida-
to fit remissio ꝯcupiscētiaꝝ. Cōstat eīm ꝙ cōcupiscēs venerea ꝑ appetitū
extendit se in alia. sed appetitus senis magis ꝯstringiꝛ in seipo. ergo se-
nes rōe frigiditatis ꝯstringūtur in seipis vt habeāt cōcupias remissas
⁊ moderatas. Ex h̄ etiā ptꝫ quō senes sūt illiberales. Nā ꝑ illiberalita-
tem dupliciter peccari p̄t. Primo. si vltra ꝗ̄ dictat rō teneat q̇d hꝫ. Se-
cūdo si p̄ter rōem cōcupiscat hr̄e q̄ nō hꝫ. Senes aūt magis peccant ꝑ il
liberalitatē ī retinēdo ea q̄ hn̄t ꝗ̄ in ꝯcupiscēdo indebite ea q̄ nō habēt
qꝛ ꝑ frigiditatē magis ꝯstringūtur in seipis ꝗ̄ extendūt se ad alia. Cū
igiꝛ nulla sit actō aīe in q̄ aīa nō vtaꝛ aliq̇ organo corꝑeo sic ī oꝑe arti-
ficiali variato organo variatio fit oꝑis. Sic in actōnibꝫ aīe corꝑe trāſ-

mutato anime sequūtur coꝛꝑis complexionem. Infrigidato aūt coꝛꝑe
anima ꝑ appetitū inclinať vt sequať modū frigidi. Et qꝛ frigidū ꝯstrin
gitur et cōdensať ꝛ remittiť in semetipso. Ideo senes rōe frigiditatis cō
cupiscētias hn̄t remissas. Secūdo senes sunt misericoꝛdes. Sed vt ait
phs non ꝓpter eandē causā senes et iuuenes sūt miseratiui. Quia iuue-
nes ꝓpter amicitiā: senes aūt ꝓpter imbecillitatem. Quilibet em̄ misere
tur suꝑ amico suo ꝛ suꝑ eū quē indigne putat pati. Ergo iuuenes sunt
amicitiarū amatoꝛes sua innocentia mensurantes. Estimāt eni oēs eē
bonos. vl' qꝛ sūt amatiui amicitiaꝝ. Preťea q̄libet exn̄s in imbecillitate
vel in defectu desiderat vt aliȷ̄ sibi cōpatianť ꝛ ei miſeanť. ꝓpter h̄ defaci
li inclinať vt illis misereať. Et ita senes ꝓpter imbecillitatem qꝛ vellent
alios cōpati ꝛ eis misereri: defacili miſentur aliȷ̄s Tertio senes nihil du
bium ꝑtinaciter affirmāt. vt ait phs. ij. rethoꝛice Senes em̄ vixerūt ml'
tis annis: et viderūt se multotiēs decipi. ideo nō audēt aliquid ꝑtinaci
ter asserere timētes se decipi. Ideo ait phus ꝙ senes om̄es dubiȷ̄ senten
tiam apponētes quasi nihil foꝛte: nihil fixe pronūciātes. Ideo senes ni
hil agūt valde. Sed ī oꝑib⁊ suis videť esse temꝑati. Sicut em̄ iuuenes
qꝛ in eis abūdāt concupiscentie et passiones tendūt in extremuȝ ꝛ agūt
valde. Sic senes qui hn̄t passiones et ꝯcupiscētias remissas vt plimuȝ
agūt moderate.   Possūt etiā numerari sex moꝛes senū vituꝑabiles.
Primo sūt nimis increduli. Secūdo sūt valde suspiciosi. Tertio sūt ti-
midi et pusillanimes. Quarro sunt illiberales. Quinto sunt difficilis
spei. Sexto nō verecūdanť sed sunt inerubescitiui. Sūt eni senes ꝑmo
increduli q̊d ob expientiā cōtingit. In multis nanq̄ exꝑti sunt cogno-
scentes homīes. ꝛ in multis mentiti. ideo nō defacili credūt estimantes
alios eē deceptoꝛes. Ideo. ij. rhetoꝛice dr̄ ꝙ senes multis annis vixerūt.
ꝛ in pluirb⁊ sunt decepti. ergo ꝓpter hanc expientiā cōtingit eos incredu
los esse. Secūdo senes sunt suspiciosi. Quecunq̄ em̄ videntvt in plimū
suspicanť mala et in deterioꝛem ꝑtē referūt. Videtur em̄ senes econtra
rio dispositiui iuuenib⁊ qꝛ pueri sua innocētia alios mensurant ꝛ om̄ia
in melioꝛē ꝑtē referūt credētes om̄es homīes bonos. Senes ṽo ecōuer
so qꝛ multis annis vixerūt ꝛ ī multis peccauerūt facta alioꝝ ſm ea q̄ fe-
cerūt in seipis mēsurāt. ꝓpter q̊d vt in plimū credūt alios eē malos ī pe-
ioꝛē ꝑtē coꝝ referentes oꝑa. Unde. ij. rethoꝛice dicitur ꝙ senes qꝛ vixe-
rūt multis annis esse nō pōt q̄n in multis peccauerūt. ideo sūt mali ꝛ su
spiciosi scȝ om̄ia in deterius referentes Tertio senes sunt pusillanimes
ꝛ timidi. Sicut em̄ in eis deficit humoꝛ et caloꝛ ita deficit ī eis coꝛ ꝛ vi
ta. Ideo sunt timidi et pusillanimes. Timidi qꝛ in eis caloꝛ naturalis
deficit. Quicunq̄ eni ē naturalitet frigidus opꝫet ꝙ sit naturaliter foꝛ-
midulosus. Quarto senes sunt illiberales. q̊d tripliciter contigit. Pꝛio
ex defectu vite. secūdo ob expientiā tꝑis. tertio qꝛ nō viuūt spe sȝ memo
ria. Unde aīa vt ī plimū seq̄tur coꝛꝑm complexionē. Sicut ergo senes
in pꝛopꝛiȷ̄s coꝛꝑibus deficiūt in hūoꝛib⁊ et in vita sic videtur ipis ꝙ eis-

ra etiā deficiant. Timentes ergo defectum pati illiberales sūt. Rursus
sunt illiberales ꝓpter expientiā tpis. Quia eni multis vixerūt annis cre
dibile est eos passos fuisse multas indigētias. Timētes igit̄ indigenti
am pati illiberales fiūt. Cōtigit etiā eos illiberales eē qꝫ magis viuūt
memoria ꝙ̄ spe. cogitant em̄ se multū vixisse in p̄terito ꝛ parū victuros
in futuro. Et qꝫ memoria ē p̄teritoꝝ: spes vero futuroꝝ ideo nō viuūt spe
nec confidūt de his que debent acquirere in futuro sed viuūt memoria
confidentes de his que acquisierūt i p̄terito. Fiūt igit̄ illiberales acqui
sita non defacili tribuentes. Quinto sūt male spei. nihil em̄ bn̄ sperant
sed circa om̄ia se credūt deficere. nam spes ē futuroꝝ. memoria p̄teritoꝝ
Ex quo ergo senes multū vixerūt in p̄terito et parum se credūt victuros
in futuro. ideo i sperādo deficiunt ꝛ modica se cogitāt facturos. Nō em̄
viuunt ac delectant̄ in sperando sed magis memorando: ergo sūt diffici
lis spei. Sexto sunt inuerecūdi et inerubescitiui. Nam qꝫ senes sunt illi
berales magis curant de vtili ꝙ̄ de honesto. Et ita magis student ea q̄
importāt vtilitatem ꝙ̄ ea que requirit stat⁹ honoris. Cū ergo verecun
dia sit timor inhonoratiōis nō ꝯpetit senibꝫ qꝫ ipi magis cogitāt de vti
li ꝙ̄ de honore. Unde cā quare quis ē verecūd⁹ vt dicit ph̄s ē hec qꝫ pe
tit haberi in honore ꝛ honest⁹ reputari. Senes aūt sicut deficiunt i vi
ta ꝛ in humoribꝫ ac calore naturali sic deficiūt in animo nō curantes re
putari quare ꝯtingit eos esse inuercūdos. Posset etiā vna assignari cā:
que est cōis ad oīa tacta. Senes em̄ sunt frigidi. Frigidi em̄ ē ꝯstipare
ꝛ ꝯstringere ergo senes ex frigiditate constipant̄ ꝛ retrahūtur in seipsis
ꝛ reddunt̄ quasi imobiles vt nihil audeant: nihil credant. nihil sperent
nō curēt excellere neqꝫ reputari. Uis̄ tā moribꝫ iuuenū ꝙ̄ senū: tam
laudabilibꝫ ꝙ̄ detestabilibꝫ: defacili patēt mores eoꝝ q̄ sūt i statu. Sūt
em̄ illi i statu q̄ mediāt int̄ senes ꝛ iuuenes Un̄ q̄cq̄d laudabilitatis i iu
uenibꝫ vl̄ senibꝫ rep̄it̄: i eis q̄ i statu sūt eē pt. nā nō sūt nimis calidi vt iu
uenes nec nimis frigidi vt senes: sꝫ tenēt mediū int̄ vtrosqꝫ ideo sūt timidi
vbi timēdū ē ꝛ audaces vbi audēdū ē. Silr̄ qꝫ n̄ oīm inexp̄ti vt iuuenes
nec i tot decepti vt senes: ideo nec oībꝫ credūt vt faciūt iuuenes ꝓpt̄ inexp̄i
entiā nec oīno discredūt vt faciūt senes eo ꝙ i m̄ltis senes sūt decepti sed
medio mō se hn̄t. ideo ij. retho. dr̄ ꝙ q̄ sūt i statu nec sūt oībꝫ credētes. nec
oībꝫ discredētes sꝫ magis s̄m v̄itatē iudicāt. Ampli⁹ n̄ sūt intp̄ati vt iu
uenes: nec formidolosi ꝛ iutiles vt senes. Sꝫ vt dr̄. ij. retho. sūt viriles i
tp̄antia ꝛ tp̄ati i v̄itate. Uniuersalr̄ ḡ dicam⁹ ꝙ q̄cq̄d laudabilitatis in
senibꝫ vl̄ iuuēibꝫ rep̄it̄ i his q̄ sūt i statu p̄t rep̄iri Et q̄cq̄d vitup̄abilita
tis i senibꝫ vl̄ iuuēibꝫ rep̄it̄ ab his q̄ sūt i statu p̄t excludi. Sic igit̄ loquē
dū ē ꝺ moribꝫ hoīm. nō tn̄ hec oīno hn̄t nc̄citatē qꝫ senes pn̄t eē liberales
ꝛ m̄gnanimi. Iuuenes etiā pn̄t eē tp̄ati ꝛ stabiles Sꝫ hec itelligēda sūt
s̄m q̄ndā ꝓnitatē et incliatōem q̄ ad cursū ꝛ ordinē natalē. Cōseq̄nt̄ no
tādū ꝙ mgr̄ i s̄mōe verax eē dꝫ. vn̄ v̄itas ꝯsistit i eq̄tōe. dicēs ḡ pl⁹ ꝙ̄ sit i
re a v̄itate rōe sup̄abūdātie discedit. Si vero ea q̄ sūt neget ꝛ mīora ꝯfite

De moribus ĩ sta. existẽtiũ.

tur a ṽitate recedit rõe defect⁹. Cũ igiꝭ mẽdaciũ sit fugiẽdũ. q̇ nõ sũt veraces nec ostendunt se tales quales sũt: repꝫhẽsibiles sũt. Nec mgr̃ g̊ repꝫhẽsibil' existat. Verax aũt dꝫ eẽ. A ṽitate aũt aliq̇ deuiãt ꝑ supabũdãtiam oñdentes se verbis et factis maiores q̃ꝫ sunt Et tales iactatores appellanꝭ. Aliq̇ ab ea declinãt ꝑ defectũ fingẽtes de seip̃is aliq̃ vilia. que ip̃is non insunt. vel negantes de seip̃is aliqua que tamen eis insunt: et hi despectores vel irrisores possunt appellari. Veritas igitur mediat inter ironiam et despectõem ⁊ iactãtiã moderãs despectões ⁊ rep̃mens iactãtias. Mgr̃ igiꝭ dꝫ eẽ verax: nõ em̃ dꝫ se fingere benignitatẽ hr̃e vel sciam quã nõ hꝫ. nec dꝫ cõcedere sibi inesse maliciã quã sibi inesse ñ credit. Veritas tamẽ ṕncipali⁹ ẽ circa rep̃ssionẽ iactãtiarũ ⁊ ex ꝯñti circa moderatõnem et despectionẽ. Ideo phs. ij. ethicoꝝ cap. de veritate ait. Declinare ĩ aliq̊d min⁹ ⁊ dicere de seip̃o minora q̃ꝫ sũt: nõ est prudentis

Notãdum ibi Mãsuetus ꝙ q꞉ in passiõib꞉ ire ⁊ ĩ appetẽdo punitiones et vindictas cõtingit supabũdare et deficere. optet ibi assigñre ṽtutẽ aliquã rep̃mẽtẽ supabũdãtias. ⁊ moderãtem defectus. Et hec ẽ mãsuetudo Sic em̃ fortitudo mediat inter timores et audacias sic mãsuetudo mediat inter irã ꝑ quã cupim⁹ vindictaꝫ: ⁊ inter irascibilitatem ꝑ quã ꝯdonam⁹ mala nob̃ illata. Vñ sic fortitudo rep̃mit timores ⁊ moderat audacias: sic mãsuetudo rep̃mit iras ⁊ moderat irascibilitates: licet aũt mãsuetudo esse habeat circa iras ⁊ irascibilitates ṕncipali⁹ tñ ẽ circa iras. Nã ṕmo ⁊ ṕncipaliter intẽdit rep̃mere iras: ex ꝯñti aũt intẽdit moderare passiones oppositas ire. Est em̃ nob̃ naturale vt ex malis nob̃ illatis vindictã appetam⁹. Et q꞉ ꝓpriũ malũ vix p̃t eẽ ita modicuꝫ q̇n videaꝭ nob̃ mlt̃ũ rõne affectõis ad nos metip̃os. Ideo nõ solũ naturaliter inclinamur vt velim⁹ punire: mala nob̃ inferentes sed etiã q̊dãmodo naturale ẽ nobis appetere vindictã vltra ꝯdignũ. Videꝭ em̃ nobis ꝙ malũ illatũ sit mai⁹ q̃ꝫ est ĩ rei veritate ⁊ ita iniuriatores nr̃os pl⁹ puniri volum⁹ q̃ꝫ ꝭm iusticiã puniẽdi sũt. Difficile ẽ igiꝭ rep̃mere iras ⁊ nõ appetere punitões iniuriaꝝ vltra q̃ꝫ rõ dictat. Pl'es igiꝭ peccãt ĩ appetẽdo plus: pauci ṽo ĩ appetẽdo min⁹. Propter q̊d si virtus ẽ ṕncipaliter circa magis difficile seq̇tur ꝙ mãsuetudo ṕncipalr̃ opponaꝭ ire. et intẽdit iras rep̃mere. Ex ꝯñti aũt oppõiꝭ irascibilitati ⁊ intẽdit eã moderare. Quod ptꝫ ex vi nomis. Nã nomẽ mãsuetudis ire tꝑamentum nominat.

Talium namqꝫ quicunqꝫ venustatis assumpte debitiqꝫ officij velut emolumenta prosequi in honestate morũ vniuersa oportet vt polleat p̃clarus. vt scꝫ in sermone sit verax.

In iudicio iustus, in consilio prouidus, in cõmisso fidelis, cõstans in vultu, pius in affatu, virtutibus insignis, bonitate laudabilis existat. Si quid vero contrarij accidat, humane fragilitatis appetitui solet accidere, conuersatiõe etiam sit bonus. Nulla siquidẽ res magis perniciosa discipulo q̃ʒ vita magistri cõtumeliosa. Infusa enĩ sepissime corrũpi videmus ex fetido vase, quoniam vas fetidum corrumpit aq̃s. Sic sciã ĩ vita magistri vitiosa corrũpit᷑ ⁊ vilescit.

Hic ponit quasdã doctrinas ptinẽtes ad statũ magisterij. Et diuidit᷑. Nã primo facit hoc in generali. secũdo ĩ speciali. ibi. Quicũq̃ʒ magister adipisci velit assumpte honorabilitatis incremẽta scʒ magisterij ⁊ debiti officij oportet q᷑ varijs luceat ĩ moribꝰ. Nõ sit scʒ mendax ⁊ q᷑ sit rectus in iudicio. circũspectus in consilio. fidelis in commissis. constans facie. pius in [illegible]cutione. virtutibus insignis. ⁊ laudabilis ĩ bonitate existat Et si oppositũ eueniat hoc humane accidere solet fragilitati Etiã bonꝰ erit in cõuersatõne. Rõ. qm̃ nulla res discipulo ẽ tã nociua sicut p̱uersa magistri vita. Unde res infusa fetido vasi statĩʒ corrumpitur ex tali vase. Pariformiter sciẽtia in vita mgr̃i vitiosa corrumpitur et vilescit.

Hec aũt predicta ad anime docẽtis informatõnem digesta sunt, nunc de ceteris primarijs videamus. Non dico primo quidem primis sed de secũdo primis differendum est.

Hic in speciali ponit doctrinas ad rectorẽ ptinẽtes. Et diuiditur. Naʒ primo p̃mittit intẽtũ. secũdo illud exequitur dicẽs sic. Jã scripta sũt posita ad docentis informationẽ q̊ ad seipsum. Nũc aũt dicere volumꝰ de alijs primarijs: non quidẽ p rimo primis sed secũdo primis.

De conditionibus Rectoꝝ

Tenetur quoqꝫ doctoꝛ quisqꝫ eruditus ēe, mãsuetus. rigidus, antiqu⁹, nō negligēs, nō arrogãs. Sit inquã erudit⁹ ꝑri⁹ em̄ optet q̄ discat q̄ꝫ doceat. Triuíj em̄ cōꝑatōe nouinius assistētē doctrine. Ualde em̄ absurdũ est et iniquũ, vt imperiti peritis, nouelli antiquis, rudes ꝑferant̄ emeritis. Mãsuet⁹ q̄m̄ discipuloꝝ elatōem pati nūqꝫ opoꝛtunũ est. Magister frãco immãsuetudīs pꝛodeat ī exēplũ. Qui ob discipuloꝝ suoꝝ nobilitate sua vtētiũ irrefrenabilē arrogãtiã laqueo se suspēdit. Sapiēti⁹ em̄ egisset si mãsuetudīe vsus fuisset. Rigidus similiter sit doctoꝛ. In scolariũ em̄ ãplexu rigoꝛe vti cōmodissimũ ē vt scꝫ errãtibꝫ vindictã imponat. sophistarũ lites dissoluat, oblatrãtes remoꝛdeat. oblo quētes repꝛimat, proteruiētes castiget. totãqꝫ determinatōem dialeticã faciat. Antiquus non annis sed ꝑpetua scia, si vtrumqꝫ affuerit sanioꝛ erit conditio regendi.

Hic exequit̄ intentũ ponēdo ꝓꝛietates q̄s rectoꝛ respectu suoꝝ scolariũ habere tenet̄ di. sic. Doctoꝛ ꝑmo tenet̄ ēe perit⁹: mitis: rigid⁹: n̄ negligēs nō supbꝫ. Declarat illas ꝓꝛietates di. Rectoꝛ erit erudit⁹. optet em̄ vt ꝑus discat q̄ꝫ alios doceat. Etiã tenet̄ ēe expt⁹ ī arte triuiali. Q̄m̄ absur-

habēdis circa suos scolares

dū ē idoctos p̄ferri doctis: ⁊ nouellos ī doctrinis p̄ferri antiq̄s: ⁊ ignaros p̄ferri litteratis. Declarat secūdū di. Rector dꝫ eē mitis: qm̄ sup̱biam discipuloꝝ aliq̄ties sustinere optimū ē. Declarat exēplariter d̄ q̄daꝫ mgr̄o q̄ noīabat̄ frāco: q̄ nō vtebat̄ māsuetudīe: imo ipe suspēdit se laq̄o ꝑpter irrefrenabilē suoꝝ scolariū sup̱biam: q̄ sua vti volebāt nobilitate. Meli⁹ tn̄ ei fuisset ꝙ māsuetudīe vsus fuisset. Declarat tertiū di. ꝙ mgr̄ dꝫ eē rigid⁹ ī scolariū aspectu. qꝛ rigore vti inter scolares ē cōmodissimū scꝫ ꝙ rector impōat errātib⁹ vindictā: ⁊ ꝙ soluat lites sophistaꝝ: rep̄mat qꝫ oblatrātes et īsurgētes ī eū. ⁊ ꝙ ꝓteruiētes atqꝫ rebelles castiget. ⁊ totā faciat detm̄iatōem dialeticā. Declarat quartū di. ꝙ mgr̄ erit senex: n̄ q̄dē ī ānis sꝫ ꝑpetua ī scia. si tn̄ vtrūqꝫ affuerit scꝫ ꝙ tā ī ānis sit antiqu⁹: et etiā ī scia: tāto sanior erit conditio.

Nō negligēs. qm̄ sicut ī vnoq̄qꝫ oꝑe mater inuenit̄ cōstantia, ita vniuerse doctrine ⁊ disciplīe nouerca ē īcōstātia vel negligētia, Optimi⁹ eni̅ eēt arti mechāice deseruire q̄s negligētis iugo onerari, Non arrogās, qm̄ viuax paupꝫ scintilla extinguit̄ arrogātia magistrātis, volūtasqꝫ discēdi a diuitib⁹ sequestratur, Qm̄ arrogātis magistri sedulitas nūq̄s fidelit̄ aliquē īstruxit Hi sūt q̄ id quod sciūt docere hūiliter ꝯtēnūt. ⁊ quod recte sapiūt recte mīstrare nequnt. Qm̄ ī fastigio positi meretiū mētes ī fastidio despiciūt Nec ī datorē scīe cāꝫ referūt sꝫ ꝓpaꝫ ī se respiciūt excellētiā Hi sūt q̄ fimbrias dilatāt, philateria magnificāt In publicis spectacul̄ eminētiora q̄rūt sibi sedilia, ab oīb⁹ rabbi noīe salutari de-

siderantes. Tales siquidem omniũ bonorum collectio iu-

re sodalitatis ablato a se relegauit.

Hic declarat quintum. dicens ꝙ doctor non erit negligens qm̃ constantia mater est in omni tp̃e. Negligẽtia ꝓo nouerca est cuiuslibet doctrine et disciplinae. Oportunius eñ essꝫ scolari mechanicis artib⁊ deseruire ꝙ̃ negligẽtis magistri iugo onerari. Deinde ponit sextuꝫ scꝫ ꝙ magister ñ erit superbus. q² ingeniũ paupis scolaris licet subtile extinguit̃ ꝑ supbiam magistri regentis. volũtasqꝫ discendi a diuitib⁊ sequestrat̃. Qm̃ arrogantis magistri sedulitas nunqꝫ visa est aliquẽ instruere fideliter.
Subdit declarando ꝓprietates supbientiũ dicens sic. Hi sũt supbi qui spernũt docere humiliter quod prius didicerũt. quodqꝫ recte sapiũt nõ possũt recte ministrare. In altitudine eñ positi discẽtiũ mẽtes in fastidio despiciũt. nec cãm scientie ipoꝝ referũt in deũ. sꝫ ꝓpriã in se respiciũt excellentiã. Hi etiã fimbrias dilatãt: habitusqꝫ magnificãt magistrales. In publicis spectaculis eminentiora querũt sedilia: ab om̃ib⁊ noĩe magistri querentes salutari. Tales siquidẽ a bonoꝝ scolariũ collegio relegari debent.

c Um aũt bone inquisitionis tyro legendi cã scolas

intrauerit rigore extrinsecus assumpto. consideran

dum est vt aurore tẽpe cõtinuo submissa voce incipiat. ore

rotundo mediocriter ascendendo nemineꝫ nisi maxima vr-

geat necessitas expectando.

Positis quibusdã documẽtis gñalib⁊ circa actus et cõditões magistroꝝ: hic ponit q̃dã documenta magis specialia. Et diuidit̃ hec ps in tot partes quot ponit documẽta specialia. ptes patebũt. Adhuc prima diuiditur in tres. Nã primo ponit primũ documẽtũ. Scdo reddit causam eiusdẽ. ibi. Qm̃ si magistrãtis. Tertio declarat dcm̃ suũ ꝑ exẽpluꝫ ibi. Sꝫ nõ vt assuer⁹ poeta. Et dic̃ pmo sic. Qñ aliqs de nouo intrat scolas cã legẽdi pmo apparebit matur⁹ facie. ⁊ primã incipiet lcõnem tẽpe matutino incipiẽs submissa voce et expssa declaratõe: ascẽdẽdo paulatĩ nemineqꝫ expectabit magna nisi vrgeat optunitas. Notãdũ h primo ꝙ tyro onis dr̃ nouus miles. ⁊ vsus iã inoleuit quẽlibet dignitatẽ adep-

tū seu artē tyronē appellare. Et sumit ī ꝓposito ꝓ nouo mgr̄o. Tyro igi
tur bone inquisitionis tp̄e aurore. submissa voce: rotūdo ore: mediocrit
ascēdēdo neminē nisi vrgeat necessitas expectādo. suā inchoabit lcōem.
Dr̄ notāter tp̄e aurore. qꝛ tūc virtutes sensitiue legētiū ⁊ audiētium ma
gis sūt disposite ac minꝰ occupate exteriorib. ꝗ̄ illa hora tyro suā incho
abit lcōem. Vn̄ tp̄s matutinū cū sol orit aurora nominat Sol em̄ suo ca
su mltos attraxit humores incōsumptos. Qn̄ aūt splēdidū aliq̄d vide
tur ꝑ humidū grossum ip̄m apparet rubeū sic flāma viridiū lignoꝝ Er
go sole oriente qꝛ humores mediāt int visū ⁊ solē appet sol rubicundus
Dz etiā tyro incipe rotūdo ore: vt melius possit cōceptū suū discipul explicare. rotūda namq̄ figura inter ceteras capacissima ē ⁊ ꝑfectissima.
Vox em̄ a mgr̄o ꝓlata ore rotūdo ī aerē circulariter recipit. ⁊ ꝗ̄ circulari
ter accipit ab auditu. Nā sonꝰ suas sp̄ēs mltiplicat ꝑ inundatōes circu-
lares recte sicut lapis ꝓiectus ī aquā. Vt ꝗ̄ ꝑfectiꝰ cōceptō mgr̄i habea
tur. rotūdo ore ac remissa voce. ne ꝑ nimiū strepitū discipulus impedia
tur: tyro suā inchoabit lcōez. Nō dz etiā queq̄ sine cā necessaria expecta
re. qꝛ discipuli p̄ntes ꝑ lōga expectātes tp̄a attediarent. ⁊ q̄dāmō ad iraz
cōmouerent. ne ꝓpter diurnā expectatōem ip̄emet tyro posset ꝯturbari
nec legendo duci in merorē. Etiā qꝛ discipli sonolēti pudore sūt ꝯfūden
di ⁊ deridēdi. ac a suis socijs subsannādi. ⁊ ꝑ ꝯn̄s aut maturius festina
bunt aut saltem pudore confusi ꝓpriūm dormitabunt in scandalum.

Qm̄ si magistratꝰ diligētia aliquos vltra debiti tp̄is spaci-
um expectare p̄sūpserit, hos siquidē pigriciei rācore confū-
det, ireq̄ rācore se cōminuet, Cū aūt pigriciei discipulꝰ dor-
mitatōis artifex magistri nouerit sedulitatē, aut maturius
festinabit aut pudore cōfusus ī eiꝰ obprobriū dormitabit.
Hic reddit cām sui dicti scz ꝙ magister neminē dz expectare tp̄e legendi
di. sic. Si diligētia magistri aliq̄s expectare velit discipulos vltra debi-
tā legēdi horā: tūc p̄ntes ꝯturbabit discipulos rācore pigriciei. ⁊ semet-
ip̄m destruet rācore iracūdie. Cū āt discipulus dormitionis artifex no-
uerit diligentiā magistri sui aut tūc de cetero manius comparebit: aut
pudore cōfusus sui mgr̄i in eius obprobrium dormitabit.

Sz nō vt Assuerꝰ asserit poeta, Quez dromonis castoris

Exemplum

discipuli pigricies in risum nequiuit excitare Eo vero more quotidiano vsq; ad primã stertẽte. vnguib⁹ scabris mẽbratim musicum melos agentibus, oculisq; lippientibus lucem explorãtib⁹ Matutini exercitij laboris ĩ scolis res ne peragit: consortibus aduenientibus sic aiebat, lucis diei rubore aurore rubor adhuc ne confunditur. Istis itaq; negantibus mediam partem diei creberrime somnolentus expleuit. grãs deo agẽdo Maluit eñ sani capitis habere duriciã q̃ insani peritiã. Si vero meridiane adesset plerũq; disputationi, natiuũ morẽ excedere nesciens, naso vigilãte stertebat, affinibusq; importune coaxationis ob strepitũ fastidia prebebat Dũ aliquãdo olera secũdas ei⁹ delitias hauriret ore hiato somno lumĩa commisit. Manus vero licet turpida aliq̃d ĩ vase prendebat. Sed sopor eius corpori nociuus erat dũ cibaria ĩcarcerare quesiuit Ad quem fructũ maturitatis marciane socioꝶ carissime creditis hũc euenire vestra siq̃dem nouit discretio.

Assueri poete

Hic declarat q̄d prius dixit ꝑ exemplū di. Nō ē faciēdū ꝓut dicit Assuerus poeta de quodā dromone: Quē nequit excitare in risū pigricia dromonis discipuli castoris. Illo vero dormiēte cōsueto more vsq; ad ꝑmā vnguib; scabris dulce faciendo cāticū ꝑ membra ⁊ oculis lippientibus lucē explorātibus quesiuit ne ꝑagerētur res matutini laboris in scolis. Itē q̄siuit etiā an ne rubor lucis diei ꝯfūderet rubore aurore. h̊ est vtrū ne esset dies. Socijs aūt suis dicentib; ꝙ nōdū esset dies: expleuit mediam ꝑtē diei ꝯtinue ꝑ somnū agēdo grās deo. q̄ maluit sanū habere caput et fatuū q̄ʒ insanū et peritū. Et si meridianis q̄nq; cōtingebat eum interesse disputatiōibus natiuū nesciēs excedere morē naso vigilāte stertebat. socijsq; suis ob imꝑtūe coaꝑatōis sonū tedia faciebat. Dū aūt aliquādo sua acciꝑet olera. ore aꝑto. oculos somno cōmisit. man⁹ vero eius licet imūda i scutella aliq̄d capiebat. ſʒ somn⁹ ei multū erat nociuus: dū cibaria q̄siuit incarcerare. q̄ dū euigilauit nihil in scutella inuenit. q̄ ꝑ socios suos oīa erāt exhausta. Cōcludēdo dicit Boeti⁹ O marciane socioꝝ carissime ad quē fructū maturitatis creditis hūc ꝑuenisse. vestra hoc nouit dilectio: quasi dicat: ad nullū ꝑuenerat fructum. Notādū insuꝑ ꝙ scolares ꝓponētes multū discere nō debēt multū dormire. q̄ ex cōtinuo somno multa oriūtur vitia. Per somnū eñ nullus reddit̄ bonus vel malus. vt habetur ex li. ethicoꝝ. Felix eñ nihil differt a misero ꝑ dimidiū vite vicʒ ꝑ tempus somni. Sōnus aūt ordinat̄ in refectōem spirituū sensitiuoꝝ ꝑ cōtinuos labores fatigatoꝝ. Unde somnus ē ligamētū sensuū exterioꝝ. Sensib; eñ exteriorib; spiritib; sensitiuis depauꝑatis somnus adest i eorum recreationē. Itē notandū ꝙ dromo elegit sibi ignorantiā sani capitis potius q̄ʒ sapiam capitis insani. Scd̄m āt ꝟitatem ꝟtus et sapientia q̊libet bono corꝑis ē ꝑferēda. Unde melius est habere aīam fulcitā scientia q̄ʒ corpus ornatū indumēto Corꝑis enī ornamēta auferri possūt: anime ꝟo ornamēta: cuiusmōi sūt virtutes ⁊ sciencie difficulter auferri pn̄t. Hinc est ꝙ arestotiles vitā cōtemplatiuam pretulit vite oꝑatiue. Dromo ꝓprium nomen est. vsus aūt inoleuit ꝙ q̊libet tardus et somnolentus taliter pōt appellari.

ſ J disserēdi cā doctor meridian⁹ adierit studiū p̄cauēdū ē ne sophistico polleat apparatu nec tetris moueatur difficultatib; ſʒ studiosa p̄meditatōe oīb⁹ armat⁹ ītrepid⁹ īeat lites, easq; facili mēte ꝓpōat vt quod q̄sq; obicerit ita memorie dispōat vt detegēdi tpe a via rationis n̄

De modo obseruãdo a ma-

recedat, Sed ordine competenti enumerato dilucidandi moderatõe assumpta explicite dissoluat. Si vero maxima discretoꝝ mentibus, vt assolet, dubitatio disserendo cõtigerit, studijs vtendũ ẽ deliberãdo. Et quod naturalibꝫ motibus mens exagitata dictauerit cõsciẽ ĩ crastinũ differẽduꝫ est. Eodemq́ʒ mõ si difficillimũ q̃d pmeditatus quis fuerit dissertatõi cõmẽdãdũ ẽ. Facili⁹ em̃ disserẽdo plerumq́ʒ difficultatis scintillula reperitur q̃ʒ si studij obseruatiõi committeretur. Om̃ non in altero tantum, vt dicit Arestotiles inquisitio est veritatis.

Posito prius mõ obſuãdo in legendo: h ponit modũ magistro obſuandũ tpe disputãdi Et pmo facit h. secũdo ponit quoddã incidẽs. ibi Aniaduertẽdũ ẽ. Et dicit pmo sic. si q̇s doctor studiũ inierit cã disputationis meridiane cauebit sibi ne ipe sophistice arguat. nec obscuras difficultates moueat disputãdo: sꝫ bñ pmeditabiť q̇d velit arguere: ita ꝙ sit pmpt⁹ in soluẽdo. Et si q̇s aliquã mouerit instãtiã ꝯmẽdabit eã taliter memorie: ne soluẽdi tpe a via veritatis recedat. Siq́ʒ difficiľ intricatio disputãdo aduenerit ad quã p tũc rñdere nõ sufficeret dicat: super hoc dubio deliberatõem vsq́ʒ ĩ crastinũ habere volumus: vt tanto melius decidi valeat. Siľr si dubiũ aliq̊d difficillimũ disputãdo incideret ꝓpositã nõ tangẽs questionẽ dicat Hec difficultas spẽalẽ tangit materiã. Sup illa igiť specialem habeamus disputationem discretiores conuocãdo quoscũq́ʒ vt ipa adeo melius deluadeť Facilius em̃ disserendo difficultatis scitilla plerũq́ʒ repitur q̃ʒ si studij obseruatõi cõmitteretur Non em̃ teste pho in altero tm̃ veritatis est inquisitio.

Animaduertendum est etiam ꝙ tribus modis vti so-

tempore disputationis.

let dissertatiõib9 discretoꝝ cognitõ. Nouis siq̃dẽ et inusita
tis editionib9 gloriari veterib9 tritisq̃ʒ discipuloꝝ mẽtes pal
liare. vetustissimis etiã ⁊ innouatis tãq̃ʒ a ꝓpꝛiis riuis ma
nãtib9 credẽtiũ intelligẽtias exercitare. et si q̃d hoꝝ triũ di
scipuloꝝ sagacitatẽ oblectauerit. archiscolari iniũgẽdũ est
vt eis recordatõis serie fideliter im pꝛĩat vel exarãdi dilige
tia cõmẽdet. Magnũ siq̃dẽ vtilitatis fomitũ i his colliget
Hic põit quoddã incidẽs seu notabile. et diuidit̃ i plres ptes ƀm ꝙ pla
ponit notabilia. ⁊ dic̃ sic. Mgri discreti trib9 solẽt vti mõis disputãdo.
Aliq̃n em̃ solẽt ꝓpõere noua aliq̃ ⁊ inaudita quib9 gliant̃. Secũdo anti
q̃ ⁊ coĩa solẽt eis renouare. Et tercio antiq̃ꝝ dcã q̃ ab vsu recesserũt solẽt
renouare ⁊ discipl'os i ill' informare. Solẽtq̃ʒ vti talib9 q̃si ꝑ seipos fue-
rit inuẽta. Et si hos obƀuãdo mõs notauerint rectores scolares i ill' de-
lectari. instruãt eos i ill' adõ diligẽti9 cõmittẽdo ea archiscolari. hoc est
magis intelligẽti int̃ suos scolares vt ipe iuxta seriẽ sue recordatõis fide
liter eos infoꝛmet. Et si talis scolaris nõ sufficiat total'r cõmẽdare me-
moꝛie tũc inscribãtur talia cedul' vel cartis.

Ut ad hoꝝ magistrat9 apicẽ ꝓueĩat discipulus studio cõ
tinuitatis ĩmorãdũ ẽ recessuq̃ʒ secretiori lʒ sãguine9. insistẽ-
dũ ẽ. ne strepit9 assistẽtiũ eũ hebetet. vel emigrãtiũ eũ cõfun
dat vinculis nullis vitales spũs impedientibus.
Hic põit doctrinã q̃ spectat ad scolares ad magistrat9 apicẽ spantes ꝑ
uenire dicẽs sic Ut scolaris ad hm̃õi sũmitatẽ magisterij ꝑueniat: in di
sputatõib9 q̃ ꝯsuet9 ẽ exercitare sedulus ĩmorabit̃ studio. sicq̃ʒ sollicitus
ꝓuidere sibi studij sui tp̃e de loco solitario dato etiã ꝙ sãguinee eẽt ꝯple-
m

xionis. ne circūuenientiū clamore cōfūdatur vel strepitu obambulātiū impediatur. nec etiā spūs sui vitales vllis videant vinculis prepediri.

Honestati cōsentaneū ē vt secreta rimādo solitarius magister existat q̄ꝫ libellos extrahēdo p̄sentiā suā cūctis exhibeat. Nonne detractōis filiꝰ magistri sedulitatē libellos extrahētē aspiciēs, q̄d inq̄natū meditaretur vtiq̄ꝫ.

Hic ponit aliud documētū ꝯcernēs modū magistrādi dt. sic. Multum est hōri cōsentaneū vt mgr̄ volēs secreta studere solitariꝰ tēp̄e studij existat. ne filiꝰ neq̄tie mgr̄i vidēs ꝯtinuitatē studēdo. aliq̄d meditaretur nephas. sic vicꝫ forte detrahēdo dicēs Eccce qualis ē mgr̄ nr̄ nullam p̄t exprimere particulam nisi continue suos consulat libros.

Si vero primeuo tp̄e magistrātis diligētia copiā discētiū nō habuerit idcirco nō tepescat nec spe deposita euanescat sꝫ tāto acriꝰ studijs insistat, secꝫ ī cōflictu strēnue probet, vt sic licet cū paucis hōrē ꝯtingat. Paucorū enī ꝯsortio mltos delinitos, profūditatis studio vigētē, frequēter strēnue vidimus intitulari. Nōne theofrastꝰ subtilitatis artifex paucorū suffultꝰ ornatu, spe defraudatꝰ regēdi curā abiecit. quod tamē incōsulte egit, cōsultꝰ subegit, secꝫ studij obseruationi commendabilē exhibuit. Muneribꝰ tamē leontini discretio multorū auditorum sibi acquisiuit consortium. Pulcri-

us enī sic degere censuit q̄ȝ discētiū cetu destitui.

Hic ponit alia q̄dā documēta a rectore seruāda. di. sic. Si mgr̄ p̄mo sui
magisterij tp̄e discētiū copiā nō habuerit. nō dȝ ob id tepescer̄. nec spe de
posita desperare. sȝ tāto diligēti⁹ studio inhiabit. seqȝ strennuū in confli
ctu exhibebit. vt scȝ cū paucis hōrē ꝯtingere valeat. Multi em̄ consortō
paucoꝝ studio ꝓfūditatis deliniti. visi sūt intitulari. Declarat exempla
riter de theofrasto. q̄ licet artifex subtilitatis paucoꝝ ornatu suffult⁹ spe
q̄ȝ defraudatus regēdi curā abiecerit incōsulte: tn̄ imo cōsulti⁹ egisset: si
studio inhesisset. seqȝ cōmēdabilē sic exhibuisset. Itē aliud ponit exēplū
de eodē dicēs ꝙ mgr̄ Leontin⁹ muneribꝫ multoꝝ acq̄siuit cōsortiū dicēs
Pulcrius esse degere multoꝝ cōsortio q̄ȝ discētiū cetu destitui. Notādū
h̄ p̄io ꝙ licet mgr̄ primo mgr̄atus tp̄e scolariū copiā nō habuerit. idcir
co nō dȝ tepescere. nec spe deposita euanescere. sed tanto diligēti⁹ studijs
debet inhiare. Vn̄ studiū ſm Tulliū ē vehemēs animi applicatio ad a
liq̄d ꝑficiēdū. Scd̄m Macrobiū aūt studiū ē cura ⁊ sollicitudo vnam/
quāqȝ rem ad sui finē deducēs optimū. Nec spe deposita cadere dȝ i de/
ſꝑatōem. Est aūt spes certa expectatō fut̄e btitudīs ex dei gr̄a ⁊ meritis
ꝓprijs ꝓueniēs. Vn̄ i hac diffinitōe nō sumit̄ certitudo ꝓ demōstratio/
nis certitudīe. Spes em̄ viatoris ē cū certitudīe opiniōis ⁊ n̄ demōstra
tiōis. Cā ṽo p̄ncipal̄ hmōi expectatōis ē di gr̄a. Sine meritis tn̄ ꝓprijs
aliq̄ ſꝑare spes nō ē: vt ait Grego. sȝ p̄sumptō. In hac q̄dē diffinitōe nō
describit̄ spes vt ē virt⁹ sed poti⁹ ꝓut ē motus spei ⁊ non virtus. Spes
vero vt ē virtus ē audacia mētis de largitate ꝯcepta habēdi vitā eternā
ꝑ bōa merita. Int̄ fidē ⁊ spē tal̄ ē drn̄tia. Fides ē de bonis ⁊ mal̄: spes
ṽo de bonis tm̄. Cōueniūt insuꝑ q2 tā fides q̄ȝ spes de inuisibilibꝫ sunt
Fides āt ē de bōis sibi: ⁊ q̄buscūqȝ alijs: spes ṽo ē ð bōis tm̄. Scd̄o no/
tādū ꝙ i spe vt cōit̄ pōit̄ q̄ttuor sūt ꝯsiderāda ex q̄bꝫ arguere possumus
mgr̄os scolariū rectores ⁊ gn̄al̄r reipublice gubernatores debere eē bōe
spei Primū ē: spes ē ð bono ⁊ n̄ ð malo. ð mal̄ nāqȝ timor ē: n̄ āt spes. se
cūdū: spes ē ð arduo. Nā lȝ circa q̄dcūqȝ bonū possit eē amor vl̄ gaudiū
aut desideriū: spes tn̄ n̄ ē nisi circa bonū arduū. Null⁹ em̄ ſꝑare dr̄ aliq̄d
nisi videat̄ sibi bonū arduū et difficile. Tertiū ē. spes ē circa bonū futu/
rū: ð p̄n̄tibꝫ eī bōis n̄ ē spes sȝ gaudiū ⁊ delectatō eē pt. Quartū ē. spes
hȝ eē circa bonū possibile. qm̄ null⁹ ſꝑare hȝ circa bonū īpossibile sȝ ma
gis desꝑare. Hec āt q̄ttuor vicȝ bonū arduū futuꝝ ⁊ possibile cōpetunt
mgr̄is scolas regētibꝫ: ac vniuersal̄r reipublice rectoribꝫ. Debēt eī mgr̄i
bonū scire ⁊ ṽtutes suoꝝ discipl̄oꝝ. ḡ ⁊ bonū ſꝑare dn̄t. Rursus. bonuȝ
q̄nto cōius tāto diuini⁹ Cū igit̄ bonū scolas regētiū sit cōe diuinū circa
bona excellentia ⁊ ardua: ideo n̄ solū spectat ad mgr̄os scolas regentes
tendere in bonum: sed etiam quodammodo tendere debent in bonum
arduum. Quanto em̄ maior est charitas tāto pl̄a ei cōtingere p̄n̄t: ergo

maiori indiget prudētia ac maiori cōsilio. Cū ḡ cōsiliū nō sit nisi de reb⁊ futuris. nō qdē īpossibilib⁊. q: de his null⁹ cōsiliat̃. ſ3 de possibilib⁊. ergo decet mgros ⁊ vniuersaliter reipublice rectores cōsiderare bona: ⁊ illa nō solū vt sūt ardua sed etiā vt futura ⁊ vt sunt possibilia.

Pietatis vero ābitu scolariū rector delinit⁹ discipulorꝝ corda pauptate degētiū studiosecꝫ discētiū mulcere tenet̃ cibariis vicꝫ calceis, vestib⁊ saltē tritis. si facultas suppetit ceterisqꝫ subueniat dōatiui ſ cōsilioqꝫ vt decet excitare Que preclarior nature erogatio q̄ suauior, q̄ꝫ veris scolarib⁹ erogatio. ṗclari⁹ em̄ ē scolarē cōfoueri ī q̄b⁹ minia ē donātis exhibito, maxīa vero recipiētis promotō q̄ꝫ histrionū meretricūqꝫ incursib⁹ deliniri detestabilibus.

Hic ponit secūdā doctrinā seu aliō documētū di. qꝫ mgri debēt suis scolarib⁊ paupib⁊ diligēter sub eis militātib⁊ qnqꝫ munera largiri. cibaria scꝫ calceos. vestimēta. et hmōi si facultas suppetit. Et nedū eis subuenient auxilio ſ3 etiā cōsilio. Subdit cām. qꝫ̄ nulla donatō dulcior ē ⁊ honestior q̄ꝫ veris que fit scolarib⁊. Est em̄ honesti⁹ paupem ꝯfouere scolarē q̄ꝫ rerꝝ ṗdictarꝝ largitōem lenonib⁊ porrigere aut meretricibus

Nubila licet quādoqꝫ fortuna existat nō tn̄ magistrātis cura desperet ſ3 ſp ṗsonaliter se gerēdo incursus viriliter ṗferat dulcius expectādo, Proch Coriādi pudēda trāsactio.

Ponit aliā doctrinā di. sic. Licet fortūa rectoris i ṗncipio sui regimīs sit obscura: nō tn̄ ob h̄ desṗabit ſ3 viriliter sufferre dꝫ icurs⁹ infortuniȷ̄ finē expectādo dulciorē. nec faciat sicut Coriādus q̄ pmo infortunat⁹. suum desṗando regimē penit⁹ dimisit Nuncꝫ depost regimi scolariū se inuol-

Alia doctrina

uere intendens. sicq; magnam passus est paupertatem.

Si āt ob festiui tpis ipulsū delitiaꝝ loca visitare placuerit semꝑ sui cet⁹ nobiliores formaq; eminētiores docētis secū hēat discretio. Ne q̄si destitut⁹ solatō null⁹ videat᷑ aut vilis ne ī ꝑiculū excitet᷑. Maronis salt⁹ felicioꝝ suoꝝ cetu priuari indoluit.

Hic ponit aliā doctrinā ondēs qualiter se habebit magister ī societate di. ꝙ rector scolariū ob festiui tpis instātiā si loca delitiarū visitare voluerit tūc secū habere debet nobiliores sue societatis. formaq; eminentiores ne quasi destitutus reputetur seu vilis. ne sibi cōtingat similiter sic Maroni bone conuersatōis magistro. Cui tpe quodā dū spaciare intēdebat rustici quidā suꝑuenerāt. vnde soliuagus q̄ tūc fuerat: indecēter multum tractabatur.

Licet inquā ī scolis rigidus existere debeat in gressu tamē salutādo deuotus permaneat. sermone iocūdus transmigrātibus. comes alludentibus. fidelis ammonitu cōmorātibus. castitate cautus affinibus. ne supinātis nasi fetorem si quis affuerit forte amicabilis ebibat affinitas.

Hic Boetius remouet quoddā dubiū. Dicto em̄ prius ꝙ magister in scol' vtet᷑ rigore: dubitaret q̄s vtrū etiā extra scolas rigorosū se exhibebit remouēs hoc dubiū dicit. Licet magister in scol' rigidus esse debeat: extra tamē scolas humil'erit et deuotus quelibet scʒ salutādo transmigrātiū. eritq; fidel' sermone secū cōmorātibus. erit etiā cautus circa castitatē vicinis suis ne ꝑ ipos diffametur.

E xtrema p̄sentis voluminis extat cōpilatio vt de ma-

Ultimum capitulum

gistrātibꝰ quos liberalibꝰ nouerca disciplis egestas compu lit īuadere fines alienos, ⁊ de illis quos natalis patrie dul cedo reuocauit, aliquid sub compendio dicamus.

Istō ē vltimū caplm pn̄tis libri ī q̄ pōit Boe. q̄dā documēta ad sta tus mgr̄oꝝ ptinētia. Et diuidit̄ hec ps ī duas. Primo em̄ pōit moduꝫ pcedēdi mgr̄oꝝ ꝓpt̄ egestatē repellēdā. Scd̄o oñdit statū mgr̄i regētis ī pr̄ia ꝓpria. ibi Cū ob dulco. Adhuc pma ī q̄ttuor. Prīo oñdit ꝺ q̄bꝰ vult docere, secūdo exeq̄t̄ itētū. ibi. Si ob egestatis. Tertō ponit q̄ddā docu mētū mgr̄i ad discipl'os. ibi. Cū aūt magistrātis. Quarto pōit q̄ndam doctrinā ibi. Aīaduertēdū ē. Prīo dic̄ sic. Final' cōpilatio pn̄tis libri est de mgr̄is q̄s egestas liberaliū discipliaꝝ nouerca fines īuadere compu lit alienos. ⁊ etiā de illis q̄s patrie natal' dulcedo reuocauit. De ipis tn̄ aliquid sub compendio est dicendum.

Si ob egestatis repellāde cām spe lucri q̄rat q̄s odorē dul cissimū cōsiderādū ē vt saluo magistratꝰ hōre ꝑcitati q̄ntuꝫ queat insistat, vestibusq̧ mediocribꝰ inhiet, scolariū regimī ꝑ̄cipuꝰ īdulgeat, puerisq̧ prīo vultū p̄beat benignū. ꝑenti busq̧ eoꝝ benigniorē affatū. docēdiq̧ aditū spōdeat beni gnissimū, vt sic nō solū corda pueroꝝ ꝯmolliat, verūetiā pa rētū pecuniā extrahat, famāq̧ efferat popularē. Scole ꝓ sura regaliter defendat, ordine docēdi priꝰ edocto ꝑutatur. Eisdē etiā aliquātulū adultis se rigidū exhibeat Ipoꝝ ora

Documenta ad status

ad recte loquēdū cōponat, digitosq̧ ad scribēdū ↄstringat
ad legēdū oīno īformet, rigore iusticie cō comitāte. vt sic nō
solū ī doctrina verūetiā ī facecia cōueniat. Ludēdiq̧ spaci
um tēpestiue cōcedat. docēdiq̧ beneficiū nullo casu subtra
hat. Si vero cōtumacē supbūq̧ inueniat dulciter eū casti
get, exēplaq̧ moꝝ proponat quibus reprimatur. Alioquin
parētū assensu virgis affligatur. vt sic ad vnguē castigatus
euadat vel despatus in ignominiam cadat.

Hic subdit intētū suū dī. Cū qͣs ordinē regēdi acq̄siuerit cā egestatis re
pellēde ꝯuabit sibi p̄cepta q̄ sequūꝛ. Oz eñ ꝑcitati insistere q̄ꝫtū valuerit
magistratꝰ saltē hōre saluo. Vestib; etiam inhiabit mediocrib;: scolari//
um regimī p̄cipuꝰ indulgebit. Scolarib; p̄mo vultū oñdet benignum.
Parētib;qꝫ ipoꝝ affatū bēigniorē. docēdiq̧ aditū docebit bēignissimū
vt sic corda nedū ꝑmolliat discipꝉoꝝ verūetiā ꝑentū acq̄rat pecuniā: fa//
māq̧ sic dilatet. Scole etiā iura regalꝛ defēdat. ordineq̧ docēdi pꝰ edo
ctū inseqͣꝛ. suisq̧ scolarib; aliq̄ntulū adultis se rigidū exhibeat. oraq̧ ip
soꝝ ad recte loq̄ndū cōpōat: digitosq̧ eoꝝ dispōat ad scribēdū: ꝛ ad mo
dū docēdi totalꝛ eos īformet rigoꝛ iusticie sꝑ ↄcomitāte: vt sic nedū ī do
ctrinis verūetiā et ī facetia erudiāꝛ. Cōcedatq̧ eis tꝑe saltē ↄgruo spaci
uꝫ ludēdi. nllo etiā casu docēdi subtrahat bñficiū. Siqꝫ ↄtumacē: supꝑ//
būq̧ aliquē inꝛ suos habuerit: dulciꝛ eū corripiet: exēplū moꝝ ei ꝓponē
do. Quib; nisi sic rep̄maꝛ ꝑentū assensu ꝟgis ꝑcutiaꝛ. vt sic ad vnguem
castigatus euadat. vꝉ saltē desperatꝰ ↄfusionē incidat ī ꝑennē. Notādū
ꝙ si magister rebelles habuerit scolares ꝛ maliciosos: tꝉes sūt castigādi
ac moꝝ exēplis corrigēdi. Nā terribilia exēpla eis ꝓponi dñt vt sic terre
anꝛ. Bōaqꝫ exēpla applicenꝛ vt ꝑ ea ad bōa alliciānꝛ. Est āt Socratis
setētia q̄druplici de causa homīes fieri bonos. Quosdam a natura: ꝗs//

magistrorum pertinētia

dā ex assuefactōe et consuetudine. quosdā p consultatō em persuasiuam alios ṽo p pene inflictōez. Vñ vs⁹. Causant̃ eē bōi. phisis. mos. suasio. pena. Vñ pueri ab īfātia ad bonos mores sūt instruēdi. q̊d via q̄drupli ci venari pt. Prima sumit̃ ex pte natal' delectatōis. Scda ex defectu rōis Tertia ex pnitate ad malū. Quarta ex vitatōe habit⁹ oppositi. Prima via sic ptz. Nā ẜm phm i ethicis. adeo natale ē nob delectari q̧ ab infan tia delectari icipim⁹. Vñ et pueri statim delectāt̃ cū māmas sugere in- cipiūt. Si igit̃ nob ab īfātia accrescit ꝯcupia delectabiliū: etiā ab īfātia illi ē resistēdū. Statim igit̃ cū pueri ẜmonū sūt capaces bōis morib⁹ in struēdi sūt. Scda via ad idē sumit̃ ex rōis defectu. Nā tāto magis aliq̄ sūt cōmonēdi ad bonos mores q̄nto magis icitāt̃ ad lasciuiā. ⁊ q̄nto ma gis sūt passionū īsecutores. vt ptz p phm i ethicis. Sed i etate iuuenili hoīes sūt maxie lasciui ⁊ passionū īsecutores: g̃ tūc maxie ē subueniēduz vt p mōitōes debitas et correptōes ꝯueniētes: a lasciuijs retrahantur. Quare cū rōe sic ꝯcupias ⁊ lasciuias refrenare dz. Quāto q̇s magis in diat̃ vt seq̄t̃ passiōes: tāto magis indiget dictamie recte rōis vt passiōes refrenēt̃. g̃ i etate iuuenili pueri sūt bōis morib⁹ instruēdi. q₂ tūc magis ab vsu rōis deficiūt: ⁊ magis passionū sūt īsecutores. Tertia via sumit̃ ex pnitate ad malū. Nā cū aliq̄s ē pn⁹ ad malū optet ipm mł'tū assuesce re i ꝯriū ne iclīet̃ ad illō. vt plimū em hoīes ẜm mores se hñt q̄si q̄dā vir ga ad tortuositatē inclinata. Vñ et aresto. i ethicis docet nos h̃ mō ad bonos mores debere dirigere qūo dirigit̃ et rectificat̃ ṽga tortuosa. Vo lēs igit̃ ṽgā tortuosā rectificare vltra mediū rectitudis i ptē ꝯriā hz icli nare. q sic iclīata redit ad mediū ⁊ rectitudinē. Sic ⁊ nos q₂ obliq̄tatē ⁊ pnitatē ad malū hēm⁹ ⁊ ad delectatōes illicitas: debem⁹ p mł'tū tēpis ab illicitis delectatōib⁹ abstīere: vt hāc pnitatē ad malū valeam⁹ deui- tare. imo sic ṽga rectificāda ad ptē ꝯriā vltra mediū trahit̃ vt possit re- dire ad mediū. Sic ⁊ nos fugiēdo delectabilia debem⁹ nos vltra medi uz deflecte: mł'tas etiā delectatiōes licitas cauēdo vt facilius ab illicitis valeā⁹ abstīere. Et q₂ tātā ad malū hēm⁹ pnitatē: oz nos p diut̃na tpa i ꝯriū assuescere: vicz i bonū: vt facili⁹ hāc pnitatē possimus vitare. Ab ipa igit̃ infātia ichoādū ē vt relinq̄ntes lasciuias seq̄mur bonos mores Quarta via sumit̃ ex vitatōe hit⁹ ꝯrij. nā q₂ iuuenes sūt molles ⁊ ducti biles si absq₃ freno pmittāt̃ stati lasciuias exequūt̃: eisq₃ vitiosi hit⁹ im pmunt̃. Sic i cera molli stati impmit̃ forma sigilli. Ne igit̃ iuuenes viti osis habitib⁹ īformēt̃ stati ab īfātia sūt monēdi ⁊ corrigēdi vt p moni- tiones ⁊ correctiones debitas a lasciuijs retrahantur.

Cū āt magistrātis dilectō etate īfrigidatos statualesue pla netistasq₃ scolastici ītroit⁹ habuerit pticipes si correctōis li-

Alia doctrina ad idem

ma vti nequiuerit, senio ꝯfectis arridēdū ē. statualibꝰ īgeni
scēdū plāctistis fauoris simlacro ꝯgaudēdum ē, calamistra
tos cirris hirsutis ꝑurat, fucoq̄ ꝑfusos lacrimis irrigātibꝰ
gulā ꝑfūdat, molles caute eiiciat ne mētis sue reatū alii com
moti ꝑticipēt.

Hic pōit aliā doctrinā quā obſuabit magiſt̄ circa sco
lares senio īduratos: vagabūdos: supꝑbos ⁊ luxuriosos
di. sic Si magister scolariū rector habuerit scolares senes: duros ⁊ ista
biles ī suis scol̄ sic ꝙ correctōe scolastica vti nequerit: tūc senibꝰ arridebit
duris ꝯdolebit: ⁊ vagabūdis dilectōis appꝑentia ꝯgaudebit. Itē corri
get calamistratos. fuco ꝑfusos: lacrimis irrigare faciat: luxuriososq̄ cau
te a scol̄ expellet: ne alii scolares reatꝰ eiusdē ꝑticipes efficiāt̄. Notādū in
sup ⁊ p̄cipue q̄ ad illā ꝑticulā Cū āt magistrātis. ꝙ q̄dā scolariū ꝓpt̄ eta
tē sūt īdurati ⁊ his ꝯsentiēdū ē vt senibꝰ. Alii ṽo ꝑ maliciā ex natali cō
plexiōe tractā duri sūt ⁊ obtusi ingenii. ⁊ his cōpatiēdū ē. Alii ṽo ex con
suetudīe mala sūt īdurati. ⁊ his simlacro falso ꝯgaudēdū ē. Dz em̄ ma
gister circa t̄les appꝑere tāq̄ mitis: verūtm̄ ṽbis aut ṽberibꝰ eoꝝ correcti
oni īsistere dz eo ꝙ pn̄t a ꝓposito remoueri. Et hi plāetiste pn̄t appellari
a noīe planeta ⁊ a ṽbo sto. Stāt em̄ vt plāete q̄ nūq̄ stāt sz sp̄ mouent̄.
Scōi āt statuales appellant̄ a sto stas q̄ sp̄ ī eodē statu stāt ⁊ ꝑmanent
nisi alicuiꝰ scīe adeptōem perfecte attingere possent.

Aiaduertēdū ē āt ꝙ quorū erogatione laboriosū delinit̄ cer
tamē, ī illis doctrialis comprobetur effectꝰ. Rerū nāq̄ effe
ctꝰ oꝑis exhibitōe declaratur. Ordīe āt ꝯpetēti vicissim sūt
conuocādi, vt fideli scrutinio pateat quid submīstrātiū la
bor diurnꝰ erogauerit. Submīstrātiū āt curen̄ sp̄ cōsiden
dū ē qm̄ aut illorū cupiditas fractis assibꝰ plerūq̄ ꝑmollit
aut spe defraudata tepescit fidelitas, aut vt videtur crudes

cit potestas. Sicuti ꝓ felici pauꝑtati misericorditer deferē

dū ē, sic nō minꝰ ipiꝰ eruditioni attentius insistendum est.
Hic ponit aliā doctrinā ꝑ modū notabil' di. sic Rector scolariū erit fide
lis circa illos vn̄ capit emolimēta h̄ ē a qb⁊ ꝯdignā accipit laboꝝ recō
pēsā. Et si q̄rat̄ qūo sciri poterit ꝙ ipe circa tales fidel' existat. Rn̄det bo
etiꝰ ꝙ ꝑ opis exhibitōem h̄ poterit discerni. Et si dicat̄ Qūo fit ista ope
ris exhibitio. Rn̄det ꝙ i h̄ fit vt mgr̄ ꝯuocet suos subiectos loco ⁊ tēpe
ꝯgruis vidēs an sublectores eis fidelit̄ intēderūt. Subdit i lr̄a ꝙ nō sp
est ꝯfidēdū cure sublectoꝝ. ipi em̄ q̄nq꜄ ꝑmolliūtur mūerib⁊ discipl'orū.
⁊ q̄nq꜄ tepescūt remuneratōis desꝑatōe. ⁊ q̄nq꜄ se fingēdo fideles nimi
um exercēt terrorē circa scolares ⁊ seueritatē. Et inuehit̄ ꝯ t'les sublecto
res seu submistrātes dicēs: Sicuti ꝓ felici pauꝑtati ⁊c̄. ac si dicerꝫ sub
mistrātes nō solū ꝓ diuitib⁊ laborare debēt sꝫ sic felici pauꝑtati ex pieta
tis viscerib⁊ ē cōpatiēdū: sic nō minꝰ ē erudiēdꝰ discipl's pauꝑ q꜄ diues

Cū aūt cena affuerit pauꝑior cōmēsalibꝰ ē erogāda, fami/

liaribꝰ vicinitatisq꜄ cōplicibꝰ inuite ē porrigēda, ne familia

ris vox reuelet sua secreta detrahēdo vel ne multiplicitatis

anꝰ prodiga anui propinet aduētādo. Quid anu conscia fu

tiliꝰ proterua. In minis procul absit rapacitas ⁊ fame no/

Hic ōn̄dit ō hōre mgr̄i scolariū rectoris

uerca adunca tenacitas. Et ṗmo fac̄ h̄. sc̄do remouet dubiū. ibi.
Cauēdū ē etiā. Et dic̄ sic. Si magistro alicui cena fiat pauꝑior ita ꝙ alī
q̄ntl'm viuat i pauꝑtate: tūc dūtaxat sollicitꝰ erit ad ꝓcurādū familie sue
⁊ sibi ip̄i nc̄caria. n̄ scꝫ m'ltos iuitādo hospites vtputa vicinos suos ⁊ mu
lieres Subdit cāꝫ ne ipi secreta sua reuelēt si q̄ viderit vl' audierint. Etī
aꝫ ne vetula reuelet hostib⁊ ō magistri pauꝑtate. q꜄ nihil ē loq̄ciꝰ antiq̄
m'lere. Nō etiā erit idē nimis tenax. qm̄ nimia tenacitas hōe ꝯriat̄ fame
Cōseq̄nt̄ nota ꝙ i minis reb⁊ adūca tenacitas nouerca fame magistris
adesse n̄ dꝫ. Int̄ ei duo mala meliꝰ ē mgrōs ⁊ gn̄alr̄ reipublice rectores
eē ꝓdigos q꜄ tenaces l' auaros Qd̄ triplici ptꝫ rōe Pria q꜄ meliꝰ ē aliquē

notabile

Infirmari morbo curabili q̄ȝ incurabili. Prodigalitas at̄ ē morbꝰ cura-
bil' ꝛ h̄ vl' ex etate. nā q̄ sūt ꝓdigi ī iuuētute qꝛ senes sūt auariores iuue-
nibꝰ cū veniūt ad senectutē vt ī plūmū curat' coꝝ ꝓdigalitas ꝛ desinūt eē
ꝓdigi. Vl' etiā ab egestate. nā q̄ ꝓdigi sūt vt ī plūmū egēt qꝛ expēse sup-
abūdāt redditibꝰ. Expiendo igit' īdigētiā a ꝓdigalitate reuocāt'. Ergo
s̄m ph̄m ꝓdigalitas ē morbꝰ curabil' vl' ab egestate vl' ab etate. sȝ auari-
cia ē morbꝰ īcurabil'. Nā q̄nto plꝰ q̄s senescit tāto magis auaricia iuue-
nescit. qꝛ igit' ꝯuenīētiꝰ ē aliquē egrotare morbo curabili q̄ȝ īcurabili. int'
duo mala minꝰ malū ē. mgrōs ꝛ vniuersalr̄ reipublice rectores: imo ꝛ q̄s-
cūqȝ eē ꝓdigos q̄ȝ tenaces. Scd̄o h̄ idē ptȝ qꝛ ꝓdigalitas ē magis ꝓpin-
q̄ v̄tuti q̄ȝ auaricia. nā liberal' n̄ libēt' recipit sȝ libēter dat q̄ꝝ vtrūqȝ fa-
cit ꝓdigꝰ: neutꝝ v̄o fac̄ auarꝰ. Differt ḡ ꝓdigꝰ a liberali qꝛ ꝓdigꝰ n̄ dat
vt dȝ, q̄bꝰ dȝ: ꝛ cuiꝰ grā dȝ. Cū igit' ꝓdigꝰ n̄ sit amator pecūie sic nec libe-
ral': facilr̄ ꝓdigꝰ liberal' fieri p̄t Tertō h̄ idē ptȝ qꝛ prodigꝰ m̄ltis prodest
auarus aūt seu illiberalis vel tenax nulli prodest: imo sibȷ̄ꝑi necȝ ē Mi-
nus igitur vitiosū ē aliquē eē prodigum q̄ȝ tenacem.

Cauēdū ē etiā ne illorū puerorū pulueri fetulēto plusq̄ȝ triē-
nis alludat ibidē. licet maxia comitū gazeq̄ȝ affuerit conflu-
entia confederatiue amoris opulētia nisi honoris promo-
tio vigeat in amore, vel facultatis elatio in honore.

Hic pōit cautelā quā rector scolariū s̄uabit dī. sic. cauēdū ē ne rector sco-
lariū ꝑmāeat alicubi laborioso ī regimīe scolastico vltra tres ānos licet
etiā copiā ibi scolariū habuerit ꝛ lucri vl' ꝯfederati amoris opulētiā nisi
saltē vigeat promotio honoris in amore vel facultatis elatio in honore.

c Vm ob dulcoris patrie delitias gentūq̄ȝ venerabi-
les aspectꝰ regēdi curā quis susceperit ī natal' soli ꝯsi-
nio pomposo affatu īsistēdū est, laute splēdideq̄ȝ procurati-
oni vicissim arridēdū vestium varietate gaudēdū ē. Q̄m ve-
stis polimite venustas anulorū insignia, multos maiorem

gloriā q̄ꝫ veritas aut decor exigit cogūt obtinere. Ornatus fauor affatusq̄ꝫ lepos q̄ꝫplurimos sensu Ennio compara- tos Homernm ausu excedere compellunt.

Ista ē secūda ps principalis huius vltimi capituli in qua ostendit q̄ modo rectores in ꝓpria patria regēdo se habebūt. Et ponit primo talez doctrinā Si quis curā regendi in ꝓprijs assumpserit ptibus ꝓpter dele ctatōes ꝓprie patrie. et venerabiles parētū suoꝝ aspectus insistat pom/ poso affatu lauteq̄ꝫ et splendide sibi de necessarijs ꝓuidebit. vestiumq̄ꝫ circa variatōem erit precipu⁹. Qm̄ vestiū ornatu vnā cū alijs ornatibus plures maiorem vidimus consequi gloriam rei q̄ꝫ veritas exhibebat.

Ordine docēdi ꝑtaxato diligēter obseruato, iocorumq̄ꝫ dā nosa libido attentius sit ablata. vt q̄d raro cōtingit prouin cialis honor famā cōferat in tituli cōmendationē. Quanto vero venustatis titul⁹ magis surrepserit tāto magis subie- ctoꝝ īsistēdū fauori vt q̄d oris ꝓpꝫ neq̄t efferri tinnitibus eorū tēpestiuis erogeť affatib⁹ vt nō solū morū dulcedine verūetiā proprie facultatis acumine spectetur.

Hic pōit alias doctrīas a rectorib⁹ ꝯuādas di. sic. Ordie docēdi p̄missō diligēter obꝯuato: diligēť tollēda ē voluptas dānosa ludoꝝ: vna ꝛ dāno sa voluptas luxurie. vt (q̄d raro ꝯtigere solet) hōr ꝓprie p̄rie mgr̄o ꝯferat ꝯmēdatōz. Et q̄ntomagis vite cōmēdatō accreuerit tāto magis fauori discip̄loꝝ ē īsistēdū: vt eoꝝ diuulgeť vocib⁹ qđ eoꝝ mgr̄ ore ꝓp̄o nesciue rit exp̄mere: vt sic nedū moꝝ videať i dulcedie: verūetiā i sciaꝝ acumine. Notādū ħ q꞉ cū magister curā regēdi accepit ob delitias dulcoris patrie ꝛ venerabiles pentuz aspect⁹ in natalis soli ꝯfinio pōposo affatu īsisten dum est. et sic de alijs in littera positis. Et aliqui vituperantur quia ho norem suum non curant. Alij vero laudantur honorem non curando.

a rectoribus seruande.

qꝛ humiles sūt. Igit̄ ꝓpriū hōrē curare vno mō ē laudabile. alio mō vi//
tupabile. Nā nō curare hōrē: vicȝ nō volēdo facere bona opa. hōre dig//
na: vitupabile ē. Debem⁹ eīn curare hōrē: nō vt sim⁹ ambiciosi: nec finē
nr̄m ponēdo ī hōrib⁹ sȝ agēdo opa hōre digna. Opa q̄dē hōre digna du
pliciter pn̄t cōsiderari. Vel vt nobis ꝓportiōata. vel vt magno hōre di//
gna. Et iō circa hōres ē duplex v̄tus. Vna q̄ respicit hōres mediocres.
Et hec a pho dr̄ hōris amatiua. Alia ē q̄ respicit hōres magnos. vt mḡ
nanimitas. nā eadē opa pn̄t eē magnanimitatis et virtutis. Nā agēs
opa fortitudis vt aggrediēs pugnā si fecerit h̄ qꝛ delectat̄ ī talib⁹ actib⁹
fortis ē. Si v̄o agat h̄ qꝛ talia opa sūt magno hōre digna magnanim⁹
est. Sic etiā si quis agat opa castitatis qꝛ delectat̄ ī eis cast⁹ ē ꝛ ꝯtpatus
Sed si hec agat qꝛ sūt magno hōre digna magnanim⁹ ē. Ideo ꝑicula
bellica nō sūt ꝓpria materia magnanimitatis sed poti⁹ materia fortitu
dinis. Nec etiā delectabilia ſm sensū sūt ꝓpria mat̄ia magnanimitatis.
sed poti⁹ ꝯtpatiue. Propria igit̄ materia magnanimitatis ē hōr. Vn̄ q̄//
cunqꝫ agit magnanim⁹ illa agit vt sūt magno hōre dig̃. Hinc magna//
nimitas q̄dē ornat⁹ oīm v̄tutū dici pt̄. Sicut eīn magnificētia ē ornat⁹
liberalitatis qꝛ magnific⁹ opa liberalitatis facit excellētiori mō q̄ꝫ libe//
ral̄. Sic etiā magnanimitas ornatus q̄dā ē oīm virtutū. opa eīn virtu
tū sūt hōre digna. Et sic magnanim⁹ opa singularū virtutū opabitur.
Inter āt magnanimitatē ꝛ hōris amatiuā ē drn̄tia. Qm̄ opa aliarum
v̄tutū vt sūt magno honore digna sic ꝑtinēt ad magnificētiā. Sȝ vt sūt
nobis ordinata ꝛ vt ordinant̄ ad hōres mediocres sic ꝑtinēt ad v̄tutē:
q̄ dr̄ hōris amatiua. Vn̄ honoris amatiua se hȝ ad magnanimitatem
sicut formositas corꝑal̄ ad magnitudinē. Pueri eīn si hn̄t membra ꝓpor
cionata et cōformia: formosi q̄dē sūt sȝ nō pulcri: qꝛ pulcritudo nō ē nisi
in magno corꝑe. Sic et faciētes opa mediocriter hōre digna dicūtur ho
noris amatiui. Sed faciētes opa magno hōre digna magnanimi ap//
pellant̄. Rectores igit̄ vl̄ qꝛ sūt hōris amatiui vel magnanimi: etsi necessi//
tas eos vrgeat cā lucri hōeste acq̄rēdi ī natal̄ soli ꝯfinio regentes (scd̄m
modum qui tāgitur in littera) se regere debēt.

Cū aūt tā morū q̄ꝫ facultatis ī publicum euenerit cōmen-
datio cōsiderādū ē ne incestus caput obstipet, adulterium
ora cōfundat, illiciteqꝫ malignitatis fetor famā denigret ne
rose vernū emittentes odorē videātur expirare, ꝛ lilia su-

Ultima doctrina seu caute dore acquisita decrescere.

Hic Boeti⁹ ponit vltimā doctrinā seu cautelā a quolibet doctore fuandā. Et pmo facit h. Secūdo declarat h i exēplo. ibi. Venerabil' āt Crathonis effigies di. sic. Qn cōmēdato rectoris siue laus venerit i publicātā i morib⁹ q̄z i artib⁹ puidēdū ē ne act⁹ illicit⁹ vel inhonest⁹ circūdet caput mgr̄i. vel q adulteriū siue fornicatio ꝯfūdat faciē ei⁹. Et q fetor malignitatis famā nō denigret. ne rose vernū emittētes odorē videant expirare. et lilia adepta labore euanescere.

Venerabilis Crathonis effigies proprie facultatis complicibus. alijs etiā qui eū aspectu vnico attigerāt. meroris cām pbuit et incrementū. Qui in questoris diuersorijs ob Eufrasie vxoris sue delitias obdormiuit. In amplexando reptus. capillis extract⁹. verbere castigat⁹. vulnerat⁹. sale fricat⁹. vrina seruorū pfusus. angul' eiect⁹. trabib⁹ recept⁹. tādē lassatis tortoribus genitalib⁹ priuat⁹. sterquilinio supposit⁹. trāseūtib⁹ exposit⁹. plebis abiectio. discipulorū desolatio. commilitonū extitit obprobriū. Crudū ac crudele. et miserrimū cūctis extitit spectaclm doloris. Affinitatis gratia. parenteleq̄z gloria in nullo sibi proficientibus.

Hic Boetius declarat exēplo q̄dā pdicta pter fugā eorū. Et pmo fac h. scdo oñdit finē nō sp correspōdere pncipio ibi Licet pma. di. sic. Facies laudabilis Crathōis mgr̄i meroris augmētū dedit suis cōsocijs. etiam et alijs q eū dūtaxat semel viderāt qr ipe obdormiuit i habitaculis

la a quolibet doctore seruā.

questoris ꝑt eufrasie vxoris sue delitias. Ipse inuētus amplexādo ta
lē. capilł extractꝰ. vbere castigatꝰ. vulneratꝰ. sale fricatꝰ. vrina fuorū per
fusus: angulł eiectꝰ trabibꝫ receptus: tādē ꝗ tortoribꝫ lassatis genitalibꝰ
priuatꝰ: sterqlinio suppositꝰ: trāseūtibꝰ expositꝰ: plebis abiectō: discipu
lis desolatio: cōmilitonū obꝓbriū: crudele atꝗ miserū cūctis extitit do-
loris spectaclm: affinitatis gr̄a: ꝑentelꝗ gl̄ia: i nllo sibi ꝓficiētibꝫ. No-
tādū h ꝙ luxuria octo hꝫ spēs: qrū due tāguńt i littera: vicꝫ incestꝰ ⁊ ad-
ulteriū. Prima ē simplex fornicatō: ⁊ ē soluti cū soluta. Scđa ē meretri-
ciū. vage luxuriādo. vł cū publica cōcūbēdo. Tertia ē adulteriū. s. alteriꝰ
thori violatio. ⁊ dicit qsi ad alteriꝰ thori accessio. Vn̄ vir ⁊ silr mulier
tripłr cōmittit adulteriū. Primo si vir vxoratꝰ cū soluta coeat. Secūdo
si solutus cū maritata coeat. Tertio: si vterꝗ sit in copula matrimonij
⁊ illud ē grauiꝰ. Quarta spēs ē stupꝝ: ꝙ virginalis integritas corrūpit.
vt patuit ꝑus ibi A luxurie feruore. He nāꝗ spēs luxurie nedū a magi
stris verūetiā a qbuscūꝗ poclm scie salutaris sitiētibꝫ sūt vitāde. Vn̄
luxuria mltipliciter ē nociua. Nā do ē cōtumeliosa. demōibus placida:
luxurioꝭ nociua: ꝓximi scādalisatiua. ꝓprie aīe dānatiua: mētis infatua
tiua: anxietatū generatiua: ꝯscie amaratiua: hoīs defedatiua: ⁊ vilissi-
mo dn̄o scꝫ carni subiectiua. Prouenit aūt luxuria ex multis. s. ex ocio ex
īmoderata cibi et potꝰ sumptōe: ex vetulaꝝ instigatiōe: ex prauo exēplo:
ex mlieꝝ aspectu ⁊ colloqo: ex musicaliū instrumētoꝝ sono. ex turpiloqo.
Octo tn̄ ꝯ luxuriā pn̄t assignari remedia. Primū ē aq̄ lachrymaꝝ extin
guēs oēm luxurie feruorē. Secūdū ē cibi et potus subtractio: Tertium
ab occasiōibꝫ luxurie elōgatio. Quartū extreme mortis cogitatio. Qui-
tū vt de se nulla sit ꝑsumptō. Sextū ē frequēs occupatō. Septimū pro
prie carnis domatio. Octauū ē tēptatiōis resistētia ⁊ rebellio. His me-
ditatōnibus si Cratho vsus fuisset in desolatōnem discipuloꝝ ac obꝓ-
brium commilitonum nō tam turpiter succubuisset.

Licet prima quandoꝗ salua fiāt indicia. vltīa tamē alteriꝰ

saporis inquinamenta ꝑmanebūt.

Hic Boetiꝰ ōndit finē nō sp ꝑncipio correspōdere dicēs. Licꝫ prima in
dicia qn̄ꝗ fuerint salua: vltima tn̄ alteriꝰ saporis inqnamēta ꝑmaebūt

Explicit Boetius de disciplina scolarium Impressus
Argentine Anno domini. M. cccc xv.

Stanislaus Sudolski amicus Charzowski

Wadice[?] ... [illegible]
intrat ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

In nomine domini ...

In noīe domini amen ... iste est liber dobrslai
Vijnawskij a Sandomiria Anno domini 1 ...
141 ... et
... qui malo inchoant ...
In noīe domini amen ... de ...
... sanguinis
... iuvat ...
Gaudet ... gravitate ...
Innomine domini amen
Vir ... et ... miser ...
O ... flores honesta ... mores
His ... et ...

In noīe domi
Sperandum est ... spes omnia ...
Tabes

In noīe domi

In nomine ... et ...

In nomine

Boetius
1815